ACADEMIA ROMÂNĂ

MEMORIILE SECŢIUNII ISTORICE

SERIA III, TOMUL IX

CVLTVRA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI
1928-29

www.digibuc.ro

MEMORIILE SECŢIUNII ISTORICE

SERIA III

	Lei
TOMUL I (1922—23):	100.—
VASILE PÂRVAN. Consideraţiuni asupra unor nume de râuri daco-scitice.	10.—
ZENOVIE PÂCLIŞANU. Luptele politice ale Românilor ardeleni din 1790-1792.	12.—
ZENOVIE PÂCLIŞANU. Din istoria bisericească a Românilor transilvăneni: «Teologul» vlădicilor uniţi.	28.—
ANDREIU RĂDULESCU. Pravilistul Flechtenmacher.	16.—
TEODOR V. STEFANELLI. Cadastru şi cărţi tabulare.	5.—
Dr. IACOB RADU. Manuscriptele din Bibl. Episcopiei unite din Oradea-Mare.	12.—
N. IORGA. Un colaborator francez la Unirea Principatelor, Paul Bataillard.	5.—
N. IORGA. Ernest Renan.	5.—
TOMUL II (1923—24):	130.—
VASILE PÂRVAN. Histria VII.	40.—
ANDREIU RĂDULESCU. Publicitatea drepturilor reale imobiliare şi registrele de proprietate.	15.—
TEOFIL SAUCIUC-SĂVEANU. Un fragment de *ΛΗΚΥΘΟΣ* funerar atic de marmoră.	6.—
SILVIU DRAGOMIR. Originile coloniilor române din Istria.	8.—
ION I. NISTOR. Pomenirea lui Dimitrie Cantemir-Voevod.	8.—
C. MARINESCU. Infiinţarea Mitropoliilor în Ţara-Românească şi în Moldova.	8.—
Dr. ANDREI VERESS. Pribegia lui Grigoraşcu-Vodă prin Ungaria şi aiurea.	20.—
N. IORGA. Comemorarea lui Jules Michelet.	5.—
N. IORGA. Un cioban dascăl din epoca de transiţie a culturii noastre.	5.—
TEOFIL SAUCIUC-SĂVEANU. Memnon, titularul decretului de onoare atenian. I. G. II, 1, 356.	8.—
N. IORGA. Note polone.	12.—
TOMUL III (1924—26):	840.—
ION ANDRIEŞESCU. Piscul Crăsani.	40.—
V. PÂRVAN. Getica.	800.—
TOMUL IV (1924):	160.—
IOAN C. FILITTI. Despre Negru-Vodă.	12.—
VINTILĂ MIHĂILESCU. Aşezările omeneşti în Câmpia Română la mijlocul şi sfârşitul sec. XIX.	25.—
Dr. ANDREI VERESS. Campania creştinilor în contra lui Sinan-Paşa.	25.—
P. P. PANAITESCU. Influenţa polonă în opera şi personalitatea cronicarilor Grigore Ureche şi Miron Costin.	60.—
N. IORGA. I. Domniţa Anca şi patronajul ei literar; II. O prigonire politică sub Fanarioţi.	25.—
N. IORGA. I. Cea dintâiu istorie universală tipărită în Transilvania; II. Moşiile familiei Beldy în Ţara-Românească.	12.—
N. IORGA. Procesele călugărilor dela Sântilie şi Gheorghe, pisarul leşesc.	10.—
I. VLĂDESCU. Inceputul anului în cronicele moldoveneşti până la Ureche.	12.—
G-ral R. ROSETTI. Studii asupra chipului cum se făptuià răsboiul de către Ştefan-cel-Mare. — Mem. I—III.	25.—
TOMUL V (1925—26):	160.—
N. IORGA. Comemorarea lui Edgar Quinet, cu ocaziunea semicentenarului morţii lui.	5.—
IOAN ANDRIEŞESCU. Consideraţiuni asupra tezaurului dela Vâlci-Trân lângă Plevna (Bulgaria).	15.—
AL. BUSUIOCEANU. Câteva portrete noui ale lui Mihai-Viteazul.	8.—
ANDREIU RĂDULESCU. Dreptul de moştenire al soţului supravieţuitor.	30.—
N. IORGA. Trei călători în Ţările Româneşti: Caronni, Rey, Kunisch şi originea «Luceafărului» lui Eminescu.	10.—
I. LUPAŞ. Din activitatea ziaristică a lui Andreiu Mureşeanu.	60.—
N. IORGA. Lucruri noui despre Chilia şi Cetatea-Albă.	15.—
N. IORGA. Un prinţ portughez cruciat în Ţara-Românească a sec. al XV-lea.	10.—
N. IORGA. O istorie a lui Mihai-Viteazul de el însuşi.	10.—

www.digibuc.ro

ACADEMIA ROMÂNĂ

MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE

SERIA III, TOMUL IX

CVLTVRA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI
1928-29

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

www.digibuc.ro

CRONICELE TURCEŞTI CA IZVOR PENTRU ISTORIA ROMÂNILOR

DE

N. IORGA

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Şedinţa dela 15 Iunie 1928

Intrebuinţarea cronicilor turceşti, adecă ale Imperiului otoman pentru «istoria Românilor» se face de multă vreme.

Fără a mai insista asupra largii cunoştinţi pe care o avea în acest domeniu un Dimitrie Cantemir şi asupra informaţiei destul de convenabile de care dă dovadă un Ienăchiţă Văcărescu, cari şi unul şi altul recurg la izvoare scrise, Bălcescu n'a neglijat să caute şi în paginile unui Naima, care e totuşi destul de târziu, ştiri relative la epopeia lui Mihai Viteazul.

Dar la aceasta şi poate la răsfoirea altui povestitor târziu, Seadeddin, presintat, în traducere italiană, de Ragusanul Bratutti, s'a redus scoaterea din paginile croniştilor otomani a materialului privitor la istoria Românilor.

Incă de acum peste treizeci de ani, când nu puteam să cutez a gândi la scrierea unei Istorii a Imperiului Otoman, am dat în *Acte şi fragmente*, I, pagini întregi din versiunea francesă, păstrată la Biblioteca Naţională din Paris, a aceluiaşi Naima. In Memoriile Academiei noastre, XX, a apărut forma italiană a cronicei lui Hasan Vegihì, care înfăţişează evenimentele dela jumătatea secolului al XVII-lea.

Pe atunci mai numai Ungurii, a căror istorie e, de la un timp, în mare măsură, parte integrantă din a Statului Sultanilor, întreprindeau opera

www.digibuc.ro

grea a unei traduceri nouă. Astfel, pe când noi eram siliți să recurgem la de altfel buna traducere latină a cronicarilor din secolele al XIV-lea —XVI-lea de către Löwenclau (Leunclavius), în ale lui *Annales* și *Historiae*, Thúry publicà, pentru Academia din Budapesta, două volume de *Török törtênetirók*.

Din partea Germanilor, numai Nöldeke căutase a da, în *Zeitschrift der morgenländischen Gesellschaft*, o îngrijită versiune din Neșri, bun și pentru mai vechea istorie a noastră (epoca întâiului, «bătrânului» Mircea).

Societatea istorică turcească a publicat, ce-i drept, unele volume de izvoare, dar fără traduceri și note.

Așà a fost până la războiu. Studiile despre Turci nu erau în favoare. A mea *Geschichte des osmanischen Reiches*, în cinci volume, n'a zguduit această indiferență.

O școală de orientaliști austriaci a pornit însă pe calea noilor cercetări. La Viena a apărut o revistă, care studia însă trecutul turcesc mai mult din punctul de vedere filologic, nu fără ca prin analisele colaboratorilor ei să ajungem la o mai bună înțelegere a legăturilor dintre povestiri mai vechi, până atunci, deși catalogate de Hammer în adausele lui la *Istoria Imperiului otoman*, dar aduse înainte fără comentarii critice [1]).

In Germania, aproape concomitent se începu însă cu publicarea în traducere a unor izvoare până atunci abia atinse [2]), și mai mult de singurul Hammer. Vom cita, întrebuința și excerpa îndată pe unele din ele, folositoare pentru istoria Românilor. Când acest curent se întări, d. Max Babinger, un om de pregătire desăvârșită și de mare muncă, izbuti, prin silinți care nu se pot lăuda îndeajuns, să alcătuiască o mare biblio-

[1]) V. și Friedrich Kraelitz, *Osmanische Urkunden in türkischer Sprache aus der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts*, în Memoriile Academiei din Viena, 1917. Cf. *Revista istorică*, X, p. 105 și W. Behrnauer, *Quellen für die serbische Geschichte aus türkischen Urkunden*, Viena 1857.

[2]) V. și J. H. Kramers, *Over de geschiedschrijving by de osmaansche Turken*, Leida 1922. Ar fi de văzut și M. Norberg, *Turkiska rikets Annalen*, Christianstad-Hermösand, 1822. Cf. *Quellenwerke des islamischen Schrifttums*, Hanovra 1925, 2 vol.

www.digibuc.ro

grafie, de o uimitoare erudiție, a celor nu mai puțin de *cinci sute* de povestiri, manuscripte şi inedite, traduse sau păstrate numai în original, ale istoriei Osmanlâilor [1]).

I.

Intăiu, în publicația d-lui Friedrich Giese, *Die altosmanischen anonymen Chroniken*, editată în «Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes», XVII [2]), Breslau-Lipsca, 1922—1925 (I, textul; II, traducerea), scriitorul anonim, care declară că și-a cules fiecare știre dintr'o «operă istorică», amestecând rostul dinastiei cu al Constantinopolei, dă, ici și colo, știri și despre istoria noastră.

Se notează expediția lui Firùz-beg la Vidin [3]). El «atacă Țara-Românească, străbate şi face multă pradă». Nicopolul și Silistra se ieau după 1396.

Se afirmă că lui Baiezid I-iu, la Angora, i-au venit ajutoare și de la Tatari, cari din Deșt-Chipciacul lor au venit peste Cara-bogdan. *Mai important e ceia ce se afirmă* că *«oastea munteană venise şi ea»*[4]). Tot așa de cel mai mare folos e știrea uimitoare că pe Baiezid toți l-au părăsit pe furiș pentru a merge fiecare la prințul său, care era în oastea lui Timur: Tatarii trec la beiul de Erzingian, Tahredin, cei din Chermian la fiul prințului de acolo, cei din Menteșè și Sarucan la alt fiu de prinț. Până și ai lui Baiezid însuși, vechea lui oaste, «supărată», se împrăștie. *«Nu mai rămăsese decât oastea munteană, care era alcătuită din Necredincioşi. Aceia — s'a luptat»* [5]). Și se urmează mai departe așa:

---

[1]) *Die Geschichtsschreiber der Osmanen*, Lipsca 1927. V. larga dare de samă în *Revista istorică* pe 1928. Cf. *Byzantinische Zeitschrift* pe 1928.

[2]) P. 38.

[3]) Firuz-beg, der die Walachei angriff, durchstreifte und sehr viel Beute machte; p. 39.

[4]) Sie waren aus Descht über Karabogdan (Moldau) gekommen. Auch das walachische Heer war gekommen; p. 53.

[5]) Es war nur noch das walachische Heer, das aus Ungläubigen bestand. Das kämpfte.

www.digibuc.ro

«Când Timur-Han văzu oastea Necredincioşilor, el se gândi că sunt dervişi şi spuse: «Ah, cât de viteaz se bat aceşti işici». Dar cei ce erau lângă dânsul i-au spus: «Hane, aceştia nu sunt işici, ci Necredincioşi». Apoi văzu Valahul că nu foloseşte la nimic lupta şi că ei sunt singuri. De aceia-şi luă oastea şi fugi [1])». Urmă retragerea fiului Soliman; un altul, Mustafà, o făcuse mai de 'nainte. Şi Mehmed Sultanul cu oastea Europei plecă, în tovărăşia begului de Amasia, către cetatea acestuia. «Şi a rămas Ildirim Hanul singur cu trupele Porţii sale.»

Mărturia e cu atât mai acceptabilă, cu cât se cunoşteà participarea la luptă a Sârbilor, cu Ştefan Lazarevici în frunte [2]).

Se arată apoi lupta lui Soliman beţivul cu Isfendiar de Sinope pentru a căpăta pe fratele Musa, fugit de la Caraman. Petrecerile reţin pe Sultan la Isnic (Niceia). Atunci «toţi s'au supărat pe dânsul pentru aceasta». Şi Isfendiar, după cererea lui Alì-Paşa, trimese pe Musa-Celebì din Sinope pe o corabie în Muntenia. Atunci era acolo Domn Mircea, un Necredincios, *mare erou necredincios*. Mircea luă pe Musa la sine şi-l aduse în Rumelia, unii zic: *la Silistra. De acolo* plecă Musa. Toţi tuiungiii *(tuwiğa)* [3]) şi tot aşa posesorii de timaruri se adunaseră şi merseră la Adrianopol» [4]) Urmează povestirea măsurilor luate de Soliman, care, cu toate îngrijorările, nu-şi părăseşte patima băuturii.

---

[1]) Als Timur Chan das Heer der Ungläubigen sah, dachte er, es seien Derwische und sagte: «Hei, wie wacker kämpfen diese Yšyks». Die bei ihm standen, sagten: «Chan, das sind keine Yšyks, sondern Ungläubige». Dann sah der Walache, dass der Kampf nichts nütze und dass sie allein seien. Deswegen nahm er sein Heer und floh.

[2]) V. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades*, I, p. 69 şi nota 3

[3]) Traducătorul spune că nu poate lămuri acest termin. El înseamnă cârmuitori locali purtători de tuiuri, de cozi de cal reprezintând cea mai înaltă demnitate în administraţie.

[4]) Dann setzte der Isfendijar, auf Veranlassung Ali-Paschas, Musa Tschelebi von Sinope aus auf ein Schiff und schickte ihn nach der Walachei. Damals war dort Mirtscha, ein ungläubiger Fürst, ein grosser ungläubiger Held. Mirtscha nahm den Musa bei sich auf und brachte ihn nach Rumili, einige sagen: nach Silistria. Von da brach Musa auf. Alle Tuwiğa kamen zu ihm, ebenso die Timarbesitzer. Sie sammelten sich und zogen nach Adrianopel; p. 65.

www.digibuc.ro

Lauda lui Mircea nu e un fenomen obişnuit faţă de stăpânitorii creştini. Se întăreşte prin ştirea dată de Anonim şi partea absolut hotărîtoare pe care Domnul Ţerii-Româneşti o avù în aşezarea lui Musa pe tronul lui Baiezid. Plecarea tânărului Sultan din Silistra arată că Mircea stăpânià acolo.

Când Musa cade după trei ani şi jumătate, credincioşii nobilului cavaler otoman se împrăştie: Mehmed Mihalogli, care va lăsa la Dunăre dinastia lui, e închis la Tocat, în Asia Mică, altul, cu familia, e expediat la Niceia cu o mie de aspri pe lună. «Aga Azapilor fuge în Ţara-Românească» [1]: lămurire interesantă şi cu totul nouă.

Expediţia de răsbunare a lui Mohammed I-iu e presintată pe larg, de şi fără prea multe fapte nouă (se vede însă greutetea campaniei prin aceia că se aduc şi trupe din Caramania şi Sinope, şi se fixează data când Ţara-Românească începu a plăti tributul).

«După aceia (înfrângerea Caramanului) s'a întors Sultanul Mehemed la Brusa, de acolo la Adrianopol. Şi de acolo plecă el către Ţara-Românească. Caraman-oglu şi Isfandiar-oglu, Casim-beg, trebuiră să deie contingentul lor. Sultanul Mehmed se oprì la ţermul Dunării, împresură cetatea Giurgiului şi trimese achingìi în Ţara-Românească. Ei culeseră pradă mare. Apoi Domnii Ţerii-Româneşti» — o alusie la asociarea lui Mihail? — «încheiară pace, plătiră haraciul şi trimeseră copii la Inalta Poartă. Pe urmă Sultanul Mehmed merse în triumf la Brusa, apoi plecă spre Samsùn şi-l luă [2].»

---

[1]) Sultan Musa regierte drei und ein halbes Jahr und starb dann. Man ergriff den Michal Oghlu Begh und schickte ihn nach Bedervi-Tschardak in Tokat und setzte ihn dort gefangen. Auch den Sohn des Richters von Simavara *(sic)* ergriff man und schickte ihn, mit Sohn und Tochter, nach Iznik und setzte ihm als Gehalt 1000 Aktsche im Monat aus. Der Azab-beg entwich nach der Walachei; p. 71.

[2]) Danach kehrte Sultan Mehmed nach Brussa zurück, von dort nach Adrianopel, und von dort brach er nach der Walachei auf. Der Karaman Oghlu und der Isfendijar Oghlu Kasim-beg mussten Truppen stellen. Sultan Mehmed rastete am Ufer der Donau, schloss die Feste Giurgewo ein und schickte Akindchis in die Walachei. Sie machten grosse Beute. Danach schlossen die walachischen Fürsten Frieden,

www.digibuc.ro

Un întâiu atac peste Dunăre al lui Vlad Dracul ni e relevat, fixându-se şi data, de Anonim:

«Pe când Sultanul Murad stătea în Adrianopol, Domnul românesc Dracul trecuse Dunărea și făcuse mult rău în Rumelia. Sultanul Murad plecă împotriva lui, făcu pradă mare, se întoarse la Adrianopol și rămase acolo. Aceasta a fost în anul 826[1])».

Campaniile lui Mezed-beg și lui Șehabedin [2]) sunt presintate astfel: «In anul 844, Sultanul Murad rămase în Adrianopol și trimese pe Mezid-beg într'o expediție de pradă. Acesta trecu prin Țara-Românească în Ungaria, dar n'avu noroc. Mezid-beg fu bătut și ucis. După ce Musulmanii aflară această nenorocire, Sultanul Murad rămase iarăși în anul 845 la Sofia. Beglerbegul Șehabeddin-Pașa porni cu oastea Rumeliei, cu achingiii și Ienicerii prin Țara-Românească spre Ungaria. Achingiii și oștile au fost împrăștiați și beglerbegul eunucul s'a retras. Blăstămatul de Iancu (Hunyadi) i-a atacat pe neprevestite. Cum găsise pe Mezid-beg fără pază, tot așa și pe dânșii i-a bătut pe neprevestite [3]).»

«Lunga campanie» a lui «Iancu» și biruința lui de la «Izladi» se expune pe larg, cu știri absolut nouă și de prima ordine. Se pomenește gluma unui bufon al Caramanului că, dacă stăpânul său mai atacă pe Osmani

---

bezahlten den Haradsch und schickten ihre Knaben an die Hohe Pforte (greşit se adauge, în parentese, «als Geiseln»). Dann zog Sultan Mehmed im Triumph nach Brusa, dann zog er nach Samsun und nahm es ein; p. 72.

[1]) Während Sultan Murad in Adrianopel verweilte, hatte der Walachenfürst Drakul die Donau überschritten und in Rumelien viel Unheil angerichtet. Sultan Murad zog gegen ihn, machte grosse Beute, kehrte wieder nach Adrianopel zurück und blieb dort. Das geschah im Jahre 826; p. 86.

[2]) V. *Studii și doc.*, III, p. 14 și urm.

[3]) Im Jahre 844 wieder blieb Sultan Murad in Adrianopel und schickte den Mezid Beg zu einem Streifzuge aus. Er zog durch die Walachei nach Ungarn, hatte aber Unglück. Mezid Beg wurde geschlagen und getötet. Nachdem die Muslimen dies Unglück erfahren hatten, verblieb Sultan Murad wieder im Jahre 845 in Sofia. Der Begler Beg Schihabeddin Pascha zog mit dem rumelischen Heere, den Akindschi und den Janitscharen durch die Walachei nach Ungarn. Die Akindschi und die Heere (wohl Janitscharen) wurden zerstreut und der Begler Beg der Verschnittene

www.digibuc.ro

odată cu Hunyadi, ««d-ta de partea aceasta şi fratele d-tale Iancu de alta poate veţi nimici Osmănimea» [1]).

La retragerea temporară a lui Murad se pomeneşte liga între «Saşi, Nemţi, Cehi, Latini, Bosnieci şi Apuli şi Valahul, Francul şi Caramanul». Inainte de întoarcerea bătrânului Sultan, care striga atât: «Begul vostru e acolo; mergeţi şi luptaţi», se pomeneşte, în 1444, că begul de Nicopol, Mehemed, fiul lui Firuz, «a urmărit cu trupele din Nicopol şi cu achingiii presenţi pe Necredincioşi, i-a bătut şi a nimicit pe unii Necredincioşi, aducând câţiva în zale, cu platoşe şi armuri»[2]). Murad vine la Ienihisar lângă Galipole pe un vas «frânc» (genoves). Primeşte pe prinşii lui Firùz şi se bucură: semn bun! Toată oastea e chemată supt steag: «Ieniceri, trupe rumeliote şi anatolice, achingìi, azapi, serahori» *(sic)*. La Varna, în «luptă grea», cu proiectilele «ca o ploaie de moarte», blăstămatul Iancu de o parte şi «Cara-Mihal» — Mihail Szilágyi, cumnatul lui —, «de alta, făcură un atac asupra Sultanului Murad şi-l bătură, îi măturară ambele aripi şi se luptară cu oastea Anatoliei», ucizând pe beglerbegul Carageà «ginerele» şi puindu-i trupele pe fugă. Aşa face şi oastea Rumeliei şi achingiii, fără a se fi luptat. «Nimeni nu rămase, toţi fugiră fără să se uite înapoi.» Rugăciunea moşneagului, expusă mişcător, cu urmările ei, scapă singură situaţia. Nebun se aruncă regele tânăr al Ungariei şi cade de pe cal; Ienicerul Cogia-Hizir îi taie capul, care e purtat pe suliţă în strigăte de victorie. Hunyadi cearcă a oprì pe ai săi, îngroziţi: «Pentru credinţă am venit aici, nu pentru regele». Câteva atacuri se încearcă. Dar catastrofa nu poate întârzia.

(Schihab eddin Pascha) zog sich zurück. Der verfluchte Janko griff sie unvermutet an. Wie er den Mezid Beg unaufmerksam gefunden hatte, schlug er auch sie unvermutet; p. 89.

[1]) Mein Sultan, dann könnt Ihr auf diese Seite und euer Bruder Janko auf der Andern das Muslimertum vielleicht ausrotten; p. 86.

[2]) Der Beg des Sandschaks Nikeboli, Mehmed Beg, der Sohn des Firuz Beg, verfolgte mit den Truppen in Nikeboli und den anwesenden Akindschi die Ungläubigen, schlug und vernichtete einige Ungläubige und brachte gepanzerte, mit Kürassen und Rüstungen versehene Ungläubige an; pp. 91-2.

www.digibuc.ro

Se pradă lagărul creștin de soldați cari strigă Sultanului «Cu noroc biruința !»[1]).

[1]) Sie waren hartnäckig und, da ihm nichts übrig blieb, brachten sie ihn so weit, dass er den Ort verliess und nach Gallipoli kam. Der verfluchte Franke hatte viele Schiffe geschickt und hielt das Meer besetzt. Schliesslich setzte Sultan Murad in der Gegend von Galata, Jenihisar gegenüber, auf einem fränkischen Schiffe über und kam nach Rumelien. Das anatolische Heer setzte auch über. Während es in Adrianopel stand, schickte Mehmed Beg, der Sohn des Firuz Beg, die gepanzerten Ungläubigen. Der Sultan sagte: «Dieser sein Sieg kommt als gutes Verzeichen Unsere Sache hat das Recht für sich». Indem er Gott sehr dankte, machte er unter Gottes Beistand sich bereit mit der Absicht einen Glaubenskrieg zu führen, brach von Adrianopel auf und führte so viele Janischaren, rumelische und anatolische Truppen, Akindschi, Azaben, Serachor heraus und von allen Seiten sammelten sich die Muslime, indem ein allgemeines Aufgebot gemacht wurde. Sultan Murad marschierte auch gegen den verfluchten Ungarn und traf mit ihm bei Warna zusammen. Es war ein schwerer Kampf. Sie beschossen sich gegenseitig mit Kanonen, Gewehren und Armbrüsten wie mit einem Todesregen. Der verfluchte König stand in der Mitte, der verfluchte Janko machte von der einen Seite und Kara Michal von der anderen einen Angriff auf Sultan Murad und besiegten ihn, fegten seine beiden Flügel fort und kämpften mit dem anatolischen Heere. Es war ein sehr schwerer Kampf. Der Begler Beg von Anatolien, Güvegü (Eidam) Karadscha, wurde getötet. Als das die Anatolen sahen, liefen sie auseinander. Als die rumelischen Truppen und die Akindschi sahen dass die Anatolier auseinandergelaufen seien, flohen sie, noch bevor die Ungläubigen sie angegriffen hatten. Keiner blieb mehr, sie liefen weg, ohne sich umzusehen. Sultan Murad sah dies, blickte zum Himmel empor und betete zu Gott: «O Gott, gib der Religion des Islam Kraft und schenke dem Islam aus Achtung vor dem Lichte Muhammeds den Sieg, des Lichtes Muhammeds wegen». So betete und flehte er. Bevor noch der Pfeil des Gebets das Ziel der Erhörung erreicht hatte, erhörte Gott sein Gebet. Durch den Segen der Wundertaten Muhammeds, durch die Furbitte heiliger Männer und durch den Segen des Glaubens der Gotteskämpfer gab Gott der Höchste ihm den Sieg. Er liess in das Herz des verfluchten Königs allerlei Einflüsterungen kommen, dass er auf sich selbst stolz wurde und Sultan Murad angriff. Infolge seines Hochmutes hielt er sich für einen glänzenden Helden, dachte: «Ich werde allein dies Heer vernichten» und warf sich auf die Leute Sultan Murads. Durch Gottes Güte stürzte das Pferd des Königs und er selbst fiel kopfüber auf das Gesicht. Es waren gerade zwei Janitscharen da. Der (eine ?) dort anwesende hiess Kodscha Hizir, ein sehr tapferer Mann. Der

www.digibuc.ro

Se va reveni mai târziu la Hunyadi devenit acum «rege»[1]). Supt el luptă, în campania de răsbunare, «Unguri, Saşi, Cehi, Nemţi şi Latini, şi oastea românească». Se laudă marea pregătire nouă a Turcilor supt

---

schnitt schnell dem Könige den Kopf ab und brachte ihn zu Sultan Murad. Als Sultan Murad ihn sah, dankte er Gott sehr, liess seinen Kopf auf eine Lanze stecken und hochhalten. Nach allen vier Richtungen riefen Ausrufer: «Man hat dem Könige den Kopf abgeschlagen und auf eine Lanze gesteckt». Das ganze zersprengte Heer sammelte sich wieder um Sultan Murad. Als die Ungläubigen dies sahen, brachten sie dem verfluchten Janko die Kunde. Er erkannte die Lage. Sein Heer fing an sich zu zerstreuen. Er hinderte sie aber daran. Es wird folgendes berichtet: Als der verfluchte Janko sah dass das Heer sich zu zerstreuen anfing, sagte er zu den Ungläubigen: «Wir sind unseres Glaubens wegen hierher gekommen, nicht wegen des Königs» und brachte das Heer wieder in Ordnung. Dann wandte er sich und machte ein paar Angriffe. Er sah dass die Muslimen sich wieder sammelten, da trachtete er danach sich in Sicherheit zu bringen und zu entfliehen. Als das Heer der Ungläubigen geschlagen war, dachten sie zu fliehen. Als das islamische Heer das sah, machten sie sich daran die Ungläubigen von allen Seiten zu verfolgen. Das islamische Heer hatte die Ungläubigen besiegt und fing an sie zu töten. Was sich vorher von den Truppen zerstreut hatte, kam wiedeı. Danach fielen die Janitscharen, Azaben und das übrige anwesende Heer über den Wagenpark der Ungläubigen her. Es war ein sehr heftiger Kampf. Schliesslich plünderten sie auch die Wagen und machten reiche Beute und gratulierten Sultan Murad mit den Worten: «Möge dein Fest glücklich sein». Danach blieben sie drei Tage auf dem Schlachtfelde; am vierten Tage zogen sie mit Gut und Beute ab nach Adrianopel. Im Jahre 848 verzichtete Sultan Murad nach einigen Tagen auf die Herrschaft und setzte Sultan Mehmed auf den Thron und machte ihm völlig unabhängig. Er selber ging wieder nach Manissa und blieb dort.

[1]) Während die Muslime immer mächtiger in diesem Lande (Albanien) wurden, kam zu Sultan Murad die Kunde dass der verfluchte Janko sich in Ungarn zum Könige gemacht habe und angreife und dass die Ungarn, Sachsen, Tschechen, Deutschen und Lateiner und das walachische Heer sich geeinigt und ein unendliches Heer zusammengebracht hätten und über Belgrad und Kubin heranrückten. Als Sultan Murad diese Nachricht hörte, zog er aus Albanien nach Sofia und blieb dort. Er schickte Schreiben in die Welt, sammelte in Anatolien und Rumelien Truppen. Er hob zehntausend Azaben und den Bestand der Janitscharen und ausserdem aus allen Ländern Serachors und auch andere Leute mit den Worten aus: es ist ein grosser Krieg und ein allgemeines Aufgebot. So sammelten sich grosse Truppen und

www.digibuc.ro

tânărul Sultan nou Mohammed. «Oastea românească, din partea ei, aveà de gând să meargă spre Nicopole și voia să prade acest ținut. Atunci begii de graniță Mehmed-beg, fiul lui Firùz-beg, și Hasan-beg urmăriră oastea munteană, o urmăriră cu câteva mii de achingìi și o nimiciră». Intâiu a fost această campanie; apoi i s'a adus Sultanului Murad vesela solie. «Plin de bucurie merge el deci la Cosovo. Se descrie lupta de «o zi și o noapte». «Iancu» izbutește a bate ambele aripi turcești. Padișahul rămase singur și Ienicerii și Azapii împlântaseră înaintea lor

---

kamen zu Sultan Murad. Kanonen, Gewrhee, Wurfmaschinen, Schilde und was es sonst an Kriegsgerät gibt und Heeresausrüstung stellte er bereit und zog mit Sultan Mehmed zusammen aus. Das walachische Heer seinerseits beabsichtigte gegen Nikoboli zu ziehen und wollte diese Gegend verwüsten. Da verfolgten die Grenzbege Mehmed Beg, Sohn des Firuz Beg, und Hasan Beg das walachische Heer, drängten mit einigen tausend Akindschi nach und vernichteten es. Zuerst war dieser Kriegszug, danach wurde Sultan Murad die frohe Botschaft gebracht. In der Freude hierüber rückte er mit einem Heere, das aus Fussvolk und Berittenen, fünfzig bis sechszigtausend Janischaren bestand, den Ungläubigen nach und traf sie bei Kossova. Es kam zur Schlacht mit dem verfluchten ungläubigen Janko und sie kämpften miteinander. Aber eine Nacht und einen Tag standen sie gegenüber und schossen mit Kanonen, Gewehren und Wurfmaschinen auf einander, ein Todesregen ergoss sich über die beiden Heere und es war ein heftiger Kampf. Das erste Mal griff der verfluchte Janko von beiden Seiten an und fegte die beiden Flügel des Padischahs, das anatolische und rumelische Heer weg, schlug den rechten und linken Flügel. Dar Padischah blieb allein und die Janitscharen und Azaben hatten vor sich die Schilde aufgepflanzt. Man schoss Kanonen und Gewehre auf einander ab. Es war ein solcher Kampf, der sich nicht beschreiben lässt. Aber Sultan Murad hielt derartig fest stand, dass das Heer der Ungläubigen, wie grosse Mühe es sich auch gab, den Sultan Murad nicht von der Stelle bringen konnte. Danach sah das muslimische Heer dass die Ungläubigen in dunkelblauen Eisen starrten und die Muslimen in Verwirrung brachten. Sie sahen dass die Ungläubigen sie schlugen; gegen das Eisen konnte sie sich nicht halten. Da teilten sie sich in zwei Teile vor den Ungläubigen, machten ihnen Platz und trennten sich in zwei Parteien. Sobald der Ungläubige durchgegangen war, fielen sie ihm in den Rücken und zogen das Schwert. Als die Ungläubigen diesen Mut der Muslimen sahen, drängten die hinteren auf die vorderen. Die Pferde der Ungläubigen waren ohne Rüstung, einige von ihnen töteten sie, andere zogen sie aus (?) und töteten sie. Sie begannen die

www.digibuc.ro

scuturile. Tunurile bat. Dar Murad rămâne neclintit. «Albastrul fier» al platoşelor sperie totuşi pe Turci. Dar ei află mijlocul de a birui, dându-se în lături la trecerea greoilor ostaşi, pentru a se închide apoi în urma

---

Ungläubigen einen nach dem andern unter die Hufe ihrer Pferde zu nehmen. Da hatten nun die Ungläubigen nicht mehr die Möglichkeit sich zurückzuziehen und dachten an Flucht. Als das Heer der Muslimer dies sah, sammelten sich die flüchtigen Muslime wieder und stürzten auf die Ungläubigen. Sie kämpften bis zum Abend. Von den Ungläubigen wurden viele getötet, einige retteten sich zum Wagenpark, andere entflohen in die Weite. Die Muslime verfolgten sie. Die Pferde der Ungläubigen waren zurückgeblieben, in ihrer Verlegenheit mussten sie zu Fuss gehen. In dieser Gegend war ein grosses Dorf. Die zu Fuss flüchtenden Ungläubigen stürzten sich in die Häuser dieses Dorfes und verbarrikadierten die Türen. Die Muslime steckten dieses Dorf in Brand. In jener Nacht war die ganze Ebene hell wie am Tage. Danach nahmen die Glaubenskämpfer den Wagenpark in die Mitte und schossen vom Abend bis zum Morgen andauernd mit Kanonen. Schliesslich sah der verfluchte Janko dass die Lage aussichtslos sei. Da wandte er eine List den Ungläubigen gegenüber an. Er sagte: «Bleibt ihr hier, ich werde den Türken von hinten überfallen. Wollen ihn dann vernichten, ihr von vorn, ich von hinten». Er nahm seine Leute und entfloh. Danach kämpften die Ungläubigen, welche in dem Wagenpark waren, bis zum Morgen. Am Morgen sahen sie dass der verfluchte Janko weder drinnen noch draussen war, und dass die Muslime die Wagen umzingelt hatten. Da wurden die Ungläubigen bestürzt und wollten fliehen. Die Ungläubigen waren geschlegen. An jenem Tage hatten die Muslime die Ungläubigen besiegt. Die Ungläubigen liefen auseinander, die Muslime fingen an sie zu verfolgen. Sie nahmen ihre Wagen und liessen die darin Befindlichen über die Klinge springen. Einige nahmen sie gefangen. Einige Bane führten sie zu Sultan Murad. Einem der im Triumpfe geführten Bane, Namens Kara Michal, gaben sie später die Freiheit. Die Bege kamen und gratulierten Sultan Murad mit den Worten: «Dein Fest möge glücklich sein», küssten seine Hand und verblieben drei Tage auf dem Schlachtfelde. Am Freitag hatten sie nach dem Mittag den Kampf begonnen, auch die Nacht hatten sie gekämpft, am folgenden Tage früh waren die Ungläubigen geschlagen und geflohen, einige waren gefangen, einige entkamen, einige wurden erschlagen. Danach ging Sultan Murad über das Schlachtfeld und schaute sich die Niederlage der Ungläubigen an. In der Ebene lagen viele wie die Bündel über einander erschlagen. Es war da ein alter weissbärtiger Mann, Namens Azab Beg; zu dem sagte Sultan Murad: «Sieh, Azab Beg, unter den erschlagenen Ungläubigen ist kein Weissbart». Da sagte er: «Mein Sultan, deswegen ist ihnen auch dies Un-

www.digibuc.ro

lor şi «a trage sabia». Caii, fără platoşe, se sperie şi-şi calcă în copite călăreţii. Abia se pot ascunde unii în tabăra de modă husită. Mulţi fug pe jos. Ascunşi într'un sat, sunt arşi în el. «In noaptea aceia a fost tot şesul luminat ca ziua.» Tabăra e bătută toată noaptea de artileria turcească. Hunyadi protestează că merge să iea pe duşmani pe la spate, şi fuge cu ai lui. Până 'n ziuă resistă cei asediaţi. Apoi cată a fugi şi ei, dar Turcii îi trec prin sabie pe cei mai mulţi. «Pe unii Bani i-au dus la Sultanul Murad», între alţii Szilágyi, care e liberat. Trei zile stă în câmp oastea biruitoare, felicitând pe Sultan. Când Murad cercetează morţii, el zice bătrânului Azap-beg: «Vezi, Azap-beg, între Necredincioşii, morţi nu e nicio barbă albă». Şi acela răspunse: «Sultane al mieu; de aceia au şi păţit nenorocirea. De ar fi fost între ei oameni bătrâni, încercaţi, nu li s'ar fi întâmplat aşa.»

Nu se explică reţinerea lui Hunyadi de Brancovici la Semendria prin reclamarea lui de către Sultan. Acesta despreţuieşte o asemenea răsbunare. Ce-i e lui «un astfel de fleac de ţeran» *(ein ungläubiger Bauern-*

---

glück passiert. Wenn unter ihnen alte, erfahrene Leute gewesen wären, wäre ihnen dies nicht passiert». Das geschah im Jahre 852. Wir kommen nunmehr auf die Geschichte des verfluchten Janko. In der Nacht sah er, dass die Lage ungünstig war. Sofort nahm er einige von seinen Anhängern mit sich und entfloh. Während er unterwegs war, schickte der serbische Despot einen Boten hinter ihm her ab, der ihn nach Semendria brachte. Er nahm ihn als Gast auf. Er (Janko) blieb einige Tage dort. Hiernach erfuhren das die Bege und sagten zu Sultan Murad: «Der verfluchte Janko ist nach Semendria gekommen und verweilt bei dem «Despoten». Fordere ihn vom «Despoten» und nimm ihn gefangen. Da sagte Sultan Murad: «Warum? Bin ich denn schwächer als solch ein ungläubiger Bauernlümmel, dass ich um einen besiegten Ungläubigen bitten sollte und ihn, wenn ich ihn bekomme, töten sollte? Gäbe es doch nur noch ein paar solcher Ungläubigen! Möchten sie mir entgegen treten und mit mir kämpfen, damit meine Glaubenskämpfer ordentlich Beute machten»!. Als Janko wieder in sein Land zurückkam, sagte er zum Serben: «Du hast mich mit List geführt. Wenn der Türke mich von dir gefordert hätte, hättest du mich herausgegeben». So war er ihm feindlich gesinnt, war sehr über den Serben angeregt und hatte viele Kämpfe. Der Serbe hatte tatsächlich nicht die Absicht ihn dem Türken auszuliefern, sondern wollte ihn nur beherbergen.

www.digibuc.ro

lümmel) ! In zădar e bănuit despotul că ar fi fost gata a-l da. «De fapt Sârbul n'avea de gând a-l da Turcilor, ci voià numai să-l adăpostească.»

Şi acum punerea în Scaun a lui Vlad Ţepeş, de Turci: «In anul următor, porni Sultanul Murad şi puse să asedieze cetatea Giurgiului. Apoi trimise o expediţie de pradă în Ţara-Românească şi puse pe Ţepeş (Cazâclî), fiul Dracului, ca beg al Ţerii-Româneşti, îi dădu steag şi caftan şi tot felul de presenturi şi-l trimese îndată cu achiugìi ca să-l aşeze în locul tatălui. Apoi se întoarse iarăşi în Adrianopol şi rămase acolo» [1]).

Deci, împotriva părerii, de altfel aşa de bine documentate, a lui Ioan Bogdan, tot Turcii sunt aceia cari puseră în Domnie pe Vlad.

Campania lui Mohammed al II-lea contra lui Vlad e expusă foarte pe scurt, cu atacul de noapte în care «nu putu să capete biruinţa. Oastea lui fu distrusă, el rămase singur, îşi părăsì ţara şi oamenii şi fugi în Ungaria. La urmă regele Ungariei *(sic)* ucise pe Ţepeş. Sultanul Mehmed puse pe fratele lui Ţepeş Domn în Ţara-Românească» [2]).

---

[1]) Danach zog Sultan Murad nach Adrianopel und blieb dort und machte in diesem Jahre keinen Feldzug. Im kommenden Jahre zog er aus und liess die Festung Giurgewo einschliessen, dann schickte er einen Streifzug in die Walachei aus und setzte den Kazykly, den Sohn des Drakul, zum Beg der Walachei ein, gab ihm Fahne und Ehrenkleid und allerlei Geschenke und schickte ihn gleichzeitig mit den Akindschi, die ihn anstelle seines Vaters einsetzen. Dann kehrte er wieder nach Adrianopel zurück und blieb dort.

[2]) Im Jahre 865 unternahm er wieder einen Feldzug in die Walachei und überschritt die Donau. Der Kazykly, der Sohn des Drakul, stellte sich ihm nicht, machte in der Nacht einen Überfall, konnte aber nicht den Sieg erlangen und entfloh. Sein Heer kam um, er selbst blieb allein, verliess Land und Leute und ging nach Ungarn. Schliesslich tötete der König von Ungarn den Kazykly. Sultan Mehmed setzte den Bruder des Kazykly in der Walachei als Fürsten ein. Nachdem dann Sultan Mehmed die Walachei völlig unterworfen hatte, schickte er zur See Schiffe, und er selbst kam vom Lande und eroberte die Insel Midilü und ihre Festung und nahm den Herrn davon gefangen. Die Eroberung des Walachei und des Gebietes von Midillü war in demselben Jahre; p. 149.

www.digibuc.ro

Expediția din 1475 contra Moldovei e explicată în nereușita ei prin oboseala armatei care făcuse asediul la Scutari. «Afară de aceia era o iarnă aspră și oastea nu putea să sufere frigul: a fost bătută și s'a retras.» Urmează luarea Caffei și a Mangupului de Ghedic-Mehmed. Campania din 1476, cu trupe «din toate părțile lumii», duce la lupta de la 4 Rebì-ul-evel. «Oastea lui Cara-bogdan fu bătută și nimicită; Domnul fugi. Sultanul Mehmed împărți țara Domnului Moldovei ca pradă.» Ceva mai departe fără succes e presintată expediția fără succes a lui Alì-beg Mihaloglu «prin Țara-Românească în Ungaria». Iar la 883 al Hegirei «Mihaloglu Alì-beiu, Hasan beg-oglu Isa-beiu și Malcoci-oglu Balì-beg și alți begi merseră cu achingiii prin Țara-Românească. In Ungaria veni pe neașteptate oastea ungurească. Se ajunse la luptă și Isa-beg căzu, și oastea musulmană suferi o înfrângere» [1]). E lupta de la Câmpul Pânii.

[1]) [Anno 878.] Süleman Pascha konnte Iskenderijje nicht einehmen. Er brach die Belagerung ab und unternahm einen Feldzug gegen Kara Bogdan (Moldau). Er stiess mit dem (Fürsten von) Kara Bogdan zusammen und kämpfte mit ihm. Das muslimische Heer war schwach, es hatte den Zug gegen Iskenderijje durchgemacht' Ausserdem war es ein harter Winter und das Heer konnte die Kälte nicht vertragen, wurde geschlagen und zog ab. Im Jahre 879 danach verweilte Sultan Mehmed wieder in Stambul, schickte den Gedik Ahmed zur See mit Schiffen aus. Mit vielen tausend Truppen zog er nach Kaffa und Mankub und eroberte sie. Er nahm noch andere Festungen, Länder und Gebiete, und das Heer der Krim und von Descht kam und unterwarf sich. Im Jahre 880 machte Sultan Mehmed wieder einen Zug nach der Moldau. Er sammelte aus allen Teilen der Welt Truppen, traf am 4. des Rebi-ül-evvel mit dem Heere des Kara Bogdan (Moldau) zusammen. Es wurde geschlagen und vernichtet, der Fürst selber entfloh. Sultan Mehmed verteilte das Land des Fürsten der Moldau als Beute, machte einen Winterfeldzug und eroberte und zerstörte die Festung, welche die Ungarn an der Morawa erbaut hatten. Am 5. Ramazan kam er nach Konstantinopel und blieb dort. Im Jahre 881... Darauf zog Ali Beg, der ein Michaloglu ist, durch die Walachei und unternahm einen Streifzug nach Ungarn, hatte aber keinen Erfolg... Im Jahre 883 blieb Sultan Mehmed wieder in Stambul. Der Michaloglu Ali Beg, der Hasan Beg, OgluI sa Beg und der Malkotsch Oglu Bali Beg und andere Bege noch waren mit den Akyndschy durch die Walachei gezogen. In Ungarn kam unvermutet das ungarische Heer. Es kam zum Kampfe und Isa Beg fiel und das muslimische Heer erlitt eine Niederlage; pp. 153-4.

www.digibuc.ro

Pentru luarea Chiliei și Cetății-Albe această notiță cu date false: «Sultanul Baiezid plecă din Adrianopol și merse la Cara-Bogdan, cuceri Chilia Miercuri» — data săptămânii e bună — «27 Gemazì-ul achir» — ceia ce dând 9, în loc de 5 Iulie, e greșit —, «și Achermanul la 20 Regeb» — ceia ce ar fi 13 August, în loc de 5 — «cuceri acel Ținut, se duse la Adrianopol și rămase acolo» [1]).

II.

In 1923, d-l Ludwig Forrer publică la Lipsca, drept teză de doctorat din Zürich, traducerea cronicei lui Rustem-Pașa, cunoscutul Vizir al lui Soliman-cel-Măreț *(Die osmanische Chronik des Rustem-Pascha, Abhandlung . . . der Universität Zürich)* [2]).

E o povestire contemporană, începând cu epoca morții Cuceritorului, în care se află o mulțime de știri, unele dintr'însele nouă. Dăm traducerea românească, adăugind pe cea germană în notă:

«Marșul Sultanului Baiezi dasupra Moldovei și luarea Chiliei și Cetății-Albe.

«S'au trimes corăbii peste Marea Neagră în Dunăre. Baiezid merse peste Adrianopol, unde puse a se începe clădirea moscheii, spre Isaccea, unde la 2 Giumazí-el-tanit (27 Iunie 1484) trecu Dunărea. El luă Chilia după un asediu de douăsprezece zile. In drum către Cetatea-Albă s'au adaus la oaste trupe muntene și, de la Caffa, Menglì-Ghirai Hanul cu Tatarii. Cetatea-Albă a fost ocupată după un asediu de cincisprezece zile la 16 Regeb (9 August). Aceasta s'a întâmplat în anul 889 al Hegirei (începe la 30 Ianuar 1484). Apoi Baiezid se duse la vânătoare la Adrianopoli. Acolo veniră solii din Egipt, Industan și Ungaria. Apoi Sultanul Baiezid trimese pe beglerbegul Alì-Pașa cu capù-hasechì (soldați ai Porții) la oastea Rumeliei și oaste munteană în Moldova, ai cării apărători n'au putut încercà nicio apărare, așa încât țeara li-a fost prădată și pustiită.

[1]) Er brach von Adrianopel auf und zog nach Kara-Bogdan, eroberte Kilia am Mittwoch, den 27. Dschemazi-ülachyr und Ak-kerman am 20. Redscheb. Er eroberte jenes Gebiet, zog nach Adrianopel und verweilte da; p. 154.

[2]) V. Babinger, *o. c.*, p. 82.

www.digibuc.ro

Aceasta a fost în anul 890 al Hegirei (începe la 18 Ianuar 1485). Şi iar au întreprins Mihaloglu, Ischender-beiu şi Malcoci-Oglu o expediţie de pradă în Moldova.»

Ceia ce se dă nou în acest izvor e data precisă a trecerii Dunării: 27 Iunie 1484. Se întăreşte ştirea că Muntenii, ca şi Tatarii, au ajutat la expediţie. Dar e sigur că luarea Chiliei a fost nu la 9, ci la 14 Iulie, iar a Cetăţii-Albe la 5, şi nu la 9 August [1]). Asediul primei cetăţi a durat, apoi, după însăşi scrisoarea Sultanului biruitor, numai *opt* zile [2]).

Să apropiem de această mărturie aceia a unei cronici italiene, până acum neîntrebuinţate, care e cam din aceiaşi vreme.

Anume, la Veneţia, în 1548, se tipăria o cronică veneţiană. «Istoriile lui Marco Guazzo despre toate lucrurile vrednice de amintire în lume, întâmplate pe uscat şi pe apă, care încep *(sic)* cu anul 1509 [3])». După ce cuprinde lucrurile italiene, se ajunge la «Istorii ale lui messer Marco Guazzo, în care se cuprind războaiele lui Mohammed, Impăratul Turcilor, avute timp de cincisprezece ani neconteniţi cu Republica Veneţiei, apoi cu regele Persiei Uzun-Hasan, regele Neapolei, Ferdinand, şi

[1]) Marsch Sultan Bajezids nach der Moldau und Eroberung von Kilia und Akkerman. Schiffe wurden über's Schwarze Meer in die Donau geschickt. Bajezid marschierte über Edirne, wo er den Bau der Moscheen *(sic)* beginnen liess, nach Ishaklu, wo am 2. Dschem. II (27 Juni 1484) die Donau überschritten wurde. Er nahm Kilia nach zwölftägigen Belagerung. Auf dem Marsche nach Akkerman, stiessen walachische Truppen und von Kafa her Mengli Girai Chan mit Tataren zum Heere. Akkerman wurde nach fünfzehntägigen Belagerung am 16. Redscheb (9. August) besetzt. Dies geschah im Jahre 889 d. H. (beg. 30 Januar 1484). Darauf begab sich Bajezid zur Jagd nach Edirne; es kamen Gesandtschaften aus Ägypten, Hindustan und Ungarn. Dann schickte Sultan Bajezid den Beglerbeg Ali-Pascha mit Gardetruppen (Kanchagy) dem Rumiliheer und walachische Miliz nach der Moldau, deren Verteidiger keinen Widerstand leisten konnten; worauf ihr Land geplündert und verwüstet wurde. Das war im Jahre 890 d. H. (beg. 18 Januar 1485). Und wiederum unternehmen Michal Oglu, Iskender B. *(sic)* und Makodsch Oglu einen Plünderungszug nach der Moldau.

[2]) V. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii-Albe*, p. 156 şi urm.

[3]) *Ibid.*, p. 158. Cf. alte mărturii turceşti, *ibid.*, p. 159.

www.digibuc.ro

asediul Rodului, în ce chip şi în ce loc a murit, cu războaiele fiului său Baiezid, făcute contra lui Cara-Bogdan, Voevod al Valahiei, etc.», Veneţia, 1545 [1]).

Că e un martur al evenimentelor, se vede şi după felul cum se presintă cutare procesiune la Negroponte, de întăiu Maiu, cu «preoţii greci şi călugării basilitani şi Franciscanii şi Dominicanii, şi la spatele lor era arhiepiscopul de Atena, vicariul Patriarhului, îmbrăcat în odăjdii, şi toţi canonicii şi clerul, cu liturghia solemnă, cu sunet de clopote şi cântări în greceşte şi (talieneşte» [2]).

Luarea cetăţilor moldoveneşti e presintată în acest chip:

«Stette per tre anni continui il Gran-Turco Baiasit senza fare cosa che di memoria degna fusse, poi, accordato con Tartari, fece a Costantinopoli et a Gallipoli metter ad ordine una armata di 300 et 50 vele et grande esercito per terra a desfacere del Carabogdan, Vaivoda della Valachia. Et, venuto con la sua puotenza, guastô tutto il paese, et prese la città di Chigli, et habbe il castello da Mamolaco castellano et traditore della sua patria. Depoi andarono Turchi et Tartari contro la città di Moncastro, grandissimi esserciti, et, sotto patti di salvarli l'havere et la vita loro hauta la terra, ferno il tutto al contrario. Fece il Gran-Turco Baiasit de 500 famiglie di quei cittadini a Costantinopoli condure et disignarli un luogo voto entrs la porta Silveria, ove alcune posere casette si convenero fare et per la povertà in che erano caduti deventarono tutti di mercatanti ch'erano poveri bastaggi.

[1]) *Historie di M. Marco Guazzo di tutte le cose degne di memoria nel mondo, per terra e per acqua successe, quale hanno principio l'anno M.D.IX.*

Historie di messer Marco Guazzo, ove se conteneno la guerre di Mahometto, Imperatore de Turchi, haute per quindeci anni continui con la Signoria di Venetia, poi con il rè di Persia Usun-Cassano, il rè di Napoli, Ferdinando, e l'assedio di Rodi, in che guisa et in che luogo morì, con le guerre di suo figliuolo Baiasit fatte con il Carabogdan Vaivoda della Valacchia, etc.

[2]) Seguiti da preti greci et caloieri di S. Basiglio et i religiosi di S. Francisco e di S. Domenico et alle loro spalle erano l'arcivescovo di Atena, vicario del Patriarca, vestito in pontificale, et tutti i canonici et la chieresia . . . Fu detta una solenne messa con canti in greco et in latino (fol. 3 Vo).

www.digibuc.ro

«Il Gran-Turco Baiasit, havendo preso Moncastro et voto de cittadini, ricordandosi della inimicitia paterna col Soldano del Cairo, etc.».

Avem a face cu povestirea evenimentelor din Moreia de secretarul lui Malatesta, povestire cuprinsă și în culegerea lui Sansovino [1]). Se vorbește de trădarea unuia din pârcălabi. Cum am spus și aiurea, *Malamocco* ar putea fi numai Maxim, al cărui nume a fost amestecat cu al lui Ivașco. Se știe de aducerea cu sila la Constantinopol a târgoveților din Cetatea-Albă, dar numai în «Guazzo» se dau precisiuni: cinci sute de familii, așezarea în bordeie lângă poarta Selimbriei (Silivri), căderea în adâncă miserie a bieților desțerați.

In cronica Anonimului sunt povestite pe larg luptele din 1475—6 cu Ștefan-cel-Mare [2]) :

«Atunci beglerbegul, eunucul Ali-beg plecă împreună cu oastea Rumeliei și, cu voia Padișahului, cu părți din trupele Palatului, silihdari și spahii, trimese pe achingiii Rumeliei și oastea munteană înainte și se îndreptă contra lui Cara-Bogdan. Cu 30—40.000 de soldați el prădă Cara-Bogdanul. La sfârșitul lui Ramazan se întoarse iarăși la Adrianopol și rămase acolo. In anul 890, la începutul lui Muharem, Sultanul Baiezid petrecea cu strălucire și putere în Stambul. Fratele lui Alì-beg, Ischender-beg, și Malcocioglu Balì-beg porniră cu oastea munteană la

---

[1]) *Historia universalle dell'origine, guerre et imperio de Turchi, raccolta da messer Francesco Sansovino*, Veneția, 1654, fol. 286. Cf. *Chilia și Cetatea-Albă*, pp. 161-2.

[2]) Darauf zog der Beglerbeg, der Eunuch Ali Beg, mit dem rumelischen Heere und auf Erlaubnis des Padischahs, mit Teilen von den Palasttruppen, Silichdaren und Sipahis aus, schickte die rumelischen Akyndschy und das walachische Heer voraus und zog gegen Kara Bogdan. Mit 30 bis 40.000 Soldaten plünderte er Kara Bogdan. Ende Ramazan kehrte er wieder nach Adrianopel zurück und verblieb dort. Im Jahre 890, Anfang Muharrem, verweilte Sultan Bajezid mit Glanz und Macht in Stambul. Der Bruder des Ali Beg, Iskender Beg, und der Malkotschoglu Bali Beg zogen mit dem walachischen Heere nach Kara Bogdan und unternahmen einen Streifzug. Zwei bis drei mal hatten sie durch Gottes Güte Erfolg und kehrten mit unendlichem Gelde, Beute und Gefangenen heim; p. 156. Hier kam der Gesandter von Kara Bogdan, der nach abgeschlossenem Frieden wieder abzog; p. 157.

www.digibuc.ro

Cara-Bogdan şi întreprinseră o expediţie de pradă. De două, trei ori avură din bunătatea lui Dumnezeu succes şi se întoarseră cu nesfârşiţi bani, pradă şi robi». Apoi: «Aici veni solul de la Cara-Bogdan, care după încheierea păcii, plecă înapoi».

Intorcându-mă la Cronica lui Rustem, iată cum presintă ea expediţia din 1538 a lui Soliman Sultanul contra Moldovei [1]:

[1] «Zug Sultan Suleimans nach der Moldau. Der Woiwode der Moldau, Petri, welcher sonst der Pforte zu gehorchen pflegte, machte mit den Ungläubigen gemeinsame Sache, worauf seine Bestrafung beschlossen wurde. Die Rumili- und Anadolstruppen wurden aufgeboten und Sahib Girai Chan, den Herrn des Landes Descht Kyptschak, ein Ferman geschickt, dass in der Donauebene die Sammlung stattfinde. Süleiman brach dorthin auf, und, als er zu Duna-bunary bei Pravdy anlangte, schickte der Religionsfeind seinen Kapudscha Baechry *(sic)* Ungra b. *(sic)* Tula und erklärte sich zum Gehorsam bereit. Es wurde ihm erklärt dass es nicht statthaft sei den Ungläubigen zu helfen. Der Feind sammelte seine Emire und Grossen, liess an dem schwierigen Übergang Pudschan bei der Gyschschan Graben ausheben und Pfähle einschlagen. Zwei bis drei Meilen weit wurden die Wälder des Berges gefällt. Das wurde Süleiman bekannt. Er unternahm eine Wallfahrt nach Sary-Saltuk Sultan und zog nach dem Hafen Ishatsche. Am 24. Reb. I. 945 (30 Aug. 1538) zogen Jahja P. *(sic)* Oglu mit den Untergebenen des Beglerbeg von Rumili und der Beglerbeg Chosrew P. *(sic)* mit den Rumilitruppen, Mehmed P. *(sic)* mit den Anadoltruppen und Mihal Oglu mit den Akindschis über die Schiffsbrücke; Süleiman selbst folgte und marschierte nach der Ebene Kahve. Auf dem vierten Tagemarsche wurde an dem in Feindeslande gelegene Flusse Pruth gelagert und darauf dieser sowie der Fluss Pudan Suju überschritten und nach der Ebene von As Bazary weitergezogen, wohin Sahib Girai mit 100.000 Tataren kam. Im Divan machte dieser seine Aufwartung. Andern Tags brach Süleiman gegen den Fluss Srt und Brail hinauf. Die Rebellen berieten mit einander und waren im Begriff in Einöden zu fliehen. Jahja P. *(sic)* Oglu Mehmed B. *(sic)* wurde den Feinden nachgeschickt. Süleiman selbst zog am 22. Rebi II (17. September) im Eilmarsch in die Ebene vor Sutschava und nahm es ein. Die Schätze wurden in Besitz genommen. Mehmed B. *(sic)* verfolgte die Feinde drei bis vier Tage weit. Während sich die Unterbefehlshaber (umara-i-kalil) Michu und Logufat unterwarfen, floh der Feind weiter und sein Land wurde verwüstet, wie es die Ungläubigen vom Beginn des Islam an nie erlebt hatten. Da es nicht möglich schien den Feind zu erreichen, kehrte Mehmed B. *(sic)* um. Ein Diwan fand statt, und es wurde beschlossen dass die Breitseite des Landes von Norden nach Süden in die Längseite

www.digibuc.ro

«Expediţia Sultanului Soliman în Moldova. Voevodul Moldovei, Petre, care altfel se supunea de obiceiu Porţii, făcu causă comună cu Necredincioşii, pentru care s'a hotărît să i se dea o pedeapsă. Trupele Rumeliei şi Anatoliei au fost chemate şi lui Sahib-Ghirai Hanul şi domnilor ţerii Deşt Chipcic (Crimeia) li s'a trimes firman să se facă adunarea în şesul Dunării. Soliman porni într'acolo şi, când sosi la Dunabunari (fântâna Dunării) lângă Pravadi, duşmanul Legii trimese pe Portarul său Hâra *(seinen Kapudschy-a Baschy Ungra)* la Tula şi se declară gata de supunere. I s'a arătat că nu se cuvine să ajute pe Necredincioşi. Duşmanul îşi adună emirii şi boierii, puse a se săpa şanţuri şi a se face palisade la vadul cel greu de pe Jijia *(Gyschschan)* la Botoşani *(Pudschan)*. La distanţă de două-trei mile s'au tăiat pădurile muntelui. Aceasta i-a adus la cunoştinţa lui Soliman. El întreprinse un pelerinagiu la Sarâ-Saltâc Sultan [în Babadag] [1]) şi apoi se îndreptă spre vadul Isaccei. La 24 Rebí-ul-evel 945 (20 August 1538) trecu Iahia-Paşaoglu cu supuşii beglerbegului de Rumelia şi beglerbegul Khosrev-Paşa cu trupele Rumeliei, Mehmed-Paşa cu trupele Anatoliei

---

von Osten nach Westen, und es von Pruth bis zur Grenze vor Kilia reichen sollte, seine Küste sollte die Donau erreichen. Das übrige sollte dem Osmanischen Reiche hinzugefügt werden. Östlich der Donau sollten zwei Burgen, Dtschin und Kltschin, erbaut werden; für das westlich vom Strom gelegene Gebiet sollte ein Woiwode ernannt werden. Tschitne, ein Nachkomme des verstorbenen Istefan, wurde dazu bestimmt, und alle Massregeln die dieses Land betraffen, festgesetzt. Sahib Girai wurde entlassen. Am 27. Rebi II wurde das Rückmarsch angetreten, der obererwöhnte Pudschanpass überschritten und über den Pruth mit Hilfe einer Brücke marschiert. Der freigewordene Feind mit seinen zwei Söhnen kämpfte weiter; der Woiwode Ischtne trat ihm entgegen, schlug ihn und schickte seines Sohnes Kopf an Süleiman. An der Donau wurde der Sieg gefeiert und das Heer entlassen. Süleiman kehrte durch die Dobrudscha und über den Balkanpass Tschalyk-Kavak zurück und trat am 16. Tage in Edrine ein, wo er den Winter überjagte.

Pasagiile mi-au fost copiate de d-ra Vasiliu, membră a Şcolii Române în Franţa. V. şi părţile din ziarul Sultanului date în anexele la «Istoria» lui Hammer.

[1]) La casabaua Baba (Babadag), la 15 August, după ziarul lui Soliman, în anexele la Hammer.

şi Miha-Oglu cu achingiii pe podul de vase; Soliman însuşi li urmă şi merse, către şesul Kahve [1]. La a patra zi de marş se aşeză lagărul la râul, aflător în ţara duşmanului, Prut [2] şi apoi se trecu acesta ca şi râul moldovenesc al Jijiei *(Pudan Suju)* şi s'a înaintat până în şesul Iaşului *(As-Bazary)*, unde a venit Sahib-Ghirai cu 100.000 de Tatari. Acesta se presintă în Divan. A doua zi Soliman porni spre râul Siretiu şi «Brail». Rebelii se sfătuiră între ei şi aveau de gând să fugă în pustii [3]. Iahia-Paşa-oglu Mehmed-Paşa a fost trimes după duşmani. Soliman el însuşi plecă la 22 Rebù-ul-tanit (17 Septembre) în grabă mare în şesul Sucevei şi o ocupă [4]. Comorile fură luate în stăpânire. Mehmed-Paşa urmări pe duşman trei-patru zile mai departe. Pe când boierii Mihu şi Logofătul se supuseră, duşmanul fugi mai departe şi ţara i-a fost prădată, cum n'au mai păţit Necredincioşii de la întemeierea Islamului. Nepărându-i-se posibil a-l atinge pe duşman, Mehmed-Paşa se întoarse. Un Divan avu loc, şi s'a hotărît ca lăţimea ţerii de la Nord la Sud şi lungimea de la Răsărit la Apus să ajungă de la Prut până la hotarul Chiliei, iar coasta să atingă Dunărea. Restul să fie adaus Imperiului otoman. La Răsărit de Dunăre să se clădească două cetăţi: Tighina *(Dtschin)* şi «Kltschin». Pentru ţinutul aşezat la Apus de râu să se numească un Voevod. Ştefan *(Tschtne*: Iştvan), un coborîtor al răposatului Ştefan *(Istefan)*, a fost hotărît pentru aceasta şi s'a urmat cu toate măsurile care priviau această ţară. Lui Sahib-Ghirai i se dete drumul. La 27 Rebì-ul-tanit s'a pornit retragerea, s'a trecut pe la vadul acela al Botoşanilor şi peste Prut pe un pod. Duşmanul, liberat, cu cei doi fii ai săi,

---

[1] După ziar, la 20 Soliman e la Cataloiu, la 21 trece la Isaccea oastea, Sultanul la 26 numai.

[2] Prin Mehvebasi şi «lacul galben» la 31 la Fălciiu (ziarul).

[3] La 4 Septembre, satul Sepan, la 5 satul Deghirmenlì, la 6 Budanghioli, la 7 localitatea Curielgì, la 8 podul Jijiei, la 9 Iaşi (ziarul).

[4] Ziarul notează: 10, Voivoda binari («binaua lui Vodă»), «Fermus-baghi», la 12 satul «Chirmenus», la 13 «o mănăstire veche», la 14 Oroşen, la 15 Suceava, la 22 Iandoşia, la 23 Agoşan, la 24 Ispin, toate neinteligibile. — Aici se opreşte ziarul. Cronica noastră-l supleneşte.

www.digibuc.ro

s'a luptat și mai departe; Voevodul Ștefan *(Tschtne)* i-a ieșit împotrivă, l-a bătut și a trimes capul fiului său (!) lui Soliman. La Dunăre s'a făcut serbare de biruință și s'a dat drumul oștii. Soliman s'a întors prin Dobrogea și peste pasul Balcanilor, Cialâc-Cavac, și a ajuns a șaisprezecea zi la Adrianopol, unde a petrecut iarna cu vânători.

In povestire chiar, plină de știri nouă, am făcut identificările, afară de două devenite imposibile printr'o rea transmitere a manuscrisului [1]).

Babinger pomenește de altfel *o întreagă cronică turcească despre expediția moldovenească a lui Soliman*. A o copià și traduce e o neapărată nevoie.

E opera lui Nasuh Matreccì, fiul lui Abdullah, autor și al unei Istorii a Imperiului de la 1520 până la 1547, al unei traduceri a operei lui Tabarì și al unei a treia lucrări, *Fethnamè-i Cara-Bogdan*, care se păstrează în Erivan-chioșc din Constantinopol, unde trebuie să ne adresăm [2]). Să se adauge partea din Feridùn, tipărit la Constantinopol, în 1774—5, *Münșaat es-selatin*, p. 602 și urm., care cuprinde ziarul expediției din 1538.

* * *

O conclusie se desface din acest studiu. *Trebuie să avem și noi, stând la un loc, tot ce ne privește în cronicile Osmanilor. Dar pentru aceasta ni trebuie orientaliști.* Nu e o rușine că până azi n'avem niciunul?

[1]) Ca un exemplu de cum se știu lucrurile de la noi, iată cum identifică tânărul autor după «Herr dr. L. Weisz in Zürich» (p. 206): «Borcsa Ebene, Ventila Ungura. Tudschan ist Furcen zwischen Focsani und Tecuciu an der Einmündung der Susita in den Sereth. Mit dem S. 98 genannten Pudan-Fluss ist der Puteni gemeint. Brail ist nicht Braila, sondern Bârladu».

[2]) Babinger, *o. c.*, pp. 66-7, no. 50.

www.digibuc.ro

PORTRETELE DOMNILOR NOŞTRI LA MUNTELE ATHOS

DE

N. IORGA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Şedinţa dela 15 Iunie 1928

De curând d-l Gabriel Millet a dat într'o admirabilă publicaţie ilustrată *(Monuments de l'Athos, relevés avec le concours de l'armée française d'Orient et de l'École française d'Athènes*, I, 1927) picturile dela Muntele Athos.

Intre aceste fresce se află şi portretele unora dintre Domnii noştri.

Cerându-i să binevoiască a-mi comunică o copie fotografică a lor, d-sa a s'a grăbit să mi-o trimeată cu autorisaţia de publicare.

Unele înfăţişate deosebit, altele grămădite în câte un colţ de umbră, aceste chipuri de Voevozi represintă o revelaţie din cele mai bine venite pentru acei, imensa majoritate, ce n'au putut să vadă la locul lor în colori aceste portrete care rechiamă parcă la o umbră de viaţă pe darnicii la cele sfinte cari au fost stăpânitorii noşt i din ambele ţeri.

Am pomenit în studiul mieu *Muntele Athos şi Ţerile româneşti*, în «Memoriile» noastre, de lucrările făcute de Petru Rareş — clădire din temelie şi zugrăveală — în catoliconul Sfântului Dionisie. Am dat acolo şi inscripţia care-l arată ctitor la 7055 (1546-7). Prin d. Millet avem, de pictorul cretan Zorzi, întrebuinţat de către Petru, portretul Domnului, al Doamnei, al unui fiu mai mare şi al unuia mai mic (fig. 1).

Inscripţia zice: *Πέτρος Βοεβόδας ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐγενὴς καὶ πιστὸς αὐθέντης πάσης Μολδοβλαχίας καὶ κτήτωρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης σὺν τοῖς εὐσεβεστάτοις υἱοῖς αὐτοῦ* (Petru Voevod în Hristos Dumnezeu nobil şi credincios Domn a toată Moldovlahia şi ctitor al sfintei mănăstiri acesteia cu prea-cucernicii fii ai săi).

www.digibuc.ro

Coroana cu vârfurile înalte peste capul cu ochii mari, mustățile cârligate în jos, bărbia goală; o lungă mantie de brocard, cu gulerul larg răscroit, îl încunjură; mânile-i întinse spre rugăciune stau în gol. Biserica, presintată de față, cu câte două ferești lângă ușa rotundă și două turnulețe la coapsele turnului celui mare, e ținută de două figuri încoronate, în aceleași haine de strălucit brocard cu flori, mai bogat la cel din dreapta. Inscripția figurii femeiești dela stânga pare a fi *Ἑλένη;* ar rămâne ca acealaltă, cu figura mai mare, să fie Ilieș. Supt biserică un copilaș, care ar puteà fi Ștefan.

Păretele din dreapta are, fără nicio inscripție, o altă figură de femeie, de femeie de oarecare vârstă (fig. 2): dacă ar fi fiica Ruxanda, al cării chip la altă mănăstire-l vom vedeà îndată, s'ar pune întrebarea de ce lipsește cealaltă fiică, măritată la Munteni, Chiajna. Aș admite mai curând că acest portret, cu lunga maramă vărgată care se coboară pe umeri, e al Mariei, întăia soție a lui Rareș, îngropată, cum se știe, la Putna.

Avem, apoi, de comparat cu cele din Slatina, portretele Lăpușnenilor.

Chipul Voevodului Alexandru poartă această inscripție, pe care o redau după fotografie (fig. 3) în locul celei dela Teodor Buradà și dela Brockhaus, în memoriul, citat, despre Muntele Athos și Țerile Românești: *Ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐσεβὴς καὶ πιστὸς αὐθέντης πάσης Μολδοβλαχίας Ἰωανν(ου* șters*) Ἀλεξάνδρου* (interesantă formă românească) ***Βοϊβόδα*** (aceiași observație; restul inscripției e, de altfel, la nominativ) *κτήτωρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης* (Intru Hristos Dumnezeu evlavios și credincios Domn a toată Moldovlahia Alexandru Voevod, ctitor al acestei sfinte mănăstiri).

Cu o imensă coroană de vre-o douăsprezece vârfuri, așezată pe o legătura, cu șnur, care-i cuprinde părul, cruntul Domn, cu fața busnată și bogata barbă neagră rotundă, e înfășurat într'o lungă haină de brocard, cu mânecile de alfel. Ține în mână înfățișarea mănăstirii cu patru ferești de fațadă în jurul ușii și cu patru turnulețe în jurul celui mare, rotund și greu, dela mijloc. La dreapta lui un copil domnesc având aceiași coroană, același păr adunat în năframă, cu inscripția ștearsă, păstrând tot ce trebuie pentru a recunoaște cuvântul *Πέτρος*; se știe ce soartă a avut în epoca lui Mihai Viteazul acela care, un Cazac pentru lume, își zicea adevăratul Petru Lăpușneanu. In stânga, același e aspectul unui copil mai mic, în jurul căruia stă scris: *Κωνσταντῖνος:* e acel Constantin care murì la Constantinopol, petrecut de creștini și de

www.digibuc.ro

musulmanii cari-l reclamau de o potrivă, în mormăitul ciudos: «ne bizim chir, ne sizim dir», «nici mie, nici ţie».

Doamna Ruxanda e înfăţişată cu inscripţia, cunoscută: *Ἡ εὐσεβεστάτη κυρία Ῥοξάνδρα* (prea-cucernica Doamnă Ruxanda). Inalta coroană e pusă pe o lungă maramă ce se lasă pe umeri: părul nu se lasă în bucle ca pe vremea lui Neagoe. Haina e de brocard cu mânecile deosebite (fig. 4).

Fiul lor, Bogdan, care nu erà să domnească decât puţină vreme, în goana după petreceri şi în necontenita amânare a unei călătorii la Poloni, are, supt coroana părinţilor şi fraţilor săi, un bogat păr înfoiat prins într'o legătură complicată. Veşmântul e ca al tatălui. Inscripţia spune: *Ἰωάννης Πογδάνου* (iar forma românească) *βοϊβόδα καὶ κτήτωρ* (Ioan Bogdan Voevod şi ctitor) (fig. 5).

De la părintele Şt. Mcteş capăt şi alte două fotografii, acestea după cartea însăşi a d-lui Millet.

La Dechiariu se mai vede Mitropolitul Teofan, îngropat, cum se ştie, acolo (fig. 5). Intr'un cadru rotunzit el apare cu mitra împodobită cu pietre scumpe, binecuvântând: o lungă figură de bătrân ascet cu ochii mari străbătători şi barbă albă împrejur: *ὁ ἄριστος ποιμήν, ὁ τῆς Μολδοβλαχίας Θεοφάνης* (prea-bunul păstor al Moldovlahiei, Teofan). Lipseşte data: *ἐπὶ ἔτους ζρς'* («în anul 7.106»), pe care după o copie modernă am dat-o în ediţia din Hurmuzaki, XIV a inscripţiei (p. 107, No. CXCVIII).

Cadrul e cuprins într'un paralelogram cu această a doua însemnare, pe care o repetăm (după forma din Hurmuzaki) într'o lecţiune îndreptată:

Τύμβε, πρὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ποῖον νέκυν,
Εἱρομένῳ λέξον μοι τάχος, ὃν φέρεις;
Τὸν πᾶσιν ἐσθλὸν Θεοφάνην, ὦ ξένε,
Μολδοβλαχίας τὸν κλεινὸν ἀρχιθύτην,
Οὗ τὴν σορόν γε φαιδρὰ τοῦ λαμπρωτάτου
Ἱερ[ε]μίου σύζυγος Ἐλισάβετ,
Αὐχοῦσα τοῦδε προσγενὴς καὶ φιλτάτη,
Κοσμεῖ πρεπόντως τηλόθεν μνείας χάριν.

Nu se văd ultimele două versuri:

Σχοίη δ'ἀμοιβήν, εὐχωλῇ τούτου, πόλον,
Ζωήν τε συχνὴν καὶ λαμπρὰν εὐτυχίαν.

www.digibuc.ro

Reproduc traducerea din Hurmuzaki:

> Morminte, în numele lui Dumnezeu, ce mort,
> Mie ce'ntreb, spune-mi grăbit, îl porți?
> — Pe cel în toate prea bun, Teofan, o străine,
> Al Moldovlahiei vestit arhiepiscop,
> Al cărui mormânt strălucita a celui prealuminat
> Ieremia soția, Elisaveta,
> Mândră a-i fi rudă și prea-iubită.
> După cuviință mă 'mpodobi, de departe-amintire,
> Având în schimb mulțămire în cer,
> Viață 'ndelungă și noroc strălucit.

Cât de puțin erà să se îndeplinească pentru «Doamna lui Ieremia» această urare!

La Sf. Mihail, paraclisul Lavrei, altă pictură (fig. 7) represintă pe Matei Basarab și pe Doamna Elena, încoronați, în genunchi, ținând în mâni mânăstirea ai cării ctitori deveniseră. Inscripția e aceasta: *'Ιω. Ματθαῖος Μπασαρά. Βοϊβόδα* și *Ἡ τόμνα αὐτοῦ Ἑλένα* [1]) Cum se vede, și aici forma e cea românească la nume: s'ar impune deci ideia că meșterul care lucra era un călugăr român. Dar cetim că meșterii au fost Marin și Anastase din Nauplia [2]).

E neapărat să culegem în bune fotografii tot ce cuprinde, de la noi, Athosul.

* * *

Adaug că întâmplarea îmi scoate înainte o altă frescă românească tocmai în Cipru.

In *A descriptiv of the historic monuments of Cyprus, studies in the archaeology and architecture of the iland, with illustrations from measured drawings and photographs* (Nicosia 1918), cetim următoarele cu privire la mănăstirea Phaneromene:

«O interesantă icoană votivă e păstrată în sinodic. Represintă pe fundatorul, și soția lui, ai capelei originare de la Phaneromene, un oarecare

---

[1]) A se îndrepta astfel lectura pe care, după lucrarea d-lor Millet, Pargoire și Petit, am dat-o în «Muntele Athos și Țerile Românești».

[2]) *Loc. cit.*

www.digibuc.ro

Iosif care era un Moldovalah sau Moldovean. Costumele figurilor sunt interesante și între ele e acest epigraf, sfârșitul inscripției fiind șters [1]):

Θερμῆς εὐλαβείας μου, καρπόν, Κυρία, προσφέρω
Οἰκτρῶς τὶ (sic) *σῇ παντοδωρίᾳ καὶ ὃν κατέχεις*
'Σ (ἐγὼ?) ὁ δοῦλο[ς σου] ἕνεκεν ἐμοῦ, τῆς τε ἐμῆς, etc.

Adecă:

Al caldei mele evlavii rod, Doamnă-Ți aduc,
Cu rugăminte generosității Tale și celui pe care-l cuprinzi,
Eu (?) robul tău pentru mine și pentru a mea [soție].

Nu înțeleg însă de unde a ieșit, dacă atâta se poate ceti, numele de Iosif și calitatea de «Moldovalah sau Moldovean».

Să nu mai fie nimic în Cipru din darurile pribegilor, ca Petrașcu fratele lui Mihai Viteazul, care și-a chinuit aici ambiția zădarnică?

---

[1]) An interesting votive icon is preserved in the *συνοδικῷ*. It represents: the founder and his wife, of the original chapel of the Phaneromene, a certain Joseph who was a Moldovalachian or Moldavian. The costumes of the figures are interesting and between them is the following epigraph (the end of the inscription is obliterated), pp. 43-4.

www.digibuc.ro

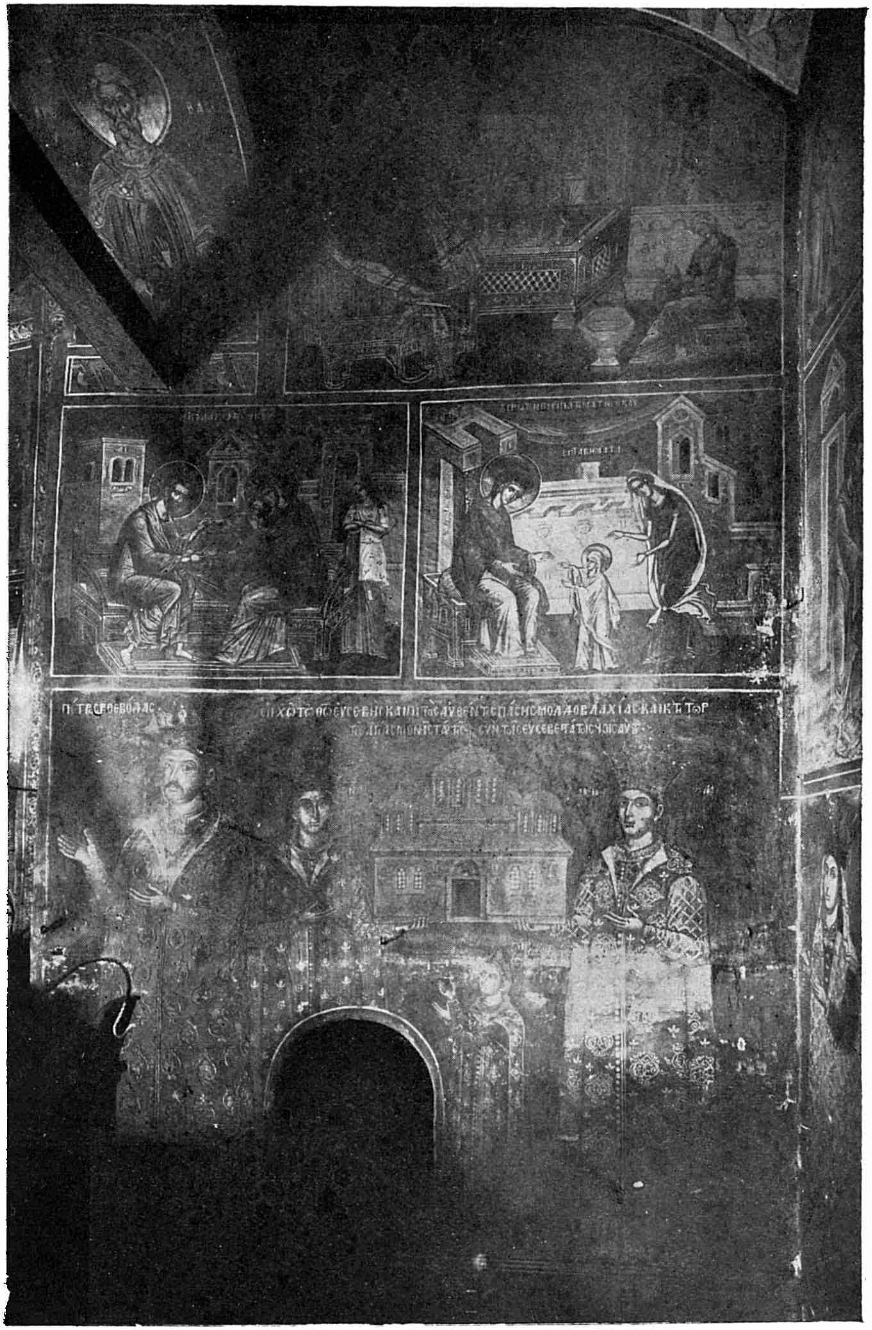

Fig. 1.
Petru Rareş şi familia lui.

www.digibuc.ro

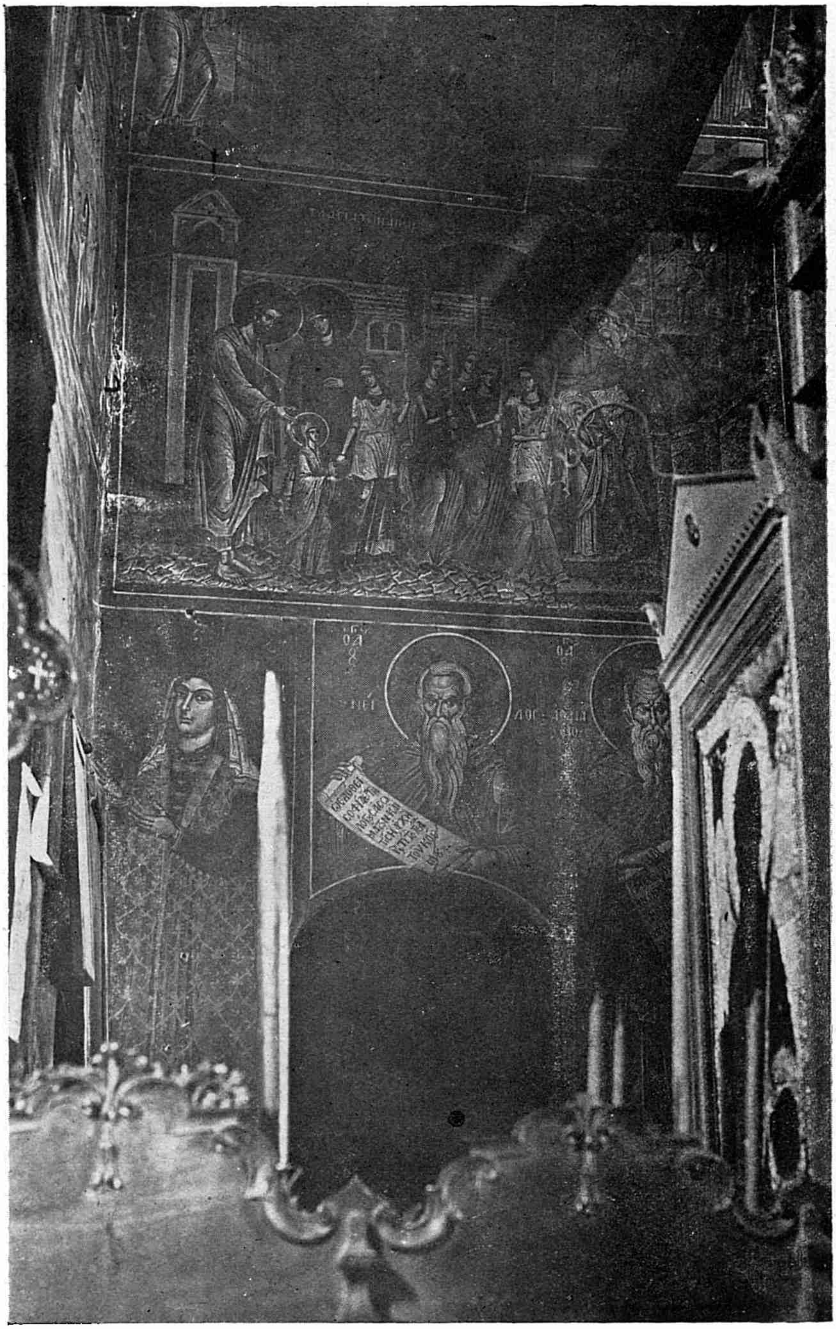

Fig. 2.
Maria, Doamna lui Rareş (?)

www.digibuc.ro

Fig. 3.

Alexandru Lăpuşneanu și familia lui.

www.digibuc.ro

Fig. 4.
Ruxanda, Doamna lui Alexandru Lăpuşneanu.

www.digibuc.ro

Fig. 5.
Bogdan Lăpuşneanu.

www.digibuc.ro

Fig. 6.
Mitropolitul Teofan al Moldovei.

www.digibuc.ro

Fig. 7
Matei Basarab şi Doamna Elena

www.digibuc.ro

ROMÂNII ȘI UNGURII ÎN TRECUT

RELAȚIUNILE LOR POLITICE IN DESVOLTAREA STATULUI ROMÂN ȘI A ROMÂNILOR DE PESTE MUNȚI

SCRIERE POSTUMĂ NETERMINATĂ

DE

DIMITRE ONCIUL
(† 20 Martie 1923)

Ședința dela 20 Ianuarie 1928

P R E F A Ț Ă

Discordanța dintre Români și Unguri — popoare al căror interes bine înțeles este, după condițiunile date prin așezarea geografică și mediul etnic încunjurător, să trăiască în bună vecinătate unul lângă altul, fiecare unde istoria l-a pus spre a-și desfășurà viața națională — discordanța întețită între acești vecini, pe care interese comune și pericole comune ar fi să-i apropie unul de altul, a preocupat și preocupă mințile cele mai luminate ale patrioților. Cine vrea să-și formeze o judecată dreaptă asupra chestiunei, care azi mai mult ca oricând se impune luării aminte generale, acela trebue să cunoască mai întâiu cauzele istorice ale discordanțelor manifestate și motivele de apropiere între cele două națiuni, în relațiunile lor politice din trecut.

Aceste relațiuni a le înfățișà, în cadrul desvoltării istorice a poporului și Statului român, este scopul studiilor de față. Ele au în vedere, mai înainte de toate, desvoltarea Statului român și a stării politice a Românilor de peste munți, în legătură cu influența Statului unguresc și a raporturilor politice dintre ambele popoare și Statele lor. Cunoștința acestei desvoltări are să pună în lumină adevărată cauzele istorice care au produs stările actuale în manifestarea aspirațiunilor și contrastelor naționale dincolo și dincoace de munți.

www.digibuc.ro

Cadrul în care ne propunem a tratà subiectul nostru îmbrățișează aproape toată istoria română sub raportul desvoltării politice, dela începutul stăpânirii ungurești peste munți până la unirea definitivă a Principatelor românești într'un singur Stat național, cu care coincide înființarea noului Regat unguresc prin dualismul austro-ungar. Desvoltarea contemporană de atunci încoace, când mai cu seamă — cu toată apropierea încercată prin alăturarea României la fosta Triplă-Alianță — se accentuează discordanța româno-ungurească, supusă încă aprecierii politice, rămâne în afară de problema ce ne-am pus, cu rezerva de a o atinge doar în concluziunile finale.

In expunerea noastră urmând să tratăm, mai ales în partea I-a, și despre chestiuni ce am discutat sau atins în publicațiuni anterioare, se rectifică acì sau se precizează mai bine unele din soluțiunile propuse mai înainte. Așa, chestiunea originilor principatelor românești, de nou tratată în legătură cu subiectul, primește acum rezolvirea la care am ajuns după cercetările din urmă.

De câteva decenii încoace, «chestiunea românească» preocupă pe istoriografi și publiciști unguri, în special cu privire la vechimea poporului românesc și starea lui politică în Ardeal și Ungaria, chestiune discutată cu particulară predilecție — din păcate, nu și fără prejudecată sau chiar patimă — în numeroase publicațiuni. In teză generală, ei caută să o înfățișeze din punctul de vedere al «ideii de Stat» sau al tendințelor ungurești, unii nesfiindu-se a debità păreri și asertiuni contrare chiar evidenței științifice. Și o dogmă a «ideii de Stat ungurești» — căreia, după concepția modernă a istoricilor unguri, istoriografia națională are «să aducă servicii» — este că, în Ungaria și Ardeal, locuitorii actuali cei mai vechi (după descoperirea datorită lui Hunfalvy în *Etnografia Ungariei*, contrar tradiției istorice unanime chiar a cronicilor ungurești) și singura națiune politică sunt *Magyarii*, adevăr demonstrat ca o «formulă matematică» [1]).

Nu în așa fel, din punct de vedere românesc, au să fie apreciate și expuse acì faptele istorice. *Ne quid falsi audeat, ne quid veri non audeat historia*, este principiul conducător dela care purcedem. Nimic fals necutezând, nimic adevărat nepregetând a susține, după măsura con-

[1]) *A magyar történelmi társulat 1889 aug. 25—31-iki vidéki kirándulása Máramaros vármegyébe és Nagy-Bánya városába* (Excursiunea Societății istorice ungurești în comitatul Maramurășului și în orașul Baia-Mare dela 25—31 August 1889), Budapesta 1889, pag. 5, 40. Cf. *Romänische Revue* VI (1890) No. 1—2.

www.digibuc.ro

vingerii sau aprecierii noastre ştiinţifice, lăsăm cuvântul marturilor şi faptelor ce vom prezentà în paginile următoare, cu singura preocupare a cunoştinţei şi expunerii obiective, evitând orice polemică cu publicaţiuni în chestiune ce urmăresc alte scopuri decât adevărul istoric.

De aceasta ne dispensează convingerea că, orişice tendinţe ele ar aveà în vedere, istoria îşi urmează calea după legea eternă a adevărului, fără să aştepte intervenţia prorocilor tendenţioşi.

Răsare soarele şi fără cântatul cocoşilor.

Bucureşti, 16/29 August 1917.

www.digibuc.ro

INTRODUCERE

Provinciile romane dela Dunărea răsăriteană, unde pe ambele maluri fu plantată vița neamului românesc, au fost în cursul evului de mijloc pământul cel mai mult încercat de furtunile năvălirilor și de potopul barbarilor ce s'a revărsat asupra lumii civilizate, cuprinsă în *orbis Romanus*.

Năvălitorii care rând pe rând au luat în stăpânire aceste țeri, afară de Goții și Gepizii germanici care le-au stăpânit ca federați ai imperiului roman, și de Slavii veniți mai ales cu invaziunea Avarilor, aparțineau rasei turanice, caracterizată de contemporani ca cea mai barbară și feroce. Popoare ce nu se puteau menține decât aservind și exploatând alte neamuri, Turanienii au fost stăpânitorii cei mai impilători ai țerilor supuse de dânșii; numai creștinismul și amestecul cu rase europene au mai îmblânzit moravurile unora.

Dintre popoarele turanice stăpânitoare la Dunăre, începând cu Hunii și Avarii cotropitori, mai ales trei au avut o influență precumpănitoare asupra istoriei românești: Bulgarii, Ungurii și Turcii. Înființând State noue pe ruinele imperiului roman în sud-estul Europei, câteșitrei au exercitat, unul după altul și unul contra altuia, fiecare în curs de mai multe secole, o acțiune determinătoare asupra vieții politice a poporului românesc și asupra desvoltării lui naționale.

Bulgarii turanici au fost cei dintâi care, așezându-se la Dunărea de jos, în Moesia, ca federați ai imperiului Romaniei, au întemeiat acì un Stat de durată mai lungă (679—1018), care s'a întins apoi și la miazăzi de Balcan, până în Macedonia, Epir și Tesalia de Nord, cu hegemonie mai mult sau mai puțin afirmată și la nordul Dunării, în Dacia liberată de stăpânirea Avarilor. Slavizându-se în mijlocul Slovenilor supuși, așezați în acele părți înainte de dânșii (la începutul secolului al VII-lea), cu care s'au contopit după creștinarea lor (864/5), Bulgarii au urmat să exercite, prin Stat și Biserică (cu limba bisericească și oficială cea slovenească), asupra neamului românesc în tot cuprinsul său pe ambele

www.digibuc.ro

maluri ale Dunării, în cea mai mare parte acea influență slavă, ale cărei urme au rămas întipărite organizațiunii românești ulterioare, atât politice cât și bisericești. In timpul năvălirii Slavilor și Bulgarilor și al stăpânirii bulgare, elementul latin din provinciile ocupate de ei la sudul Dunării (Moesia, Dacia Aureliană și Illyricul occidental), romanizate în șease secole de dominațiune romană, s'a risipit în peninsula balcanică, retrăgându-se — într'un timp când «sânge curgeà ca apa» — parte spre miazăzi, unde apoi se află Macedo-Românii, parte căutând adăpost în munții din mijlocul peninsulei, unde în cele din urmă a dispărut între Bulgari și Sârbi, altă parte trecând Dunărea, la frații din Dacia lui Traian.

Acì, puterea Avarilor erà frântă de Carol cel Mare (796), care-și întinse stăpânirea până la Dunărea de mijloc, în vechea Pannonie, spărgând și centrul lor dintre Dunăre și Tisa, unde apoi se află «pustietatea Avarilor». Resturile lor la răsărit de Tisa fură nimicite de Bulgari, care au urmat să-și întindă influența în părțile Daciei.

Când Statul bulgar erà în culmea puterii sale sub Simeon (893—927), care luă titlul de «împărat» (slav. царь), veniră Ungurii să pună stavilă supremației lui la nordul Dunării. Noii năvălitori, ocupând «pustietatea Avarilor» și Pannonia slovenească dependentă de imperiul Francilor, cu țara slovăcească stăpânită de Moravi, supuseră succesiv și părțile Daciei dintre Tisa și Carpați, cu alcătuirile politice ale Românilor și Slovenilor ce se formase acì în secolul de liniște după stăpânirea Avarilor, mai mult sau mai puțin în dependență de puterea covârșitoare dela sudul Dunării. Regatul ungar catolic, întemeiat prin creștinarea Ungurilor sub egida bisericei latine, în vreme ce Statul bulgar fu desființat prin Bizantini care și-au întins stăpânirea până la Dunăre, a determinat apoi istoria poporului românesc în vechea Dacie, unde ținuturile locuite atunci de Români au fost în cea mai mare parte cuprinse în noul Stat turanic.

Pe când dincolo de munți Ungurii, ca singurul neam din câte au adus valurile năvălirilor în părțile Daciei, au fost capabili să înființeze o organizație politică durabilă, pe temelia dată prin formațiunile ce ei au găsit acolo și le-au supus, dincoace de munți Românii au fost aceia care, prin întemeierea celor două principate surori Țara-Românească și Moldova, au dat țărilor acestora însemnătate istorică, cucerindu-le pentru civilizație din mânile barbariei milenare a năvălirilor. Câmpia răsăriteană a Daciei rămăsese, după retragerea legiunilor romane, pustiu

www.digibuc.ro

loc de trecere a hordelor barbare de pe vremuri, până când Românul creştin, adăpostit în părţile de peste munţi şi de peste Olt ce au fost colonizate şi romanizate sub dominaţiunea romană, venì să o ia în stăpânire, descălecând sate şi oraşe şi înfiinţând voivodate care s'au constituit în Stat.

Stăpânirea ungurească asupra Românilor de peste munţi a urmat a-şi manifestà influenţa şi dincoace de munţi, în părţile descălecate succesiv de Români din regatul ungar, la răsărit de Carpaţi şi de Olt, în «Cumania» (Moldova şi Muntenia, stăpânite de Cumani), cum şi în vechea ţară românească de peste Olt, «ţara Severinului» (Oltenia). Pretenţiunile de supremaţie ale Ungurilor au întâmpinat însă în Ţara-Românească o rezistenţă ce se sprijineà pe vechile legături cu vecinii coreligionari de peste Dunăre. Acolo, dinastia românească a Asanilor (1186—1257) a reînfiinţat fostul imperiu bulgar, care în alcătuirea sa din urmă, cu ultima capitală la Ohrida, erà un mozaic de Bulgari, Români, Sârbi şi Arbănaşi, cu enclave greceşti. Acest caracter de Stat poliglot, aproape în aceiaş întindere teritorială, îl aveà şi imperiul vlaho-bulgar al Asanilor, în care elementul conducător erà la început cel românesc, activ la întemeierea Statului; dar cel bulgăresc precumpenitor (amestecat cu noue elemente turanice: Pecenegi şi Cumani) a dat noului Stat, redus apoi la Bulgaria propriu zisă, caracterul turano-slav din urmă. Influenţa ungurească dincoace de munţi încrucişându-se cu cea a imperiului Asanilor, amândouă au fost hotărîtoare la formarea voivodatului Ţării-Româneşti, în dependenţă de Ungaria şi cu organizaţie de provenienţă bizantino-bulgară în Stat şi Biserică. In legătură cu regatul ungar şi în luptă cu el pentru neatârnare, s'a constituit apoi Statul naţional, şi în Ţara-Românească şi în Moldova.

Legăturile cu Ungaria, rezultate din aşezarea geografică şi din unitatea etnografică a ţărilor surori de dincolo şi dincoace de munţi, au continuat, prin forţa condiţiunilor date şi a împrejurărilor politice, şi după întemeierea celor două principate româneşti ca State independente. Dar influenţa ungurească, predominantă dela început în desvoltarea lor politică, fu curând contrariată şi în sfârşit înlăturată prin stăpânirea Turcilor. Erau ultimii năvălitori care, dărămând restul imperiului de Răsărit, încheiau evul de mijloc, inaugurat cu năvălirea Hunilor congeneri, şi unii şi alţii aducând cea mai mare groază asupra Europei creştine.

Turcii musulmani, supunând şi pe Bulgari împreună cu toată peninsula balcanică, şi pe Unguri în cea mai mare parte, al căror Stat naţional

www.digibuc.ro

fu desfiinţat prin înfrângerea suferită la Mohaci (1526), şi făcându-se stăpâni pe tot sud-estul Europei, au urmat să exercite influenţa cea mai nefastă asupra principatelor româneşti în desvoltarea lor politică şi culturală. Dar cu toate răstriştile ce jugul suzeranităţii turceşti le-a tras după sine, ele au continuat să păstreze, chiar în timpul celei mai mari decadenţe sub Fanarioţi, individualitatea lor ca State naţionale, rezistând cumplitelor furtuni cărora toate celelalte State creştine din sud-estul Europei au căzut victimă. Principatele româneşti singure le-au supravieţuit în greaua luptă, urmându-şi fără întrerupere o vieaţă politică a lor proprie, şi stând timp îndelungat în fruntea creştinătăţii ortodoxe, drept scut al bisericii Răsăritului şi adăpost al tradiţiunilor ei. E o mărturie de vitejească rezistenţă şi de calităţi politice ce istoria dă poporului românesc, care a stat acì neclintit ca zid de apărare a creştinătăţii şi civilizaţiunii europene la porţile Orientului.

Când România, sub conducerea înţeleptului întemeietor al regatului român şi al dinastiei sale, s'a liberat de suzeranitatea turcească, luptând în acelaş timp pentru desrobirea Bulgarilor din robia turcească jumătate-milenară, se împlineau 12 secole de neîntreruptă apăsare turanică asupra vieţii naţionale şi politice a neamului românesc, după căderea ultimelor provincii romane dela Dunăre sub stăpânire barbară.

Atâtamar de vreme, cele trei popoare de rasă turanică, cotropind unul după altul patria Românului pe ambele maluri ale Dunării, pe lângă ceilalţi Turanieni trecători, s'au pus mereu în calea liberei lui desvoltări naţionale şi a manifestării lui istorice ca popor şi în Stat. Dar contrariindu-se unul prin altul sau împiedecând acţiunea altora, stăpânirea şi influenţa lor au şi contribuit indirect să-i chezăşuească întru câtva fiinţa naţională şi politică.

In acest fel Ungurii, desfiinţând formaţiunile slave şi supremaţia bulgară în părţile ocupate de ei, şi întemeind un Stat eterogen durabil între Slavii dimprejur, în mijlocul cărora elementul românesc, încunjurat din toate părţile, erà ameninţat să dispară, i-au fost, cu toată opresiunea exercitată asupra lui, un puternic sprijin pentru conservarea lui naţională. Iară când Statul român începù să se alcătuească dincoace de munţi, Ţara-Românească, în rezistenţa contra tendinţelor de stăpânire ale Ungurilor, a găsit sprijin în imperiul vlaho-bulgar, care i-a servit şi drept model de organizare politică. De asemenea stăpânirile trecătoare ale Pecenegilor, Cumanilor şi Tătarilor în Moldova au oprit întinderea stăpânirii ungureşti în această parte, ca şi a principatelor

www.digibuc.ro

ruseşti dinspre miază-noapte, până când elementul românesc descălecător de peste munţi a putut să se constitue acì în Stat. Pe urmă, principatele româneşti au avut, în grele timpuri de lupte hotărîtoare, razimul cel mai tare împotriva Turcilor mai ales în regatul ungar şi în puterea Habsburgilor ca moştenitori ai coroanei ungureşti; iar suzeranitatea turcească, la rândul ei, le-a apărat contra tendinţelor de cucerire ale Austriei şi Rusiei, cele două mari puteri creştine care ocrotindu-le râvneau mereu să le anexeze. Apoi, ambele puteri rivale — una continuătoare a pretenţiunilor şi politicei ungureşti faţă de Români, alta protectoare interesată a creştinilor ortodocşi din imperiul otoman cu principate dependente —, contrariate în tendinţele lor prin renaşterea ce se manifestà în principate, s'au acordat cu Turcia contra aspiraţiunilor naţionale pentru unirea ţerilor surori şi pentru întemeierea unei dinastii care să le chezăşuească viitorul, aspiraţiuni realizate numai cu ajutorul puterilor occidentale contra tuturor împotrivirilor şi uneltirilor celor trei puteri încunjurătoare.

Astfel, popoarele turanice şi mai ales Bulgarii vechi slavizaţi, Ungurii (în cele din urmă, prin monarhia austriacă) şi Turcii, au influenţat, când în rău, când uneori în bine, viaţa naţională şi politică a poporului românesc în desvoltarea lui istorică.

Astăzi, în marea criză prin care trece Europa spre o nouă eră de desvoltare a Statelor şi popoarelor ei, şi Unguri, şi Bulgari, şi Turci, — în trecutul lor unii contra altora, când Românii erau uniţi cu Bulgarii coreligionari contra Ungurilor, cu Ungurii contra Turcilor duşmani creştinătăţii, cu Turcii contra creştinilor ce năzuiau să-i reducă, — astăzi câteşitrei, punându-se sub scutul şi în serviciul celei mai tari puteri militare, sunt uniţi într'un ţel comun, prin actuala comunitate de năzuinţe ca şi prin afinitatea de rasă în manifestarea tendinţelor inerente.

Care urmà să fie locul României, în ceasul hotărîtor pentru viitorul ei şi al neamului românesc întreg? Această mare întrebare şi-o pune fiecare Român cu conştiinţă naţională şi oricine îşi dă seama de marile probleme ale epocei de faţă.

Dacă scopul final al istoriei ca ştiinţă este de a face să înţelegem prezentul prin cunoştinţa trecutului, cercetarea raporturilor istorice dintre Români şi Unguri ce ne propunem acì, — având în vedere influenţa politică cea mai intensiv şi mai îndelung exercitată asupra desvoltării istorice a neamului românesc, influenţă ce atinge direct o mare parte

www.digibuc.ro

de pământ românesc istoric în alcătuirea Statului unguresc, urmând a se manifestà și resimțì în organismul național și dincoace de munți, — această cercetare a faptelor și împrejurărilor ce au apropiat sau învrăjbit în trecut ambele popoare nu va lipsì, luminând îndărăt, să servească a pune în lumină istorică enigma prezentului.

www.digibuc.ro

PARTEA I-a

STĂPÂNIREA UNGUREASCĂ PÂNĂ LA ÎNTEMEIEREA PRINCIPATELOR ROMÂNE

I

ROMÂNII IN REGATUL UNGAR MEDIEVAL ŞI ORGANIZAŢIA LOR NAŢIONALĂ

Ungurii, venind din patria lor asiatică, își fac apariția în Europa în secolul al IX-lea, ca ultimul val al năvălitorilor ce s'au încheiat cu formațiunea de State noue pe teritoriul imperiului roman.

Inrudiți cu Hunii, Avarii și Bulgarii vechi, care i-au precedat, ca și cu Pecenegii, Cumanii, Tătarii și Turcii, care le-au urmat în năvălirile ce au pustiit și robit patria Românului, oprindu-l în mersul desvoltării sale naționale și în desfășurarea civilizațiunei sale latine-creștine, Ungurii se înfățișează, la venirea lor, în aceiaș stare de barbarie ca și celelalte neamuri turanice ce au îngrozit creștinătatea.

«Neam prea feroce și mai crud ca orice fiară», — zice despre Unguri un cronicar german, martur contemporan al năvălirii lor. — «Ei trăiesc, nu ca oamenii, ci ca fiarele: se hrănesc cu cărnuri crude, beau sânge, și inima oamenilor prinși în războiae o mănâncă drept leac; ei nu știu ce este mila, și niciun sentiment de pietate nu mișcă inima lor» [1]).

Așa se înfățișau contemporanilor civilizați năvălitorii care acum 1020 de ani (pe la 895) veniră să se așeze la Dunărea de mijloc și la Tisa, unde îi precedase Hunii și Avarii, și să supună ținuturile românești de peste munți, stăpânite până la liberarea lor prin marele războiu din urmă.

---

[1]) *Reginonis Chronicon*, a. 889. *M. Germ.* SS. I, 599—600: gens Hungarorum ferocissima et omni belua crudelior ... Vivunt non hominum sed beluarum more. Carnibus siquidem, ut fama est, crudis vescuntur, sanguinem bibunt, corda hominum quos capiunt particulatim dividentes pro remedio devorant, nulla miseratione flectuntur, nullis pietatis visceribus commoventur.

www.digibuc.ro

«Ungurii, venind dinspre răsărit», — spun vechile anale rusești (din secol. XI—XII) — «au năvălit prin munții cei mari și au început a face răsboiu *Vlahilor* și *Slovenilor* ce trăiau acolo» [1]).

De asemenea cel mai vechiu cronicar al Ungariei (notarul regelui Bela, din secolul al XII-lea) are cunoștință de luptele Ungurilor cu «*Vlahii*», la cucerirea țărei, unde ei au aflat locuind «Slavi, Bulgari, Vlahi și păstori ai Romanilor» (*Sclavi, Bulgarii, et Blachii ac pastores Romanorum*) [2]). Și celelalte cronici unguresti (din secolul al XIII-lea și al XIV-lea), numind pe «Vlahi» ca «foști *coloni și păstori ai Romanilor*» care «au rămas în Pannonia (= Ungaria)» [3]) și au fost găsiți în Ardeal de Secui, îi arată ca vechi locuitori ai țărei cucerite de Unguri [4]).

După știrile primului lor cronicar, Ungurii au aflat în Ardeal și în părțile dela răsărit de Tisa o organizație politică, sub «duci» (voivozi) naționali, ale căror țări au fost supuse de ei în mai multe lupte. Izvoarele lui erau, pe lângă autorii străini ce a utilizat, și oarecari însemnări istorice indigene, cuprinzând «genealogia regilor și nobililor Ungariei» ce o menționează, cum și tradiția păstrată până în timpul său în cântece naționale (*cantus joculatorum*) și în povești populare (*fabulae rusticorum*), «care» — zice el — «nu dau uitărei faptele vitejești și războaiele Ungurilor, până în ziua de astăzi». Din această tradiție, în legătură cu «genealogia» menționată, el a luat probabil știrile despre ducii și țările lor supuse de Unguri în părțile Daciei, neconfirmate prin alte mărturii directe [5]).

---

1) *Chronica Nestoris*, ed. Miklosich.

2) Anonymus Belae regis notarius.

3) (Notă rămasă neindicată. N. E.).

4) Cronicarii unguresti consideră pe Secui ca resturi ale Hunilor (*Hunorum residui*). După cercetările din urmă (Sebestyén, în *Memoriile Academiei Ungurești*, 1907. Cf. Jahresberichte der Geschichtswissenschaft, XXXI, 1908. III, 325), ei ar fi urmași ai Cabarilor (un neam chazar) veniți cu Ungurii, care s'au așezat mai întâiu la marginea răsăriteană a câmpiei Tisei, de unde, prin cucerirea Ardealului, au înaintat succesiv la hotarele răsăritene ale acestei țări, ca grăniceri. La hotarele apusene ale Ungariei fiind de asemenea niște grăniceri numiți Secui, care erau resturi de ale Avarilor confundați cu Hunii, tradiția a atribuit apoi și Secuilor din Ardeal origine hunică, după analogia celor apuseni. In timpul conlocuirei lor cu Ungurii, Cabarii-Secui au primit limba ungurească, cu care ei au venit în părțile colonizate în Ardeal.

5) Cu toate criticile ce s'au făcut acestei prime cronici unguresti, dela Roesler (*Romänische Studien*, 1871) încoace, tradiția ce ea ne-a păstrat rămâne ca atare în picioare. Fondul ei istoric poate să fie, bine înțeles, în câtva alterat prin felul cum a fost transmisă, dar nici de cum falsificat tendențios, cum vor unii, căutând să înlăture

www.digibuc.ro

Un asemenea ducat sau voivodat, cu locuitori «*Vlahi*» şi «*Slavi*», sub un «duce *vlah*», unde «Vlahii» (numiţi cei dintâi, ca şi în analele ruseşti) erau populaţia principală, cronicarul unguresc arată în Ardeal, cu «cetatea» *(castrum)* pe Someş (pe la *Gilău*, la vest de Cluj); altul în ţara Crişului (Crişana), între Someş şi Murăş, cu «cetatea Bihor», şi al treilea în Banat, între Murăş şi Dunăre, până la «cetatea Orşova». Asupra populaţiunei celor două din urmă, el nu dă altă indicaţie decât aceea că în ţara ducelui bihorean, arătat în dependenţă de «împăratul din Constantinopole», locuià un popor numit «Kozar» (nume ce reaminteşte neamul Chazarilor din care o parte a venit cu Ungurii), iar în ţara ducelui bănăţean, arătat în legături cu Bulgaria, el menţionează «*Bulgari* şi *Vlahi*» în oaste. Negreşit şi acì locuiau «Vlahii şi Slovenii» cunoscuţi analelor ruseşti în părţile ocupate de Unguri. Legăturile lor cu Bizantinii şi cu Bulgarii, despre care cronicarul unguresc are o vagă amintire, — tradiţie cunoscută în Ungaria, cum vom vedeà, chiar în părţile bănăţene şi bihorene şi în altă versiune, — erau parte bisericeşti, parte şi politice (în special cu Bulgaria).

Dacă autorii contemporani, atât occidentali cât şi bizantini, nu ne dau ştire despre populaţia acestor părţi, locuite de Români («Vlahi, coloni ai Romanilor») şi Sloveni, e fiindcă şi unii şi alţii sau o trec sub tăcere sau o confundă cu Bulgarii. In intervalul dintre stăpânirea Avarilor şi cucerirea ungurească, când Statul bulgar turanic erà singura putere dominantă la Dunărea de jos, părţile dela nordul fluviului, numite pe atunci la Bizantini «Bulgaria dincolo de Dunăre», erau în oarecare dependenţă de stăpânirea bulgară, care, după mărturìi occidentale, se întindeà acì până în vecinătatea Moravilor (la Tisa superioară) [1]. Erà, bine înţeles, o stăpânire numai nominală, cu oarecare supremaţie asupra unor organizaţiuni naţionale mai mult sau mai puţin dependente de Statul bulgar. In asemenea împrejurări, Românii şi Slovenii din aceste părţi, neavând atingeri directe nici cu Bizantinii nici cu occidentalii, de

---

tradiţia istorică despre prezenţa Românilor în părţile Daciei la venirea Ungurilor, confirmată şi prin alte mărturìi şi general admisă în istoriografie până la ivirea teoriei Sulzer-Roesleriene. Cf. scrierile mele: *Teoria lui Roesler*, în «Convorbiri Literare» XIX (1885), 255 ş. u.; *Originile Principatelor Române* (1889), p. 124 ş. u.; *Românii în Dacia Traiană până la întemeierea Principatelor* (1902, Din «Enciclopedia Română» vol. III); *Tradiţia istorică în chestiunea originilor române*, în «Analele Acad. Rom.» Mem. S. Ist. XXIX (1907).

[1]) (Notă rămasă neindicată. N.E.)

www.digibuc.ro

care erau despărţiţi prin Bulgari şi Moravi, cu «pustietatea Avarilor» dintre Dunăre şi Tisa, erau ignoraţi de ei sau confundaţi cu Bulgarii consideraţi ca stăpânitori. Astfel, scriitorii bizantini şi occidentali, vorbind despre cucerirea ţării de către Unguri, fac menţiune de luptele lor cu Bulgarii în legătură cu aceasta, pe când analele ruseşti, mai bine informate asupra părţilor răsăritene ale ţărei vecine (limitrofă cu Ruşii în Carpaţii nord-estici), ştiau, ca şi prima cronică ungurească, de lupte cu «Vlahii şi Slovenii» găsiţi acì.

In luptă cu Ungurii, ducele român din Ardeal, pe care cronicarul unguresc îl numeşte *Gelou* sau *Gelu* (nume ce se aseamănă cu cel al localităţii *Gilău*), căzù ca primul luptător pentru libertate al neamului românesc de care pomeneşte tradiţia istorică. Cu el căzù şi ţara lui, trecând sub stăpânire ungurească, mai întâiu ca ducat propriu sub conducerea unuia din cei şapte duci ai Ungurilor [1]).

Această primă înaintare a Ungurilor din câmpia Tisei în Ardeal, pusă de cronicar în timpul lui Arpad, sub conducerea căruia Ungurii au luat în stăpânire Pannonia, a urmat mai probabil sub fiul şi succesorul său Zoltan, cum indică numele de *Erdéli-Zoltan* care, după alte cronici ungureşti, se întrebuinţà de obiceiu *(vulgariter)* pentru părţile transilvane [2]). Titlul de *voivod* (de origine slavă, în documente ungureşti: *voivoda* sau *vaivoda*), ce s'a dat apoi guvernatorului unguresc al Transilvaniei, titlu constatat pe urmă şi la Românii din regatul ungar ca şi dincoace de munţi, în cele mai vechi ştiri documentare asupra lor, ca denumire pentru conducătorii lor naţionali, a fost de bună seamă găsit acì la cucerirea ţerii şi păstrat sub stăpânirea ungurească.

Cele două ducate dintre Munţii-Apuseni şi Tisa, unde Ungurii au ocupat mai întâiu numai partea dela nordul Crişului, de unde au înaintat în Ardeal, fură supuse şi ele după înverşunate lupte. Totuş ducii lor (*Menumorout*, în Bihor, şi *Glad*, în Banat, cum îi numeşte cronicarul), şi-au păstrat mai mult sau mai puţin teritoriile sub supremaţie ungurească. După tradiţia cunoscută cronicarului, ducele din Bihor a dat lui Zoltan, fiul lui Arpad, pe fiica sa ca soţie, cu ţara ce stăpâneà, păstrând numai cetatea Bihorului cu ţinutul ei.

---

[1]) (Notă rămasă neindicată, dar pe aceiaşi foae autorul a adăogat cu creionul: *După concepţia cronicarului, nu erà o supunere a ţerii ci o recunoaştere a ducelui ung. de către Români*).

[2]) (Notă rămasă neindicată. N.E.)

www.digibuc.ro

Ducatul din Banat, recunoscând supremaţia ungurească, s'a menţinut încă până în timpul lui Ştefan cel Sfânt (995—1038), întemeietorul regatului ungar, când fu desfiinţat. Ultimul său duce, numit *Ahtum* (nume cu înfăţişare turanică), «descendent» al ducelui găsit acì de Unguri (cum îl prezintă cronicarul), căzù în luptă pentru autonomia ce mai păstrase până atunci. El stăpâneà, după *Viaţa Sfântului Gerard* (care a predicat acì sub Ştefan, ca primul episcop al ţinutului), ţara dintre Criş şi Dunăre până la hotarele Ardealului şi Olteniei («la Severin»), deci şi partea dela sudul Crişului a fostului ducat bihorean [1]). Populaţia lui erà creştină de «ritul grec», ca şi ducele, şi sub autoritatea bisericească a episcopatului de Vidin; ducele Ahtum, «botezat în Vidin după ritul Grecilor», — zice Vieaţa S-lui Gerard — «a primit puterea dela Greci şi a făcut în cetatea sa *Morisena* (azi Cenad pe Murăş) o mănăstire cu monahi greci» [2]). Legăturile cu «Grecii» şi cu «Vidinul» (după desfiinţarea Statului bulgar la 1018, sub stăpânire bizantină) erau cunoscute (după o tradiţie ca cea păstrată în Viaţa lui Gerard) şi primului cronicar unguresc, care le pune la epoca venirii Ungurilor, prezentând pe ducele bihorean ca dependent de «împăratul din Constantinopole», iar pe ducele din Banat ca originar «din Vidin».

Tot de ritul grec erà şi populaţia creştină din Ardeal. Chiar ducele unguresc Gyla, care stăpâneà acì, în părţile fostului ducat românesc, supuse în legătură cu partea dela miază noapte de Criş a ducatului bihorean, a primit (după mărturìi bizantine) creştinismul sub această formă. El se boteză la Constantinopole şi primì dela împăratul Constantin VII Porphyrogenitul titlul de «patriciu» roman (pe la 950), care se dedeà ca distincţie căpeteniilor barbarilor ce intrau în legături federale cu imperiul. In acelaş timp, el primì un episcop pentru ţara sa, numit *Ieroteu*. E cel dintâiu episcop arătat în părţile Daciei Traiane, după năvălirile ce au trecut până atunci peste ea [3]).

---

[1]) (Notă rămasă neindicată. N.E.)

[2]) Numele acestei localităţi, pe Murăş *(juxta Morisium)*, are o formă ce nu poate fi nici ungurească, nici bulgărescă; forma românească *Mureşeana* sau *Moreşeana* (cf. scrierea mai veche «Morăş» pentru Murăş) e cea mai apropiată.

[3]) Const. Porphyrog. *de adm. imp.* c. 40. Muralt, *Essai de chronographie byzantine* I, 525. Faptul că Const. Porphyrog., marturul cel mai important pentru năvălirea Ungurilor, nu face menţiune de Români în părţile ocupate, nu poate fi invocat contra prezenţei lor. Tot aşa el nu menţionează nici pe Slovenii din Dacia şi Pannonia, cum nici pe Românii din părţile stăpânite de Bulgari şi de Bizantini la dreapta Dunării. Unde erau atunci Românii, dacă lipsa de mărturìi contemporane ar fi un argument contra

www.digibuc.ro

Pe când în părţile Daciei ocupate de Unguri, cu populaţie românească amestecată cu Sloveni (care s'au contopit apoi cu Românii şi dela care ne-au rămas numeroasele numiri topografice de origine slavă, ca mărturie a existenţei lor de altădată), se constată creştinismul de ritul grec, răspândit acì înainte de creştinarea Ungurilor, — în părţile apusene ale ţării ocupate de ei, supuse de mai înainte influenţei occidentale, fu propagat creştinismul de ritul latin. Această formă a creştinismului o îmbrăţişă Ştefan, fiul lui Geiza, din neamul lui Arpad. Geiza, care domneà în Ungaria apuseană, creştinându-se prin influenţa soţiei sale, fiica lui Gyla din Ardeal [4]), a deschis mai întâiu calea misionarilor creştini din Apus. Dar tocmai fiul său Ştefan, căsătorit cu o principesă germană (sora împăratului de apoi Henric III), a dus aceste începuturi la izbândă. Papa Silvestru II îi trimise coroana regală (1000), cu atributul «apostolatului» [5]). Astfel, Ştefan deveni întemeietorul regatului ungar, cu dinastia naţională a Arpazilor (până la 1301), şi al bisericei latine în Ungaria, care îl venerează ca sfânt.

Alăturarea regatului ungar de către civilizaţia creştină occidentală erà de cea mai mare importanţă pentru desvoltarea lui în viitor. Sub puternica ocrotire a bisericei catolice, barbarii turanici au ajuns la situaţia

---

prezenţii lor în părţile stăpânite de Unguri, Bulgari şi Bizantini? Acì, Const. Porphyrog., ca şi alţi scriitori contemporani, nu arată decât popoarele stăpânitoare. După dânsul, pe timpul lui (pe la 950), Ungurii se hotăreau cu Bulgarii «spre răsărit» şi «la Dunăre», iar cu Pecenegii (care aveau în stăpânire Moldova cu partea limitrofă a Ţării-Româneşti până în faţa Silistrei) «spre miazănoapte» (*De adm. imp.* c. 13. c. 40). Aceasta concordă cu mărturiile despre întinderea stăpânirii bulgare la nordul Dunării, unde Ţara-Românească şi partea sud-estică a Ardealului (supusă de Unguri abià după a. 1000), erau încă în oarecare dependenţă de Bulgaria. Numai astfel, Bulgarii puteau fi socotiţi ca vecini răsăriteni ai Ungurilor, iar Pecenegii, hotărîndu-se cu aceştia în Carpaţii nord-estici, ca vecini de miazănoapte, unde ei erau depărtaţi unii de alţii «cale de patru zile» (c. 37). Această distanţă (care concordă cu «trei zile de drum prin păduri» ce Tătarii au făcut peste aceiaşi munţi, la năvălirea lor în Ungaria în 1241) nu puteà să fie la Dunăre, unde Pecenegii se întindeau spre apus până la Silistra, iar Ungurii spre răsărit până la «podul lui Traian» (la Severin). Acì ei erau despărţiţi prin «Bulgaria dincolo (= la nord) de Dunăre», unde distanţa de hotar dintre ţara Pecenegilor şi «Bulgaria» (pe uscat) erà «cale de jumătate de zi» (c. 37).

[4]) Cf. bibliografia privitoare la soţia lui Geiza, în *Jahresberichte der Geschichtswissenchaft* 1910, III, 330.

[5]) *Hartvici Vita S. Stephani Regis*, ed. Endlicher, *Monumenta Arpadiana*, pag. 173 = Florianus I, 45: Crucem insuper ante regi ferendam velut in signum apostolatus misit. — Titlul de «rege apostolic» nu e constatat decât mult mai târziu.

www.digibuc.ro

ce ei au câştigat apoi în sistemul Statelor europene, care a determinat desvoltarea lor istorică de până acum, favorizată şi prin aşezarea geografică, în mănoasa câmpie a celui mai însemnat fluviu al Europei centrale.

Ştefan înţelese pe deplin rolul său de rege «apostolic». Cu energia şi devotamentul unui adevărat apostol, el stârpì păgânismul la poporul său şi aşeză Statul său pe temeliile tari ale nouei credinţe. In acelaş timp, el căută să întindă autoritatea bisericei latine şi în părţile cu rit grec din cuprinsul puterei sale. Ducele unguresc Gyla II (*Gyula minor*, numit şi *rex Julus*) din Ardeal, unchiul său, ca şi ducele Ahtum din Banat, aderenţi ai bisericei greceşti, împotrivindu-se acţiunei religioase a lui Ştefan ca şi politicei lui de întărire a puterei regale, fură învinşi, iar ţările lor fură supuse direct regelui victorios [1]).

Pe lângă acestea, Ştefan supuse şi un ducat ce se menţinuse până atunci în «locuri foarte tari» ale Ardealului (în partea sud-estică), independent de Unguri şi în oarecare legături cu Statul bulgar, pentru care legături ducele respectiv e numit, în cronicile ungureşti, ca «duce bulgar» (cu nume *Kean* sau *Kaan*, care ar corespunde cu turanicul *Khan* = principe, titlu întrebuinţat şi la vechii Bulgari) [2]). Pe teritoriul acestui ducat, supus atunci (după 1002), se găseşte apoi, în cele dintâi documente privitoare la aceste părţi (dela începutul secolului al XIII-lea), «ţara Românilor» *(terra Blacorum)* din Ardeal, ca ţinut autonom. Din această parte, tradiţia noastră istorică aduce pe legendarul Negru-Vodă ca descălecător al Ţării-Româneşti.

* * *

Cuceririle lui Ştefan cel Sfânt şi organizaţia ce el a dat Statului constituit prin dânsul au desăvârşit întemeierea regatului ungar în întinderea ce a avut de atunci. Acest regat cuprindeà Ungaria propriu zisă, în care au fost încorporate şi teritoriile foastelor ducate din Crişana şi Banat, şi provincia Ardeal sau Transilvania (cu numele mai vechiu *terra Ultrasilvana*, ung. *Erdély* = ţara dincolo de pădure), formată din cele două ducate ardeleneşti, ca ţară deosebită a coroanei ungureşti, guvernată de un voivod numit de rege. Croaţia şi Slavonia, unite mai târziu cu Ungaria, şi-au păstrat autonomia naţională, ca regat propriu sub suveranitatea regelui Ungariei.

[1]) (Notă rămasă neindicată. N. E.).

[2]) (Notă rămasă neindicată. N. E.).

www.digibuc.ro

In cuprinsul regatului ungar, Românii, locuitori aborigeni în părţile Daciei, fiind supuşi stăpânirii ungureşti, au păstrat totuş un rest din vechea lor autonomie naţională. Documentele ungureşti din secolul al XIII-lea până în al XVI-lea îi arată organizaţi în districte autonome, cu un drept propriu românesc *(antiqua lex districtuum volachicalium)*, recunoscut din vechime *(ab antiquo)*, sub conducători naţionali, numiţi cnezi *(Kenezii)* şi voivozi *(voivodae)*.

Cnezii români, după cum îi arată documentele ungureşti, erau conducătorii şi judecătorii naţionali ai satelor româneşti care se bucurau de oarecare autonomie. Ei sunt constataţi mai ales pe teritoriile supuse direct coroanei, mai rar şi pe cele stăpânite de nobili. Pe asemenea teritorii, se găsesc şi unele sate cnezeşti ce s'au format pe locuri lăsate cnezilor spre runculire şi colonizare.

Cnezul aveà atribuţia să judece pe sătenii săi, să adune dările cuvenite din cuprinsul cnezatului său, şi făceà, cu ceata sa, servicii în oaste, având în schimb beneficiul uzufructuar al posesiunei sale «keneziale». Ca stare socială, cnezii români nu se deosebeau mult de poporul lor. Totuş ei erau în câtva asimilaţi nobililor: mărturia unui cnez (supus direct regelui) la judecată erà echivalentă cu cea a unui nobil; deasemenea amendele şi preţul sângelui erau la fel.

In regulă generală, jurisdicţia unui cnez se întindeà asupra unui sat; dar adeseori se găsesc şi câte doi sau mai mulţi cnezi într'un sat; uneori un cnez aveà mai multe sate sau un teritoriu mai mare sub jurisdicţia sa. Satele cnezeşti din districtele româneşti supuse direct coroanei erau dependente de castele regale, sub administraţia castelanilor, care luau în primire dările cuvenite dela Românii ţinuturilor respective; unde nu erau castele regale, această funcţie se îndeplineà de comitele ţinutului. Darea erà de obiceiu a 50-a parte din turmele de oi, numită *quinquagesima*, pe lângă un mic cens (trei groşi dela «sesiune», adică dela casa cu locul ce-i aparţineà) şi alte dări mai mărunte (dijmă dela porci şi albine). Cnezii de pe domeniile regale, confirmaţi în cnezatul lor, erau scutiţi de aceste dări pentru partea lor de pământ *(mansio)* care de obiceiu erà mai mare. Cnezii aveau dreptul de a se folosì de munca sătenilor pentru cultivarea locului lor, şi dreptul de a ţine moară; pe lângă acest beneficiu, ei mai aveau un venit dela judecăţi. Jurisdicţia cnezească *(iurisdictio Knesii)* erà limitată la cauzele mai mărunte, fiind exceptate crimele de furt sau

www.digibuc.ro

lotrie, de incendiar și omor, a căror judecare erà rezervată autorităților regale.

Cnezatul erà în general ereditar, transmițându-se dela tată la fiu sau fii. Pentru vitejiile lor în războaie, recunoscute în numeroase documente, cnezii primiau adeseori, drept recompensă, cnezatul lor sau alt pământ ca proprietate alodială, devenind astfel nobili *(nobiles Olahi)*. De asemenea acei cnezi care treceau la catolicism se făceau nobili și proprietari ai cnezatului lor. In acest chip, un mare număr de cnezi români devenind nobili şi catolici, s'au înstreinat de neamul lor, contopindu-se cu nobilimea ungurească. Dintr'o familie de cnezi români din țara Haţegului, s'a ridicat viteazul oștean Ioan de Huniad, care a devenit voivod al Ardealului și «gubernator» (regent) al Ungariei, iar fiul său Matiaş Corvin, cel mai național rege unguresc din perioada post-arpadiană; de asemenea Nicolae *Olah* = Românul, arhiepiscop primat al Ungariei.

Prin asemenea proces de desnaționalizare, Românii din regatul ungar au pierdut succesiv pe conducătorii lor naționali, ai căror urmași înstreinați de neam s'au făcut chiar opresorii lor, pe când cnezii rămași credincioși bisericei și naționalității străbune au căzut din ce în ce în starea de șerbie[1]).

Organizația cnezească a Românilor din regatul ungar, unde ea nu se găsește decât în părțile locuite de Români, în Ardeal, Banat, Crișana și Maramurăş cu comitatele vecine din nord-estul Ungariei (unde a trecut și la Ruteni), erà o veche instituție românească, anterioară cucerirei unguresti. Ea erà cea dintâiu organizație românească și dincoace de munți înainte de întemeierea Principatelor, unde cnezii, constatați ulterior ca judecători sătești sau ca moșneni, se numeau și cu vechea denumire românească «judeci» (din lat. *judex, judices*), negreșit numele național mai vechiu și al cnezilor români de peste munți, cunoscuţi și sub această denumire *(judices vel Kenezii)*. Ea se găsește asemenea și la Românii de peste Dunăre.

Prin denumirea sa veche românească, de origine latină, «judecia» sau cnezatul se prezintă ca o instituție străbună, moștenită din epoca romană, odată cu numele ei latin. Originea ei pleacă probabil de la organizația coloniilor și municipiilor romane, conduse de judeci *(duumviri juri dicundo)*, care organizație națională se va fi păstrat mai mult sau mai puțin sub stăpânirile streine ce s'au succedat, acomodându-se nouelor

[1]) (Notă rămasă neindicată. Pe margine, cu creionul, adăugat: *Kemeny, Bogdan*, N. E.),

www.digibuc.ro

împrejurări. Sub influenţă slavă, care bine înţeles a atins întru câtva şi instituţia însăş, vechea denumire românească de «judeci» ai acestor conducători naţionali a fost înlocuită cu cea de «cnezi» (din slav. *Knęz* = principe) [1]).

In unele părţi, mai multe cnezate (sate sau teritorii conduse de cnezi) se găsesc unite sub conducerea unui voivod naţional, alcătuind o «ţară». Astfel, în «ţara Maramureşului» *(terra Maramorisiensis)*, de unde au descălecat întemeietorii principatului Moldovei, cum şi în alte părţi româneşti din Ungaria, sunt constataţi mai mulţi cnezi români sub conducerea unui voivod naţional. De asemenea în «ţara Severinului» *(terra de Zeurino* sau *terra Zeurini)*, Oltenia de astăzi, găsim în prima jumătate a secolului al XIII-lea, înainte de întemeierea principatului Ţărei-Româneşti, pe lângă cnezi, şi un voivod, al cărui teritoriu propriu e numit «cnezat» (nu voivodat). Acì denumirea de cnezat, întrebuinţată pentru un teritoriu mai mare, compus din mai multe sate, erà echivalentă cu «judeţ», ca teritoriu supus jurisdicţiunei «keneziale» a voivodului, care, pe lângă cnezatul său propriu, aveà şi conducerea celorlalţi cnezi din cuprinsul voivodatului.

Din atari uniuni de cnezate cu un voivod în frunte, probabil ales dintr'o familie de cnezi în care demnitatea voivodatului erà ereditară ca şi cnezatul, s'au alcătuit cele dintâi voivodate româneşti dincoace de munţi, constatate în Ţara-Românească pe la mijlocul secolului al XIII-lea ca existenţę de mai înainte; iar voivodatele formate din cnezate au dat naştere celor două principate, cu dinastii de sistem ereditar-electiv, rămas dela vechea organizaţie cnezească-voivodală.

Voivodatul românesc se prezintă ca o instituţie veche naţională, ca şi cnezatul, cu toate că denumirea e slavă. Titlul de «voivod» sau «voevod» (slav. *voievoda* = conducător de oaste, *belli dux*), împrumutat dela Slavii vecini sau conlocuitori şi păstrat sub influenţa limbei oficiale sloveneşti (introdusă prin biserică în timpul supremaţiei bulgare), se întrebuinţà la noi pe lângă vechea denumire românească de «domn», care nume latin s'a păstrat în limba poporului alăturea de voivod, ca

---

[1]) Ipoteza despre desvoltarea cnezatului la Români, ca instituţie veche românească, din organizaţia coloniilor şi municipiilor romane, conduse de *duumviri* (în municipii, *quatuorviri*) *iuri dicundo*, am expus-o încă din 1900/1 în cursul meu de istoria Românilor (litografiat după notele stenografice ale studenţilor mei) la universitatea din Bucureşti. Văzând-o admisă ulterior şi în altă parte, constat acì prioritatea.

www.digibuc.ro

şi «judec» sau «jude» alăturea de cnez, menţinându-se ca denumire pentru capul Statului până la înlocuirea sa prin titlul de rege. «Feciori de *domni* din Maramorăş» au descălecat, după cronica lui Ureche, ţara Moldovei. Tradiţia cunoscută cronicarului povesteà deci de «domni din Maramorăş», în loc de voivozi. «Şi întru această începătură» — zice cronica — «au fost domnia ca o căpitănie».

Atari «domni», cu atribuţiuni de «căpitănie» teritorială, erau şi voivozii români în regatul ungar, cum îi arată documentele ungureşti. Ei se deosebeau de ceea ce erà *voievoda* la Slavi. Pe când acesta aveà atribuţiuni militare, ca conducător de oaste, voivozii români erau capi teritoriali, ca conducători autonomi ai unor uniuni de cnezate, cum îi găsim mai ales în Maramurăş, ca şi în alte părţi ale Ungariei, cu atribuţiuni administrative şi judecătoreşti, în câtva şi militare, cum le aveà, în măsură mai mare, şi voivodul Transilvaniei ca guvernator regal al provinciei. Din conducători de uniuni de cnezate, aceşti voivozi teritoriali s'au desvoltat, în cele din urmă, ca domni suverani în cele două Principate, păstrând vechiul titlu de «voivod», pe lângă cel de «domn», iar în regatul ungar ei au decăzut pe alocurea la funcţia de cnezi, ca conducători săteşti cu titlul de voivozi, cum sunt constataţi în mai multe cazuri, până la dispariţia lor pe la mijlocul secolului al XVI-lea [1]).

Aşà fiind, instituţia voivodatului românesc, cu atribuţiuni analoage cu ale cnezilor în cuprinsul teritoriului respectiv, s'a desvoltat, cum se pare, din instituţia mai veche a cnezatului sau judeciei, prin formarea de uniuni de cnezate, cu un cnez mai de seamă în frunte, care a primit titlul de voivod. Acest titlu, împrumutat dela Slavi, s'a substituit probabil românescului «domn», ca şi titlul de cnez celui de «judec» (primitiv *judece*), şi unul şi altul primind în româneşte altă semnificaţie decât în limbile slave. Astfel, aceste titluri de origine slavă, cu sinonime româneşti, se înfăţişează ca înlocuind vechi denumiri româneşti pentru instituţiuni naţionale, diferite de cele slave cu acelaş nume. E o suprapunere slavă pe un strat mai vechiu românesc.

După analogia acestei organizaţiuni vechi, constatată la Români, şi dincolo şi dincoace de munţi, în cele dintâiu mărturii documentare ce avem despre dânşii, urmează să admitem că de acelaş fel, mai mult sau mai puţin, vor fi fost şi ducatele sau voivodatele găsite de Unguri

[1]) (Notă rămasă neindicată. Pe margine, cu creionul, adăogat cuvântul: *Bogdan*. N.E).

www.digibuc.ro

în Ardeal, Crișana și Banat, despre care tradiția istorică ungurească a păstrat amintire. Aceste ținuturi, împreună cu țara Maramurășului, la nord, și cu țara Severinului la sud-est, cuprinzând teritoriul colonizațiunei romane, în Dacia (între Olt și Timiș cu părțile transilvane), sunt arătate și în primele noastre cronici, după vechea tradiție națională, ca vechiul pământ românesc de unde au fost descălecate mai târziu partea răsăriteană a Țărei-Românești și Moldova.

Ducatele sau voivodatele găsite de Unguri în părțile românești ocupate de ei, fiind supuse și desființate, Românii au continuat să păstreze, sub stăpânirea ungurească, totuș un rest din vechea lor organizație, sub judecii sau cnezii lor sătești, ca conducători naționali. In țara Maramurășului, în colțul muntos dela confiniile nord-estice ale Ungariei, cum și în alte locuri izolate ale regatului, ei au putut să păstreze, ca și în țara Severinului, și instituția voivodatului, desvoltată ca organizație națională înainte de cucerirea ungurească.

Ducatele găsite de Unguri în părțile locuite de Români fiind astfel de voivodate, formate din uniuni de cnezate fără coeziune mai strânsă între ele, aceste formațiuni politice erau cu atât mai puțin în măsură să reziste năvălitorilor pe care nici chiar imperiul Francilor nu i-a putut oprì să ocupe Panonia dependentă. Totuș instituția voivodatului ca și cea a cnezatului, pătrunzând adânc vieața națională a poporului românesc, a persistat și sub stăpânirea ungurească, ca organizație românească *ab antiquo* a ținuturilor cu autonomie națională.

* * *

Un ținut românesc autonom, ca și voivodatele, erà «țara Românilor» *(terra Blacorum)* în Ardeal, menționată în documente din prima jumătate a secolului al XIII-lea, împreună cu «țara Secuilor», ca vecine cu «țara Bârsei» a cavalerilor Teutoni, aduși acì la 1211 [1]). Din această parte, unde cronicile ungurești arată ducatul lui «Kean», supus de Ștefan cel Sfânt la începutul secolului al XI-lea, tradiția noastră istorică aduce pe descălecătorii Țărei-Românești, cu legendarul Negru-Vodă.

Un asemenea voivod național, ca în țara Maramurășului, nu e constatat acì sub stăpânirea ungurească. Dar mărturiile documentelor asupra acestui ținut, înainte de ivirea voivozilor români dincoace de munți, sunt prea puține și nu ne dau decât numele, cu vaga indicație asupra

[1]) (Notă rămasă neindicată. N. E.).

www.digibuc.ro

aşezărei lui, aşà încât lipsesc date mai precize cu privire la autonomia lui, afară de ceea ce ştim în general despre organizaţia cnezească.

După cât reiese din ştirile ce avem asupra părţilor transilvane, «ţara Românilor», cu «pădurea Românilor» *(silva Blacorum)*, aşezate la confiniile meridionale, cuprindeà teritoriul românesc din Ardeal ce nu aparţineà nobililor ungureşti, sau «ţărei Secuilor» sau «ţărei Saşilor» şi a cavalerilor Teutoni (a căror posesiune a fost unită apoi cu ţara Saşilor), fiecare din aceste teritorii deosebindu-se prin organizaţia sa proprie. Ca şi ţara Maramurăşului şi alte districte româneşti autonome, ea erà domeniul coroanei, care în anume condiţiuni puteà să dăruească acì pământuri ca proprietate alodială, sau să le confere ca posesiune feudală, sau să dispună de ele altfel. In acest mod, întinderea ei, mai mare la început, a fost succesiv tot mai redusă, până când ea a fost desfiinţată ca ţinut autonom, fiind parte cuprinsă în organizaţia comitatelor, parte unită cu alte ţinuturi.

Pe asemenea teritoriu regal, supus la cucerire direct coroanei, numai rar populat de Românii şi Slovenii găsiţi de Unguri, au fost aduse coloniile de Secui (aşezaţi în secolul al XI-lea la hotarele răsăritene ca grăniceri) şi de Saşi (aduşi în secolul al XII-lea), formând «ţara Secuilor» şi «ţara Saşilor» ca părţi autonome ale provinciei transilvane. Tot aşà a fost conferită cavalerilor Teutoni «ţara Bârsei», expusă «incursiunilor păgânilor» (Cumanilor din Moldova şi partea limitrofă a Ţărei-Româneşti), din care cauză, «pustie şi nelocuită» *(deserta et inhabitata)*, cum spune diploma de donaţiune, ceea ce, bine înţeles, nu poate fi luat în sens literal. Nomenclatura topografică slavo-română ce cavalerii au găsit acì o arată locuită de Români şi Sloveni (Şchiai, românizaţi în cele din urmă), vechii locuitori ai ţării. Restul teritoriului transilvan locuit de Români, cât nu aparţineà nobililor sau clerului şi nu erà cuprins în organizaţia comitatelor, erà «ţara Românilor» cum se găseşte la începutul secolului al XIII-lea.

In această ţară a Românilor, regele Andrei II (1205—1235) confirmă în 1223 mănăstirei din Cârţa (pe Olt) o posesiune aşezată între riurile Arpaş şi Cârţa în ţara Oltului, care îi fusese conferită mai înainte şi «eximată dela Români» *(terram exemptam de Blaccis)*, adică scoasă de sub dreptul românesc [1]). Tot aşà a fost dată prepoziturei din Sibiiu posesiunea Brodnic *(terra Borothnik* sau *possessio Prodnik)*, în schimbul

[1]) (Notă rămasă neindicată. N. E.)

www.digibuc.ro

satului Cisnădioara, conferit în 1223 mănăstirei din Cârța, așezate de asemenea în părți românești [1]). În privilegiul lui Andrei II din 1224 pentru Sașii Transilvani, «începând dela Orăștia până la Baraolt», se acordă acestora dreptul de a folosì «pădurea Românilor și Pecenegilor» *(silvam Blacorum et Bissenorum)* «în comun cu Românii și Pecenegii» *(Bisseni* = ung. *Besenyö)* [2]). Această pădure, corespunzând cu linia Orăștia—Baraolt, indică întinderea țărei Românilor, așezată între țara Sașilor și Alpii Transilvani. Acì erau ținuturile românești: țara Făgărașului (cu munții Făgărașului și munții Perșani), între munți și Olt până la sud-vest de Baraolt, hotărîndu-se la răsărit cu țara Bârsei a cavalerilor Teutoni; ținutul numit mai târziu al Amlașului (cu munții Cibinului), la miază-zi de Sibiiu, și țara Hațegului (cu munții Hațegului și munții Sebeșului), la miază-zi de Orăștia. Aceste ținuturi românești, cuprinzând laturea de miază-noapte a Alpilor Transilvani (cu munții interiori) până la hotarele țărei Sașilor și țărei Bârsei, formau țara Românilor ca teritoriu autonom la începutul secolului al XIII-lea. De ea ținea și pădurea vecină cu țara Sașilor, cărora privilegiul din 1224 le acordà dreptul de a o folosì «în comun cu Românii și Pecenegii».

Pecenegii au stăpânit părțile dela răsărit de Carpați, dela sfârșitul secolului al IX-lea până în a doua jumătate a secolului al XI-lea, când i-au înlocuit acì Cumanii. De acì, ei au trecut și în Ardeal, unde la 1224 se găseau încă în vecinătate cu țara Românilor, fiind constatați și mai pe urmă la nord-est de țara Făgărașului (la Racoș pe Olt, în comitatul Târnava mare, și la Racoșul de sus, în comitatul Odorhei) [3]), cum și în comitatele Alba de jos și Trei-Scaune (cu localități numite *Besenyö*). In această vecinătate, ei aveau parte la pădurea numită a «Românilor și Pecenegilor», care — vecină cu Sașii «dela Orăștia până la Baraolt» — era mai ales în cuprinsul țărei Românilor, stăpânitorii ei de baștină.

Pe atunci, țara Românilor din Ardeal se întindeà în câtva și pe laturea de miazăzi a Alpilor Transilvani. In 1233, Bela IV ca coregent al tatălui său Andrei II, care i-a cedat partea răsăriteană a regatului, dărueşte comitelui *Corlardus* (Conrad) de Tălmaci «țara Loviștea», dela apa Lotrului *(terram Loysta vocatam, ab aqua Lothur vocata, quae fluit in*

[1]) (Notă rămasă neindicată. N. E.)
[2]) (Notă rămasă neindicată. N. E.)
[3]) (Notă rămasă neindicată. N. E.)

www.digibuc.ro

aquam Olth), care îi fu confirmată şi în 1265 [1]). Această donaţiune dincoaçe de munţi, unită cu posesiunea transilvană Tălmaci (la sud de Sibiiu), erà în părţile ce ţineau de ţara Românilor, care pe atunci cuprindeà, cum se vede, şi laturea meridională a munţilor până pe apa Lotrului, în Oltenia. Asemenea întindere a stăpânirii ungureşti dincoace de munţi e constatată, cum vom vedeà, şi la răsărit de Olt, în legătură cu ţara Bârsei a cavalerilor teutoni, vecină cu ţara Făgăraşului, de unde, după tradiţie, a fost descălecată partea răsăriteană a Ţărei-Româneşti.

In cele următoare, vom căutà să lămurim mai de aproape această descălecare de peste munţi, cum şi pretenţiunile ungureşti ce au rezultat de acì cu privire «la părţile transalpine» (cum Ungurii numeau părţile dincoace de munţi), unde cei dintâi voivozi cunoscuţi sunt constataţi în dependenţă de regatul ungar.

In asemenea raporturi cu Ungaria, voivozii din Ţara-Românească aveau în posesiune, ca feud unguresc, şi unele părţi ale ţărei Românilor din Ardeal. Aşà ţara Haţegului «cu apartenenţele ei» se găseşte la 1247 (când prima dată ea apare în documente, sub numele *terra Harszoc*, mai târziu *Hattzok*, *Hatzek*, *Hatzag*), în posesiunea voivodului din ţara Severinului, în schimbul unui tribut; iar apoi fiind retrasă voivodului român, învinuit de «infidelitate», ea fu unită cu comitatele transilvane, sub un comite de Haţeg (constatat prima dată la 1276). Totuş Românii din această parte au mai păstrat autonomia lor sub cnezi naţionali, care acì foarte mulţi deveniră pe urmă nobili. Tot aşà ţara Făgăraşului şi ţinutul Amlaşului, părţi constatate în secolul al XIII-lea în stăpânirea Ungurilor, se află apoi (în secolul al XIV-lea şi al XV-lea) în posesiunea Domnilor Ţărei-Româneşti, ca feud unguresc cu titlul de ducat; iar după ce le-au fost retrase acestora, în urma legăturilor de vasalitate cu imperiul otoman, ele au fost unite cu ţinuturile săseşti. Aşà s'a desfiinţat «ţara Românilor» din Ardeal.

[1]) *Docum.* I, 127, 325. Zimmermann & Werner, *Urkundenb.* I, 58, 94—95. Loviştea se numeşte azi plaiul de miazănoapte al judeţului Argeş (*Marele Dicţionar geografic al României*, IV, 188). Mai înainte însă, sub acest nume se cuprindeau ambele maluri ale Oltului, dela pasul Turnului-Roşiu până mai jos de gura Lotrului, care district ţineà de judeţul Argeş, aşà încât acesta cuprindeà şi partea de nord a judeţului Vâlcea de astăzi (Loviştea oltenească), hotărîndu-se cu judeţul Gorj. Sulzer, *Geschichte des Transalpinischen Daciens* I, pp. 341—342 şi harta (Carte der Wallachei). Tunusli, *Istoria Ţerii-Româneşti*, trad. Sion, 171. Fotino, *Istoria Daciei*, trad. Sion, III, 160—161, 173—174.

www.digibuc.ro

Districtele românești autonome ce alcătuiau odinioară vechea țară a Românilor, bucurându-se de vechile drepturi ce le erau recunoscute, se află reprezentate și în adunarea provincială a Transilvaniei. La adunarea ce Andrei III (1290—1301), ultimul rege arpadian, ținù în 1291 la Alba-Iulia, unde s'a cercetat și o chestiune de proprietate din țara Făgărașului, prima adunare provincială constatată până atunci în Ardeal, iau parte «nobilii, Sașii, Secuii și *Românii* din părțile transilvane»; iar regele dă hotărîrea, după ce a ascultat pe reprezentanții acestor patru națiuni ale țării [1]).

Când țara Făgărașului, care la 1291 erà încă un ținut autonom al Transilvaniei, apare apoi iarăș în documente, ea se găsește în posesiunea Domnilor Țării-Românești ca feud unguresc.

* * *

Ce privește starea Românilor din părțile răsăritene ale Ungariei (Banat, Crișana și Maramurăș), mărturiile documentelor asupra ținuturilor românești de acì încep, cu privire la Români, abià din secolul al XIV-lea.

Ele arată, mai ales în Banat și Maramurăș, cum și mai rar în comitatele intermediare limitrofe cu Ardealul și Maramurășul, «sate românești» *(villae olachales)*, conduse de cnezi, și «districte românești» *(districtus volachicales)*, cu «drept românesc» *(jus volachie* sau *antiqua lex districtuum volachicalium)* și cu «adunarea lor» autonomă în «scaune românești» judiciare *(sedium volachicalium congregatio generalis)*, libertăți folosite «din vechime» *(ab antiquo)*. Ca și în Ardeal, mai mulți cnezi din Banat și Maramurăș, cum și din alte părți românești ale Ungariei, devenind nobili, primesc cnezatul lor sau alte sate românești ca proprietate alodială, ieșind astfel din organizația românească autonomă.

In Maramurăș, cnezatele românești erau unite sub conducerea unui voivod, numit «voivodul Românilor din Maramurăș». El se alegeà de cnezii ținutului dintr'o familie în care demnitatea voivodatului se prezintă ca ereditară, și trebuià să fie confirmat sau recunoscut de rege. Atribuțiunile lui erau administrative și judecătorești, având să îndeplinească funcțiunile fiscale și supraveghetoare ce reveneau castelanului în alte părți, să judece pe cnezii din cuprinsul voivodatului său și să

[1]) Notă rămasă neindicată. (N. E.).

www.digibuc.ro

procure contingentul cerut pentru oaste. In schimbul acestor îndatoriri, el aveà beneficiul posesiunei mai multor sate, pe lângă alte venituri dela cnezatele de sub conducerea sa.

Instituția voivodatului în Maramurăş e constatată abià din prima jumătate a secolului al XIV-lea. Cel dintâiu voivod român cunoscut acì e *Bogdan*, întemeietorul principatului Moldovei. Inainte de dânsul, se citează un *Nicolae voivod fiul lui Maurițiu*, constatat în 1303 ca «comite de Ugocea şi Maramurăş», iar în 1299 numai cu titlul de voivod, când e numit cel dintâiu între baronii regatului [1]). Acesta nu erà voivod al Maramurășului, pe lângă comite al ținutului, cum s'a admis de mai mulți istorici, atât români cât și streini. El a fost în două rânduri voivod al Transilvaniei (constatat la 1277 și 1315—1318), iar între acestea aveà titlul de voivod (onorific). Fiind voivod onorific el a fost numit în funcția de comite de Ugocea și Maramareș, cum se găsește la 1303, cum şi la 1319 (comite de Maramurăş), când iarăş erà voivod onorific [2]). Decì el nu are nimic a face cu voivodatul Românilor din Maramurăș, precum nici fiul său *Ştefan*, constatat în 1326 ca «comite de Maramurăș», fără titlul de voivod ce aveà tatăl său [3]).

Pe *Bogdan* îl întâlnim mai întâiu la 1343 ca «fost voivod de Maramurăș» *(quondam woyvoda de Maramarosio)*, calificat de «infidel» regelui *(noster infidelis)*, precum este arătat şi la 1349 *(Bogdan quondam voyvodae nostri infidelis notorii)*, când nepotul său de frate *Ioan fiul lui Iuga*, erà «voivodul Românilor din Maramurăș» *(voyvoda Olacorum de Maramorisio)*. Lui Ioan i-a urmat în voivodat *Bogdan*, vărul său *(patruelis)*, constatat la 1353 ca «voivod», pe când Ioan e numit numai cu calificativul de «Român» *(Stephani et Iohannis Olachorum, filiorum Ige similiter Olachy)*. Acest Bogdan erà negreșit fiul fostului voivod Bogdan, unchiul *(patruus)* lui Ioan. El va fi obținut voivodatul în virtutea dreptului de moștenire, împăcându-se cu regele în urma conflictului pentru care tatăl său fusese declarat «infidel notoriu». In cele din urmă, «Bogdan

[1]) *Monumenta Hung. hist. Diplom.* X, 202. a. 1299. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae*, VIII. 1, 147. a. 1303.

[2]) Wertner, *Die Wojwoden Siebenbürgens*. Archiv des Vereines f. siebenb. Landeskunde. N. F. XXVIII (1898), pag. 60. 72. XXIX (1899), pag. 120. 138.

[3]) Zimmermann & Werner, *Urkundenbuch z. Gesch. d. Sachsen in Siebenb.* I, 407. Mihályi, *Diplome Maramureşene din secolul XIV şi XV* (1900), de unde luăm datele următoare, cuprinde cea mai completă colecție de documente privitoare la Români din Maramurăş (cu comitatele vecine din nord-estul Ungariei) şi voivozii lor. Nicolae şi Ştefan nefiind dintre aceştia, documentele respective nu sunt trecute acì.

www.digibuc.ro

și fiii săi» trecând în Moldova (pe la 1359), voivodatul fu încredințat lui *Stefan fiul lui Iuga*, fratele fostului voivod Ioan, constatat la 1360 ca «voivod al Maramurășului» *(Stephanus filius Ige, voivoda noster Maramorusyensis)*.

Toți acești voivozi aparțineau aceleiaș familii, în care demnitatea voivodatului erà, cum se vede, ereditară. Ei aveau mai multe sate ca proprietăți moștenite, ca și nobilii, nu ca posesiuni «keneziale». Aceste sate, care altădată vor fi format un cnezat al voivodului, au devenit proprietatea acestuia negreșit înainte de Bogdan și fratele său Iuga, care le-au moștenit. Bogdan, fost voivod de Maramurăș înainte de 1343, mort ca Domn al Moldovei (după anii de domnie din cronicile moldovenești) pe la 1365 [1]) și născut pe la 1300, urmează deci că erà fiu de voivod, ca și fratele său Iuga, tatăl voivozilor Ioan și Stefan (Iuga însuși nu e constatat ca voivod).

Ca ținut autonom sub conducerea unui voivod național, țara Maramurășului erà socotită ca parte a regatului deosebită de Ungaria propriu zisă. Intr'un document din 1336, dat de capitulul din Agria (de care dioceză ținea populația catolică a comitatului), se face mențiune de «o cale publică ce duce din Maramurăș în Ungaria» *(de Maramorisio versus Hungariam)*. Aceasta arată că pe atunci Maramurășul, ca ținut autonom sub un voivod român, pe lângă un comite unguresc ca funcționar regal, încă nu erà așà unit cu Ungaria proprie încât să fie socotit ca un comitat al ei, cum se găsește mai pe urmă.

Dinnainte de secolul al XIV-lea nu sunt cunoscute decât prea puține documente despre acest ținut, începând dela 1199, din care numai patru ne dau oarecari informațiuni, celelalte neavând decât numele, unul cu mențiunea unei vânători făcute în munții lui. In acest interval de un secol, Maramurășul nu e arătat ca fiind comitat, ci numai domeniu regal (1231) [2]). Din două documente din 1299, mai aflăm că el aparținea bisericește de mai înainte diocezei transilvane și a fost supus pe nedrept episcopatului de Agria [3]), ceea ce indică legături mai

[1]) Din împrejurarea că Bogdan e numit la 1343 și 1349 *quondam voyvoda*, nu se poate deduce că el erà pe atunci mort; în acest înțeles, cuvântul *quondam* se pune înaintea numelui, nu a titlului. De alminterea, la 1349 el este arătat ca făcând încă de curând *(nuperrime)* acte de rebeliune. La 1353, când fiul său e constatat ca voivod, el nu puteà să ocupe această demnitate, fiind sub *nota infidelitatis*.

[2]) *Monum. Hung. hist. Diplom.* XI, 231 (Bunea 158).

[3]) *Docum.* I, 540. 541. Cf. *Ibid.* p. 552. Mihályi, p. 1, a. 1300.

www.digibuc.ro

apropiate cu Ardealul decât cu Ungaria. Şi cel dintâiu comite al Maramurăşului, constatat la 1303 (acelaş şi la 1319), erà un fost voivod al Transilvaniei, căruia îi urmează fiul său. Această legătură cu Ardealul continuà încă la 1349—1350, când Andrei fiul lui Latzk erà «comite al Secuilor, al Braşovului, al Bistriţei şi al Maramurăşului», ţinuturi unite sub conducerea lui, cu însărcinarea de a apărà confiniile răsăritene ale regatului contra Tătarilor din Moldova.

Infiinţarea comitatului de Maramurăş la începutul secolului al XIV-lea, unde până atunci nu erà decât voivodatul Românilor ca organizaţie autonomă a ţinutului incorporat la regat ca domeniu regal, a urmat după aşezarea coloniilor de Unguri şi Saşi, constatate dela începutul secolului al XIV-lea ca «oaspeţi» *(hospitum nostrorum fidelium de Maramorusio Saxonum et Hungarorum)* [1]). Aceasta, ca şi restricţiunea ce noul rege Ludovic (1342—1382) va fi impus voivodului în nouele împrejurări prin reducerea autonomiei, pare să fi fost cauza principală dela care a plecat conflictul lui Bogdan cu regele (între 1342 şi 1349), conflict care în cele din urmă, pe lângă alte motive, a determinat trecerea lui în Moldova.

Ultimii voivozi de Maramurăş au fost fraţii *Balc* şi *Drag*, fiii lui *Sas Voivod*, constataţi amândoi împreună (1365—1397) ca «voivozi» sau ca «voivozi şi comiţi de Maramurăş», uneori şi «comiţi de Satmar», sau «de Ugocea», sau «ai Secuilor».

Aceştia nu aparţineau vechei familii de voivozi maramureşeni. Ei erau nepoţii lui *Dragoş-Vodă*, pe care cronicile moldoveneşti, punându-l cu fiul său Sas, în lista domnilor, înainte de Bogdan, îl numesc ca descălecător al ţărei Moldovei, venit din Maramurăş (cu autorizarea regelui Ungariei, cum spune o versiune a vechei cronici a ţărei). Ei au fost înlăturaţi dela succesiune în voivodatul moldovenesc de către Bogdan, voivodul Românilor din Maramurăş, care a luat în stăpânire ţara descălecată de Români Maramureşeni şi a întemeiat acì un Stat independent. După ce voivodatul descălecat de Dragoş, rămas în dependenţă de Ungaria, a fost ocupat de Bogdan, în contrarietate cu regele, fiii lui Sas, nevoiţi să părăsească moştenirea părintească în Moldova, s'au reîntors în Maramurăş, unde regele le conferì în 1365 posesiunile confiscate dela Bogdan şi fiii săi, cu voivodatul Maramurăşului, dat fraţilor

[1]) Mihàlyi, p. 4, a. 1300; p. 9, a.1329.

www.digibuc.ro

mai mari Balc și Drag. Acești ultimi voivozi, numiți apoi și comiți ai comitatului, nu erau aleşi de cnezii ținutului, ci au fost numiți de rege, care le-a conferit voivodatul cu posesiunile fostului voivod, drept recompensă pentru credința lor.

Moșul lor Dragoș nu e constatat prin documente, nici ca voivod în Moldova, nici ca tată al lui Sas, cum îl prezintă cronicile moldovenești; dar mărturia acestora (cu știri ulterioare ce se confirmă în general) are toată probabilitatea. Din trei Dragoş ce documentele ungureşti arată în Maramurăș înainte de înființarea voivodatului moldovenesc, cel care ar puteà fi descălecătorul cunoscut cronicilor este *Dragoş Românul*, constatat la 1336, împreună cu fratele său Drag, «servienți» (=vasali) ai regelui, ca proprietari ai moşiei Bedeu în Maramurăș [1]. Pe urmă găsindu-se menționați acì numai fratele său Drag, cu titlul de «comite» (1355), apoi fiul acestuia (1385), e probabil că acest Dragoș a trecut în Moldova. In sprijinul acestei ipoteze (emisă de Mihályi, meritosul editor al *Diplomelor Maramureşene*), vine și faptul că posesiunile Teceu și Câmpulung, vecine cu Bedeu, se găsesc între moşiile fiilor lui Sas ce nu fusese ale lui Bogdan, deci ca posesiuni ale familiei lor [2].

Cu voivozii Balc și Drag, în acelaș timp și comiți ai Maramurășului, care la 1402 nu mai erau în vieață, apune instituția voivodatului românesc din Maramurăș ca organizație autonomă, din care nu mai rămâneau decât cnezate subordonate autorității comitelui sau castelanului regal de Hust.

Voivozi români sunt constatați, în secolul al XIV-lea, și în comitatul Bereg, vecin cu țara Maramurășului. Un act din 1364 arată că se recunoşteà «comunității Românilor din comitatul Bereg» dreptul de a aveà un voivod al lor, «ca și alți Români în Maramurăș și în alte părți ale regatului». In ținutul Craina (la miazănoapte de Tisa superioară), dependent de castelul regal Muncaci, instituția voivodatului se găsește, la comunitatea satelor românești *(possessiones valachales)* de acolo, încă la sfârșitul secolului al XV-lea (a. 1493) ca «libertate folosită întotdeauna din vechime, de când oamenii țineau minte» *(semper ab antiquo, quo memoria hominum comprehenderet, tali libertati usi fuissent)* [3].

[1] Mihalyi, p. 13, 15 n. 2.
[2] Mihalyi, p. 13, 89, 117.
[3] (Notă rămasă neindicată. N.E).

www.digibuc.ro

Şi în comitatul Bihorului întâlnim, în secolul al XIV-lea şi al XV-lea, voivozi români: la 1326, un *Negul woyvoda*, cu domiciliul la *Hudus* (Hodoş) [1]; la 1363, un «voivod de Beiuş» *(Iwan waywoda de Bulenus)*; la 1410, voivodul şi cnezii din ţinutul Beiuşului *(Petrus vaida ac universi Kenezii et iurati de pertinentiis eiusdem Belenes)* judecă un proces dintre câţiva Români [2].

Alţi voivozi se găsesc în diferite părţi româneşti ale regatului (Ardeal, Banat şi părţile nord-estice ale Ungariei), având posesiuni «keneziale» ca conducători de sate, iar nu de ţinuturi cu mai multe cnezate subordonate, ca cei din Maramurăş şi alţii. Aceşti voivozi săteşti, deosebiţi de cei teritoriali, nu erau decât cnezi cu titlul de voivozi, care titlu le-a rămas probabil dela voivozi teritoriali ce fusese mai înainte în acele părţi, sau ca unor descendenţi din atari voivozi. Ca şi cnezii, ei se găsesc mai ales pe domeniile regale, dar şi pe proprietăţi de ale nobililor, ca conducători ai Românilor din satele respective. Aşà îi întâlnim mai adeseori în documente din secolul al XIV-lea până pe la jumătatea celui de-al XVI-lea. Incă la 1547 se află un voivod al Românilor din Abrud [3], ca ultim reprezentant al instituţiei voivodatului românesc în regatul ungar, care în această parte muntoasă şi-a prelungit până atunci fiinţa, redusă la atribuţiunile unor cnezi săteşti, dela ceea ce erau voivozii teritoriali de altădată [4].

Instituţia românească a cnezatului şi voivodatului, ca organizaţie autonomă a Românilor în regatul ungar, cu drept propriu românesc şi cu autonomie judiciară şi administrativă a districtelor româneşti, reprezentate prin adunările lor, libertăţi «folosite din vechime, de când oamenii ţineau minte», cum afirmă înseşi documentele ungureşti, se găseşte răspândită peste tot pământul românesc de sub stăpânirea ungurească, dela Alpii Transilvani până la Tisa şi până în munţii Maramurăşului. Cele mai multe mărturii documentare sunt însă din Ardeal, mai ales comitatul Hunedoarei (cu ţara Haţegului) şi ţara Făgăraşului, ca şi din Banat, mai ales comitatul Caraş-Severinului, şi din ţara Maramurăşului. Acestea erau cele mai însemnate centre ale vieţei autonome

[1] (Notă rămasă neindicată. N. E.).
[2] (Notă rămasă neindicată. N. E.).
[3] Kemény, *Uj Magyar Muzeum*, II (1854), 130.
[4] (Notă rămasă neindicată. Pe margine, cu creionul, adăogat cuvântul: *Bogdan* N. E.).

www.digibuc.ro

românești în regatul ungar. Aci se găsesc și cei mai mulți nobili români, descendenți de cnezi și voivozi nobilitați, care s'au contopit apoi cu nobilimea ungurească, înstreinându-se astfel de neamul lor. Asemenea nobili români întâlnim și în celelalte comitate românești sau cu populație mixtă, din Ardeal până la Tisa, cu părțile dela miază-noapte vecine cu Maramurășul, pe unde se aflä cnezi și voivozi români [1]).

Cu astfel de autonomie națională, unită cu drepturi politice, Românii se găsesc în regatul ungar, atât sub dinastia Arpazilor, cât și sub regii următori. Această autonomie, recunoscută lor din vechime, iar nu acordată prin privilegii, ca drepturile și libertățile celorlalte națiuni, venite sau aduse după cucerirea ungurească, a fost în cele din urmă din ce în ce tot mai redusă, până când ea dispărù cu totul. După desmembrarea regatului (1526), Românii din principatul Transilvaniei, sub regimul faimoasei *Unio trium nationum*, încheiată în 1437 între nobilii ungurești, Secui și Sași ca națiuni privilegiate, se găsesc lipsiți de orice drepturi politice naționale, fiind reduși la starea de iobăgie deplină.

Decadența politică a Românilor de peste munți, cu pierderea autonomiei naționale ce ei au putut să mai păstreze și să desvolte după cucerirea ungurească, erà rezultatul fatal al decăderii lor sociale și economice, cășunată prin desnaționalizarea succesivă a voivozilor și cnezilor români deveniți nobili și catolici, care au sporit rândurile nobilimei ungurești, și prin căderea consecutivă în șerbie a cnezilor rămași credincioși bisericei și naționalității lor. Acest proces, care se manifestă sub regii post-arpadieni și ajunge la ultimele consecuențe sub principii transilvani, efect funest al regimului de opresiune practicat în condițiunile politice și confesionale ale acelor timpuri, a îndeplinit aservirea desăvârșită a poporului românesc sub stăpânirea ungurească.

---

[1]) (Notă rămasă neindicată. N. E.).

www.digibuc.ro

BIBLIOGRAFIE

Regino, *Chronicon*. MG. SS. I.
Annales Fuldenses, MG. SS. I.
Annales Hildesheimenses, Ib. III.
Annales Altahenses. *Ibid*. XX.
Constantin Porphyrog. } *Script. hist. Byz.*
Leon Filosoful
Nestor, *Chronica*, ed. Miklosich.
Anonymus Belae regis Hung. notarius. Schwandtner, *Script. rer. Hung*. I. Endlicher. *Mon. Arpadiana*. Florianus, *Hist. Hungariae Fontes domestici I*. Ed.Acad.Ung. cu facsimil.
Kéza (sec. XIII). Schwandtner I. Endlicher. Florianus II.
Chronicon pictum (cuprins în cronica lui Thurocz, Schwandtner I), ed. Florianus II. Sub titlul Marci Chronicon, ed. Toldy.
Chronicon Dubnicense, Flor. II.
Chronicon Budense, Podbradczky.
Chronicon Poroniense ş. a. cronici mai mici, Florianus, IV.
Vita S. Stephani, Endlicher, Flor. I.
Vita S. Gerardi, Endlicher.
Roesler, *Rom. Stud.*, 1871.
Xenopol, *Teoria lui Roesler*, 1884.
Onciul, *Teoria lui Roesler*, «Conv. Lit.», 1885.
Onciul, *Originile Principatelor Rom.*, 1899.
Onciul, *Tradiţia istorică în chestiunea originilor rom.*, «An. Acad. Rom.», 1907.
Rohonyi, *A honfoglalás*, 1895.
Hunfalvy, *Ethnographie von Ungarn*, 1877.
Hunfalvy, *Die Rumänen und ihre Ansprüche*, 1883.
Pič, *Ueber die Abstammung der Rumänen*, 1880.
Pič, *Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage*, 1886.
Pič, *Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht*, 1882.
Büdinger, *Gesch. Oest*. I.
Huber, *Gesch. Oest.*, I.
Marczali, *Ungarns Geschichtsquellen*, 1882.
Documente privitoare la Ist. Rom., vol. I—II.
Zimmermann, Werner şi Müller, *Urkundenb. z. Gesch. d. Deutschen in Siebenb.*
Kemény, *Ueber die ehemaligen Knesen u. Knesiate der Walachen in Siebenb.*, Magazin f. Gesch. Siebenb., 1846 (II).

www.digibuc.ro

Solyom-Fekete, *Date privitoare la istoria cneziatelor române*, trad. de P. Dulfu. «Revista p. ist. archeol. şi filol.», 1885 (V).
Hunfalvy, *Die Rum. u. ihre Ansprüche.*
Pič, *op. cit.*
Onciul, *Orig. Principatelor Române*, 1899 şi *Zur Gesch. der Rum. in Marmarosch.* «Rum. Revue», 1890.
Bogdan, *Despre cnezii români.* «An. Acad. R.», 1903. *Originea voevodatului la Români.* «An. Acad. R.» 1902.
R. Rosetti, *Pământul, sătenii şi stăpânii în Moldova*, 1907.
Mihalyi, *Documente Maramureşene.*
Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal şi Ungaria* (şi ed. franceză).
Bunea, *Incercare de istoria Românilor până la 1382.*

www.digibuc.ro

[CUPRINSUL]

www.digibuc.ro

PARTEA A IV-a

NOTĂ. Doamna M. Simionovici, sora răposatului D. Onciul, a dăruit Academiei Române (scrisoarea din 9 Februarie 1928) prin d-l Const. Moisil, directorul general al Arhivelor Statului, lucrarea în manuscris a fratelui său intitulată *Românii şi Ungurii în trecut.* Academia a hotărît publicarea acestei lucrări.

Manuscrisul donat are 237 de pagini din sferturi de coală cu diferite paginaţii şi conţine *Prefaţa* şi *Introducerea* lucrării precum şi capitolul întâiu: *Românii în Regatul Ungar medieval şi organizaţia lor naţională,* din partea întâia intitulată: *Stăpânirea ungurească până la întemeierea Principatelor Româneşti.* Dacă autorul va mai fi redactat şi alte capitole ale lucrării nu ştim. D-l Alex. Lapedatu ne informează verbal că i s'a arătat de autor acest manuscris donat şi a auzit din gura lui că pentru alte părţi ale lucrării aveà numai o parte din material adunat. Căci lucrarea întreagă erà plănuită din patru părţi, cum se vede din *Cuprinsul* dela finele manuscriptului, pe care-l tipărim, având să ducă cercetarea istorică până în zilele noastre.

Academia, din respect pentru fostul ei preşedinte, publică această lucrare întocmai aşà cum a ieşit din mâna autorului. Notele neindicate n'au fost complectate, căci nu ştii dacă, după multă strădanie, nemereşti ceea ce ar fi vrut să spună autorul. Bibliografia dela sfârşit, a cărei dispoziţie nu o pricepem, va puteà în parte suplinì această necomplectare de note.

Introducerea acestui studiu s'a tipărit în *România-Jună MDCCCLXXI — MCMXXI — Cartea Semicentenarului* pp. 111—116 (Bucureşti, f. an). Cred că răposatul D. Onciul a trimes acest capitol pentru publicaţia societăţii al cărei vice-preşedinte fusese. Revista *Cele trei Crişuri* (Oradea-Mare, IV, Maiu 1923) o reproduce după această publicaţie.

Preotul NIC. M. POPESCU

www.digibuc.ro

CUVÂNT INTRODUCTIV

Bibliografia actuală este un rezultat indirect al cercetărilor mele, de câţiva ani, asupra etnografiei şi colonizărilor din Dobrogea nouă, în sec. XVIII, XIX şi XX. Evenimentele anilor din urmă, în deosebi, au deschis provinciei dobrogene un vast şi complex proces istoric, pentru rezolvirea căruia s'au adus argumente variate. Nu a lipsit nici logica pătimaşă şi nici pasiunea de polemică. Silogismul hotărîtor nesatisfăcând exigenţele unanime, datorez iniţiativa cercetărilor amintite şi, evident şi întocmirea acestei lucrări, în mare parte, tendenţei acelora care au căutat să conteste legalitatea istorică, geografică, etnografică etc. a prezenţei şi supremaţiei României acì. Multiplele greutăţi însă, pe care le-am întâmpinat de la început, le va bănuì oricine, întrucât, bibliografia în genere, element atât de necesar progresului ştiinţific, la noi se găseşte într'o fază de început. Astfel că, cu toată grija de a întocmì o monografie completă, nu voiu fi reuşit pe deplin. În lucrarea de faţă, pe lângă că am trecut aproape tot materialul aflat în Biblioteca Academiei, cea mai bogată în această privinţă, m'am servit în urmă şì de informaţiile unor lucrări similare. Deşì în indicele bibliografic sânt notate mai multe cărţi, totuşi afirm că numai unele mi-au fost accesibile şi de care m'am servit. Un fapt cu totul deosebit şi nou pentru afirmarea drepturilor noastre, îl prezintă procentul covârşitor al lucrărilor româneşti asupra Dobrogei, în comparaţie cu literatura străină. Din punctul acesta de vedere, revendicăm «dreptul ştiinţific», al străduinţelor intelectuale, pe care nu ni-l poate contestà nimeni, cu toate eventualele acuzaţii tendenţioase, care ni s'ar aduce. Tot cu aceasta ţin să-mi exprim recunoştinţa personală marelui istoric N. Iorga, care m'a îndrumat spre tiparniţa Academiei, şi neobositului profesor George Vâlsan, pentru criteriile suggerate şi sprijinul moral, de care îmi voiu reamintì întotdeauna.

www.digibuc.ro

Intr'o viitoare ediţie cronologică, —probabil şi rezumativă-critică, dacă lucrarea se va face necesară, — nădăjduesc să prezint specialiştilor şi intelectualilor (cu concursul Domniilor lor) o cât mai desăvârşită lucrare. Aceasta cu atât mai mult, cu cât lămurirea definitivă a problemei dobrogene rămâne un imperativ viitoarelor noastre acţiuni culturale.

AUTORUL.

www.digibuc.ro

BIBLIOGRAFIA DOBROGEI

425 a. Hr. — 1928 d. Hr.

DE

S. GREAVU - DUNĂRE

Prezentată de d-l G. Vâlsan, M. A. R., în şedinţa dela 6 Iulie 1928.

IZVOARE

I. LUCRĂRI BIBLIOGRAFICE

1. *Bibliografia Daciei.* Indice de scrieri attingetóre, directu séu indirectu, de vechii locuitori ai Daciei. Publicata spre a facilita cercetarile concurrentiloru la premiulu instituitu de D. ALEXANDRU ODOBESCU, Membru Societati Academice Române. Bucuresci. «Tip. Curţii» (Lucrătorii associaţi). 1872. (18×12). 66 pag.
2. *Bibliografia Romana.* Buletin mensual al Librăriei generale din România, si al librariei romane din strainatate, anul ântêiu, 1879. Preciul 10 lei nr. (23×15). Bucuresci. ALEXANDRU DEGENMANN, 1879—1889. 59 nr.
3. *Bibliographie Franco-Roumaine du XIX-e siècle* par GEORGES BENGESCO, ministre plénipotentiaire, membre correspondant de l'Académie Roumaine, lauréat de l'Académie française Tome 1 — Bruxelles. «Lacomblez» 1895. Un volum în 8°.
4. *Bibliographie Franco-Roumaine, depuis le commencement du XIX-e siècle, jusqu'à nos jours,* par GEORGES BENGESCO, Ministre plénipotentiaire, Membre correpondant de l'Académie Roumaine. Lauréat de l'Académie Française. Deuxième édition. Augmenté d'une préface. Paris. «Ernest Leroux», Éditeur. 1907. 8°. XLIII ff.+218—114 pp.
5. *Essai d'une notice bibliographique sur le Question d'Orient.* (Orient Européen). 1821—1897, par GEORGES BENGESCO, Ministre plénipotentiaire. Membre correspondant de l'Académie Roumaine.

www.digibuc.ro

Lauréat de l'Académie Française. Bruxelles. «P. Lacomblez». Éd. Paris. «H. L. Saudar», Éd. 1897. 8°. XIII ff + 327 p. — 1 f.

6. *Academia Română.* Publicațiunile periodice românești. (Ziare, Gazete, Reviste). Descriere bibliografică de: NERVA HODOȘ și AL. SADI-IONESCU, din serviciul Bibliotecii Academiei Române. Tom. I. Cu o introducere de IOAN BIANU, Bibliotecarul Academiei Române. București. «Socec et Comp. și C. Sfetea», etc. etc. 1913. Tom. I. XXIII f.+278 pag.
7. *La population de la Turquie et de la Bulgarie au XVIII-e et XIX-e s. Recherches bibliographico-statistiques*, par le DR. NICOLAS V. MICHOFF. (Recueil de l'Académie Bulgare des Sciences. Libre IV. 3). Sofia. Imprim. de la Cour Royale. 1915. 4°. p. XVIII—483.
8. *La population de la Turquie et de la Bulgarie au XVIII-e et XIX-e s. Recherches bibliographiques avec données statistiques et ethnographiques*, par le DR. NICOLAS V. MICHOFF, ancien sous-directeur de la Bibliothèque Nationale de Sofia. Avec une préface en français. Tome deuxième. Sofia. «Imprimérie de l'État». 1924. (24×17). XIV ff+382 pp.
9. *Sources bibliographiques sur l'histoire de la Turquie et de la Bulgarie*, DR. NICOLAS V. MICHOFF. Sofia. «Imprimérie de l'État». 1914.
10. Idem. Tome II. Sofia. «Imprimérie de l'État». 1924.
11. *Catalogul publicațiunilor Academiei Române.* 1867—1923. 1. — Cronologic. 2. — Alfabetic. București. «Cultura Națională». 1923. (22×15). 69 p.
12. *Bibliografia operelor separate și articolelor istorico-filologice*, cari au apărut dela 1919—1924, în limba germană și se referă la teritoriul și locuitorii României, întocmită de DR. HERMAN HEINZ. In: «Anuarul Institutului de Istorie Națională». Cluj. Vol. III (1924—1925). Cluj. «Ardealul». 1926. pp. 931—1045.
13. *Bibliografia Geologică a României*, de DAVID ROMAN și ALEXANDRU CODARCEA, Geologi la Inst. Geol. al României. București. «Cultura Națională» 1926. 155 pag.
14. VASILE PARVAN. *Note bio-bibliografice*, de H. METAXA. (Extras din «Arhiva pentru Știința și Reforma Socială», Revista Institutului Social Român. Anul VII. nr. 3—4, 1928. 28 pp.

www.digibuc.ro

II. ANUARE. REVISTE

15. *Academia Română*: *a)* Memoriile Secțiunii Istorice; *b)* Memoriile Secțiunii Științifice, 1873 (continuă); *c) Bulletin de la Section Historique, publication trimestrielle*: I. (1912—13)—XIV (1928). Continuă; d) *Bulletin de la Section Scientifique, publication mensuele* I. (1913)—XI. (1928). Continuă.
16. *Adevărul literar și artistic.* București.
17. *Analele Dobrogei.* Revista Societății culturale dobrogene. Constanța.
18. *Annales scientifiques de l'Université de Jassy.* Jași.
19. *Anuarul Institutului Geologic al României.* București.
20. *Anuarul Institutului de Istorie Națională.* Universitatea din Cluj. Publicat de AL. LAPEDATU și IOAN LUPAȘ.
21. *Anuarul României*, pentru comerț, industrie, meserii și agricultură. Editura «Rudolf Mosse» S. A. București. 1928.
22. *Aquila.* Budapest.
23. *Arhiva Dobrogei.* Revista Soc. pentru cercetarea și studierea Dobrogei. București. Director: CONST. MOISIL. Vol. I, 1916; Vol. II, 1919; Vol. III, 1920.
24. *Buletinul Comisiunii Istorice a României.* București.
25. *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.* București.
26. *Bulletin de la Société de Géographie.* Paris.
27. *Bulletin de la Soc. Géologique Fr.* Paris.
28. *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale.* București
29. *Buletinul Societății Regale Române de Geografie.* București.
30. *Buletinul Societății de Științe.* Buc. 1 Ian. 1892 — Decemvrie 1915.
31. *Codrul Cosminului.* Cernăuți.
32. *Dunărea.* Revistă Șt.-Literară. Silistra. 1 Maiu 1923 — Aprilie 1924.
33. *Dacia*: Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie Publiées sous la direction de M. VASILE PARVAN. P. I. 1924; p. II. 1925. Bucarest.
34. *Revista Catolică.* Publicație trimestrială. București. 1912—1916.
35. *Revista Istorică.* București.
36. *Revista Științifică «V. Adamachi».* Iași

www.digibuc.ro

GEOLOGIE. PALEONTOLOGIE

1. ANASTASIU (V.) — *Note préliminaire sur la constitution géologique de la Dobroudja.* «Bull. Soc. Géol. Fr.». Sér. 3. Paris. Tom. XXIV (1896), pp. 595—601.
2. — *Le Trias de la Dobrogea.* Ibid. Sér. 3. Tom. XXV (1897), pp. 890—893.
3. — *Sur le Crétacé de Dobrogea.* Ibid. Sér. 3. Tom. XXVI (1898), pp. 192—194.
4. — *Contribution à l'étude géologique de la Dobrogea. (Roumaine).* Thèse de doctorat. Paris, 1898. 8°, 132 pp. (avec une carte).
5. — *Esquisse géologique de la Dobrogea et le port de Constanța.* (Avec une carte). Congr. Intern. du Pétrole. III-e Sess. Roumanie, 1907. Guide No. 5, art. 2, pp. 241—252.
6. — *Geologia împrejurimilor orașelor Cernavoda și Constanța.* «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. I (1908). Rap. Activ. în 1906—1907, p. LXXVI.
7. — *Fauna calcarului de la Canara (jud. Constanța).* «Asoc. rom. pt. înaint. și răsp. științ.». Congresul II din București, 1903, pp. 395—397. București, «Carol Göbl Fii», 1908.
8. ANDRUSSOW (N.) — *Sur l'état du bassin de la Mer Noire pendant l'époque pliocène.* «Bull. de l'Acad. Imp. Sciences», St. Pétersbourg. Nouv. sér. III (XXX), 1892, p. 437.
9. — *La Mer Noire.* Guide des exc. du VII congrès géol. intern. St. Pétersbourg, 1897. No. 29.
10. ANTIPA (GR.) — *Das Ueberschwemmungsgebiet der unteren Donau.* (Cu 23 tabele, 3 hărți și o secțiune). «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. IV (1910), fasc. 2, pp. 225—496.
11. — *Câteva probleme științifice și economice privitoare la Delta Dunării.* (Cu 30 fig. în text și 1 hartă în colori 1: 150.000). «An. Acad. Române, Mem. Secț. Științ.», Ser. II. Tom. XXXVI (1913—1914), pp. 61—135.
12. — *Wissenschaftliche und Wirtschaftliche Probleme der Donaudelta.* (Cu bibliogr. și cu harta Deltei Dunării). «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. VII (1913), pp. 1—88.
13. ATHANASIU (SAVA) — *Dare de seamă asupra lucrării: Studii geologice și mineralogice în jud. Tulcea, de Radu Pascu.* «Monit. Petr. Român», București, Vol. V (1904), pp. 912—914.

www.digibuc.ro

14. BRĂTESCU (C.) — *Mişcări epirogenetice şi caractere morfologice în basinul Dunării de Jos.* «Analele Dobrogei». An. I (1920), No. 4.
15. — *Contribuţiuni la studiul Deltei Dunărene.* Ibidem. An. II (1921), No. 2, pp. 227—241; No. 3, pp. 379—391.
16. — *Delta Dunării.* «Bul. Soc. Reg. Rom. de Geogr.». Tom. XLI (1922), 36 pag.
17. BUŢUREANU (V. C.) — *Sur la composition chimique des granites de Dobrogea.* «Ann. Scient. de l'Univ. de Jassy», 1903. Tom. II, fasc. 3—4, pp. 197—198.
18. CĂDERE (D. M.) et I. SIMIONESCU. — *Note sur la présence du Paléozoïque en Dobrogea.* Ibidem. Tom. V (1908), fasc. 2, pp. 143—145.
19. — *Notă perliminară asupra straturilor fosilifere devonice din Dobrogea.* (Avec résumé fr.). «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. I (1907), p. 361.
20. CĂDERE (D. M.) — *Notă asupra granitului dela Măcin.* Ibid. Vol. IV (1910), pp. 163—173.
21. — *Note sur le granit de Macin* (avec un profil). Ibid. Vol. IV, pp. 173—176.
22. — *Granitul dela Măcin* (Cariera Cetatea). «Revue du pétrole». Bucureşti. An. IV (1911). No. 13—14 pp. 201—205.
23. — *Note préliminaire sur le porfire quartzifère et la zone d'injection dans les roches vertes de Camena (Dobrogea).* «Bull. Sect. Scient. Acad. Roum.». Tom. V (1916—1917), pp. 77—84.
24. — *Comunicare asupra porfirului cuarţifer şi a zonei de injecţiuni în rocile verzi dela Camena. (jud. Tulcea)* (cu 5 profile şi o schiţă geol. 1:50.000). «Dări de Seamă ale Şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. VII (1915—1916), pp. 60—66.
25. — *Le paléozoïque de Carcaliu.* «Ann. Scient. Univ. Jassy». Tom. XI (1921), fasc. 1—2, pp. 70—80.
26. — *Studii geologice şi petrografice în regiunea Ciamurli de Sus—Camena.* «Rap. Activ. Inst. Geol. Rom. în 1914». (Bucureşti 1922), pp. LI—LV.
27. — *Notă preliminară asupra porfirului şi a zonei de injecţiuni în rocile verzi dela Camena—Ciamurli.* «Dări de Seamă ale şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. VI (1914—1915). (Bucureşti 1923), pp. 31—38.

www.digibuc.ro

28. — *Petrographisches aus der Dobrutscha.* «Tschermaks M. P. M.», Bd. 36, 1923, Heft 1—2, pp. 94—96.
29. — *Asupra porfirului cuarţifer şi asupra zonei de injecţiuni din rocile verzi dela Camena. (Dobrogea).* Foaia Babadag. 1 : 100.000, Seria XI col. N. «Rap. activ. Inst. Geol. Rom.» în 1915. (Bucureşti 1924), pp. 80—81.
30. — *Rocile eruptive dela Camena (jud. Tulcea).* Studiu geologic petrografic şi chimic (1 hartă geol. 1 : 40.000, 3 profile, 40 microfotogr. 8 tabele de analize şi 31 figuri.) «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. X (1921—1924), pp. 121—240.
31. — *Les roches éruptives de Camena.* (Résumé). (1 carte géol. 1 : 40.000, 3 profiles et 40 microfotogr.). Ibid. Vol. X (1921—1924), pp. 241—299.
32. CANTUNIARI (ŞT. N.) — *Notă preliminară asupra granitului cu riebeckit şi egirin dela Muntele Carol (Jacov Deal) şi Piatra Roşie (jud. Tulcea).* Ibid. Vol. IV (1910), pp. 47—59.
33. — *Vorläufige Mitteilung über den Riebeckit und Aegyringranit des Muntele Carol (Jacov Deal) und der Piatra Roşie (Distrikt Tulcea-Dobrogea).* Ibid. Vol. IV (1910), fasc. 1, pp. 60—62.
34. — *Comunicare asupra filoanelor caolinizate dela Movila Măcinului.* «Dări de S. ale şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. III (1912), pp. 126—133. (În edit. fr.), Bucureşti, 1915, pp. 147—155.
35. — *Despre granitul dela Turtucaia.* «Rap. activ. Inst. Geol. Rom. în 1908—1909, Bucureşti, 1913. p. LXXIII.
36. — *Cercetări geologice şi petrografice asupra regiunii Turcoaia—Cerna,* foile Col. D. Seria II; Col. D. Seria III şi Col. E. Seria III, 1 : 50.000. «Rap. activ. Inst. Geol. Rom.» în 1910 (Bucureşti 1914), pp. XX—XXI.
37. — *Masivul eruptiv Muntele Carol — Piatra Roşie (Jud. Tulcea)* (cu 10 tabl. şi 2 schiţe geol. colorate 1 : 20.000 şi 1 :40.000 cu profile. «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. VI, fasc. 1 (1912), pp. 1—160. Bucureşti, 1914.
38. — *Das Eruptiv-Massiv des Muntele Carol — Piatra Roşie (jud. Tulcea). Dobrogea.* Ibid. Vol. VI, fasc. 1, 1912, pp. 207—253.

www.digibuc.ro

39. — *Cercetări*: a) *asupra masivului Muntele Carol şi Piatra Roşie*; b) *asupra ivirilor de caolin din regiunea Măcin*. «Rap. activ. Inst. Geol. Rom.» în 1911, pp. XIX—XX, (Bucureşti, 1914).
40. — *Notă asupra unor roci verzi dela Cicrăcci (jud. Constanţa)* (cu un profil). «Dări de S. ale şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. VII (1915—1916), pp. 179—184, (Bucureşti, 1917).
41. — *Cercetări petrografice asupra unei gresii calcaroase glauconitice din Cretacicul superior dela Câşla (Valea Oltinei, jud. Constanţa)*. Ibid. Vol. VII (1915 — 1916), pp. 284—285.
42. — *Gneisul dela Carcaliu (jud. Tulcea)* (cu o sch. geol.) Ibid. Vol. VII, pp. 471—483.
43. — *Răspuns la întâmpinarea d-lui Rotman asupra gneisului dela Carcaliu*. Ibid. Vol. VII, pp. 489—494.
44. — *Gneisul dela Carcaliu (jud. Tulcea)*. 2 studii geologice şi petrografice în regiunea Cicrâcci. «Rap. activ. Inst. Geol. Rom.» (1915), p. 77. (Bucureşti, 1924).
45. Cardaş (Agricola) — *Note sur quelques Echinodermes de la région jurassique de Hârşova-Topal* «Ann. Scient. de l'Univ. de Jassy». Tom. IV (1907), fasc. 3—4, pp. 173—179.
46. — *Note sur les bivalves trouvées dans l'Oxfordien de Hârşova-Topal. (Dobrogea)*. Ibid. Tom. IV, fasc. 3—4, pp. 235—242.
47. Daniilescu (N.) — *Extras din schiţele geologice şi geografice ale Dobrogei de K. F. Peters*. «Revista Şciinţ. Română». Bucureşti, Vol. XII.
48. Dumitrescu (V.) — *Analize de roce* (granit dela Racovăţ; nisip T. Severin şi Gruia; pirită Altân-Tepe). «An. Inst. Geol. Rom.» Vol. I (1907), p. 394.
49. — *Analize de minereuri şi roce* (pirite cu pirifer Altân-Tepe; calcar şi marne Gura-Văii). Ibid. Vol. II (1908), pp. 469—470.
50. — *Analize de minereuri şi roce* (pirite cuprifere Altân-Tepe; pirotină Cernădia, etc.). Ibid. Vol. III (1909), fasc. 2, pp. 556—558.
51. — *Analize de minereuri şi roce, şi analize de ape executate în laborat. de chimie în anul* 1912. Ibid. Vol. VI (1912), pp. 571—582.

www.digibuc.ro

52. IONESCU (DR. C. N.) — *La grotte de Caracicola (près de Mangalia Dobrogea)*. «Ann. Scient. de l'Univ. Jassy». Tom. XIII, fasc. 3 et 4 (1926), pp. 474—478.
53. IONESCU (COLONEL M. D.) — *Formarea Deltei Dunării*. «Bul. Soc. Geogr. Rom.». Vol. XXV (1910).
54. — *Valea Carasu*. Conferință. Ibid. Vol. XXXVII.
55. — *Delta Dunării*. Studiu de morfologie. Ibid. Vol. LX (1921).
56. — *Spicuiri și tălmăciri din Herodot*. Ibid. Vol. 42 (1923).
57. — *Intre Capul Midia și Gura Sf. Gheorghe*. Incercări de morfologie. «Natura», Ianuarie 1925.
58. — *Formarea Deltei Dunării și configurația ei veche*. Studiu morfologico-geografic. Comunicare prezent. Congr. Intern. de Geografie din Cairo, în 1925. Cu o hartă și 2 schițe. Constanța Tip. «Lucrătorii Asociați», f. a., 44 pag.
59. ISTRATI (C. I.) și A. O. SALIGNY. — *Quelques données nouvelles relatives à un échantillon de Roumanite trouvé sur le bord de la Mer Noire à Tekir-Ghiol*. «Bul. Soc. Științ.» București, An. IX (1900), pp. 650—652.
60. LEPȘI (DR. IOSIF) — *Vârsta Deltei Dunărene*. Extras din: «Analele Dobrogei». An. IV, No. 4. Constanța. Tip. «Dobrogea Jună», 1924 (22 × 14), 30 pp.
61. MACOVEI (GH.) — *Note sur un Pachydiscus du crétacé supérieur de Babadag*. «Ann. Scient. Univ. Jassy». Tom. IV (1906), pp. 78—81.
62. — *Sur quelques Brachiopodes de la région Hârșova-Topal (Dobrogea)*. Ibid. Tom. IV, fasc. 3—4, pp. 243—251.
63. — *Asupra vârstei și variației faciesurilor terenurilor sedimentare din Dobrogea meridională*. «Dări de S. ale șed. Inst. Geol. Rom.». Vol. II (1911), pp. 56—74. (În ed. fr., pp. 63—84). Cu 3 profile.
64. — *Asupra extensiunii Numuliticului în Dobrogea*. Ibid. Vol. III (1912), pp. 111—115. (În ed. fr., (1915), pp. 131—135).
65. — *Asupra prezenței primului etaj mediteran în Dobrogea*. Ibid. Volumul III, pp. 122 — 126. (În ed. fr., pp. 143—146).
66. — *Observațiuni asupra liniei de încălicare Pecineaga-Camena (Dobrogea)*. Cu 1 profil. Ibid. Vol. III (1912), p. 155— (În ed. fr. (1915), pp. 180—189.

www.digibuc.ro

67. — *Quelques observations sur l'hydrologie souterraine de la Dobrogea méridionale.* «Revue de pétrol». Bucureşti. An. V, No. 5, pp. 104—107.

68. — *Sur quelques Brachiopodes jurassiques de la région Hârşova-Topal (Dobrogea).* «Ann. Scient. Univ. Jassy». Tom. IV (1906), 9 pag.

69. — *Cercetări în mezozoicul din sudul Dobrogei.* «Rap. activ. Inst. Geol. Rom.» în 1910. Bucureşti, 1914, pp. XVII-XIX.

70. — *Cercetări geologice în podişul prebalcanic din Dobrogea şi Bulgaria.* Ibid. 1911, pp. XVIII—XIX.

71. — *Cercetări geologice în Dobrogea*, etc. Ibid., în 1912, pp. XXI—XXIV, (Bucureşti, 1917).

72. — *Cercetări geologice şi hidrologice în Dobrogea.* Ibid., în 1914, p. L—LI, (Bucureşti, 1922).

73. MANOLESCU (STANCIU) — *Sur le pliocène de la rive droit du Danube* (dans la Dobroge de S.W.). 2 prof. «Bull. de la Sect. Scient. de l'Acad. Roum.». IV-ème année (1915—1916). pp. 35—42.

74. — *Comunicare preliminară asupra Pliocenului din dreapta Dunării, cuprins între V. Canlia şi Caramancea* (cu două secţiuni). «Dări de S. ale Şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. VII, (1915—1916), pp. 278—284. (Bucureşti, 1917).

75. — *Studii asupra basenului pliocenic din Dobrogea Nouă.* «Rap. activ. Inst. Geol. Rom. în 1913», pp. XXXIV—XXXVII, (Bucureşti, 1922).

76. — *Asupra studiului Pliocenului din dreapta Dunării în Dobrogea de S. W.* Ibid., în 1914, pp. LV—LVIII, (Bucureşti, 1922).

77. — *Comunicare preliminară asupra Pliocenului din dreapta Dunării din Dobrogea de S.W.* «Dări de S. ale şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. VI (1914—1915), pp. 70—81, (Bucureşti, 1923).

78. — *Raport sumar asupra campaniei de lucru din vara anului* 1915. *(Pliocenul din dreapta Dunării).* «Rap. Activ. Inst. Geol. Rom. în 1915», pp. 82—83 (Buc. 1924).

79. MARTONNE (EMM. DE) — *Résultats scient. des excursions géographiques de l'Institut de géographie de l'Université de Cluj en* 1921 (cu o prescurtare în româneşte). 31 pl. şi numeroase fig.

www.digibuc.ro

«Lucrările Inst. Geogr. Univ. Cluj». Vol. I (1922), pp. 43—211 româneşte, pp. 212—295. Buc. 1924.

80. MICHEL (M.) — *Note géologique sur la Dobroudscha entre Rassova et Kustendje.* «Bull. Soc. Géol. Fr.» 2-e Série, Tom. XIII, pp. 539—541. Paris, 1855—1856.

81. MIKHAILOVSKY (G.) — *Limanurile Deltei Dunării din districtul Ismail (Basarabia).* Ruseşte. «Mem. Ştiinţ. ale Univ.» din Zuriew (Dorpat), 1909. 64 pp.

82. MOTAŞ (CONST. Z.) — *Die Tuffitzone der mittleren Dobrogea und die Kieslagerstätte von Altân-Tepe ein Beispiel der Epigenese.* (Karte, figg. planches) cu bibliografie. Berlin. «Max Krahman», 1913. 35 pp.

83. MRAZEC (L.) şi G. M. MURGOCI. — *Cuarţitele din Nordul Dobrogei* (Orliga, Prikopan, etc.). «Bulet. Soc. de Ştiinţe». An. V (1896), p. 42.

84. MRAZEC (L.) şi R. PASCU. — *Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortachioi.* (distr. Tulcea, arrond. Babadag). «Bulet. Soc. de Şt.». An. V (1896), pp. 285—286.

85. MRAZEC (L.) et G. M. MURGOCI. — *Note préliminaire sur un granite à riebeckite et aegyrine des environs de Turcoaia (Dobrogea).* «Bulet. Soc. de Şt.». An. VIII (1899), pp. 106—111.

86. MRAZEC (L.) — *Discuţiuni asupra geologiei Dobrogei de Nord.* «Dări de S. ale Şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. III, pp. 136—137. (Buc. 1912). (În ediţ. fr., pp. 158—160).

87. — *Asupra liniei de încălicare Pecineaga—Camena (Dobrogea).* Ibid. Vol. III, pp. 163—165 (Buc. 1912). În ediţ. fr. pp. 189—191 (Buc. 1915).

88. MURGOCI (GH. M.) şi L. MRAZEC. — *Cuarţitele din Nordul Dobrogei* (Orliga, Pricopan, etc.). «Bulet. Soc. de Şt.». An. V (1896), p. 42.

89. MURGOCI (GH. M.) — *Dare de seamă asupra cercetărilor geologice în nordul Dobrogei.* Bucureşti Tip. «Thoma Basilescu» 1898.

90. — *Minerale din Dobrogea.* Enumeraţie întocmită de... «Publ. Soc. Nat. din Rom.» No. 2. Bucureşti, 1901. 7 pp.

91. — *La plaine roumaine et la balte du Danube.* Congr. Intern. du Pétrole, III-e Sess. Roumaine. 1907. Guide No. 5, art. 1 pp. 223—240).

www.digibuc.ro

92. — *Schiţă geofizică a Dobrogei nordice*. «Bulet. Soc. Reg. Rom. Geogr.». An. XXXIII (1912), No. 1—2.
93. — *Geologia părţii nord-vestice a Dobrogei*. «Dări de S. ale Şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. III, pp. 134—135. (În ed. fr. pp. 156—158. Buc. 1915).
94. — *Cercetări agrogeologice în regiunea Ploeşti, în Dobrogea şi în reg. Fălticeni*. «Rap. Activ. Inst. Geol. Rom.» în 1908—1909, pp. LXXIV—LXXV. (Buc. 1913).
95. — *Cercetări geologice în Dobrogea nordică cu privire specială la rocele paleozoice şi eruptive*. «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. V, fasc. 2, 1911, pp. 307—494.
96. — *Etudes géologiques dans la Dobrogea du Nord. La tectonique de l'aire cimmérienne* (avec trois planches, cartes et coupes géologiques de la Dobroge et de l'aire cimmérienne). Cu bibliogr. Ibid. Vol. VI (1912), pp. 443—568. (Bucureşti 1915).
97. — *Cercetări geologice în Dobrogea nordică, cu privire specială asupra palezoicului şi tectonicei*. Cu trei tabele de hărţi şi secţiuni geologice în culori, cu 50 figuri în text şi câteva reproduceri de vederi fotografice. Extras din: «An. Inst. Geol. Rom.». An. V, 1912, fasc. 2. Bucureşti «Carol Göbl», 1914 (28×20) 620 pag.
98. — *Cercetări agrogeologice*. 1. *In Dobrogea Nouă şi Deliorman*. 2. *Descrieri de albii, contopiri de conuri de dejecţie în câmpia română dintre Argeş şi Ialomiţa, etc*. «Rap. Activ. Inst. Geol. Rom.» în 1913, pp. XXXVIII—XLIII (Buc. 1922).
99. NEUMAYR (M). — *Die geographische Verbreitung der Juraformation: Lias (Balkanländer, Jura (Dobroudscha) und auf Corfu*. «Denkschrift Wien. Akademie Wiss.», Bd. L. 1885, pp. 57—142.
100. — *Über recente Exemplare von Paludina diluviana Künth. und andere Conchylien von Sulina*. «Verh. d. k .k . geol. R. A. 1887, p. 303. Wien.
101. NICOLAU (TH). — *Diabasporphyrit und Variolit von Ortachioi*. «Tschermak's M. P. M. XVIII, 1899, pp. 477—503. Wien.
102. — *Le Kupferpecherz d'Amzalar*. «Ann. Scient. Univ. Iassy». Tom. III, fasc. 2, pp. 103—105.

www.digibuc.ro

103. PAMFIL (G. P.) — *Contribution à l'étude des produits volatils des roches éruptives du massif granitique de Greci (Dobrogea)*. «Bull. Sect. Scient. de l'Acad. Roum.». Tom. III (1913—14), pp. 72—81.

104. PAQUIER (V.) — *Sur la faune et l'âge des calcaires à rudistes de la Dobrogea*. «Bull. Soc. Géol. Fr.». Sér. 4. Tom. I, p. 473—474, 1901. Paris.

105. PASCU (RADU) et MRAZEK L. — *Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortachioi*. «Bulet. Soc. de Şt.». An. V, pp. 285—286.

106. PASCU (R). — *Geologische Studien über Erzlagerstätten im Bezirk Tulcea*. 1903. Wien u. Leipzig. (cf. Bibl. Geologică a Rom., p. 90).

107. — *Studii geologice şi miniere în jud. Tulcea (Dobrogea)*. Cu o hartă geologică 1 : 200.000,10 pl. de profile geologice şi 10 fig. în text. Bucureşti 1904. 50 pag.

108. — *Zăcământul de minereuri din Altân-Tepe, jud. Tulcea (Dobrogea)*. «Monit. Petr. Rom.». Vol. VIII (1907), pp. 483—487.

109. — *Zăcămintele de cupru din Dobrogea*. «An. Inst. Geol. Rom.» Vol. I. Rap. Activ. în 1906—1907, p. LV. (Bucureşti 1908).

110. — *Geologische Studien über Erzlagerstätten im Bezirk Tulcea (Dobrogea)*. «Beitr. Pal. u. Geol. Österr.-Ung. u. d. Orients». Vol. XXI. Wien, 1908.

111. — *Géologie de la Region Altân-Tepe (Dobroudja)*. «Revue du pétrole». Buc. Vol .III (1909), No. 6, pp. 104—105.

112. — *Răspândirea şişturilor verzi a Jurasicului şi a Neocretacicului în Dobrogea*. «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. III, fasc. 2 (1909), p. 400.

113. — *Über das Vorkommen des Pliocän (Dacische Stufe) in der Dobrogea*. Ibid. Vol. III, fasc. 2, p. 401.

114. — *Cercetări preliminare asupra lacului Techirghiol (jud. Constanţa)* (Cu un plan şi o tabelă cu prof.). Ibid. Vol. IV, fasc. 1 (1910). pp. 63—76.

115. — *Vorläufiger Bericht über den Tékirghiolsee, Distrikt Constantza*, (mit 1 Plan 1. Profiltabele). Ibid. Vol. IV, fasc. 1 (1910), pp. 77—82.

www.digibuc.ro

116. — *Studii geologice şi miniere în Dobrogea.* «Rap. Activ. Inst. Geol. Rom. în 1908—1909», pp. LXIV—LXV (Bucureşti 1913).
117. — *Cercetări geologice în jud. Constanţa.* Foile seria XIII şi XIV, col. N. 1: 100.000, etc. Ibid. în 1911, p. XIV (Bucureşti 1914).
118. — *Mina Altân-Tepe (Dobrogea).* «Dări de S. ale Şed. Inst. Geol. Rom.» Vol. V (1913—14), p. 66—70 (Buc. 1916). În ed. fr. pp. 75—79. (Buc. 1923).
119. — *Zăcământul de minereuri dela Altân-Tepe, Ciamurli-de-Sus, distr. Tulcea.* (O schiţă geol. 1: 100.000 şi trei planuri de situaţie). «An. Inst. Geol. Rom.» Vol. VIII (1914), pp. 453—484. (Buc. 1908).
120. PETERS (KARL F.) — *Bericht über den geologischen Bau der Dobrudscha.* «Verh. d. k. k. geol. R. A.» Wien. 1863. XI, p. 3.
121. — *Geologie der Dobrudscha.* Ibid. 1863, p. 117.
122. — *Vorläufiger Bericht über eine geologische Untersuchung der Dobrudscha.* «Sitzungsb. d. k. Akad. d. Wissensch.» Wien, 1864.
123. — *Ueber die geographische Gliederung der unteren Donau.* Ibid. Wien, 28 April 1865.
124. — *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha.* Mit: 1 Karte, 1 Tafel und 21 Holzschnitten. «Denkschr. d. Wiener Ak.» XXVIII Bd. 1. Band. Abtheilung, pp. 83—144. Dasselbe II. mit einer Tafel und 36 Holzschnitt. XXVII 1. Bd. 2 Abth. pp. 145—207. 1867.
125. *Reisebriefe eines deutschen Naturforschers aus der Dobrudscha.* «Oesterr. Revue», 4. Jahrg. 1866. Achtes Heft (August). Wien, 1866, pp. 151—164. Neuntes Heft (Sept.), pp. 139—152; Zehntes Heft (October), pp. 159—172. Zwölftes Heft (Dezember), pp. 231—248.
126. — *Ueber nützbare Mineralien der Dobrudscha.* «Verh. d. k. k. geol. R. A. Wien», 1879, pp. 160—162.
127. PHILIPPI (E.) — *Die Ceratiten des oberen deutschen Muschelkalkes.* «Pal. Abtheil.» IV, 114, p. 1901. (Se vorbeşte despre Ceratites subnodotus din Dobrogea, la p. 48; d. Simionescu).

www.digibuc.ro

128. POMPECKJ (J. F.) — *Palaenthologische und stratigraphische Notizen aus Anatolien.* (Cu trei planuri și 1 h.). (Se pomenește și despre rezultatele unei excursii în Dobrogea (Enisale, Cârjelar, etc.); d. I. Simionescu). «Zeitschr. d. deutsch. geol. Ges.» XLIX, pp. 713, 828, 1897.

129. POPOVICI-HAȚEG (VALER) — Carte géologique de la Roumanie. 1 : 300.000 (cu 35 separațiuni în culori). Minist. des Domains. Bucarest, 1900. (Exemplar unic în posesia Bibl. Inst. Geol. al Rom. sub No. 100).

130. PROTOPOPESCU-PAKE (EMIL) — *Asupra unor dreikantere dela Caracoium (Constanța).* «Dări de S. ale Șed. Inst. Geol. Rom.». Vol. II, pp. 85—86. (1911). În ed. fr., pp. 97—98 (1911).

131. — *Asupra nitraților din Peșteri (din Dobrogea și Polovraci).* Ibid. Vol. VIII (1919—1920), pp. 238—242 (1926).

132. REUSS (A. E.) — *Foraminiferen und Ostracoden der Kreide am Kanarsee bei Küstendsche, Dobrudscha* (= Constanța). (Sammlung K. Peter's), cu 1 tabelă. «Sitzungsb. d. k. Akad. d. Wissensch.» LII, p. 265 (1865).

133. RICCI (A.) — *L'Elephas primigenius della Dobrogea.* «Rend. Acc. Lincei», Roma. Serie 5, Tom. X, pp. 14—17 (1901).

134. ROTMAN (DAVID) — *Comunicare preliminară auspra massivului eruptiv dela Greci (Dobrogea de N.-W.).* (Cu o schiță geologică 1 : 100.000 și 1 tab. cu profile). «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. IV, fasc. 1 (1910), pp. 34—43.

135. — *Vorläufige Mitteilung über das Eruptivmassiv von Greci (NW. Dobrogea).* Ibid., pp. 44—46.

136. — *Cercetări geologice în regiunea Priopcea—Megina (județul Tulcea).* «Rap. Activ. Inst. Geol. Rom.» în 1908—1909, p. LXXIV (1913).

137. — *Comunicare preliminară asupra întinderii, clasificării, repartiției și originii rocelor cari constituesc stratele din formațiunea de Carapelit în Dobrogea de NW.* «Dări de S. ale Șed. Inst. Geol. Rom.». Vol. V (1913—14), pp. 59—66 (Buc. 1916). În ed. fr., pp. 66—75. (1923).

137 a. — *Massivul eruptiv dela Greci (jud. Tulcea).* Cu 5 pl., 4 tab. petrogr., 1 pl. profile, 1 schiță tect. și 1 h. 1 : 50.000. «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. VII. 1913, pp. 91—248 (1917).

www.digibuc.ro

138. — *Das Eruptivmassiv von Greci (Distrikt Tulcea, D.)*. Petrographische Studie. Ibid. Vol. VII. 1913, pp. 249—425.
139. — *Observațiuni la comunicarea d-lui Șt. Cantuniari: Asupra Gneisului dela Carcaliu*. «Dări de S. ale șed. Inst. Geol. Rom.». Vol. VII (1915—16), pp. 484—489.
140. — 1. *Regiunea dela Bochegea și împr. sale*; 2. *Regiunea dela Meidanchioi-Consul* (foaia Tulcea 1 : 100.000, ser. X, col. N.). «Rap. Activ. Inst. Geol. Rom.» în 1915, pp. 78—80 (București 1924).
141. Sevastos (Romulus). — *Les terrasses du Danube et du Séreth. L'âge du défilé des Portes de Fer*. «Bul. Soc. Géol. Fr.». Sér. 4. Tom. III, pp. 669—670. (1903.)
142. — *Istoria văiei Dunării*. «Arh. Soc. Șt. Lit.» Iași, 1905, pp. 23—31, 67—77, 120—128.
143. — *L'ancien Danube à travers la Dobrogea*. «Ann. Scient. Univ. Iassy». Tom. IV, fasc. III—IV, pp. 226—234. Iasi, 1907.
144. — *Le cours du Danube à travers la Dobrogea*. «Bull. Soc. Géol. Fr.». 1907.
145. Simionescu (Ion). — *Note sur l'âge de Cernavoda*. «Ann. Scient. de de l'Univ. de Iassy». Tom. IV, 1906, pp. 75—77.
146. — *Studii geologice și paleontologice din Dobrogea*. I. *Fauna Cefalopodelor dela Hârșova*. Cu 9 tab. și 42 fig. (Acad. Rom, Publ. Fond. V. Adamachi), Tom. IV (1906—1910), No. 21 pp. 115—211. (Buc. 1907).
147. — *Note sur l'âge et le faciès des calcaires de Hârsova, Topa (Dobrogea)*. «Ann. Scient. Univ. Iassy». Tom. IV, fasc. 3—4, pp. 187—191 (1907).
148. — et Cădere D. — *Note sur la présence du Paléozoïque en Dobrogea*. Ibid. T. V, fasc. 2, pp. 143—145 (1908).
149. — et Cădere D. — *Notă preliminară asupra straturilor fosilifere devonice din Dobrogea*. (Avec résumé en fr.). «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. I, 1907, p. 361.
150. — *Cercetări geologice în podișul sarmatic al Moldovei și în Dobrogea*. Ibid. «Rap. activ. în 1906 — 1907», p. LXV, (București, 1908).
151. — *Le Jurassique de Dobrogea*. (Cu 3 pl. de fotogr.). «Ann. Scient. Univ. Jassy». Tom. VI, (1909), fasc. 2, pp. 49—67.

www.digibuc.ro

152. — *Studii geologice și paleontologice din Dobrogea. II. Lamelibrancheatele, Gasteropodele, Brachiopodele și Echinodermele din păturile jurasice dela Hârșova.* (Avec résumé en fr.. (Cu 7 tabele și 17 fig. în text). «Ac. Rom., Publ. Fond. V. Adamachi». Tom. IV (1906—1910), No. 25, pp. 355—461.

153. — *Studii geologice și paleontologice în Dobrogea. III. Fauna dela Deșli- Caira.*(Cu 1 tab. și 26 fig. în text). Ibid. Tom. IV, No. 26, pp. 465—493.

154. — *Studii geologice și paleontologice din Dobrogea. IV. Fauna triasică din insula Popina.* (Cu 27 fig.) Ibid. Tom. IV, No. 27, pp. 495—524.

155. — *Studii geologice și paleontologice din Dobrogea. V. Fauna triasică inferioară din Dobrogea.* (Cu 14 fig.) Ibid. Tom. V. (1910—1913), No. 29, pp. 63—78.

156. — *Sur quelques points fossilifères du Trias de Dobrogea.* «Ann. Scient. Univ. Jassy». Tom. VI, (1909—1910), fasc. 3, pp. 124—128.

157. — *Straturile jurasice dintre Hârșova și Boasgic.* (Cu 6 secțiuni și 2 planșe de fotografii). «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. III, fasc. 1, (1909), pp. 1—34.

158. — *Sur le système jurassique de Hârșova-Boasgic. (Dobrogea).* (Résumé). «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. III, fasc. 1, (1909), pp. 33—35.

159. — *Note sur le Neocrétacée des environs de Bașchioi. (Dobrogea).* (Résumé). Ibid. Vol. III, fasc. 1, pp. 271—273.

160. — *Asupra Cretacicului superior din împrejurimile satului Baschioi.* (Cu 1 schiță și un profil). Ibid. Vol. III, fasc. 1, pp. 263—271.

161. — *Jurasicul dela Cârjelar (Dobrogea).* (cu rezum t fr.) Ibid. Vol. IV, fasc. 1, 1910, pp. 157—162.

162. — *Studii geologice și paleontologice din Dobrogea. VI. Fauna Amoniților triasici dela Hagighiol.* (Cu 78 fig. în text și 9 tabele). Acad. Rom., «Publ. Fond. V. Adamachi.» Tom. V. (1910—1914), No. 34, pp. 271—370.

163. — *Resturi de Ichtyosaurieni în Triasul din Dobrogea.* (Cu 4 fig. în text. Ibid. Tom. V, No. 35, pp. 373—376.

www.digibuc.ro

164. — *Ichtyosaurierreste aus der Trias von Dobrogea.* (Cu 4 fig.) «Bull. Sect. Scient. Ac. Roum.». Tom. I, (1912—1913), pp. 81—86, (1913).
165. — *La faune du trias inférieur de Dobrogea.* Ibid. Tom. I, pp. 114—115.
166. — *Le néocrétacée de Babadag (Dobrogea).* Ibid. Tom. II, (1913—1914), pp. 67—72, (1914).
167. — *Fauna devonică din Dobrogea.* Ibid., Ser. III. Tom. II, pp. 1—16. (1924).
168. — *Muzeul regional din Hârşova.* (Cu 1 tabelă). Extras din: Rev. Ştiinţ. «Vasile Adamachi». Vol. IV, No. 2, Iaşi, 1913, 3 pp.
169. — *Megalosaurus aus der Unterkreide der Dobrogea.* Mit 1 Textfigur. Separat—Abdruck aus dem «Centralblatt f. Min.». etc. Jahrg. 1913, No. 21, pp. 686—687.
170. — *Păturile cu Daonella în Dobrogea.* (Cu rezumat fr.). «Acad. Rom., Publ. Fond. V. Adamachi», Tom. IX, No. XLVIII. (Cu 2 table). 1925, 9 pp.
171. SPRATT (F. A. B.) — *Route between Kustendje and the Danube.* «Journ. Geogr. Soc. Lond.» (1856). (23 Iunie). Cu 1 hartă.
172. — *On the geology of Varna and the neighbouring parts of Bulgary.* «Quartely Journ. of the Geolog. Society». London, Tom. XIII, 1856, pp. 72—83.
173. — *Remarks on the Serpent Islands (= Insula Şerpilor).* «Journ. Geogr. Soc.», London, 1857. Tom. XXVII, pp. 220—224.
174. — On the geology of. the North part of the Dobrudcha. in: «Quartely Journ. of the Geolog. Soc.», London, Tom. XIV, 1858, pp. 203—212.
175. — *On the freshwater depossits of Bessarabia, Moldavie, Valachia and Bvlgaria.* Ibid. Tom. XVI, 1860, pp. 281—292.
176. ŞTEFĂNESCU (GR.) — *Harta geologică generală a României* (lucrată de membrii biuroului geologic), 28 foi, 1:200.000, fără Terrain. Bucureşti, 1887.
177. ŞTEFĂNESCU (SABBA.) — *Noui observaţiuni geologice în Dobrogea.* «Revista ştiinţifică». Bucureşti, Seria II, Tom. II, An. XII, 1882, pp. 361—362.

www.digibuc.ro

178. — *Étude sur les terrains tertiaires de la Roumanie. Contribution à l'étude des faunes sarmatiques, pontiques et lévantines.* (Cu 11 planșe). «Mém. Soc. Géol. Fr.», Tom. VI, No. 15, pp. 1—148. Paris, 1896.

179. TĂNĂSESCU (I.) — *Minereurile de cupru din «Altân-Tepe». (Dobrogea).* (Și în l. franceză). (Cu 12 analize). «Monit. Ind. Petr. Rom.». Vol. IV, 1903, pp. 367—368. București.

180. TORNQUIST (A.) — *Einige Bemerkungen über das Vorkommen von Cerathites subnodosus, nov. var. romanicus in der Dobrudscha.* (Cu 1 planșă). «Neues Jahrb. f. Min. Geol. u. Pal.». Stuttgart, 1900. Bd. I, pp. 173—180.

181. TOULA (FRANZ.) — *Grundlinien der Geologie des westlichen Balkans.* (cupr. și 1 tabelă de comparație între formațiunile geologice ale Bosniei, Balcanilor de Vest, Dobrogei și Banatului; cu 1 hartă geologică generală a Penins. Balcanice, 1 : 300.000). «Denkschr. Wien. Akad. Wiss.». Tom. XLIV, 1881. 56 pag.

182. — *Materialien zu einer Geologie der Balkanhalbinsel.* «Jahrg. d. k. k. geol. R. A. «XXXIII, 1883, pp. 61—114.

183. — *Geologische Untersuchungen im östlichen Balkan.* (II Abt.). 3. Varna-Dobrič-Balčik-Varna, pp. 431—438. Cu tab. No. IV de fosile din Dobrogea. «Denkschr. Wien, Akad. Wiss.». Bd. LIX, Wien, 1892,

184. — *Eine geologische Reise in die Dobrudscha.* «Schrift. d. ver. Verbr. Naturw. Kenntn». Wien 1893, XXXIII, pp. 543—604.

185. — *Geologische Untersuchungen im östlichen Balkan und abschliessender Bericht über diese geologischen Arbeiten im Balkan.* Cu 1 hartă geol. colorată, 1 : 300.000 în care se cuprinde și reg. Bazargic. Balcic din sudestul Dobrogei), 40 pag. (cu bibliografie) și un index de materii și localități. «Denkschr. Wien, Akad. Wiss.» Bd. LXIII. Wien, 1896,

186. — *Die geologische Geschichte des Schwarzen Meeres.* «Schrift. d. Ver. Verbr. Naturw. Kenntn». Wien, 1901, Heft 1 (51 pag.).

187. — *Der gegenwärtige Stand der geologischen Erforschung der Balkanhalbinsel und des Orients.* Cu 2 hărți. «C. R. IX Congr. géol. internat. de Vienne 1903», pp. 175—330. (Wien, 1904).

www.digibuc.ro

188. — *Uebersicht über die geologische Literatur der Balkanhalbinsel.* Ibid. pp. 185—330.
189. — *Geologische Beobachtungen auf einer Reise in der Gegend von Silistria und in der Dobrusdcha im Jahre 1892.* «Jahrg. d. k. k. geol. R. A.» LIV, pp. 1—45, Wien, 1904. Cu 3 tabele.
190. VÂLSAN (GEORGE)— *Câmpia română.* «Bul. Soc. Reg. Rom. Geogr.», Vol. 36, 1915, pp. 313—568. Bucureşti, 1916, 255 pag.
191. VINDE DE. — *Das Karassu-Thal zwischen der Donau unterhalb Rassowa und dem Schwarzen Meere bei Küstendschi.* «Monatsberichte über die Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin», I. Jahrg. Berlin, 1840, pp. 179—186.
192. *** *Cupru. Dobrogea. Notiz über die «Kupferbergbauen» der Dobrudscha.* «Zeitschr. f. prakt. Geol.» XI, 1903, p. 318.
193. *** *Minereurile din Dobrogea.* «Monit. Int. Petr. Rom.», Vol. I, pp. 224—225. Bucureşti, 1900.
194. *** *Analiza minereurilor dela Altân-Tepe (Dobrogea).* Ibid. Vol. II, 1901, p. 970. Şase analize.

HYDROLOGIE

1. ANDRUSSOW (N.) — *Sur l'état du bassin de la Mer Noire, pendant l'époque pliocène.* «Bull. de l'Acad. Imp. d. Sciences» Petersbourg. Nouv. série III, Tom. XXXV, 1892, pp. 437—438.
2. — *La Mer Noire.* «No. 29 du Guide des exc. du VII congrès géol. intern.», St. Petersbourg, 1897.
3. ANTIPA (DR. GR.) — *Das Ueberschwemmungsgebiet der unteren Donau* Cu 23 tabele, 3 hărţi şi o secţiune. «An. Inst. Geol. Rom.», Vol. IV, fasc. II, pp. 225—496, Bucureşti 1912.
4. — *Cercetări hidrobiologice în România şi importanţa lor ştiinţifică şi economică.* Discurs de recepţiune rostit la 25 Maiu (7 Iunie). 1912. Academia Română. Vol. XXXVIII, 1912 39 pag.
5. — *Câteva probleme ştiinţifice şi economice privitoare la Delta Dunării.* Cu 30 fig. în text şi o hartă în colori 1:150.000. «An. Acad. Rom., Mem. Secţ. Şt.», Ser. II, Tom. XXXVI (1913—1914), pp. 61—135. 1914.
6. — *Wissenschaftliche und wirtschaftliche Probleme des Donaudeltas.* Cu bibliografie şi o hartă colorată a Deltei Dunării

www.digibuc.ro

1 : 150.000. «An. Inst. Geol. Rom.». Vol. VII, 1913, pp. 1—88. Bucureşti, 1917.

7. — *Câteva observaţiuni privitoare la navigabilitatea Gurilor Dunării* «Acad. Rom., Mem. Secţ. Şt.» Seria III. Tom. II, No. 6, (1925), 11 pp. 1 h.

8. DUMITRIU (V). — *Analize de ape minerale; ape potabile şi nepotabile; ape din bălţi şi gârle. (... lacuri, bălţi şi gârle din jud. Tulcea şi Constanţa)*. «An. Inst. Geol. Rom.», Vol. I (1907), pp. 384—394.

9. — *Analize de ape. (... apă din zăcăm. Altân-Tepe ...)* Ibid, Vol. III, fasc. II (1909), pp. 558 — 561. Bucureşti, 1910.

10. — *Analize de minereuri şi roce, şi analize de ape executate în laboratorul de chimie în anul* 1912 *(ape din Dobrogea*, etc.). Ibid, Vol. VI (1912), pp. 571—582, Bucureşti, 1915.

11. GROZESCU (HORIA). — *Câteva date referitoare la orizontarea Paleogenului dintre râul Târgului şi râul Topolog*. «Dări de S. ale şed. Inst. Geol. Rom.». Vol. VII (1915—1916), pp. 307—314. Bucureşti, 1917.

12. IONESCU-DOBROGEANU (COLONEL). — *Consideraţiuni asupra cursului inferior al Dunării şi formarea Deltei*. «Bul. Soc. Geografice Rom.», Vol. XXII.

13. — *Formarea Deltei Dunării*. Conferinţă. Ibid, Vol. XXXIX, 1910.

14. — *Delta Dunării. Studiu de morfologie*. Ibid., Vol. LX (1921).

15. — *Intre capul Midia şi Gura Sf. Gheorghe*. (Incercări de morfologie). Revista «Natura». Ianuarie, 1925.

16. — *Formarea Deltei Dunării şi configuraţia ei veche*. Studiu morfologico-geografic. Comunicare prezent. congr. intern. de geografie din Cairo, în 1925. (Cu 1 hartă şi 2 schiţe). Constanţa. Tip. «Lucrăt. asociaţi», 44 pag.

17. LAUNEY (L. DE). — *L'hydrologie souterraine de la Dobroudja bulgare*. «Annales des Mines», Paris, Tom. X, 1906.

18. MACOVEI (GH). — *Câteva observaţiuni asupra hidrologiei subterane a Dobrogei de Sud*. «Dări de S. ale şed. Inst. Geol. Rom.», Vol. III, pp. 53—62. Bucureşti, 1912. (În ed. fr., pp. 66—75. (1915).

www.digibuc.ro

19. — *Quelques observations sur l'hydrologie souterraine de la Dobrogea méridionale.* «Revue de pétrole», Bucureşti. An. V (1912), No. 5. pp. 104—107.

20. — *Cercetări geologice şi hidrologice în Dobrogea.* «Rap. activ. Inst. Geol. Rom.» (1914), pp. L—LI, (1922).

21. — *Relaţiune sumară asupra hidrologiei Dobrogei de Sud.* «Dări de S. ale şed. Inst. Geol. Rom.», Vol. VI (1914—1915), pp. 50—56. Bucureşti, 1923.

22. MIKHAILOVSKY (G.) — *Limanurile Deltei Dunării din districtul Ismail (Basarabia)* (în ruseşte), 64 pag. «Mem. Ştiinţ. ale Universităţii din Juriew» (Dorpat) (1909).

23. PETERS (KARL F.) — *Ueber die geographische Gliederung der unteren Donau.* «Sitzungsb. d. k. Akad. d. Wissensch.». Wien, 28 April 1865.

24. — *Die Donau und ihr Gebiet. Das Daco-mysische und das pontische Becken des Balkans und die Dobrudscha.* «Internat. Wiss. Bibl.» Bd. XIX, pp. 313—348, 366 şi urm. Leipzig, 1876.

25. PORUCIC (T.) — *Marea Neagră.* «Bul. Soc. de Ştiinţe», An. XX (1911), pp. 482—499.

26. PROTOPOPESCU-PACHE (EMIL.) — *Lacurile sărate din România.* «Viaţa Ştiinţifică». Bucureşti, An. I (1906), No. 10, 11, 12.

27. RICHARD (D. DE.) — *La Roumanie. Hydrologie, géologie, richesses minérales, eaux minérales, pétroles, etc.* Bucarest, 1895.

28. ŞAABNER-TUDURI (AL.) — *Lacurile şi bălţile sărate din România,* Bucureşti, 1904.

29. — *Apele minerale şi staţiunile climaterice din România.* Ediţia II, pp. I—XXIV şi 1—646. Bucureşti, Tip. «Gutenberg», 1906. Cu literatură la pp. 613—633.

30. — *Lacurile şi bălţile sărate din Româna, (Techirghiol).* «Asoc. rom. pt. înaint. şi răsp. ştiinţei. Congr. II din Bucureşti», 1903. Bucureşti, 1908, pp. 1008—1018.

31. — *Les eaux minérales sulfureuses de la Roumanie.* «Congrès Intern. d'Hydr. Climat. et de Géol., à Venise», Octobre 1905. «Gazette des Eaux». No. 2443. Paris, 1905.

32. SEVASTOS (ROMULUS) — *Observations sur le Défilé des Portes de Fer et sur le cours inférieur du Danube.* Cu 1 h. 1 : 200.000. «Bull. Soc. Géol. Fr.», Sér. 4, Tom. III, pp. 669—670. (1903).

www.digibuc.ro

33. — *Istoria Văii Dunării*. «Arch. Soc. Şt. Lit.», Iaşi, 1905, pp. 23—31; 66—77; 120—128.
34. — *L'ancien Danube a travers la Dobrogea*. «Ann. Scient. Univ. Jassy», Tom. IV, fasc. 3—4, pp. 226—234. 1907.
35. — *Le cours du Danube à travers la Dobrogea*. «Bull. Soc. Géol. Fr.», Paris, 1907.
36. SPRATT (F. A. B.) — *Route between Kustendje an the Danube*. Cu 1 hartă. «Journ. Geogr. Soc.». London 1856, 23 Iunie.
37. STĂTESCU (C.) — *Tekir-Ghiol*. «Revista Pădurilor», Bucureşti An. XII (1897), pp. 1—5.
38. *Statistica situaţiunei apei în judeţele, Constanţa, Caliacra şi Durostor*. Bucureşti, 1915. Edit. Ministerul Răsboiu, Dir. 4 Geniu.

METEOROLOGIE. CLIMATOLOGIE

1. DISSESCU (CONST. A.) — *Uraganul din Dobrogea dela 29 şi 30 August*. «Bulet. lunar al Inst. Meteorologic». Seria II. Vol. IV, No. 10, Octomvrie 1924, pp. 182—184.
2. DISSESCU (C. A.) et ENRIC OTETELIŞANU. — *Climat de la Dobroudja et du littoral de la Mer Noire*. Bucarest. Tip. «Răsăritul». 1928. (32×23). 78 pp.+12 pl.
3. HEPITES (ST. C.) — *Analele Instit. Meteorologic al României*. Tom. I—XIX. (Bibl. Inst. Met. Central).
4. — *Buletinul lunar al Observ. Meteorologice din România*. An. I—XIV. 1892—1915. Seria II. 1921 (cont.).
5. — *Buletinul Meteorologic zilnic al României*. An. I—XIII. (Bibl. Inst. Met. Central).
6. — *Epocile îngheţului Dunării în cursul său inferior şi profilului patului fluviului la Brăila*. «Bul. Soc. Geogr. Române». An. III. 1882.
7. — *Materiale pentru climatul României. I. Clima Sulinei*. «An. Acad. Rom. Mem. Secţ. Şt.» Tom. XVI.
8. — *Seceta din Dobrogea în 1896 st. n*. Ibid. Tom. XVIII.
9. — *Rupere de nori la Cara-Omer în Dobrogea*. Ibid. Tom. XXIII.
10. — *Climatologie du littoral roumain de la Mer Noire*. (Extrait d'un mémoire présenté au Congrès internat. d'Hydrologie,

www.digibuc.ro

de climatologie et de géologie de Liége». Bruxelles. 1899. 20 pp.

11. — *Album climatologique de la Roumanie.* (Minist. de l'agric. de l'industrie, du commerce et des Domaines. Inst. Météorologique). București. Impr. de la Cour Royale. F. Göbl. 1900.

12. — *Clima Sulinei.* «Colecția Studii, Notițe si Obs. meteorologice relative la România», No. 7, pp. 198—204.

13. — *Buletinul Meteorologic zilnic al Inst. Meteorologic al României.* An. I, 1895. 365 numere. «Autografele Instit. Meteorologic».

14. MURAT (I. ST.) — *Istoricul lucrărilor meteorologice în România.* «Bul. Soc. de Științe». An. XI, No. 1 și 2, pp. 214—230.

15. OTETELIȘANU (ENRIC). — *Die Temperaturverhältnisse von Rumänien.* Inst. Meteorol. Central al Rom. Memorii și Studii. Vol I, No. 1 și 2, 1920. 89 pp.

16. OTETELIȘANU (ENRIC) et CONST. A. DISSESCU. — *Climat de la Dobroudja et du littoral de la Mer Noire.* Bucarest. Tip. «Răsăritul». 1928. 78 pp.+12 pl.

NOMENCLATURĂ. TOPONIMIE

1. BART (JEAN). — *Numele Mării Negre.* In ziarul «Dimineața», No. 7598 din 2 Febr. 1928.

2. BOGREA (V). — *Note de toponomie dobrogeană.* «Analele Dobrogei» An. II, No. 1, pp 33—38.

3. — *Note de prosografie dobrogeană.* Ibid. An. II, No. 1, pp. 41—42.

4. — *Nume vechi ale Dobrogei: Vlahia lui Asan, Vlahia Albă* (1186 sec. XIII). «Arhiva Dobrogei», vol. II (1919), pp. 18—31.

5. — și C. LĂZĂRESCU. — *Două «periple» ale Mării Negre.* «Arhiva Dobrogei», vol. II, pp. 261—299.

6. — *Monitorul Oficial al jud. Constanța, cuprinzând nouile numiri de sate.* Ibid. An. VII (1926), pp. 152—160.

7. BRĂTESCU (C.) — *Două probleme dobrogene: colonizare, toponimie.* «Analele Dobrogei». An. II (1921).

8. — *Nouile numiri de sate din Dobrogea veche.* Ibid. An. V și VI (1924 și 1925), pp. 193—202.

www.digibuc.ro

9. *«Jtineraris Antonini»*, *«tabula Pentingeriana»*, *«Hierocles»*, *Notitiae Episcop»*. «Die christlichen Altertümer der Dobrudscha», von RAYMUND NETZHAMMER, p. 21.
10. POPESCU-CIOCĂNEL (GH.) — *Influența orientală în toponimia românească.* «Bul. Soc. Reg. de Geogr.» Vol. XXXI. (1910). No. 2. pp. 21—41.
11. VULTURESCU (P.) — *Observațiuni asupra nomenclaturei Dobrogei.* București. «Tip. Romanulu», V. C. A. Rosetti, 1886. 8⁰, 15 pag.

CARTOGRAFIE [1]

1. *La discrittione della Transylvania et parte del l'Ungaria et il simile della Romania* per PAULO FARLANI, 1566. Hartă topografică în reproducere fotografică, 24×46 cm. (C. III, 58).
2. *Litoralul Mării Negre. Fragment dintr'un «Portulan espagnol».* Copie pe hârtie de calc, 13,5×15 cm. (A. I. 42)
3. Idem. *Fragment dintr'un Portulan.* Copie pe hârtie de calc, 8×12 cm. (A. I, 44).
4. *Walachia, Servia, Bulgaria, Romania.* Per GERARDUM MERCATOREM, 1640. Hartă topografică și politică. 1 foaie, 46,5×34,5 cm. (C. IV, 21—23).
5. *Totius regni Hungariae maximae que partis Danubii fluvius una cum adjacentibus et finitimis regionibus* cca. 1650. 1 foae, 59 ×31 cm. (C. IV, 29).
6. *Carte de la Hongrie et de la Turquie*, gravé à Paris en 1684. (cf. O. TRAFALI: *La Roumanie transdanubienne . . .*).
7. *Carte de la Bulgarie et de la Roumanie* par GIACOMO CANTELLI DA VIGNOLA, Rome, 1689. (cf. idem).
8. *Geographica antiqua, hoc est. Scylas: Periplus maris Mediteranei; Periplus Maeotidis et Ponti Euxini. Anonimy.* LUGDUNI BATAVORUM, 1700. 13 f.+271+62 pag. și un index. (B. A. R. I, 13055).
9. *A Map of the Seat of War in Hungary, between the Imperialists e the Turks.* 1730. 1 foae, 43×31,5 cm. (C. IV, 28).

[1]) Hărțile care au cote sunt din colecția Academiei Române.

www.digibuc.ro

10. *Nova et accurata Tartariae Europeae sen minoris et in specie Crimeae delineatio geographica, cum omnibus circa Pontum Euxinum et Paludem Maeotidem jacentibus provinciis manu et sumtibus*. . . MATHAEI SEUTTERI, sec. 17. Augustae Vindelicorum . . .
11. *Transylvaniae, Moldaviae, Bulgariae, nova et accurata Delineatio, magnam partem hodierni theatri bellici ab oculas poneus*. M. SEUTTERI. Hartă colorată. 1 foae, 58×49, 5 cm. (C. IV, 4).
12. *Nouvelle carte de la Petite Tartarie et de la Mer Noire, montrant les Frontières de l'Impératrice de Russie et de l'Empereur des Turcs, tant en Europe qu'en Asie*. Amsterdam, sec. 17. 1 foae.
13. *Românii în Dobrogea* de pe o hartă din cca. 1769—1774, de G. VÂLSAN. «Analele Dobrogei», An. I, No. 4.
14. *Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir* publicată de G. VALSAN. «Analele Acad. Române». Mem. Sect. Ist. Seria III. Tom. VI (1926—1927). Mem. 9.
15. *Carte de la partie septentrionale de l'empire ottoman, contenant la Crimée, la Moldavie, la Valachie*, etc. Venise, 1777. (cf O. TAFRALI: *La Roumanie transdanubienne* . . .).
16. *O hartă a Țării Românești din cca. 1780 și un geograf dobrogean*, de N. IORGA. «Analele Acad. Rom.». Mem. Secț. Ist. Seria II. Tom. XXXVI (1913—1914). Mem. 24. pp. 923—930.
17. *Memoriu despre documentele cartografice privitoare la răsboiul din 1787—1791*, de N. DOCAN. «Analele Acad. Rom., Mem. Secț. Ist.» Seria II. Tom. XXXIV (1911—1912), pp. 1249—1360.
18. *Atlas*. 1789. (Se dă Banatul, Transilvania, Muntenia, Moldova, Dobrogea și Basarabia). (I, 450).
19. *Dobrogea*. Hartă topografică colorată. Face parte din Atlasul «Schauplatz der fünf Theile der Welt», von J. v. Reilly. Erster Theil. Wien, 1789. Harta No. 14. In atlas are titlul: Das Königreich Bulgarien's österreichische Hälfte. (II, 318).
20. *Harta zisă «venețiană» din sec. 15*; gravată în 1791. Copie pe hârtie de calc, 15×11 cm. (A. I, 45).
21. *Mappa nova geographica Moldaviae et Walachiae* . . . SEBAST. HARTEL. . . . Hartă topografică. 1 foae colorată, 37×39 cm. (C. IV, 26).
22. *Vicina. Izvoare cartografice. Origina numelui. Identificarea orașului* de N. GRĂMADĂ. «Codrul Cosminului». An. I, 1924, pp. 437—459.

www.digibuc.ro

23. *Românii în Delta Dunării la sfârşitul sec. XVIII* de G. VÂLSAN. (Extras din «Omagiu lui I. Bianu». Buc. «Cultura Naţională». 1927. 7 pag. Descrierea hărţii: «Carte du Danube, depuis la ville Hirsova jusqu'à son embouchure dans la Mer Noire avec la description de sa profondeur», cca. 1780—1870. aflată în «Bibliothèque Nationale» din Paris, sub No. C. 7211.
24. *Exploraţiuni austriace pe Dunăre la sfârşitul veacului al XVIII-lea* de N. DOCAN. «Analele Acad. Rom.». Mem. Secţ. Ist. Seria II. Tom. XXXVI (1913—1914), pp. 541—709.
25. *Les Bulgares dans leur frontières historiques, géographiques, ethnographiques.* Avec 40 cartes. Berlin, 1917. Text explicativ la hărţi cronologice, în colori. (Ediţie germană, franceză, engleză şi bulgară în text paralel). (B. A. R. III. 55382).
26. *Dobrogea.* V. Turcia în 1829. (C. IV, 4, 1).
27. *Harta teatrului răsboiului din Europa din anii 1828 şi 1820.* Intocmită după scara 1 : 420.000 din mărimea reală, în urma ridicării de pe terenul Basarabiei, după cercetările Serbiei, Bulgariei şi Rumeliei orientale, şi după ridicarea militară a Moldovei, Valachiei şi regiunea Babadagului. In ruseşte. Gravată la Depoul militar tipogr. în anul 1835, corectată în 1855 pe baza completărilor făcute în 1850 de ofiţerii statului-major general rus al corp. V de infanterie. 8 foi în 2 ex. reprod. fotografică după exempl. aflat în Biblioteca Regală din Berlin. Hartă topografică. Se dă Muntenia şi Dobrogea. (D. XIX, 1).
28. *Campagne des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828 et 1829.* Trad. de l'allemand du Colonel Baron de Moltke, par H. DESAMBLER, Paris. «F. DUMANE, etc.», 1854. Atlas militar cuprinzând harta generală a Dobrogei şi o parte din Bulgaria, planul Brăilei şi lucrările de asediu din 1828, planul cetăţilor Hârşova, Măcin şi planul asediului Silistrei în 1828—1829· (V. 406).
29. *Carte topographique de l'isthme de Dobroudscha indiquant la route ouverte en 1855, entre Rassowa sur le Danube et Kustendje sur la Mer Noire.* Échelle 1 : 100.000. Paris. Gravé par AVRIÉ impr. Bineteau. 1 foae, 65×27 cm. Hartă făcută de «Corps impérial des Ponts et Chaussées de France. Mission dans la région danubienne». (D. XIV, 93).

www.digibuc.ro

30. *Éthnographie de la Turquie d'Europe*, par M. LEJEAN. Ergănzungsheft zu: «Petermann's Geographischen Mitthei ungen». Gotha. «Perthes», 1861. Avec une carte.
31. *Geologische Uebersichtskarte der nördlichen Dobrudscha* von KARL PETERS. 1864. Scara 1:420.000. 1 foae, 40×42 cm. Hartă în colori. (C. III, 40).
32. *Dobrogea (La Dobroudja). Études de géographie physique, ethnographique.* Avec 10 cartes dont 5 en couleurs. Thèse de doctorat ès-lettres, par GREGOIRE DANESCO. Bucarest. Impr. «l'Indép. Roumanie». 1903. 2 ff+199 pp.
33. IVANOFF (J.) — *Les Bulgares et leur manifestations nationales: documents historiques, etc.* Avec trois cartes en couleurs. Berne-«Paul Haupt», 1919. 225 pp.
34. *La Dobrogea (Dobroudja). Essai historique, économique, éthnographique et politique* par N. PETRESCU-COMNÈNE Lausanne-Paris, «Payot», 1918. 2088 pp.+10 pl. (B. A. R. I. 54308).
35. *Dobrogea.* 1876. Scara 1:300.000. Hartă topografică cuprinzând foile: Galați, Ismail Constanța și Silistra. (III, 227).
36. *Carte éthnographique de la Turquie*, comprenant: la Turquie d'Europe, la Bosnie, la Serbie, la Monténégro, la Roumanie et les frontières de la Grèce, exécutée d'après les documents authentiques les plus récents et accompagnée d'un texte explicatif. Paris, «Hachette et C-ie», juillet 1876. Text et carte. (Cf. G. Bengesco).
37. *Dobrogea și Drestoriul* de Lt.-Colonel PAPASOGLU. București, 1878. Scara 1:300.000. Hartă politică și topografică. 1 foae, 55×55 cm. (D. V, 2).
38. KIEPERT (H.) — *Die Staaten der Balkan-Halbinsel nach den Grenzbestimmungen des Friedens von Hagios Stephanos (San Stefano), 3 März 1878.* Scara 1:3.000.000. Berlin, 1878. Verlag von Dietrich Reimer. 1 foae, 43×52 cm.
39. *Charta Țerilor Române cu Dobrogea*, dresată după cele mai exacte izvoare de A. ROȘCULESCU. Iași, 1878. Tip. «Buciumului Român». 1 foae, 56×43 cm.
40. FISCHER (F.) — *Neueste Karte der Türkei nach den Berliner Vertrage vom 13 Juli 1872.* 1 foae, 35×43 cm Bromberg. Hartă colorată; supliment la ziarul «Osten».

www.digibuc.ro

41. *Dobrogea*, lucrată la Depozitul de Resbel din ordinul d-lui Ministru de Resbel, Generalu de Divizie, Cernat. 1878. Scala 1 :400.000. 1 foae, 56×47 cm. Hartă topografică, făcută cu ocazia cedării Dobrogei de către Congresul din Berlin. In 1879 a apărut aceeaşi hartă numai cu titlul «Dobrogea». (D. XIV, 40—41).

42. *Harta Dobrogei*, lucrată în Cerna-Vodă, după a Statului-Major austriac, Iulie 1882, de AMBROSSIU. Hartă topografică manuscrisă. Pe dosul foii se dă un tablou de toate comunele dobrogene. Dăruită de Nicolaescu-Plopşor. (D. XXIX, 15).

43. *Harta Dobrogei*, ridicată pe scala 1 : 10.000, în anii 1880—1883, sub domnia M. S. Carol I, Rege al României, de Marele-Stat-Major al Armatei. Reducţiune la 1 : 50.000. Buc. 1886. Desenat şi fotolitografiat la Marele Stat-Major. Hartă topografică. 60 foi à 42×42 cm. (D. XXXII, 1).

44. *Harta Dobrogei*, ridicată pe scala 1 : 10.000, în 1880—1883, sub domnia M. S. Carol I, Rege al României, de Marele Stat-Major al Armatei. Reducţiune la 1 : 200.000. Buc. 1887. Fotolitografia M. Stat-Major, Secţia III. 4 foi à 54×54 cm. Hartă generală, arătând căile de comunicaţie, relieful, satele. Se dă şi insula Şerpilor. (D. V, 33; II, 291).

45. *Commission Européenne du Danube. Plan du bras de Toultcha du 47-e au 52 Miliaire avec la ville de Toultcha et ses environs.*, Levé de 1870—71. Corrections jusqu'en 1895. Échelles: 1000 pieds anglais par pouce 1 :12.000. Avec les sondages en pieds anglais et son réduits à zéro. 1 foae, 55×58. Hartă hidrografică-topografică. (D. XIV, 42).

46. *Diagrame démonstrant la hausse et la baisse des eaux à Toultcha et à l'embouchure de Sulina, la quantité d'alluvions charriée en suspension par pied cube d'eau la vitesse du courant et les variations dans le niveau du fond de Thalweg à l'embouchure à partie du 1-er janvier 1872 jusqu'à 31 décembre 1901.* 2 foi în colori, à 67×50 cm. (D. VII, 9).

47. *Planul comunelor de pe frontiera Dobrogei, în care sunt împroprietăriţi veteranii, 1903—1904.* Scara 1 : 50.000. Harta manuscrisă, cu o anexă: Proiectul Cassei veteranilor şi Tabele statistice despre domeniile Statului în Dobrogea. (S. 17).

www.digibuc.ro

48. *Harta căilor de comunicație din jud. Constanța în 1903.* (Minist. Lucr. Publice, Biuroul Tehnic și Statist.). Scara 1 : 200.000. Buc. Stabil. «Ghiulea». 2 foi à 74×58,5 cm. Hartă topografică. Retipărită în 1908. (D. VI, 25; D. VI, 26).
49. *Naționalitățile din Dobrogea*, după recensământul general al populațiunii 19 Dec. 1912 (1 Ian. st. n. 1913) de Dr. L. COLESCU. București. Lito «Göbl-Rasidescu», 1 foae, 78×76 cm. Hartă colorată. (D. V, 72).
50. *Impărțirea administrativă a județului Durostor și Caliacra*, 1913, Scara 1 : 200.000. 5 foi à 41×55 cm. Ridicările pe teren sunt făcute de topografi austriaci în 1898 și tipărite de: «K. u. k. Militärgeographische Institut» în 1910. Foile sunt lipite și pe ele este însemnat cu creion roșu și albastru, împărțirea în plăși a acestor două județe, aprobată de Minist. de Interne la 10 Oct. 1913. (D. V, 34).
51. *Turcia, Bulgaria estică, Dobrogea.* 1 foae, 53×100 cm. Hartă topografică lucrată în urma răsboiului balcanic, încheiat prin pacea dela București, 1913. (D. XIII, 18).
52. *Harta teritoriului de reîntregirea Dobrogei românești, recâștigat în al 47-lea an de domnie glorioasă a M. S. Regelui Carol I.* Dedicată ostașilor României. Intocmită și desemnată de VASILE T. NICULESCU, profesor la liceul din Ploești. Buc. Edit. «Librăria Școalelor» C. Sfetea. 1913. Scara 1 : 432.000. 1 foae, 43×28 cm. (B. II, 1).
53. *Geografia militară a României*, cuprinzând teatrele de operațiuni ale Olteniei, Munteniei, Moldovei și Dobrogei. Harta ultimă: Teritoriul de operațiuni al Dobrogei. Scara 1 :600.000. 1 foae 45×42 cm. Hartă topografică în culori.
54. ROMANSKY (Dr. ST.) — *Carte éthnographique de la nouvelle Dobroudja roumaine* . . . Extrait de la «Revue de l'Académie des sciences bulgare». Tom. XI (1915). Sofia.
55. *Harta căilor de comunicație din jud. Constanța în 1915.* Scara 1 : 200.000. (Minist. Lucrăilor Publice. Biuroul Statistic). București, Lito «S. Leon». Face parte din : «Harta căilor de comunicație pe județe». 1916. Atlas in folio. Harta No. 7.
56. *Harta căilor de comunicație din jud. Tulcea, în 1915.* Scara 1 : 200.000. Ibid. Harta No. 30.

www.digibuc.ro

57. *Harta căilor de comunicație din jud. Durostor în anul 1916*. Scara 1 : 200.000. Ibid. Harta No. 12
58. *Harta căilor de comunicație din jud. Caliacra în anul 1916*. Scara 1 : 200.000. Ibid. Harta No. 6.
59. *România cu împărțirea etapelor germane și austriace în anul 1917—1918*. Scara 1 : 200.000. 12 foi colorate, de diferite mărimi cuprinzând: harta administrativă a jud. Argeș, Dâmbovița, Dolj, Gorj, Ialomița și Dobrogea, Mehedinți, Muscel, Olt, Prahova, Romanați, Vâlcea și Vlasca, cu traseul hotarului între comandaturile germane și austriace, și reședințele comand. de districte și de etape. Dobrogea este rezervată pentru «Deutsche Etapen-Verwaltung in der Dobrudscha». (D. VIII, 13).
60. *La Roumanie transdanubienne. (La Dobroudja) Esquisse géographique, historique éthnographique et économique*. Avec 10 fig. dans le texte et une «carte» hors du texte, par O. TAFRALI. Paris, «E. Leroux«, 1918. 10 ff+195 pp.
61. *Harta etnografică a unei părți din Dobrogea la 1850*, lucrată după harta lui ION IONESCU. de VINTILĂ MIHĂILESCU, profesor, Scara 1 : 533.333. București, 1922. 1 foae, 30×35 cm. (C. XXV, 15).
62. *Harta județului Constanța*. Intocmită și desemnată de VICTOR STĂCESCU. f. scară și an. Sibiu. Jos. Drotleff. Harta pe plăși în colori. 1 foae, 25×20 cm. (A. 924).
63. *Harta județului Caliacra*, întocmită și executată conform nouii împărțiri administrative, «Monitorul Oficial», No. 220 din Oct. 1925, de Căp. r. SCHUNDA I. ONCIU, fost în serviciul geografic al armatei. 1926. Scara 1: 200.000 Autorizat de M. Stat-Major al Armatei cu No. 2264 din 10 Dec. 1925 și de Serviciul Geografic al armatei, și aprobată de Ministerul Instrucțiunii pentru uzul școalelor. Hartă politică, colorată.
64. *Caliacra*. Harta administrativă, întocmită după prevederile legii de unificare administrativă din 1925, de TEODOR EREMIA, VASILE STROESCU și ERMIL OPRESCU. Scara 1 : 150.000. Buc. Socec et Co. 1 foae, 85×60. Hartă politică, colorată, cu reproduceri fotografice pe margini. (D. XIII, 63).
65. *Județul Constanța*, după noua împărțire administrativă. 1928. Scara 1 : 300.000. Brașov. Instit. cart. «Unirea». 1 foae, 36,5

www.digibuc.ro

×43 cm. Hartă politică în colori, cu date statistice asupra populației și suprafaței plășilor.

66. *Județul Tulcea*, după noua împărțire administrativă în 1928. Scara 1:300.000. Brașov. Inst. cartogr. «Unirea». 1 foae, 48×37 cm. Hartă politică colorată, cu date statistice.

67. SPRUNER-MENKE. — *Hand-Atlas für die Geschichte des Mittelalters und der neueren Zeit.* Dritte Auflage von Dr. K. v. Spruner's Hand-Atlas, neu bearbeitet von Dr. TH. MENKE. 90 colorierte Karten in Kupferstich mit 376 Nebenkarten. Gotha. «Justhus Perthes». 1880. (B. A. R.—A. 12682).

FLORA

1. ALEXI (DR. A. P.) — *O excursiune botanică în Români'a și Dobrogea;* de..., prof. la gimnaziul sup. românesc din Năsăud. Sibiu. Tip. Archidiecesane. 1883. 8°. 107 pp.

2. BORCEA (I.) — *Nouvelle contribution a l'étude de zoocécidies de Roumanie.* «Annales Scient. de l'Université de Jassy». Tome VIII (1915). IV-ème fasc.

3. BORZA (AL) — *Delta Dunării.* «Schedae ad floram Romaniae exiccatam a Museo Botanico Universitatis Clusiensis editam» și «Buletinul de informațiuni al Grădinei Botanice și al Muzeului botanic dela Cluj». Cluj. Tip. «Ardealul». 1921 (cont. nereg.).

4. BRANDZA (DR. DEMETRIU) — *Vegetațiunea Dobrogei.* Relațiune prezentată Academiei Române. «Anale». Seria II. Tom. IV. Memorii și notițe. 1884. pag. 44+2 pl.

5. — *Plante noue pentru Flora Dobrogei.* Ibid. Seria II. Tom. XI. «Memoriile Secț. Științifice» 1889. pag. 7.

6. — *Flora Dobrogei.* (Premiată de Academia Română cu Premiul Lazăr în 1887). Edițiunea Academiei Române. Ingrijită de Saba Ștefănescu. București «Carol Göbl». 1898. 8°. XII f.+ 490 pag.

7. CONSTANTINESCU (DR. I. C.) — *Urédinées de Roumanie.* «Annales Scient. de l'Université de Jassy». Tom. X. (1920). 3—4-ème fasc. pp. 314—460.

8. DAVIDOV (BOJIMIR). — *Opit zaprouciv ane sredizemnata flora napredbalkanskite strani.* (Extras din «Darea de seamă a liceului

www.digibuc.ro

de băieți din Varna pe anul 1904—1905». (B. Inst. Botanic din București).

9. ENCULESCU (P.) și JULIUS PRODAN. — *Contribuțiune la Flora Dobrogei.* «Buletinul Soc. de Științe». An. XXI. No. 5. pp. 369-375.

10. ENCULESCU (P.). — *Contribuțiune la Flora Dobrogei.* Ibid. An. XXII. No. 1, pp. 83—106.

11. — III. *Contribuțiune la Flora Dobrogei.* «Bulet. Soc. Rom. de Științe». An. XXII (1914). No. 6, pp. 415—426, cu 3 planșe.

12. — *Zonele de vegetație lemnoasă din România, în raport cu condițiunile oro-hidrografice, climaterice, de sol și subsol.* Cu 19 fig. în text, 9 pl. cart. și 38 tabl. fot. Și în franțuzește. «Memoriile Inst. Geologic al României». Vol. I (1924). 326 pag.

13. GRECESCU (DR. D.) — *Conspectul Florei României;* plantele vasculare indigene și cele naturalizate ce se găsesc pe teritoriul României, considerate sub punctul de vedere sistematic și general. București. Tip. «Dreptatea». 1898. 835 pag.

14. — *Suplement la «Conspectul Florei României»,* plante ulterioare, adiții și rectificări, însoțit de un Appendix final de plante rare aflate în România, până acum necunoscute. Cu 6 tabele iconografiate în litografie. București. «Carol Göbl». 1909. 220 pag.

15. JANKA (V. de). — *Plantarum novarum turcicarum breviarum.* «Oest. bot. Zeitschrift». Wien. Vol. XXII (1872). p. 174; vol. XXIII (1873). p. 32. (cf. Kanitz, Plantas Romaniae. . . p. XI).

16. — *Generis Iris species novae.* Editio separata e «Természetrajzi füzetek». 1877, vol. I, part. IV. (Ibid. v. DR. BRÂNDZĂ, o. c., p. 2).

17. KANITZ (AUGUSTUS). — *Plantas Romani aehuscusque cognitas.* Claudiopoli. 1879—1881. (22×14). XXIII f.+268 pp.

18. KOCH (C.) — *Beiträge zu einer Flora des Orient's.* Berlin. 1848—1851. 10 fasc. (cf. DR. BRANDZĂ, o. c., p. 2).

19. MACOVEI (G). et JEAN SCRIBAN. — *Contribution à l'étude de la Flore des lacs d'eau d la Dobroudja.* «Annales Scient. de l'Université de Jassy». Tom. III (1905). III-e fasc., pp. 239-243

20. — *Notă contribuind la studiul Florei lacurilor de apă dulce din Dobrogea.* «Profesorului Petru Poni. Omagiu din partea foștilor săi elevi». Iași, 4. Ian. (1906), pp. 113—118.

www.digibuc.ro

21. PALLIS (MARIETTA.) — *The structure and history of plav, the floating fen of the Delta of the Danube.* (Extracted from the «Linnean Society's Journal Botany» (London). Vol. X). III July. 1916, pp. 233—290. Cu 24 pl.

22. PANTZU (ZACH. C.) — *Plante vasculare din Dobrogea.* Extras din: «Bulet. Soc. Nat. din România», No. 3. Bucureşti, Tip. «Speranţa», 1902, 14 pag.

23. — *Najos Marina şi Najas Minori.* «Buletinul Soc. de Ştiinţe». An. X, No. 6, pp. 540—542.

24. — *Orchidaceele din România.* Studiu monografic, cu 50 tabele. Ediţiunea Academiei Române. Bucureşti. «Socec et Comp.»; etc. 1915. (23×16). 226 pp.

25. — *Deux plantes nouvelles pour la flore de la Roumanie.* Extrait de la: «Bulletin de la Societ. Scient. de l'Académie Roumaine». IV-ème année. 1915-16. No. 16, pp. 231—235.

26. — *Speciile de Geranimu care cresc spontaneu în vechiul Regat al României şi Basarabia.* Extras din: «Publ. Soc. Nat. din România». No. 4 (1920). pp. 37—56.

27. — *Sur Silene pontica Brândza.* Extras din: «Publ. Soc. Nat. din România», An. XXVI (1925), No. 7, 10 pag.+1 pl.

28. — *Despre Silene pontica Brândza.* Extras din: «—Publ. Soc. Nat. din România». An. XXVI, No. 4, 10 pag. +1 pl.

29. — *Contribuţiuni la Flora Dobrogei Nouă, adică a judeţelor Caliacra şi Durostor.* «Academia Română. Mem. Secţ. Ştiinţ.» Seria III. Tom. III. Mem. 3 (1925). 127 pag.

30. — et DR. TH. SOLACOLU. — *O excursie botanică în judeţul Caliacra.* «Societ. Română de Ştiinţe». Extras din: «Publ. Soc. Nat. din România». An. XXVI (1925). No. 7, 6 pag.

31. — *Deux plantes nouvelles découvertes en Roumanie.* Extrait du «Bulletin de la Sect. Scient. de l'Académie Roumaine». IX-ème année, No. 1—2, 10 pp.+2 pl.

32. — *Două plante nouă descoperite în România.* «Societ. Rom. de Ştiinţe, România». Extras din: «Publ. Soc. Nat. din România». An. XXVI (1925). No. 7, 6 pag.

33. PAX (F.) — *Pflanzengeographie von Rumänien.* Mit 5 Textfiguren und 8 Tafeln. No. V—XII. Eingegangen bei der Akademie am 5. Mai 1919. Nova acta. «Abh. der kaiserl.-Leopold.-

www.digibuc.ro

Carol. Deutschen Akademie der Naturforscher». Band CV. Nr. 2. Halle (Saale). 1919 (27×21), pp. 80—342.

34. PETERS (KARL F). — *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*. Mit. 1 Karte, 1 Tafel und 21 Holzschnitten. «Denkschriften der Wiener Akademie». XXVIII r. Band. Antheilung, pp. 84—144. Daselbe II mit einer Tafel und 36 Holzschnitten XXVIII r. Band. 2. Abtheilung, pp. 145-207 (1867).

35. PETRESCO (P). — *Plantes nouvelles pour la flore de Dobrogea*. «Annales Scient. de l'Université de Jassy». Tom. IX (1915) IV. fasc., pp. 357—364.

36. — *Plantes nouvelles pour la flore de Dobrogea*. Deuxième note Ibid. Tom. X (1916). 1-er fasc., pp. 90—94.

37. — *Plantes nouvelles pour la flore de Dobrogea*. Troisième note. «Bulletin de la Sect. Scient. de l'Académie Roumaine», IV-ème année (1916). No. 7, pp. 286—296.

38. — *Contribution pour la flore de Dobrogea*. Quatrième note. Ibid., IV-ème année, No. 8, pp. 318—322.

39. PLINIUS (C. SEC. MAJOR). — *Historiae naturalis*. Libri XXXVII ed. Panckucke. Paris. 1836—1838. 6 tom. 8°.

40. PONCY (E). — *Description de la nouvelle espèce*: «Harpalus Sterlin Poncy». «Bulet. Soc. de Şt.». Buc. An. X (19..), No. 5, pp. 496—497.

41. POPOVICI (AL. P). — *Contribution à la Flore de la Dobrudja*. (Roumanie). «Annales Scient. de l'Université de Jassy». Tom. VII (1913). IV-ème fasc., pp. 291—296.

42. PROCOPIAN-PROCOPOVICI (AUREL). — *Etliche Pflanzen der Schlangen-Insel*. «Contribuţiuni la studiul Faunei, Florei şi Geologiei ţării». Buc. 1902, No. 3, pp. 32—33.

43. PRODAN (IULIU) şi P. ENCULESCU. — *Contribuţiune la Flora Dobrogei*. «Buletinul Soc. Rom. de Ştiinţe». An. XXI (1912),. No. 5,

44. — *Pflanzengeographie der Dobrogea*. «Ungarn Botanische Blätter». Budapest, 1916.

45. — *Achillea Bastarde aus der Dobrogea*. Ibid, 1916.

46. — *Scurtă fitogeografie a Dobrogei*. «Lucrările Inst. de Geografie al Universităţei din Cluj». Vol. I (1922), pp. 311—319.

www.digibuc.ro

47. — *Flora critică a Dobrogei.* «Analele Dobrogei». An. IV (1923), No. 2 şi 3, 56 pag.
48. — *Flora pentru determinarea şi descrierea plantelor ce cresc în România.* Vol. I. Cu 27 fig., 12 tabele şi 89 pl. Cluj, «Cartea Românească». 1923 (17×10), 1152 pag.
49. — *Flora pentru determinarea şi descrierea plantelor ce cresc în România.* Vol. II. Fitogeografia. Termini tehnici. Autori. Cluj. «Cartea Românească». 1923, 229 pag.+2 pl.
50. — *Flora nisipurilor din România,* sub raportul fixării şi ameliorării. Conspectul sistematic al speciilor. Supliment la: «Buletinul agriculturii». Vol. III (1925). Bucureşti. «Bucovina». 1925. (25×17). 92 pag.+14 fig.
51. REINCHARDT (W. H.) — *Beitrag zur Flora von Tulscha.* «Verhandl. der k. k. Zool. botanische Gesellschaft», XVII (1867), pp. 767—769.
52. SOLACOLU (DR. TH.) — *Juncacee din România.* «Contribuţiuni la studiul Faunei, Florei şi Geologiei ţării». «Bul. Soc. Nat. din România.» No. 4 (1920), pp. 87—97.
53. — *Quelques plantes nouvelles et rares pour notre flore.* Extrait de la «Bulletin de la Sect. Scient. de l'Académie Roumaine». V-ème année, 1916—17, No. 2. Paru le 15 juillet, pp. 61—65.
54. — *Verbascum glanduligerum. Vell. in România.* (Lucrare dată spre publicare în «Buletinul Inst. Botanic», Maiu, 1916). Rezumat în «Memoriu de titluri şi lucrările ştiinţifice. . .», Buc. Tip. «Carmen Sylva» 1919, p. 11.
55. — *Contribuţiune la studiul gramineelor din România.* «Bulet. Soc. Rom. de Şt.». An. XXV (1922), No. 1—6, pp. 217—252; cu 2 planşe.
56. — *Notes critiques sur quelques verbascum de Roumanie.* «Annales Scient. de l'Université de Jassy». Tom. XI (1923), II-e fasc., suite, III-e et IV-ème fasc., pp. 413—428.
57. — et ZACH. C. PANTZU. — *O excursie botanică în judeţul Caliacra.* «Societatea Română de Ştiinţe». Extras din: «Public. Soc. Natural. din România», An. XXVI (1925), No. 7, 6 pag.
58. — *Deux plantes nouvelles découvertes en Roumanie.* Extrait de la: «Bulletin de la Sect. Scient. de l'Académie Roumaine». IX-ème année, No. 1—2, 10 p.+2 pl.

www.digibuc.ro

59. — *Două plante nouă descoperite în România*. Extras din: «Publ. Soc. Nat. din România». An. XXVI (1925), No. 7, 6 pag.

60. TEODORESCU (DR. E. C.) — *Sur le Gomontiella, nouveau genre de Schizophycée, avec une planche* «Verhandlungen der k. k. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien», Jahrg. 1901, pp. 757—760).

61. — *Organisation et développement de Dunalella, nouveau genre de Volvocacée-Polyblepharidée*. Avec VIII et XIX planches et 5 fig. dans la texte. (Abdruck aus: «Beihefte zum Botanischen Centralblatt—Original-Arbeiten». Band. XVIII. Abt. I. Heft 2. Leipzig. 1905. (23×16), pp. 215—232.

62. — *Matériaux pour la Flora algologique de la Roumanie*. Extrait des: «Annales des Sciences naturelles», Neuvième série. Avec VIII planches. Paris. «Masson et C-ie». (f. a.), 155 pp.

63. URUMOW (JVAN KIROV.)—*Vtori prinos kăm bălgarskata Flora*. Sofia. «Dărjavna Peceatnița» 1901. 117 pp. (B. Inst. Botanic din București).

64. — *Ceteri prinos kăm bălgarskata Flora*. Otdeleni ot peceatăk otă: «Periodicesco Spisanie». Tom. LXV. Sofia, 1904, 52 pp.

65. VELENOWSKY (J.) — *Flora Bulgarica*, descriptio et enumeratio systematica plantarum vascularium in principatu Bulgariae sponte nascentum. Pragae. «Fr. Rivnač» 1891, 8⁰, 676 pp.

66. — *Flora Bulgarica*, descriptio et enumeratio systematica plantarum vascularium în principatu Bulgariae sponte nascentum. Suplementum. Pragae. «Fr. Rivnač» 1898, 8⁰, 404 pp.

FAUNA

1. ALLÉON (A. COMTE.) — *Mémoire sur les oiseaux dans la Dobroudja et la Bulgarie*. «Ornithologisches Jahrbuch», Wien, 1886, II. Jahrg. pp. 397—428.

2. ALMASY (DR. G. V.) — *Ornithologische Recognoscierung der Rumänischen Dobrudscha*. «Aquila». Budapest, 1898, pp. 104—121.

3. ANTIPA (DR. GR.) — *Lacul Razim. Starea actuală a pescăriilor din el și mijloacele de îndreptare*. București. «Imprim. Statului», 1894, 8⁰, 15 pp.

www.digibuc.ro

4. — *Die Clupeinen des westlichen Teiles des Schwarzen Meeres und der Donaumündungen.* «Kaiserliche Akad. der Wissenschaften in Wien». Jahrg. 1904. No. XIX, pp. 299—303.

5. — *Die Störe und ihre Wanderungen in den europäischen Gewässern, mit besonderer Berücksichtigung der Störe der Donau und des Schwarzen Meeres.* (Bericht an der internat. Fischerei Kongres in Wien). Wien, 1905, 8⁰, 22 pp.

6. — *Fauna ichtiologică a României.* Acad. Rom. Publ. fond. «V. Adamachi» No. XVI. Cu 31 Tabele în fototipie. Buc. 1909. 294 pp.

7. — *Die Biologie des Donaudeltas und des Inundationsgebietes der unteren Donau.* Vortrag... Jena, 1911, 4⁰, 48 pp. Mit 18 Figg. in Text.

8. — *Cercetări hidrobiologice în România şi importanţa lor ştiinţifică şi economică.* Discurs de recepţiune rostit la 25 Maiu (7 Iunie) 1912. Academia Română. Vol. XXXVIII, 1912 39 pp.

9. — *Pescăria şi pescuitul în România.* Cu 403 fig. în text şi 75 tabele. Academia Română. Publ. «V. Adamachi». Tom. VIII (1916), No. 46, 794. pp.

10. APFELBECK (V.) — *Bericht über d. im f.* 1892 *ausgeführte entomolog. Exped. nach Bulgarien u. Ost-Rumelien.* Separat-Abdruck aus: «Wiss. Mitt. aus Bosnien u. Herzegovine», II, Bd. 1894, p. 5.

11. — *Zur Kenntnis der paläorktischen Curculioniden-Synonymische und zoogeographische Beiträge nebst Beschreibungen neuer Arten von Balkan-Halbinsel. I. Otiorrhyuchini et Brachyderini.* «Wiss. Mitt. aus Bosnien u. Herzegovine», IV. Bd. 1899.

12. BĂZNOŞANU POPOVICI (A.) — *Note sur les chéloniens terrestres d. Roumanie.* «Buletinul Soc. de Ştiinţe» din România. An. IX 1910), No. 2 şi 3, pp. 278—283.

13. BORCEA (I.) — *Zoocecidii în România.* Academia Română. Publ. «V. Adamachi». Tom. V (1913), pp. 113—241 plus 19 planşe.

14. — *Indication de quelques copépodes parasites des poissons du Delta du Danube.* «Ann. scient. de l'Université de Jassy». Tome IX (1916), II-e fasc. pp. 243—244.

15. — *Observations sur la faune des lacs Razelm.* Ibid, Tom. XIII (1924), III-e et IV-e fasc., pp. 424—448.

www.digibuc.ro

16. — *Quelques remarques sur les adacnides et principalement sur les Adacnides des lacs Razelm.* Ibid. Tom. XIII, III-e et IV-e fasc. pp. 449—473.

17. — *Note sur les huitres du littoral roumain de la Mer Noire*, Ibid. Tom. XIV. I-er et II-e fasc., pp. 111—128.

18. — *Note sur les moules et sur les facies ou biocoenoses à moules de la région littorale roumaine de la Mer Noire.* (Ibid. Tom. XIV. I-er et II-e fasc., pp. 129—139, avec une carte.

19. — *Note sur quelques crabes de rivage du littoral roumain et spécialement sur l'Eriphia spinifrons (Herbst, Lav.* Ibid. Tom. XIV, pp. 140—147.

20. BORCEA (LÉON LUCIE.) — *Note sur un cestode parasite du Rhombus meotiens de la Mer Noire: Dyphyllobothrium (B) punctatus Rud.* Ibid. Tom. XIV, pp. 148—150.

21. BORCEA (I.) — *Une observation sur la faune côtière du littoral roumain de la Mer Noire.* «Annales scient. de l'Univ. de Iassy». Tom. XV (1927), fasc. 1—2, pp. 299—302.

22. — *Nouvelles observations sur la faune câtière du littoral roumain de la Mer Noire.* Ibidem. Tom. XV, fasc. 1—2, p. 286—299.

23. BORN (PAUL) — *Einige Mittheilungen über Rumänische Caraben.* «Buletinul Soc. de Ştiinţe». An. XI (1902) No. 1 şi 2, p. 145—159.

24. — *Weitere Mittheilungen über Rumänische Caraben.* Ibid. An. XI (1902), No. 5 şi 6, pp. 608—612.

25. — *Weitere Mittheilungen über rumän. Caraben.* Ibid. An. XII (1903), No. 5 şi 6, pp. 347—355.

26. BUJOR (PAUL) — *Contribution à l'étude de la faune des lacs salés de Roumanie*, I. Tékir-ghiol. (Départ. de Constantza-Dobrogea, etc. «Annales scient. de l'Université de Jassy». Tom. I (1900), II-e fasc., pp. 149—186. Avec une carte.

27. — *Protozoaires et Plantes inférieures non mentionnées encore dans le lac salé de Tékir-Ghiol.* Ibidem. Tom. VII (1913), III-e fasc., pp. 252—254.

28. — *Nouvelle Contribution à l'Étude de la Biclogie du Lac salé de Tékirghiol.* Jassi. «Viaţa Românească». 1928. 8°. 88 pp. avec VII planches.

29. BUYSSON (H. du) — *Contributions à la faune entomologique de Roumauie. (Elaterides).* «Buletinul Soc. de Ştiinţe». Tom. XXI (1912). No. 3 şi 4, pp. 133—143.

www.digibuc.ro

30. BURADA (ADRIENNE)—*Le liman du lac Tekirghiol.* Ibid. Tom. XV, fasc. 1—2, pp. 131—132.
31. BUSCH (W)—*Studien über Ciliaten des nordatlantischen Ozeans und des Schwarzen Meeres.* «Archiv für Protoz.». 42 Bd. 1921. Taf. 16, 17, pp. 364—379. 13 Textfig.
32. CĂLINESCU (RAUL I.) — *Vipera ammodytes Cuv. în România.* Extras din: «Lucrările Instit. de Geografie al Universității din Cluj». Vol. II, 1926 Conține 5 fig. și o hartă. Cluj. Inst. «Ardealul», 1926 (27 × 19), 32 pp.
33. — *Sur les variétés de Rana esculenta L. en Roumanie.* Extrait de la: «Bulletin de la Sect. Scientifique de l'Académie Roumaine», XI-e année (1928, No. 4, 4 pp.
34. CARADJA (ARISTIDE de.) — *Die Microlepidopteren Rumäniens.* «Buletinul Soc. de Științe». An. X (1901). No. 1 și 2, pp. 110—168.
35. — *Die Microlepidopteren Rumäniens.* Ibid. An. XI (1902), No. 5 și 6, pp. 612—619.
36. — *Ein Beitrag zur Lepidopteren-fauna Rumäniens.* Ibid. An. XII (1903). No. 1 și 2, pp. 121—133.
37. — *Neuer Beitrag zur Lepidopteren-fauna Rumäniens.* Ibid. An. XII. No. 5 și 6, pp. 355.
38. — *Neuer Beitrag zur Lepidopterenfauna Rumäniens.* Ibid. An. XIV (1905). No. 1 și 2, p. 227—243.
39. CEHOVSCHI (C.) *Despre Citilus în România orientală.* «Bulet. Facult. de Științe din Cernăuți». An. I. fasc. I. 1927.
40. CHIRICA (C.) — *Note sur les Mysidés que l'on trouve dans les lacs d'eau douce, dans les eaux du Danube, ainsi que dans les lacs soumâtres et salés du bassin de la Mer Noire en Roumanie.* «Annales Scient. de l'Université de Jassy». Tom. VIII (1914), III-e fasc., pp. 295—300.
41. CIUREA (IOAN.) — *Larvele de Dyphyllobothrium latum, la peștii din bălțile Dunării.* Extras din: «Analele Academiei Române» Mem. Sect. Științifice. Seria II. Tom. XXXV, 1913, 7 pag.
42. — *Über einige Distomen aus dem Darm unserer Haustiere und des Pelikans für welche die Fische als Infektionsquelle zu betrachten sind.* Mit I Tafel und 3 Textfiguren. «Zeitschr. für Infektionskrankheiten, parasitäre-Krankheiten und Hygiene der Haustiere». Berlin. 16 Bd. 6 Heft (1916), pp. 445—458.

www.digibuc.ro

43. COSMOVICI (NICOLAS L.) — *Le p. H. de l'eau de la Mer Noire par comparaison au p. H. du lac salé de Tekir-Ghiol.* «Annales scient. de l'Univ. de Iassy». Tom. XV (1927), fasc. 1—2, pp. 131—132.
44. DOMBROWSCKY (ROBERT von). — *Materialen zu einer ornis Rumäniens.* «Buletinul Soc. de Ştiinţe». An. XII (1903). No. 3 şi 4, pp. 296—336.
45. — *Mesocricetus Newtoni, Nehring. Monograph. Studie.* Ibid., An. XVI (1907), No. 1 şi 2, pp. 94—101.
46. — *Ornis Românίae. Die Vogelwelt Rumänien's. Systematisch und biologisch-geographisch beschrieben.* Ibid. An. XIX (1910), No. 4, pp. 659—860; No. 5, pp. 948—1146; No. 6, pp. 1272—1463; An. XX (1911), No. 1, pp. 95—240; No. 2 şi 3, pp. 329—432; No. 4 şi 5, pp. 545—572.
47. — *Ornis Romaniae. Die Vogelwelt Rumänien's. Systematisch und biologisch-geographisch beschrieben.* Bucarest. «Staats Druckerei», 1912 (26 × 18). LIV f. + 872 pp.
48. FINSCH (OTTO) — *Beitrage zur ornithologischen Fauna von Bulgarien, mit besonderer Berücksichtigung des Balkans.* «Journal für Ornithologie». Wien, 1859, pp. 378—387.
49. FLECK (DR. EDUARD (Azuga). — *Die Macrolepidopteren Rumäniens. Mit einer Karte der Faunengebiete.* «Buletinul Soc. de Ştiinţe», An. XI (1902), No. 1 şi 2, pp. 159—177; an. VIII (1899). No. 6, pp. 682—773; An. IX (1900), No. 1, pp. 37—142; An. VIII (1904), No. 3 şi 4, pp. 288—308.
50. — *Die Dipteren Rumäniens.* Ibid., An. XIII (1904), No. 1 şi 2, pp. 92—116.
51. — *Die Coleopteren Rumäniens.* Ibid. An. XIII, No. 3 şi 4, pp. 308—346; No. 5 şi 6, pp. 402—465; An. XIV (1905), No. 1 şi 2, pp. 158—203; No. 3 şi 4, pp. 403—450; No. 5, pp. 491—570; No. 6, pp. 680—735.
52. HURMUZACHI (C.) — *Catalogul coleopterelor culese în România în anii* 1899 şi 1900. «Public. Soc. Nat. din România», 1901, No. 2, pp. 3—13.
53. — *Catalogul Lepidopterelor.* Culese în România în anul 1901, de Membrii Soc. Nat. din România, şi determinate de... «Buletinul Soc. de Ştiinţe». An. XI (1903), No. 3, pp. 366—374.

www.digibuc.ro

54. — *Deuxième catalogue des Lépidoptères*, récoltés en Roumanie pendant l'année 1902, par les Membres de la Soc. des Nat. de Roumanie, et determinées par... Ibid. An. XII (1903), No. 1 și 2, pp. 133—140.

55. — *Beobachtungen über die aus Rumänien bisher bekannten Carabusarten*. Ibid., An. XII (1903), No. 3 și 4, pp. 273—285.

56. — *Troisième catalogue des Coléoptères*, récoltés par les membres de la Soc. des Nat. de Roumanie, et déterminés par... Ibid., An. XIII (1904), No. 1 și 2, pp. 52—65.

57. JAQUET (DR. MAURICE.) — *Faune de la Roumanie: Ueber einige Chilopoden und Diplopoden aus Rumänien*. Ibid. An. VI (1897). No. 2 și 3, pp. 370-373; An. X (1901), No. 1 și 2, pp. 168—178.

58. — *Isopodes récoltés par... et déterminés par M. Adrien Dollfus*, Ibid., An. VI (1897), pp. 539—542; An. VIII (1899), pp. 117—120.

59. — *Insectes récoltés par... en* 1897—1898, *et déterminés par MM. Frey-Gessner, Montandon, E. Poncy, Kieffer*. Ibid., An. VI, pp. 544—546; An. VII (1898). No. 1, pp. 52—56; An. VIII, No. 2, pp. 185-187; An. IX (1900), No. 1, pp. 143—149.

60. — *Arachnides recueillies en* 1897 *par... et déterminés par P. Pavesi, E. Corti*. Ibid., An. VII, No. 3 și 4, pp. 274—282; An. XIV (1905), No. 1 și 2, pp. 204—226.

61. — *Coléoptères récoltés par... et détérminés par MM. E. Poney, G. Stierlin*. Ibid. An. VII (1898), No. 6, pp. 493—495; An. VIII (1899), No. 1 și 2, pp. 121—126; An. VIII, No. 4 și 5, pp. 370—377; An. IX (1900) No. 4, pp. 392—400; An. IX, No. 6, pp. 754—758; An. X (1901), No. 5, pp. 483—496; An. XI (1902), No. 3, pp. 314—316; No. 4, pp. 449—457; An. XII (1902), No. 1 și 2, p. 88—96; An. XIII (1904), No. 1 și 2, pp. 66—69.

62. — *Lombriciens récoltés par... et déterminés par Mr. D. Rosa, à Turin*. Ibid. An. VII (1898), No. 6, pp. 495—496.

63. — *Orthoptéres récoltés par... et déterminés par M. Frey-Gessner*. Ibid. An. VIII, No. 6, pp. 783—786; An. IX No. 1, pp. 149—150; An. XII, No. 3 și 4, pp. 242—243; An. V.

64. — *Myriapodes récoltés en 1897 et 1898 par... et déterminés par M. Carl Verhocff à Bonn*.. Ibid. An. VIII, No. 1 și 2, pp. 126—128.

www.digibuc.ro

65. — *Lépidoptères récoltés par... en 1897 et 1900 et déterminés par MM. Blachier, E. Fleck.* Ibid. An. VIII, No. 4 și 5, pp. 365; An. IX, No. 6, pp. 762—763.
66. — *Curculionides déterminés par M. le Dr. G. Stierlin.* Ibid. An. VIII, No. 4 și 5; An. IX, No. 6, pp. 758—760; An. XI, No. 5, pp. 606—608.
67. — *Mollusques récoltés par le Dr... et déterminés par M. P. Godet à Neuchâtel. (Classe gasteropoda).* Ibid. An. IX, No. 4, pp. 386—391.
68. KEMPENY (DR. PETER) — *Beitrag zur Neuropteroidenfauna Rumäniens.* Ibid. An. XVI, No. 6, pp. 665—674.
69. KIRIZESCU (CONST.) — *Contributions à l'étude de la faune herpétologique de Roumanie.* Ibid. An. X, No. 3 și 4, pp. 303—328.
70. — *Sur la présence d'Eryx Jaculus en Roumanie.* Ibid. An. XI, No. 5 și 6, pp. 620—626.
71. — *Contributions à la faune des batraciens de Roumanie.* Ibid., An. XII, No. 3 și 4, pp. 242—265.
72. — *Distribuția geografică a reptilelor și batracienelor din România și raporturile lor cu faunele țărilor învecinate.* Extras din volumul: «Dare de seamă a lucrărilor Congresului II-lea al Asoc. Române pentru înaint. Științelor, ținut în București Sept. 1903. Bucuresci. «Impr. Statului», 1905 (30 × 21), 10 pag.
73. KNECHTEL (W. K.) — *Thysanoptere din România.* Studiu monografic. Extras din «Buletinul Agriculturii», vol. II, III și IV din 1923. București. «Adevĕrul», S. A.», 1923, 8°, 235 pag + XXIV pl.
74. LEON (DR. N.) — *Contribuțiuni la studiul lăcustelor din Delta Dunării.* Extras din: «Bulet. Minist. Agricult. Domen. etc.». București. «Impr. Statului», 1904, 24 pag.
75. LEPȘI, (DR. IOSIF.)— *Über drei marine Enchelinen.* «Mikrokosmos». Zeitschrift für angewandte Mikroskopie, Mikrobiologie, Mikrochemie und Mikroskop. Technik. Achtzehnter Jahrg., 1924/25. Stuttgart (25 × 17), pp. 146—150.
76. — *Coasta de Argint.* Extras din: «Analele Dobrogei», An. V (1925), 50 pag. + 16 fig.
77. — *Din viața broaștelor țestoase.* Extras din Revista Șt. «V. Adamachi», Vol. XI (1925), 8 pag.

www.digibuc.ro

78. — *Microbiologia cişmelelor din Cavarna-Dobrogea. La microbiologie des sources de Cavarna-Dobroudja.* Orăştie. Tip. «Libertatea», 1925 (23 × 15,) 28 pag. + 52 fig.
79. — *Die Infusorien des Süsswassers und Meeres.* Berlin-Lichterfelde. «Hugo Bermühler, Verlag», 8⁰, 100 pp. Mit 14 Tafeln.
80. — *Ophisaurus apus Pall. neu für Rumänien.* «Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt». LXXV—LXXVI. Band. Jahrg., 1925/1926.
81. — *Über die Protozoenfauna einiger Quellen der Dobrudscha.* «Archiv für Hydrobiologie». Organ der internationalen Vereinigung für theoretische und angewandte Limnologie Stuttgart, 1926 (24 × 16). Band, XVII, pp. 751—770.
82. — *Sur la faune infusorienne de la Mer Noire.* Extrait du: «Bulletin de la Sect. Scient. de l'Acad. Roumaine», X-ème année, No. 2 (1926), 8 pag. (pp. 44-51).
83. — *Despre câteva lăcuste din România.* Revista Ştiinţ. «V. Adamachi», 1926—27. Vol. XIII, No. 1 pp. 21—24.
84. — *Beiträge zur Reptilienfauna der südöstlichen Dobrudscha.* «Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt». LXXVII Band. Jahrg. 1926—27, 24. pp.
85. — *Einiges über den Gänsegeier (Gyps fulvus Gmel.) und Uhu (Bubo bubo Lin).* Ibid. LXXVII Bd. Jahrg. 1926—27, pp. 21—26.
86. — *Potamon Potamios (oliv.) neu für Rumänien.* Extras din «Bulletin de la Sect. Scient. de l'Acad. Roumaine», X-ème année, No. 8—9 (1927, 3 pp.
87. — *Studii asupra litoralului Şabla—Ecrene.* Cu 40 fig. «Acad. Română. Mem. Secţ. Ştiinţifice». Seria III. Tom. IV. Mem. 6 (1927). 138 pag. XXX pl.
88. — *Studii faunistice, morfologice şi fiziologice asupra infuzoriilor din România.* Cu 86 fig. «Academia Română. Studii şi cercetări». XII. Bucureşti. «Cultura Naţională», 1927. 8⁰. 175 pag.
89. LORENCZ-LIBURNEAU (DR. L. v.) — *Ornithologische Bruchstücke aus dem Gebiete der unteren Donau.* «Ornithologische Jahrbuch», IV. Jahrg. Wien, 1893, pp. 12—23.

www.digibuc.ro

90. LICHERDOPOL (ION P.) — *Excursiuni în Dobrogea*. București, «Carol Göbl», 1900. 8⁰. 134 pag. +2 fig.
91. — *Fragments de la faune malacologique des départements d'Ilfov, de Vlashca et de Téléorman*. «Bulet. Soc. de Ştiinţe». An. X, No. 6, pp. 568—574.
92. MATSCHIE (P.) — *Über rumänische Säugethiere*. «Sitzungsberichte der Ges. Naturforschender Freunde». Berlin. 1901. No. 9, pp. 219—238.
93. MERTENS (R.) — *Die Amphibien und Reptilien der Walachei und der Dobrudscha*. «Senckenbergiana». Frankfurt an Main. Vol. II, 1920.
94. — *Beiträge zur Herpetologie Rumäniens*. Ibidem. Vol. V, 1923.
95. MOISESCU (N.) — *Der Seestrand von Tuzla (Dobrudscha) und die Oolithbildungen*. «Bulet. Soc. de Ştiinţe». An. XVI. No. 5—6, pp. 207—213.
96. MONTANDON (A. L.) — *Description d'un hémiptère hétéroptère nouveau de Dobroudja*. «Revue d'Entomologie». Caen, 1885.
97. — *Hémiptères hétéroptères de la Dobroudja*. Ibid. 1886.
98. — *Excursions en Dobroudja*. «Bulletin de la Soc. d'études scient. d'Angers». An. 1887. 36 pp.
99. — *Les acridées du delta du Danube*. «Bult. Soc. de Ştiinţe». An. IX No. 4, pp. 462—472.
100. — *Contributions à la faune entomologique de la Roumanie: Macrolepidoptera*. Ibid. An. IX. No. 5, pp. 565—568.
101. — *Contributions à la faune entomologique de la Roumanie: Hemiptera-Homoptera*. Ibid. An. IX. No. 6, pp. 744—753.
102. — *Notes supplémentaires pour la faune nevropterologique de la Roumanie*. Ibid. An. XV. No. 6, pp. 675—679; An. XIX. No. 1 și 2, p. 61.
103. — *Notes sur la faune entomologique de la Roumanie*, *Ibid*. An. XV No. 1 și 2, pp. 30—80; An. XVI No. 1 și 2, pp. 55—82 An. XVII No. 1 și 2, pp. 67—118 (Coléoptères).
104. — *Notes sur la faune malacologique de la Roumanie*, *Ibid*. An. XV No. 3 și 4, pp. 209—230.
105. — *Hémiptères hétéroptères. Espéces nouvelles ou peu connues*. Ibid. An. XV. No. 5 și 6, pp. 308—331.
106. — *Contributions à la faune entomologique de la Roumanie*. Ibid. An. XVI. No. 1 și 2, pp. 55—82.

www.digibuc.ro

107. NEHRING (A.) — *ÜberMesocricetus Newtoni Nhrg aus der Dobrudscha.* «Sitzungsberichte der Gesellschaft naturforschender Freunde». Jahrg. 1901, No. 4.

108. PELLEGRIN (J.) — *Les Esturgeons du Danube.* «Bullet. de la Société centrale d'Aquiculture et de Pêche». Paris. Tome XXXII (1925). No. 10—12, pp. 97—107.

109. PELZELN (AUG. von.) — *Über die ornithologische Ausbeute von Herrn Zelebor's Reise in die Dobrudscha.* «Journal für Ornithologie». Wien, 1864, pp. 70—72.

110. PETERSEN (ESBEN.) — *Some additions to the knowledge of the neuropterous fauna of România.* «Buletinul Soc. de Ştiinţe». An. XIX. No. 1 şi 2, pp. 59—61.

111. PONCY (E.) — *Description de la nouvelle espèce: «Harpalus Stierlini Poncy».* Ibid. An. X. No. 5, pp. 496—497.

112. PRIESNER (Prof. Dr. H.) — *Die Thysanopteren Europas.* Wien. «V. von Fritz Wagner». 1928. 8°. 755 pp.+6 tabl.

113. ROUBAL (Prof. I.) — *Additions au Catalogue des Coléoptères de la Roumanie: Staphylinidae.* «Bul. Soc. de Şt.». An.XVIII, No. 2 şi 4. pp. 131—136.

114. SALAY (FRANZ J.) — *Katalog der Macrolepidopteren Rumäniens.* Mit Berichtigung der Nachbarländer und der Balkan-Halbinsel. Ibid. An. XIX. No. 1 şi 2, pp. 74—206.

115. — *Katalog der Macrolepidopteren Rumäniens.* Ibid. An. XIX. No. 3, pp. 453—616.

116. SCRIBAN (I.) — *Contribuţiuni la anatomia şi histologia hirudineelor.* Acad. Rom. Publ. «V. Adamachi». Tom. IV. (1910), pp. 263—353.

117. SEEBOHM' (S.) — *Excursion to the Dobrudscha.* «Mittheilungen des ornith. Vereines in Wien». V. Jahrg. No. 11 (1881), pp. 86—89.

118. SIMPSOM (W. H.) — *On the Nesting of Aquila imperialis and Falco sacer (Dobrudscha).* «Mittheilungen des ornithologischen Vereines in Wien». 1860. Vol. II, pp. 375—378.

119. — *Fortnight in the Dobrudscha.* Ibid. 1861, pp. 361—374.

120. SINTENIS (GEBRÜDER.) — *Zur Ornis der Dobrudscha.* «Journal für Ornithologie». Wien. 1877. XXV Jahrg., pp. 59—69.

121. — *Ein Pelikanbrutplatz in der Donaudelta der Dobrudscha.* «Hugo's Jagdzeitung». Wien. 1878. XXII Jahrg., pp. 113—118.

www.digibuc.ro

122. SINTENIS (GERHARD MAX.) — *Die Geier der Dobrudscha.* Ibid. 1879. XXII Jahr., pp. 372—376.
123. VERHOEFF (C. W.) — *Aulopoden und Dyplopoden aus Rumänien.* «Bulet. Soc. de Ştiinţe». An. X. No. 1 şi 2, pp. 168—178.
124. WAGNER HANS. — *Beitrag zur Entomologischen Fauna Rumäniens. Die Arten der Gattung Apion hbst. (col.), vorzugsweise gesammelt* von N. A. L. MONTANDON. Ibid. An. XIX. No. 5, pp. 939—947.
125. ZAHARESCU (V.) — *Contribution à la connaissance de la dispersion géographique de l'espèce sygnathus Agassizi Michaelles syn. S. Bucculentus Ratkke.* «Annales scient. de l'Univ. de Iassy». Tom. XIV, pp. 151—154.
126. ZOTTA (GH.) — *Considération sur l'anophélisme du delta du Danube.* «Bulletin de la Soc. de Pathologie Exotique». Paris. Tom. XX (1927), pp. 801—811.
127. — *Recherches sur l'impaludisme dans le delta du Danube. Rapport préliminaire à la Commission du paludisme de la Société des Nations. C. H. Malaria* 77. Genève, 14 février, 1927. (33×21). 23 p.
128. — et EM. DUMITRIU. — *Contributions à la biologie des Acipénceridés du bas Danube.* 30 pag. (34×21) avec 11 tabl. 11 diagr. et 1 carte. Manuscris.
129. ZOTTU (ŞTEFAN GH.) — *Liste des Orthoptères,* récoltés en Roumanie par les Membres de la Soc. des Nat. de Roumanie, pendant les années 1899—1902. Déterminée par . . . «Bulet. Soc. de Ştiinţe». An. XII, No. 1 şi 2, pp. 140—148.
130. — *Deuxième liste des Orthoptères.* Ibid. An. XII, No. 3.
131. — *Troisième liste des Orthoptères,* récoltés en 1903—1904. Ibid. An. XIII, No. 5 şi 6, p. 485—491.
132. — *Collection de nids d'oiseaux avec leurs oeufs,* recueillis par . . . et déterminés par M. R. de DOMBROWSKI. Ibid. An. XIV, No. 3 şi 4, p. 398.
133. — *Quatrième liste des orthoptères de Roumanie* . . . Ibid. An. XVIII, No. 1, pp. 39—42.
134. ZUGVĂGEL-HADEK (EDUARD.)—*Wanderbericht von der unteren Donau aus dem Vorjahre* (1880). «Mittheilungen des ornithologischen Vereines in Wien». V. Jahrg. No. 11 (1881), pp. 86—89.

www.digibuc.ro

GEOGRAFIE. ETNOGRAFIE

1. ALLARD (Dr. CAMILLE) — *Mission médicale dans la Tartarie-Dobroutcha*, par . . . Médecin-inspecteur, etc., etc. Publication de «l'Union Médicale», de juillet, août et septembre 1857. Paris. «Félix Malteste et C-ie». 1857. 8⁰. 67 pp.
2. — *Souvenirs d'Orient. La Dobroutcha*, par . . ., ex-médecin sanitaire, etc. Extrait du «Correspondant». Paris. «Charles Douniol». Libr. Édit. 1859. 8⁰. 64 pp.
3. — *Souvenir d'Orient. La Bulgarie orientale*, par . . ., Inspecteur des Eaux de Royat: Chevalier de la Légion d'honneur. Ouvrage orné de 7 gravures et de 2 cartes. Suivie d'une notice sur le Danube, par M. Z. MICHEL. (Bibliothèque «Choisie du messager de la semaine»). Paris. «Adrien le Clère et C-ie, C. Dillet». Libr. Édit. 1864. 8⁰. 297 pp.
4. ALEXE (STAN) — *O mână de Români în mijlocul Deliormanului.* «Analele Dobrogei». An. IV. No. 3, pp. 376—379.
5. ANVILLE (M. d'). — *Géographie ancienne abrégée*, par . . .; de l'Académie Royale de Belles—Lettres et celle des Sciences de Petersbourg. Secrétaire de S. A. M. le Duc d'Orléans. Tome premier contenant l'Europe. A. Paris. «Chez Merlin», Libr. M. D. CC. LXVIII. Avec Approbation et Privilège du Roi. 341 pp. (17×10).
6. ARBORE (AL. P.) — *Din etnografia Dobrogei. Aşezările Bulgarilor.* «Arhiva Dobrogei». An. I (1916).
7. — *Contribuţiuni la studiul aşezărilor Tătarilor şi Turcilor în Dobrogea.* Ibid. An. II (1919), pp. 213—260.
8. — *Aşezările Lipovenilor şi Ruşilor din Dobrogea.* Ibid. An. III (1920), pp. 1—23.
9. — *Coloniile germane din Basarabia şi din Dobrogea.* «Analele Dobrogei». An. II (1921).
10. — *Câteva însemnări asupra Cerchezilor, Arabilor şi Grecilor din Dobrogea.* Ibid. An. III. No. 4.
11. — *De vorbă cu ţăranii dobrogeni.* Ibid. An. IV. No. 3.
12. — *Din etnografia Dobrogei, Ibid.* An. IV. No. 3.
13. ARGHIRESCU (G.)—*Dobrogea.* «Segetătorul». Bucureşti. An. I (1921). No. 3

www.digibuc.ro

14. AVRIL (AD. D'.) — *Les populations de l'Europe orientale.* Par un Français (le baron . . .) Extrait de la «Revue du monde catholique». Paris. «Libr. du Luxembourg», 1868, 8°, 35 pp. Réimprimé en 1869. 8°, 2 ff.+90 pp.

15. AUBARET (G.)—*Province du Danube.* «Bull. de la Soc. de Géographie». Paris, 1876, VI-e série. Tom. 12, pp. 147—184.

16. BOBRYK (H.)—*Atlas zur Geographie des Herodot.* Königsberg, 1838.

17. BRĂTESCU (C.) — *Contribuţiuni la studiul deltei dunărene.* «Analele Dobrogei». An. II, No. 2, 3.

18. — *Coasta de răsărit a Constanţei.* Ibid. An. VII (1926), pp. 65—72.

19. — *Dobrogea.* Bibliot. «Cunoştinţe folositoare». Seria C. Nr. 7. 32 pag. Bucureşti.

20. BURADA (TEODOR T.) — *O călătorie în Dobrogea.*—Iaşi. Tip. «Naţională», 1880, 12°, 277 pp.

21. *Carte éthnographique de la Turquie d'Europe, la Bosnie, la Serbie, le Monténégro, la Roumanie et les frontières de la Grèce*, exécuté d'après les documents authentiques les plus récents et accompagnée d'un texte explicatif. Paris. «Hachette et C-ie», juillet, 1876, 8°. Text et carte.

22. CLAUDIUS (PTOLEMAEIOS AL.) — *Géographie, réproduction photolithographique du M. S. grec du Mont Athos*, publiée par Victor Langlois. Paris. «Didot», 1867, fol. 3.

23. COATU (GR.) — *Valea Cernei.* «Analele Dobrogei». An. II, No. 4.

24. COLLAS (B. C.)—*La Turquie en 1861.* Paris. «Franck», 1861. 8°, 1 × ff.+399 pp.

25. COLESCU (Dr.I.) — *Naţionalităţile din Dobrogea*, după recensământul general al populaţiunii din 19 Dec. 1912 (1 Ian. 1913 st. n.). (Harta etnografică a Dobrogei vechi).

26. DĂNESCU (GR. G.) — *Dicţionarul statistic, geografic, economic şi istoric al jud. Constanţa.* Lucrare premiată de Soc. Geografică Română în şedinţa de la 2/14 Martie 1894. Bucuresci «Thoma Basilescu». 1897. 8°. XVI f.+756 pag.

27. — *Dicţionarul geografic, statistic şi istoric al jud. Tulcea.* Lucrare premiată de Soc. Geografică Română, în şedinţa de la 3 Martie 1896. Bucuresci. «J. V. Socec». 1896. 8°. × f + 590 pag.

www.digibuc.ro

28. — *Dobrogea. (La Dobroudja).* Etude de géographie physique éthnographique. Avec 10 cartes dont 5 en couleurs. Thèses... Bucarest. «L'Indust. Roumaine». 1903. 8°. 3 ff + 199 pp.
29. *Dobrudscha. Aus Dobrudscha.* «Allgemeine Zeitung». Augsburg, 1876, No. 326 din 21 Noemvrie, pp. 4949—4951.
30. *Dobrudscha. Die Dobrudscha.* «Illustrierte Zeitung», Leipzig, 1877, No. 1771.
31. DRAGOMIR (G. M.)—*Coloniile bulgare în sudul Basarabiei.* Tulcea, «Tip. Națională», 1923, 96 pag.
32. DRAGOMIR (N.) —*Din trecutul oierilor Mărgineni.* «Lucrările Inst. de Geografie al Univ. din Cluj». 1926. Vol. II, pp. 195-257 Cu o hartă.
33. DU-VAL (P.) — *La géographie universelle qui présente les quatre parties du monde.* Par . . . , Géographe ordinaire du Roy. Seconde Partie. A Lyon. «Chez Jean Certe». MDCLXXXVIII.
34. EDER (W.) — *Handbuch der allgemeinen Erdkunde, der Länder und Staatenkunde.* Ein Buch für das Haus nach den neuesten und zuverlässigsten Hülfsmitteln bearbeitet von . . . Darmstadt. Verlag von Jonhaus und Venator's kartogr.-artist. Anstalt. 1860, 8°, XII f.+978 pp.
35. ENGELHARDT (ED.) — *Division éthnographique de la Turquie d'Europe.* «Bull. de la Soc. de Géographie». Paris, 1872, VI-e série. Tom. III.
36. *L'Europe orientale, son état, sa réorganisation,* avec deux tableaux éthnographiques et politiques et une carte. Tchèques, Polonais, Magyars, Slovènes, Croates, Serbes, Roumains, Bulgares, Albanais, etc. Paris. «Germer Bailière», 1873, XV ff. +231 pp.
37. EVLIA (CELEBII EFENDI.)—*Naration of travels in Europe, Asia and Africa in the seventheuth century by. . ., translated from the turkisch by the* RITTER J. VON HAMMER. London 1834. (Trad. românească în: «Dobrogea Jună». An. VII, No. 7, 8, 9, 10 și 11 din 1912. Reprod. în «Arhiva Dobrogei». Vol. II, pp. 134—146.
38. FAMBOROUGH (FLORENCE.) — *Dobruja. Drab Land of Desolation and Promise.* «Countries of the World». London. 1923. Nr. 16. pp. 1649 — 1660.

www.digibuc.ro

39. FISCHER (DR. EMIL.) — *Die Deutschen in Bessarabien und in der Dobrudscha.* «Ostland». Hermanstadt 1921. An. III, 2 Iunie, No. 18, pp. 518—524.
40. GEORGESCU (ION.) — *15 ani de transhumanță în Țările române.* (1782—1797). «Analele Dobrogei». An. V și VI, pp. 30—48.
41. — *Coloniile germane din Dobrogea.* Ibid. An. VII (1926), pp. 15—58.
42. GHEYN J. (VON DEN.) — *Les populations danubiennes. Études d'éthnographie comparée.* Extrait de la «Revue de questions scientifiques». Publié aussi à Gand, chez Engelke, en 1887, d'après O. LORRENZ. Bruxelles. «Vromant». s. d. 1886. 8°. 290 pp.
43. HERTZBERG (PROF. DR. G.) — *Die Ethnographie der Balkan-Halbinsel im XIV und XV Jahrhundert.* «Petermann's Mitteilungen» 1878, IV Heft. 127 et suiv.
44. HESSE-WARTEGG (ERNST VON.) — *Die Balkan-Staaten und ihre Völker. Reisen-Beobachtungen und Erlebnisse.* Regensburg. 1917. 289 pp.+1 tabl.
45. HONIGBERGER (R.) — *Dobrogea Fahrt.* «Deutsche Tagespost». 1922. No. 158, 160 și 161. Idem. «Bukarester Gemeindeblatt». No. 22 și 25.
46. — *Kirchweihe in Caratai.* «Bukarester Gemeindeblatt», 1924, No. 26.
47. IONESCU (I.) — *Românii din Dobrogea.* «România Literară». 1855, No. 2 din 8 Ianuarie.
48. IONESCU-DOBROGEANU (COLONEL.) — *Cercetări asupra orașului Constanța.* Geografie și Istorie. Prefața de d-l GR. G. TOCILESCU. București. «Thoma Basilescu». 1897. 98. pag. cu 1 plan.
49. — *Considerațiuni asupra cursului inferior al Dunării și formarea Deltei.* «Bulet. Soc. Geografice Române». Vol. XXII.
50. — *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea.* Geografie matematică, fizică, politică, economică și militară. Cu 5 hărți, 6 planșe, 5 crochiuri, 6 schițe, 100 figuri și un indice alfabetic. București. «I. V. Socec». 1904. 1040 pag.
51. — *Colonizarea Dobrogei.* Conferință. «Bulet. Soc. Geografice Române». Vol. XXV.

www.digibuc.ro

52. — *Două probleme de geografie.* Cu 2 vederi ale Hârşovei, din anul 1826. Bucureşti. «Universala». 1910, 64 pag.+1 hartă.
53. — *Scythia minor, Berdzan, Dobrogea.* Studiu istorico-geografic. «Bulet. Soc. Reg. Rom.» Vol. XXXI.
54. — *Din notele de călătorie ale lui Ewlia,* în a doua jumătate a veac. al 17-lea. Ibid. Vol. XXXIV.
55. — *Valea Carasu.* Cu 1 hartă. Ibid. Vol. XXXVII (1916), 17 p.
56. — *Năvălirea bulgară în jud. Tulcea.* «Arhiva Dobrogei». Vol. II (1919), pp. 182—212.
57. — *Delta Dunării.* Studiu de morfologie. «Bulet. Soc. Reg. Rom. de Geografie». Vol. XI (1921).
58. — *Spicuiri şi tălmăciri din Herodot.* Ibid. Vol. XLII (1923).
59. — *Intre Capul Midia şi Gura Sf. Gheorghe.* (Incercări de morfologie). Revista «Natura», Buc. Ian. 1925.
60. — *Formarea Deltei Dunării şi configuraţia ei veche.* Studiu morfologico-geografic. Cu 1 hartă. Constanţa. Tip. «Lucrătorii asociaţi» (1926), 44 pag.
61. IORGA (N). — *O hartă a Ţării Româneşti din cca.* 1780 şi un geograf dobrogean. «Analele Acad. Rom., Mem. Secţ. Ist.» Seria II, T. XXIV. Mem. 4.
62. ISCHIRKOV (DR. A). — *Romunska Dobrogea. (Geograficeski acerkă).* «Bălgarski Pregled» Godina v. 1897. Kniga III 18. pp. 69—91: K. IV. pp. 71—98. *Géographie physique de la Dobrogea.* «La Dobroudja». Sofia 1918, pp. 1—42.
63. — *Les Bulgares en Dobroudja.* Aperçu historique et éthnographique. Avec une carte. Berne. «Pochon. Jent et Bühler» 1919, 189 pp.
64. IVANOFF (J.) — *Les Bulgares et leurs manifestations nationales*; documents historiques, éthnographiques et diplomatiques. Avec trois cartes en couleurs. Berne. «Paul Haupt» 1919, 225 pp.
65. JUNG (JULIUS.) — *Roemer und Romanen in den Donaulaendern.* Historisch-ethnographische Studien. Insbruck 1887, 8°, 372 pp.
66. KAINDL (DR. R.) F. — *Deutsche Ansiedlungen in der Dobrudscha.* «Arader Zeitung» 1923, No. 69; «Landwirtschaftliche Blätter» 1924, No. 39; «Schwäbische Volkspresse», 1924, No. 253.
67. KOLONIEN. — *Die deutschen und bulgarischen Kolonien in Südrussland.* «Journal des Oesterreichischen Lloyd». Triest 1844, IX Jahrg, No. 11, pp. 1—2.

www.digibuc.ro

68. — *Die tatarischen Kolonien in Bulgarien.* «Globus». Illustrierte Zeitschrift für Länder und Välkerkunde. 7 Bd. Hildburghausen 1865, pp. 331—332.

69. KRÄTER (DR. FRANCZ). — *Bei den Dobrudscha Schwaben.* «Schwäbische Volkspresse» 1924, No. 161 și 162.

70. LEBRUN (FRANCISC.) — *La Dobroudja.* Esquisse historique, géographique, éthnographique et statistique. Avec une carte colorée hors texte. Paris. «Félix Alcan» 1918, 44 pp.

71. LE JEAN. — *Mission de M. G. Lejean dans les Provinces danubiennes.* «Bull. de la Soc. de Géographie». Paris, 1858, IV-e série. Tom. 15, pp. 99—116.

72. — *Éthnographie de la Turquie d'Europe.* Ergänzungsheft zu: «Petermman's Geographischen Mittheilungen». Gotha, 1861. 4. Avec carte.

73. LEPȘI (DR. I.) — *Coasta de Argint.* «Analele Dobrogei». An. V și VI (1924 și 1925), pp. 91—112.

74. *Marele Dicționar Geografic al României.* Alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe de: General Ioan Lahovary, General C. I. Brătianu și Grigore G. Tocilescu. (Societatea Geografică Română). București. «I. V. Socec». 5 volume. 1898 — 1902. 3838 pag.

75. MARTONE (EM. de.) — *Travaux du Comité d'études.* La Dobroudja. Avec deux appendices et une Carte. Paris. «Imprim. Nationale», 1918, 20 pp.

76. MATHIEU (HENRI.) — *La Turquie et ses différents peuples.* Paris. «Dentu». Marris et Cie, 1857, 2 vol.

77. MEHEDINȚI (S.)—*Observări asupra Dobrogei.* «Convorbiri Literare». An. LI (1919), No. 1, pp. 72—81. Idem. «Analele Dobrogei». An. I, nr. 2, pp. 193—195.

78. — *România.* București. «Socec et Co.». 1923.

79. *Mocanii din Dobrogea.* «Gazeta Transilvaniei», 1881, No. din 11 și 12 Iulie.

80. *Mocanii și Țuțuenii.* Ibid., 1911, No. din 22 Iulie.

81. MONTANDON (A.) — *Excursions en Dobroudja.* Extrait du: «Bull. de la Soc. d'études scientifique d'Angers». Angers. «Germain et Grassin», 1887. 8°, 36 pp.

82. MORFEI (VICTOR.)—*Relațiile satului Topalu cu ostroavele din fața sa.* «Analele Dobrogei». An. IV, No. 1.

www.digibuc.ro

83. — *Balta Ialomiţa*. Contribuţiuni la cunoaşterea părţii de nord a ei. Ib. An. V şi VI, pp. 59—86.
84. MICKIEVICZ (ADAM). — *Les Slaves*. Cours professé au Collége de France..., et publiée d'après les notes sténographiées. Tome 1—5. Paris. Comptoir des Impr. unis. Coman. edit., 1849.
85. MIHĂILESCU (GH.) — *Globul şi geografia României*. Dobrogea. Cunoscinţi geografice. Ediţia III. Aprobată prin oficiu ministerial No. 15509 din 1879, ca carte pentru usul şcòlelor. Galaţi. «Nebunelli», 1880. 12⁰, 156 pag.
86. MIHĂILESCU (V.) — *Silistra*. «Analele Dobrogei». An. II, No. 3, p. 419.
87. MILETICI (DR. L.) — *Staroto bălgarsko naselenie văv Săveroistocina Bălgarii*. «Bălgărska Bibliot.», No. 1. Sofia, 1902. 8⁰, 224 pag.
88. — *Vechimea elementului bulgăresc în N.E. Bulgariei şi în Dobrogea*. (Traducere C. Brătescu). «Analele Dobrogei». An. III, pp. 189—205.
89. MURGOCI (G. M.) — *Studii de geografie fizică în Dobrogea de nord*. (Extras din «Bulet. Soc. Geogr. Române», 1912, No. 1 şi 2). Bucureşti, «Socec et Co.», 1912, 40 pag.
90. — *Ţara nouă. Dobrogea sudică şi Deliormanul*. Scurtă descriere geografică completă. Cu 1 schiţă şi fotogr. Bucureşti. «Minerva», 1913, 32 pag.
91. — *Etnografia judeţului Tulcea*. «Neamul Românesc», No. 54 din 24 Febr. 1918.
92. — *Românii din Dobrogea*. Ibid, No. 59 din 1 Mart. 1918.
93. — *Caracterul fizic şi etnografic al văii Dunărei inferioare*. «Dunărea». Silistra. An. I, No. 5—8, pp. 79—81.
94. NEICU (I.) — *O infiltrare românească în Dobrogea veche. Colonizarea Dobrogei noi cu Macedo-Românii*. «Bulet. Soc. Reg. Rom. de Geografie». An. XLII (1923), pp. 91—99.
95. NOBLOT (M.) — *Géographie universelle, historique et cronologique, ancienne et moderne*. A. Paris. «Chez Guill. Cavelier fils». M. DCCXXV. 5 volume.
96. PETERS (KARL F.) — *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*. Mit 1 Karte, 1 Tafel- und 21 Holzschitten. «Denkschriften der Wiener Akademie», XXVII r. B-d. Abtheilung,

www.digibuc.ro

p. 83—144. Daselbe II mit einer Tafel und 36 Holzschnitten XXVII r. Bd. 2 Abtheilung, pp. 145—207, 1867.

97. PETRESCU-COMNÈNE (N.) — *La Dobrogea. (Dobroudja)*. Essai historique, économique, éthnogr. et politique. Paris-Lausanne. «Payot et Cie», 1918 (19 × 12) 208 pp.

98. PETRI (H.) — *Das Deutschtum in der Dobrudscha*. «Mitteilungen zur Kenntnis des Deutschtums in Grossrumänien». (Deutsche Polit. Hefte) 1913. Heft 5, pp. 22—33.

99. — *Aus der Gemeinde Cobadin*. «Bukarester Gemeindeblatt», 1923, No. 22.

100. PETRIȚOPOL (C.) — *Câteva considerații generale asupra Dobrogei și Deltei Dunării*. «Arhiva Dobrogei». Vol. I (1916), pp. 78—86.

101. POPA-LISSEANU (G.)—*Insula Șerpilor*. «Analele Dobrogei». An. IV, No. 3.

102. PORUCIC (T.) — *Geografia Mării Negre*. București. Tip. «George Ionescu», 1913, 19 pag.

103. PEYSSONELL (M. de.)—*Observations historiques et géographiques sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube et du Pont-Euxin*. Par..., ci-devant consul pour Sa Majesté auprès du Khan des Tartares, puis consul général dans le royaume de Candie, aujourd'hui consul à Smyrne, correspondant de l'Académie royale des Inscriptions et Belles-Lettres etc. Paris. «Tilliard», 1765. 4^0, XLIV ff + 364 pp. Cartes et figg.

104. RÉCLUS (ÉLISÉ.) — *Nouvelle Géographie universelle*. La Terre et les hommes. Tome prémier: l'Europe méridionale (Grèce, Turquie, Roumanie, Serbe, etc.). Paris. «Hachette et Cie». Lahure, 1876.

105. RIZOFF (DR.) — *Die Bulgaren in ihren historischen, ethnographischen und politischen Grenzen*. Atlas mit 40 Landkarten. (Și în englezește, franțuzește și bulg.). Berlin. «Wilhelm Greve», 1917, 21 f. + 74 pp.

106. ROMANSCKY (DR. ST.) — *Carte éthnographique de la nouvelle Dobroudja roumaine*. Extrait de la «Revue de l'Académie des Sciences bulgare». Sofia, 1915. Tom. XI. 85 pp. + 1 carte.

107. — *Le caractère éthnique de la Dobroudja*. «La Dobroudja». Sofia, 1918, pp. 153—198.

www.digibuc.ro

108. ROUGEMONT (FRÉD. de). — *Précis d'Ethnographie, de Statistique et de Géographie historique, ou Essai d'une Géographie de l'homme.* Neuchatel. «J. P. Michaud», 1835—1837, 2 pars. 8⁰. T. I: LVI—386 pp.; Tom. II, 807 pp.
109. SCHNITZLER (J. H.) — *Le Danube, la Mer Noire et la Mer Baltique.* La Turquie ancienne et moderne. Paris. «Lebrun», 1854, 4⁰ Figg. et cartes.
110. S. R. — *Einiges über die Dobrudschadeutschen.* «Deutsche Zeitung Bessarabiens», 1921, No. 31.
111. SPEK (DR. R.) — *Die Zahl der Deutschen in Konstantza und dessen Vororten.* «Mitteilungen zur Kenntnis des Deutschtums in Grossrumänien». (Deutsche Polit. Hefte), 1923. Heft 5, S. 23.
112. STRITTER. — *Memoriae populorum olim ad Danubium, Pontus Euxinum, Paludem Moetidem, Caucasum* etc., in colectium. Petropoli, 1771—1779. 4 vol. în 4⁰.
113. TAFRALI (O.) — *La Roumanie transdanubienne.* La Dobroudja, Esquisse géographique, historique, éthnographique et économique. Avec 10 figures dans le texte et une carte hors du texte. Paris. «E. Léroux», 1918. ff 195 pp.
114. — *Cali-Acra.* «Viitorul», No. 4617 din 31 Iulie 1923.
115. T. P. — *Die Deutschen in der Dobrudscha.* «Banater Tageblatt», 1920, No. 170. Idem în: Kronstädter Zeitung», 1920, No. 193.
116. TRAEGER (DR. PAUL). — *Studien über die Dobrudscha.* «Bilder aus der Dobrudscha». Constantza, 1918, pp. 131—292.
117. — *Die Deutschen in der Dobrudscha, Zugleich ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Wanderungen in Osteuropa.* «Schriften des deutschen Auslandsinstitutes, Kulturhistorische Reihe». Bd., 6. Stuttgart, 1922. 8⁰. pp. 222, mit 73 Abbildungen.
118. — *Das Deutschtum in der Dobrudscha.* «Deutsche Tagespost», 1919, No. 135.
119. — *Unsere Volksbrüder in der Dobrudscha.* «Schwäbische Volkspresse», 1920, No. 219.
120. — *Vom Deutschtum in der Dobrudscha.* «Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt», 1919, No. 13.885.
121. — *Zur Geschichte des Deutschtums in Rumänien und der Dobrudscha.* «Siebenbürgisch-Deutsche Tagespost», 1919, No. 12.
122. UBICINI (ABDOLONYME). — *Lettres sur la Turquie, ou tableau statistique, réligieux, politique, administratif, militaire, commercial,*

www.digibuc.ro

etc., de l'émpire ottoman depuis le Khatti-Cherif de Guckhan (1839). Première partie: les Ottomans, 2-ème édition, entièrement refondue et accompagnée de pièces justificatives. Deuxième partie: Les Raïas, Grecs, Arméniens, Arméniens catholique, Israélites, Latins. Paris. «Dumaine», 1853—1854. 2. vol.

123. — *La Turquie* actuelle. Paris, «Dumaine», 1855, XXVIII ff+474 pp.

124. — *La Dobrodja et la delta du Danube. Roumanie transdanubienne*, par... «Revue de Géographie». Paris, 1879, 2-e année, tom. IV, pp. 241—254.

125. URQUHART. — *La Turquie, ses réssources, son organisation municipale, son commerce.* Suivis de considérations sur l'état du commerce anglais dans le Levant. Par..., secrétaire d'ambassade à Constantinople. Traduit de l'anglais par HAV. RAYMOND. Ouvrage précédé d'une introduction par M. G. d'E. (Gustave d'Eichetal), ex-membre du bureau d'économie publique à Athènes. Paris, «Arthur Bertrand», 1836. 2 vol, 8⁰, carte.

126. VALERIO (THÉODORE de) — *Les populations des Provinces danubiennes en* 1854. Suite de dessins d'après nature, gravés à l'eau forte, par... Paris, «Goupil et C-ie», Pierron et Delâtre. S. d. 1855, in folio.

127. VALMY, (le Duc de) — *La Turquie d'Europe en* 1867. Paris, «Amyot», 1867.

128. VÂLSAN (G.) — *Românii din Bulgaria și Serbia. (Așezare, vechime, fizionomie, stare economică și socială)*. «România și popoarele balcanice». București, 1913, pp. 13—27. (Liga pentru unitatea culturală).

129. — *Românii în Dobrogea* de pe o hartă din cca. 1769—1774. «Analele Dobrogei», An. I, No. 4.

130. — *Românii la Marea Neagră.* «Graiul Românesc», 1927, An. I, No. 3.

131. — *Drepturi române și bulgare în Dobrogea*: *Drepturi etnice*. Partea întâia. «Neamul Românesc», No. 172 din 24 Iunie 1918.

132. — *Drepturi române și bulgare în Dobrogea*: *Drepturi etnice*. Partea doua. Ibid. No. 173 din 25 Iunie.

133. — *Drepturi române și bulgare în Dobrogea. Drepturi etnice*. Partea treia. Ibid. No. 174 din 16 Iunie.

www.digibuc.ro

134. — *Drepturi române şi bulgare în Dobrogea. Drepturi etnice.* Partea patra. Ibid. No. 175 din 27 Iunie.
135. — *Coasta de argint.* Extras din «Buletinul Societ. Regale Române de Geografie». Bucureşti, 1926, 21 pp.+4 pl.
136. — *Românii în Delta Dunării la sfârşitul secolului XVIII.* Extras din «Omagiu lui I. Bianu». Bucureşti, «Cultura Naţională», 1927, 7 pp.
137. — *Românii locuiau Delta Dunării în veacul XV.* Extras din «Graiul Românesc», 1927, No. 7.
138. — *Dunărea de jos în viaţa poporului român.* Ibid., 1927, No. 10, pp. 197—216.
139. WACHMANN (HERM.) — *Zur Geschichte des Deutschtums in Rumänien und der Dobrudscha.* «Siebenbürgisch-Deutsche Tagespost», 1919, No. 12.

ANTHROPOLOGIE

1. BASSANOWITCH. — *Materiaux pour l'éthnographie sanitaire de la Bulgarie (districte de Lom).* Sofia, 1891. Un volum in 8⁰.
2. FÉLIX (DR. I. I.) — *Antropologia. Studiu relativ la Români.* «Bulet. Soc. de Şt.». An. IX, No. 6, pp. 713—743.
3. ISTRATI (Dr. C.) — *Sur un crâne trouveé à Constantza (Kustendje), Dobrodja.* Ibid. An. IX, No. 5, pp. 613—619.
4. PITTARD (EUGÈNE.) — *Note sur deux crânes macrocéphales trouvés dans un tumulus à Kustendje (Dobrodja).* «Bullet. Soc. de Ştiinţe». An. IX (1900), No. 5, pp. 620—629.
5. — *Anthropologie de la Roumanie. Étude de 30 crânes romains provenant de Cocoşu (Dobroja).* Ibid. An. XI No. 1—2, pp. 114—127.
6. — *Contributions à l'étude anthropologique des Tziganes dits Roumains.* Ibid. An. XI, No. 1—2, pp. 128—144.
7. — *Contributions à l'étude anthropologique des Kurdes de Dobrodja.* Ibid. An. XI, No. 3, pp. 293—301.
8. — *Contributions à l'étude anthropologique des Albanais de Dobrodja.* Ibid. An. XI, No. 3, pp. 302—311.
9. — *Contributions à l'étude anthropologique des Tziganes Turkomans de Dobrogea.* Ibid. An. XI, No. 4, pp. 457—468.

www.digibuc.ro

10. — *Contributions à l'étude anthropologique des Grecs de Dobrodja*. Ibid. An. XI, No. 4, pp. 469—481.

11. — *Contribution à l'étude anthropologique des Roumains du Royaume*. Ibid. An. XII, No. 1 și 2, pp. 33—87.

12. — *Les Skoptzy, Modifications anthropométriques apportes par la castration*. Ibid. An. XII, No. 3 și 4, pp. 176—222.

13. — *Contribution à l'étude anthropologique des Tziganes dits Tatars de Dobrodja*. Ibid. An. XII, No. 5 și 6, pp. 379—390.

14. — *Contribution à l'étude anthropologique des Tziganes dits Bulgares de Dobrodja*. Ibid. An. XIII, No. 1 și 2, pp. 70—91.

15. — *Quelques désidérats de l'anthropologie en Roumanie*. Ibid. An. XIII, No. 5 și 6, pp. 466—485.

16. — *Analyse de quelques grandeurs du corps chez l'homme et chez la femme* (1210 Tziganes provenant de Dobroudja). Ibid. An. XV, No. 3 și 4, pp. 231—235

17. — *La taille, le buste, les membres supérieurs et inférieurs. chez* 1213 *tziganes des deux sexes* (783 hommes et 430 femmes), *étudiés principalement dans la Dobroudja*. Ibid. An. XVII, No. 3 și 4, pp. 207—255.

18. — *Les peuples sporadiques*: *Contribution à l'étude anthropologique des Albanais; rencontrés principalement dans la Dobrodja*. Ibid. An. XIX, No. 3, pp. 395—438

19. — *Contribution à l'étude anthropologique des populations sporadiques de la Dobrogea: Les Lages*. Ibid. An. XIX. nr. 5, pp. 907—938,

20. — *Les peuples sporadiques de la Dobroudja*. III. *Contributions à l'étude anthrop. des Kurdes*. Ibid. XX, No. 1, pp. 33—68.

21. — *Les peuples pooradiques de la Dobroudja*. IV. *Contribution à l'étude anthrop. des Turcs Osmanli*. Ibid. An. XX, No. 4 și 5, pp. 500—544.

22. — *Les peuples sporadiques de la Dobroudja*. V. *Contribution à l'étude anthrop. des Arméniens*. Ibid. An. XXI, No. 5, pp. 341—368.

23. — *Nouvelles recherches sur les Skoptzky*. Ibid. An. XXII, No. 4 și 5, pp. 298—306.

24. — *Les peuples sporadiques de la Dobroudja*. VI. *Quelques dissé-*

www.digibuc.ro

minés: Tcherkesses, Arabes et Négres. Ibid. An. XXII, No. 4 și 5, pp. 307—328.

25. — *Les peuples sporadiques de la Dobroudja*. VII. *Contribution à l'étude anthropologique des Serbes*. Ibid. An. XXII, No. 6, pp. 427—454.

26. — *Contribution à l'étude anthrop. des populations de la Dobrodja*. VIII. *Les Tatars*. Ibid. An. XXIII, No. 1 și 2, pp. 43—117.

27. — *Les populations de la Dobrodja*. IX. *Les Bulgares*. Ibid. An. XXIV, No. 1 și 2, pp. 45—120.

28. — *Documents somatologiques pour l'étude des Tziganes*. Ibid. An. XXIV, No. 3 și 4, pp. 144—213.

29. — *Anthropométrie comparative des populations balkaniques*. Ibid. An. XXIV, No. 5 și 6, pp. 294—301.

30. — *La Roumanie: Valachie, Moldavie, Dobroudja*. 50 illustrations dont 35 hors-texte, d'après des photographies prises par l'auteur. Paris. «Éditions Bossard», 1917. 8⁰, 323 pp.

31. — *Étude sur l'indice cephalique en Roumanie*. «Bulet. Soc. Reg. Rom. de Geografie», Tom. XLV (1926). (La Dobroudja, pp. 70—74).

PREISTORIE. ISTORIE.

1. *Analele Dobrogei*. Revista Soc. Culturale Dobrogene. Director: C. Brătescu. Constanța, 1920 (cont. Cernăuți).

2. ANDRIEȘESCU (ION). — *Contribuțiuni la Dacia înainte de Romani*. Teză de doctorat. Iași, 1912. 8⁰, VIII f.+124 pag.+8 pl. + 1 hartă

3. — *Dela preistorie la evul mediu. Păreri îndrumătoare și fapte arheologice și istorice*. București, «Cultura Națională», 1924. 8⁰, 97 pp.

4. ARBORE (AL. P.) — *Cotul Bugeacului. O încercare de reconstruire istorică a unui ținut de hotar dobrogean*. «Analele Dobrogei», An. II, No. 3, pp. 331—359.

5. — *Câteva însemnări etno-istorice asupra Dobrogei în veacul de mijloc: Raguzanii*. Ibid. An. III, No. 1, pp. 36—47.

6. *Arhiva Dobrogei*. Revista Soc. pentru cercetarea și studierea Dobrogei. Publicație trimestrială. Vol. I, 1916, sub direcțiunea

www.digibuc.ro

d-lui Const. Moisil și sub auspiciile Administr. Casei Şcoalelor. Vol. II, 1919, 312 pag. sub direcțiunea d-lor: Const, Moisil și C. Brătescu. Vol. III, 1920, No. 1, 40 pag. Bucureşti, «F. Göbl Fii» (24×17).

7. ARMINGAUD (J.) — *Venise et le Bas-Epire. Histoire des relations de Venise avec l'Empire d'Orient, depuis la fondation de la république jusqu'à la prise de Constantinople au XIII-e siècle.* par ... ancien membre de l'école française d'Athènes, professeur d'histoire au Collège Rollin. Extrait des «Arhives des missions scientifiques et litéraires». Tome IV-ème. Deuxième série. Paris, «Imprim. Impériale», 1868. 8⁰, 8 ff. +149 pp.

8. BĂNESCU (N.)— *Les premières témoignages byzantins sur les Roumains du Bas-Danube.* «Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher». An. III, 1920.

9. — *Paristrion, un ducat de graniță bizantin în Dobrogea.* «Analele Dobrogei». An. II, No. 3,

10. — *Cele mai vechi știri bizantine asupra Românilor dela Dunărea de Jos.* Comunicare cetită la Academia Română în ședința publică dela 7 Iunie 1921. «Anuarul Instit. de Istorie națională din Cluj» pe 1921—1922. An. I, pp. 138—160.

11. — *Changements politiques dans les Balkans après la conquête de l'empire bulgare de Samuel* (1018), *nouveaux duchés Byzantins: Bulgarie et Paristrion.* «Bull. de la Sect. historique de l'Acad. Roum.». Tome X (1923), pp. 1—24.

12. — *Un Duc byzantin du IX-e siècle: Katakalon Kékaumenos.* Ibid. Tome XI (1924), pp. 1—12.

13. BARIȚIU (G.) — *Campani'a de la 1444. Batali'a de la Varna.* «Analele Soc. Academice Romane». Sessionea annului 1873. Tomulu allu VI-lea, pp. 70—81.

14. BAZANCOURT (Baron de.) — *L'Expédition de Crimée. L'armée française à Gallipoli, Varna et Sébastopol.* Par ..., chargé de mission en Crimée pour écrire l'histoire de la guerre. Avec portraits. Paris, «Amyot», 1860. 2 vol. in 8⁰. Réimprimé en 1863—1864.

15. BÉDOLIÈRE (É. de la.) — *Sébastopol. Histoire de la guerre d'Orient.* Troisième série illustrée par Janet-Lange. Paris, «Gustave Barba», Libr. Édit. (1855). 80 pp.

www.digibuc.ro

16. BAYER (M.) — *Mémoire sur la première expédition des Russes à Constantinople*. Traduit en abrégé du latin avec des remarques additionnelles «nouveau voy.». Tom. XII (1821), pp. 228—252.
17. BIBESCO, (le prince GEORGES) — *Histoire d'une frontière. La Roumanie sur la rive droite du Danube*. Ouvrage accompagné de cartes. Deuxième édition. Paris, «Plon et C-ie», 1881. 8⁰, VII ff+258 pp.
18. — *Istoria unei frontieri. România pe malul drept al Dunării*. Trad. din franceză de ALEX. EM. FLORESCU. Bucureşti, «F. Göbl, Fii», 1883. 8⁰, VII f.+279 pp.
19. — *Iarăşi Arab-Tabia şi Guvernul Român*. Bucureşti, «F. Göbl, Fii», 1884. 8⁰, 15 pp.
20. BORIS (Dr.) — *Caractères des Scythes et caractères des Slaves. Ovide en exil. La frontière scythique de l'empire au temps d'Ovide*. Par le docteur BORIS, membre titulaire de l'Académie nationale de Reims. Extrait du tome CXVII des «Travaux de l'Académie nationale de Reims». Reims, «Impr. de l'Académie», 1906. 8⁰, 40 pp.
21. BRĂTESCU (C.) — *Dobrogea la Ovidiu*. «Anuarul de geografie şi anthropog.», 1911, pp. 1—22.
22. — *O nouă contribuţie la chestia Dobrogei*. «Neamul Românesc». No. 52 din 22 Febr. 1918.
23. — *Noi contribuţii la chestia Dobrogei*. Ibid. No. 61 din 3 Martie 1918.
24. — *In chestia Dobrogei*. Un răspuns d-lui prof. L. I. Miletici. Ibid. No. 82 şi 83 din 24 şi 25 Martie 1918.
25. — *Nume vechi ale Dobrogei: Vlahia lui Asan şi Vlahia Albă* (1186 sec. XIII). «Arhiva Dobrogei». Vol. II, 1919, pp. 18—31.
26. — *Dobrogea la 1444. Lupta dela Varna*. Ibid. Vol. II, pp. 96—115.
27. — *Dobrogea în sec. XII; Bergean, Paristrion* «Analele Dobrogei» An. I, pp. 3-38.
28. — *Pecenegii*. Pagini de istorie medievală de GEORGIOS KEDRENOS. Ibid. An. V şi VI (1924 şi 1925), pp. 145—154.
29. BRĂTIANU (G. I.) — *Vicina. Contributions à l'histoire de la domination byzantine et du commerce gênois en Dobrogea*. «Bull. de la

www.digibuc.ro

Sect. historique de l'Acad. Roum.». Tome X (1923), pp. 1—77. Avec 2 facs.

30. CANTEMIRU (DEMETRIU.) — *Istori'a Imperiului Ottomanu*; *crescerea și scăderea lui*, cu note foarte instructive. Tradusă de Dr. Iosifu Hodosiu. Partea I, p. 309—311 Dobrudja. Bucuresci. Edit. Soc. Academice Romane. MDCCCLXXVI.

31. CASSIUS-COCCIANUS (DIO.) — *Istori'a Romana de la Nerone pene la Alexandru Severu*. D.CCCVI-CMLXXXII. (Cartea LXI—LXXX). Trad. de Angelu Demetrescu. Bucuresci. Tip. «Soc. Acad. Române», 1878. 8⁰, 247 pp.

32. CHALCOCONDYLAS (LAONICUS.)— Historiae Turcarum libri X, graec.-lat., ed. C. A. Fabrotus. Paris, 1630, fol. (din: «Byzant. historiae scriptores». Ed. Em. Bekker. Bonnae 1843. 8⁰).

33. CONSTANTINESCU (N. A.) — *Intinderea Raialelor*. «Anuarul de geografie și anthropog.». București. An. II, 1911.

34. COTOV (BRUTUS.) — *Intemeierea și desvoltarea orașului Tulcea*. Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1909 8⁰. 40 pp.

35. — *Cerchezii un neam dispărut din Dobrogea*. «Analele Dobrogei». An. II, No. 3,

36. — *Biserica Sf. Nicolae din Tulcea*. Ibid, an. VII (1926), pp. 1—12.

37. CULEA (AP. D.) — *Românii ardeleni în Dobrogea*. «Tribuna». Sibiu. No. din 20 și 21 Ian. 1912.

38. — *Românii din Caliacra și Durostor. (Cadrilaterul)*. «Graiul Românesc». An. I, 1927, No. 6, pp. 117—123. Cu ilustrații.

39. DAMÉ (FRED.) — *L'état Roumain et Pays de l'Orient*. Neutralisation de la Roumaine. Bucarest. «Dor P. Cucu», 1877. 8⁰, 32 pp.

40. DANAILLOV (le PROF. GEORGES TH.) — *Les Prétentions de la Roumanie sur le territoire bulgare et la ville de Silistrie*. Conférence tenue le 10 (23) Mars 1913. Sofia. «Impr. de l'État», 1913. 62 pp.

41. DENY (J.) — *Sari Saltig et le nom de la ville de Babadaghi*. «Mélanges offerts à M. Émile Picot, par ses amis et ses élèves». Paris, 1913. Tom. II, pp. 1—15.

42. DIACONUS (LEON.) — *Războiul bizantino-rus între Ion Tzimisces și Swiatoslaw la Silistra*. (Trad. C. Brătescu). «Analele Dobrogei». An. I, No. 2.

www.digibuc.ro

43. *Die neubulgarische Pontusstadt Varna.* «Oesterreichische Monatsschrift für den Orient». Herausgegeben von Orientalischen Museum in Wien. IV Jahrg., No. 10. October. Wien, 1878, pp. 147—152.
44. *Dobrogea.* Schiță geografică istorică. București, 1913. 8⁰, 54 pp. + 1 h.
45. *Dobrogea (La) Roumaine.* Études et documents. Trad. du roumain, par M-elle A. Demetrescu. Extrait du: «Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale». Bucarest, 1919. 8⁰, 2 ff + 174 pp.
46. *Dobroudja (La).* Géographie, histoire, éthnographie, importance économique et politique, par: Le Prof. A. Ischirkof, Prof. V. N. Zlatarscky, Prof. L. Miletich, C. Skorpil, Prof. St. Romansky, etc. (Union des savants, des écrivains et des artistes bulgares). Sofia. «Imprimérie de la Cour», 1918. 8⁰, IV ff. + 348 pp. + 1 carte + 5 tabl. + 4 figg.
47. DRAGOMIR (N.) — *Din trecutul oierilor Mărgineni.* «Lucrările Inst. de Geografie al Univ. din Cluj». Vol. II, 1926, pp. 195—275.
48. DREYER (COL. de). — *La Débacle bulgare.* Deuxième Guerre Balkanique de 1913. Paris. «E. Leroux», 1913, 8⁰, 182 pp. + 10 pl.
49. DUCKTETT (W. A.) — *La Turquie pittoresque.* Histoire, moeurs, descriptions. Préface par Théophile Gauthier. (Chapitre VII: Le Danube. — Les Balkans. — La Dobroutcha. — Le mur de Trajan). Paris. «Victor Lecon», 1855, 8⁰, XVIII ff + 304 pp. Gravures.
50. ERODOT. — *Istoriile.* Traducere română din limba originală, însoțită de textul elinesc și de note critice, geografice, etnografice, filologice și gramatice, de Dim. Ion Ghica. București. «Socec et Co.», 1902 8⁰. Vol. IV. Cartea IV. Melpomene. 306 pp.
51. FISCHER (DR. EMIL). — *Vier prähistorisch Ansiedlungen an der unteren Donau.* Eine Zwergenrasse in Rumänien. «Festschrift zu dem «deutschen Ferienhochschulkurs». Hermannstadt, 1921, pp. 54—65. Cu 2 pl.
52. *Fragments historiques et géographiques sur la Schythie la Sarmatie et les Slaves.* Brunswick, 1795.

www.digibuc.ro

53. GHEORGHIU (ELENA M.) — *Istoria orașului Tomis*, Conferință ținută în Constanța în seara de 25 Iunie 1891. București. Tip. «Gutenberg» 1891. 24 pp.
54. GHICA (ION T.) — *Luarea Silistrei*. București, 1915. 65 pp.
55. GHICA (VLADIMIR I.)—*Sultanul Abdul-Medgid și Domnii Români la Silistra*. «Revista Catolică», An. I, 1912, No. 1, pp. 77—82.
56. *Grenzberichtigung in Bessarabien*. «Austria». Wochenschrift für Volkswirthschaft und Statistik. VIII Jahrg. II. Bd. Wien 1856,
57. *La guerre en Orient. Par un officier supérieur*. «Journal des sciences militaires». Paris, 1878. 53-e an., VIII-e série. Tome XVI, pp. 435—464; Tome XVII, pp. 589—614; Tome XVIII, pp. 65—88; 241—276, 577—620; 54-e année, VIII-e série. Tome XIX, p. 25—50, 181—206, 369—394, 521—544; Tome XX, pp. 559—604.
58. GUȘU (APOSTOL.) — *Note despre Dobrogea*. «Neamul Românesc», No. 64 din Mart. 1918.
59. HAMMER (J. de.) — *Histoire de l'empire ottoman depuis son origine jusqu'à nos jours*. Ouvrage puisé aux sources les plus authentiques et rédigé sur des documents et des manuscrits la plupart inconnus en Europe. Traduit de l'allemand sur les notes et sous la direction de l'auteur, par J. J. Hellert. Paris. «Bellizards, Barthès, Dufour et Lowel» (de l'imp. de Dupuy), 1835 et ann. suiv. 18 vol. în 8⁰. Atlas.
60. HALLING. — *Geschichte der Schythen*. Berlin, 1883. Un volum în 8⁰.
61. HAȘDEU (B. P.) — *Istoria critică a Românilor. Pemântul Țerrei-Romanesci*. Volumul I. Intinderea teritorială. Nomenclatura. Acțiunea naturei. Edițiunea II. Revăzută și foarte adausă. Bucuresci. Tip. «Thiel et Weiss», 1874, 76 + 316 pp.
62. — *Histoire critique des Roumains*. La Walachie jusqu'a en 1400, I. Extension territoriale. (Chapitre XVII: Dobrodja, pp. 111—116. Bucarest. «J. Zsollasy». Edit. 1878, 120 pp.
63. HOGGUER (BARON d'.) — *Renseignement sur la Dobroudja, son état actuel, ses resources et son avenir*. Bucarest. «Impr. de l'assoc. acad. roum.», 1878. 45 pp.

www.digibuc.ro

64. — *Informațiuni asupra Dobrogei; starea ei de astăzi, resursele și viitorul ei*. Februarie 1879. Bucuresci. «Socec et Co.», 1879, 55 pp.
65. HONIGBERGER (R.) — *Dobrogeafahrt*. «Deutsche Tagespost». 1922, No. 158, 166, 161; «Bukarester Gemeindeblat», 1922, No. 22 și 25.
66. IEȘAN (ISIDOR). — *Secta paterenă în Balcani și în Dacia traiană*, împreună cu Istoria Balcanului până la ocuparea lui definitivă prin Osmani. București. «C. Sfetea», 1912. 8°, 838 pp.
67. IONESCU (I.) — *Românii din Dobrogea*. «România Literară». Iași, 1855, No. 2 din 5 Ian.
68. IONESCU-DOBROGEANU (COLONEL). — *Cercetări asupra orașului Constanța*. Geografie și istorie. Bucuresci. Tip. «Th. Basilescu», 1897, 98 pp.
69. — *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*. Cu 5 hărți, 6 planșe, 5 crochiuri, 6 schițe, 100 fig. și un indice bibliogr. București. «I. V. Socec», 1904, 1040 pp.
70. — *Note relative la istoria Dobrogei*. «Bulet. Soc. Geogr. Române». Vol. XXXIV.
71. — *Un veac și jumătate din viața Dobrogei medievale*. Ibid. Vol. XXXVI. pp. 569—599.
72. — *Dobrogea și Constanța acum 100 de ani*. «Viața Dobrogeană» Constanța. An. I, 1927, No. 3.
73. IORGA (N.) — *Acte și fragmente cu privire la Istoria Românilor*, adunate din depozitele de manuscrise ale apusului și publicate cu sprijinul Minist. Instrucțiunii. București. «Imprimeria Statului», 1895—1897. Vol. I (1895). LXI f + 400 pp.; vol. II (1896) XCI f + 740 pp.; vol. III (1897), 112 pp.
74. — *Dobroudja*. «La Grande Encyclopédie». Paris. (H. Ramirault et Cie). Tome XIV, p. 786.
75. — *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*. Academia Română. Publicațiuni istorice. București. «Carol Göbl», 1900.
76. — *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*. Editura Minist. de Instrucțiune. București. «I. V. Socec», 1901—1913. Vol. III (1904) XI f + 660 pp., vol. VIII (1906) 201 pp.; vol. XIX (1905) 223 pp.; vol. X (1905) 451 pp.;

www.digibuc.ro

vol. XI (1906) 305 pp.; vol. XVIII (1910) 103 pp.; vol. XXI (1911) 613 pp.; vol. XXII (1913) 470 pp.

77. — *Geschichte des Rumänischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen.* (Erster Band bis zur Mitte des 16 Jahr.). Gotha. «Friedrich A. Perthes», 1905. 8⁰, 402 pp.

78. — *Geschichte des Rumänischen Volkes.* Zweiter Band. (Bis zur Gegenwart). Gotha, 1905, 541 pp.

79. — *Constatări istorice cu privire la viața agrară a Românilor.* (Studii și Docum. vol. 18). București. «Socec et Co.» 1908. 92 pp.

80. — *Ce reprezentăm în Dobrogea.* Idei din conferința ținută în ziua de 11 Ianuarie. 1910. Vălenii de Munte, 1910, 22 pp.

81. — *Veneția în Marea Neagră. I. Dobrotici.* «An. Acad. Rom. Secț. Ist.». Seria II. Tom. XXXVI. Idem. Tom.. XXXVII.

82. — *Istoria Războiului Balcanic.* Lecții ținute la Universitatea din București. București, 1915. 8⁰, 152 pp.

83. — *Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea.* Iași. «Imprimérie de l'État», 1917, 92 pp. Idem «Analele Dobrogei». An. III, No. 1, pp. 1—48.

84. — *Ceva nou despre Constanța.* «Neamul Românesc», No. 50 din 20 Febr. 1918.

85. — *O apărare de drepturi.* Ibid, No. 140 și 141 din 23 și 24 Mai 1918.

86. — *Cum am intrat noi în Dobrogea.* Ibid., No. 144 și 145 din 27 și 28 Mai 1918.

87. — *Cum își creiază Bulgarii drepturi în Dobrogea.* Ibid., No. 191 din 13 Iulie 1918.

88. — *Cum am căpătat Dobrogea?* Ibid., No. 268 din 15 Oct. 1918.

89. — *Les premières cristalisations de l'état roumain.* «Bull. de la Sect. hist. de l'Acad. Roum.», V—VII-e année, No. 1 (1920), pp. 33—46.

90. — *Histoire des Roumains et de leur civilisation.* Paris. «Henry Paulyn». Edit. 1920, XVIII ff + 290 pp.

91. — *Românii pe malul drept al Dunării.* Conferință ținută în Constanța la Octombre 1927. Biblioteca «Cuvântul», No. 6. Vălenii de Munte (1928), 12 pag.

www.digibuc.ro

92. ISCHIRKOFF (DR. A.)— *Les Bulgares en Dobroudja*. Aperçu historique et éthnographique. Avec une carte. Berne, 1919. (23 × 16), 189 pp.

93. IVANOFF (J.) — *Les Bulgares devant le Congrès de la Paix*. Documents historiques, éthnographiques et diplomatiques. Avec trois cartes en couleurs. Berne. «Paul Haupt», 1919, 225 pp.

94. JORDANES. — *De Getarum sive Gothorum origine et rebus geticis*. Stuttgartiae, 1866, un vol. în 8⁰, ed. C. A. Closs.

95. JUNG (JULIUS.) — *Römer und Romanen in den Donauländern*. Historisch-ethnographische Studien. Insbruck, 1877. 8⁰, XLIV, f. + 315 pp.

96. — *Fasten der Provinz Daciens mit Beiträgen zur römischen Verwaltungsgeschichte*. Insbruck, 1894. 8⁰, 192 pp.

97. KARADJA (C. J.) — *Un istoric turc despre noi (Evlia Celebi)* veac. XVII-lea «Revista Istorică, 1923. An. IX, No. 3—4, pp. 93—94.

98. LADIMIR (JULES.) — *Les Russes et les Turcs*. Histoire complète de leur différends, de leur guerres et notamment de la campagne de 1853, etc. Paris. «Ruel aîné», 1853. Un volum în 8⁰.

99. LEBRUN (FRANCISC.) — *Études Documentaires sur les questions Roumaines. La Dobroudja*. Esquisse historique, Géographique, Ethnographique et Statistique, par.... Correspondant du «Matin» en Roumanie. Avec une Préface de M. E. de Martonne, Professeur à la Sorbone. Avec une carte coloriée hors texte. Paris. «Félix Alcan», 1918, 44 pp.

100. LENORMANT (CH.)—*Les Grecs et les Scythes du Bosphore Cimérien*. Extrait d'un mémoire par..., membre de l'Académie des inscriptions et belles-letres, lu dans la séance publique annuelle des cinq Académies, le 13 août, 1859. S. l. n. d. Paris. «Didot F. et Comp.», 1859, 4⁰, 22 pp.

101 LAPEDATU (AL.) — *Pretențiunile Bulgarilo asupra Dobrogei. Dominația politică. 2. Viața istorică. 3. Raporturile etnice*. «Neamul Românesc», Nr. 179, 181 și 185 din Iulie 1917.

102. LITZICA (C.)—*Castrele romano-bizantine în Dobrogea*. «Convorbiri Literare». An. LII (1920), No. 3 și 4, pp. 198—205.

www.digibuc.ro

103. MALHERBE (RAOUL de.)—*L'Orient*: 1718—1845. Histoire, politique, réligion, moeurs, etc. Paris. «Gide», 1846, 2 vol. în 8⁰. Avec un tableau.

104. MATEESCU (G. G.) — *Strămoșii noștri*. Cursuri ținute la Universitatea populară din Vălenii de Munte. (Biblioteca «Cuvântul», No. 4). Vălenii de Munte, f. an. 45 pp.

105. MARTONNE (EMM. de.) — *Travaux du Comité d'études. La Dobroudja*. Avec deux appendices et une Carte. Paris. «Impr. Nationale», 1918, 20 pp.

106. METRONIU (A.) — *Dobrogea și dreptul nostru; după cercetările din urmă*. «Neamul Românesc», No. 45 din 15 Febr. 1918.

107. MICHEL (JULES.) — *Les travaux de défense des Romains dans la Dobroudcha*; Kustendje et le retranchement connu sous le nom de fosse de Trajan, d'après les documents réunis pendant la mission danubienne. Paris. «Lahure et Cie», 1862, 8⁰ 44 pp. avec 2 planches.

108. MICKIEWICZ (ADAM.) — *Les Slaves*. Cours professé au College de France et publié d'après les notes sténographiées. Cinque Tomes (1840—1841). Paris. «Comon». Edit., 1849.

109. MILETICH (L.) — *Das Ostbulgarische*. «Kaiserliche Akademie der Wissenschaften». Südslavischer Dialekt — Studien. Heft II. (Linguist. Abtheilung). Wien. A. Hölder. 1903. Cu: „Dialectologische Karte des Ostbulgarischen" 302 pp.

110. — *Staroto bălgasko naselenie văv Săveroistocina Bălgarii, otă dr...* (Bălgarska Biblioteka, No. 1). Sofia, 1902, 8⁰ 224 pp.

111. MOISIL (CONST.) — *Despotatul lui Dobrotici*. «Convorbiri Literare». An. XL (1906), No. 6, 7 și 8, pp. 680—692.

112. — *Cetăți romane la Dunărea de jos*. «Bulet. Comis. Monum. Istorice». An. II (1909), pp. 85—92.

113. — *Lupta pentru apărarea drepturilor românești asupra Dobrogei*. «Arhiva Dobrogei», vol. III (1919), pp. 153—181.

114. — *Din istoria Dobrogei*. Populațiunea veche. Ibid. Vol. III (1920), pp. 29—35.

115. MOLT E (COL. BARON de.) — *Campagnes des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828 et 1829*. Traduit de l'allemand du..., par A. Desambler, prof. à l'école d'état major. Paris. «Doumaine

www.digibuc.ro

et Reinwald», 1854 2 vol. în 8°. Vol. I, VII ff. + 254 pp. Vol. II, 2 ff. + 244 pp. Cartes, plans.

116. NICORESCU (P.) — *O așezare antică la Cicrâcci.* «Analele Dobrogei». An. III, No. 4.

117. ONCIUL (D.) — *Date istorice asupra Dobrogei.* «Revista Istorică». An. V (1919), pp. 48.

118. — *Mircea cel Bătrân.* Cuvântare comemorativă la cinci sute de ani dela moartea lui. Ed. Acad. Rom. București. 1918. 25 pp.

119. PAGANEL (CAMILLE). — *Histoire de Scanderbeg ou Turcs et chrétiens en XV-e siècle.* Paris. «Didier», 1855 în 8° et 12°, 2 ff + LXXXIV + 464 pp.

120. PANAITESCU (P. P.)—*O nouă dovadă de romanitatea Dobrogei. Mărturisiri rusești.* «Neamul Românesc», No. 108 din 19 April 1918.

121. PAPADOPOULO-VRETOS (ANDRE). — *La Bulgarie ancienne et moderne sous le rapport géographique, historique, archéologique et commerciel.* St. Petersbourg. 1856. 246 pp.

122. PAPAHAGI (PERICLE). *Tulcea, Isaccea și Vrancea.* «Dunărea». nr. 2—4. pp. 31—38.

— *Ostroavele dunărene.* Ibid. nr. 5—8. pp. 117—120.

123. PARFENI (V.) — *Studiu istoric al campaniei româno-bulgare din anul 1913.* Conținând: tot mersul acestei campanii, precum și rezultatele reale dobândite de țară. Ediția II-a. București. Tip. «Profesională», 1915, 33 pp.

124. PÂRVAN (V.) — *Salsovia.* «Convorbiri Literare». An. XL (1906), No. 10, pp. 962—975. Idem No. 11, pp. 1017—1040.

125. — *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube.* D'après les dernières découvertes. arhéologiques. «Bull. de la Sect. hist. de l'Acad. Roumaine». Tome X (1923), pp. 1—25. Avec une carte.

126. — *Getica. O protoistorie a Daciei.* Lucrare însoțită de 462 figuri, 43 planuri și 2 hărți. «Acad. Rom.» Seria III. Mem. Secț. Ist. Tom. III. Mem. 2 (1926) 850 pp.

127. PAYSAN du DANUBE. — *La Roumanie devant la Conférence de Londres, par...* Liège. «Léon de Thier», 1883. 83 pp.

128. PELLOUTIER. — *Discours sur l'Expedition de Cyrus contre les Scythes.* «Mémoires de l'Académie Royale de Berlin», pour l'an 1751. Tom. X.

www.digibuc.ro

129. PETRESCU MALCOCI (AL.) — *Contribuţii la chestia Dobrogei.* «Neamul Românesc», No. 87 din 29 Mart. 1918.
130. PEYSSONNEL (M. de.) — *Observations historiques et géographiques sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube et du Pont-Euxin.* Par..., ci-devant consul pour La Majesté auprès du Khan des Tartares, puis consul général dans le royaume de Candie, aujourd'hui consul à Smyrne, correspondant de l'Académie royale des Inscriptions et Belles-Lettres et associé de celle de Marseille. Paris. «Tilliard», 1765, 4⁰, XLIV ff. + 364 pp. Cartes et figg.
131. PHARAON (JOANNY.) — *Esquisse historique et politique sur Mahmoud II et Nicolas I-er, suivie de la description de Schumla, Varna, Adrianople et Constantinople.* Paris. «Lecointe», 1829. Un volum în 8⁰.
132. PHILLIPIDE (ALEXANDRU.) — *Originea Românilor. Ce spun isvoarele istorice.* Iaşi. «Viaţa Românească», 1923 8⁰, XL f.+889 pp.
133. POPA-LISEANU (G.) — *Incercare de monografie asupra Cetăţii Drâstorul-Silistra.* Cu 2 hărţi şi ilustraţiuni. Bucureşti. «Minerva», 1915. IV f. + 244 pp.
134. — *Cetăţi şi oraşe greco-romane din noul teritoriu al Dobrogei.* Cu 1 hartă şi ilustraţiuni. Bucureşti. Tip. «Ion C. Văcărescu», 1914, 86 pp.
135. PORPHIROGENETA(CONST.)—*Libri II de ceremoniis latiniis aulae byzantinae.* Lipsiae, ed. I. I. Reiskii, 1751—54, 2 tomuri. «Byzantinae historiae sacriptores». Bonnae, 1829—1830, 2 tomuri în 8⁰.
136. POUJADE (EUGÈNE.) — *Chrétiens et Turcs.* Scènes et souvenirs de la vie politique, militaire et réligieuse en Orient. Paris. «Didier et Cie», 1859. Un volum în 8⁰.
137. PROKOPIOS (CAESAREUS.) — *Historiarum sui temporis libr. III etc.* Paris, 1662-63, ed. Maltreti, 2 tomuri în folio. «Byzantinae historiae scriptores». Bonnae, 1833-38, ed. G. Dindorf, 3 tomuri în 8⁰.
138. RIGOT (CHARLES.) — *Grèce-Turquie-Le Danube.* Paris. «Ollendorf», 1886, 8⁰, VI ff. + 303 pp.
139. RIZOFF (DR. A.) — *Die Bulgaren in ihren historischen, ethnographischen und politischen Grenzen.* (Atlas mit 40 Landkarten). Şi în englezeşte, franţuzeşte şi bulgăreşte. Berlin «Wilhelm Greve», 1917, 21 f. + 74 pp.

www.digibuc.ro

140. ROBERT (CYPRIEN.) — *Les Slaves de Turquie, Serbes, Monténégrins, Bosniaques, Albanais et Bulgares.* Leur ressources, leur tendances et leur progrès politiques. Paris. «Passard», 1844, 2 volume în 8⁰.
141. ROȘCULEȚ (N.) — *Noi contribuții la chestia Dobrogei.* «Neamul Românesc», No. 98 din 9 April 1918.
142. SACHELARIE (ST. IONESCU.)—*Istoria orașului Tulcea.* Conferința corpului didactic urban din Tulcea, din 29 Octombre 1894. (Manuscris, 5 foi. Bibl. G. T. Kirileanu).
143. SASSU V. I. *Monografia satului Caranasuf.* «Analele Dobrogei» Anul IV. nr. 3 și 4.
144. SCĂRLĂTESCU (L.) — *Istoricul și făuritorii păcii.* București. «Cultura», 1913, 48 pp.
145. SCHAFFARIK (P. J.)—*Slavische Alterthümer, deutsch von M. v. Aerenfeld.* Leiptzig, 1843-44, 2 tom. în 8⁰.
146. SCHEINER (JOSEF.) — *Aus der Dobrudscha.* «Bukarester Gemeindeblatt», 1922, No. 46; 1924 No. 48.
147. *Schițe asupra istoricului înființării Moscheei principale din orașul Medjidie, jud. Constanța.* Constanța. «Aurora», 1906, 14 pp.
148. SCHMIDT (WILHELM.)—*Die Geten und Dacken, ein historischer Versuch.* «Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde». Kronstadt, 1859. Neue Folge, IV tome.
149. ȘERBĂNESCU (G. N.) *Monografia Com. Topalu—Constanța.* «Analele Dobrogei». An. IV. nr. 1.
150. SÉGOUR (N.) — *L'Orient défendu par la France, l'Angleterre et l'Autriche.* Rélation complète de la guerre d'Orient jusqu'à la levée du siège de Silistrie. Illustrée d'après les croquis, dessins, portraits et paysages envoyes par des officiers du génie et de l'état major. Paris. «De Gonet, Martinon», 1854. Un volum în 8⁰.
151. SICULUS (DIODORUS.) — *Bibliotecae historicae libri qui supersunt.* Lipsiae, 1828-31, ed. L. Dindorfi, 3 tom. în 8⁰. Paris. «Didot», 1842-44, ed. Dindorfii et C. Milleri.
152. SORANZIUS (LAZARUS.)—*Ottomanus sive de rebus turcicis liber unus, in tres parte divisus,* 1600. Cap. XVII, p. 39; De Acanziis et Haiduchis. Cap. XXXI, p. 79, De provincia Dobruccia. ap. Al. P. Arbore.

www.digibuc.ro

153. STEGEN (VON der). — *Conférences sur la guerre d'Orient en 1877—78*, par..., officier d'état major de l'armée belge. Bruxelles. «C. Muquardt», 1881, 8°. Avec 4 cartes.

154. STROESCU (VASILE). — *Pe căile străbunilor. Dobrogea nouă.* Cu numeroase clișee. Bazargic. Tip. «Comerciala». 1925—1927. vol. I—V.

155. ȘUȚU (MIH. C.) — *O privire asupra trecutului Dobrogei.*« Convorbiri Literare», No. 2 din 1 Mai 1881.

156. TAFRALI (O.) — *La Roumanie transdanubienne. La Dobroudja.* Esquisse géographique, historique et économique. Avec 10 figg. dans le texte et une carte hors du texte. Paris. «E. Léroux», 1918, + ff. + 195 pp.

157. TEODORESCU (C.) — *Din trecutul Dobrogei.* Conferință ținută de..., în ziua de 17 Aprilie 1897 la Congresul din Constanța. București. «Tip. Corpului Didactic», 1897, 8°. 20 pp.

158. TOCILESCU (GR. G.) — *Dacia înainte de Romani.* Cercetări asupra popoareloru carii au locuitu tierile române de a stâng'a Dunării, mai înainte de conquista acestoru tieri de cotra imperatoriul Traianu. Cu 38 stampe lithographiate, 4 charte, d'in care 2 cromolithographiate și 171 fig. în text. Partea întâia: Geographi'a antică a Daciei. Partea doua: Ethnographia Daciei. Bucuresci. Typographia Academiei Române, 1880. Un volum + f. + 974—377 pp.

159. TRAEGER (DR. PAUL). — *Studien über die Dobrudscha.* «Bilder aus der Dobrudscha». Constantza, 1918, pp. 131—292.

160. UCKERT (F. A.) — *Schythien und das Land der Geten oder Daker nach den Ansichten der Griechen und Römer dargestellt.* Weimar, 1846. Un volum în 8°.

161. URECHE (V. A.) — *Istoria Româniloru.* Cursu făcutu la Facultatea de litere din Bucuresci, după documente inedite. Publicatu sub direcțiunea profesorului. Bucuresci. «Carol Göbl», 1891—1898.

162. VALÉRIO (THÉDORE de). — *Les populations des Provinces danubiennes en* 1854. Suité de dessins d'après nature... Paris. «Gaupil et Cie», 1855. Volum în folio.

163. VÂLSAN (G.) — *Românii din Bulgaria și Serbia.* Așezare, vechime număr, fizionomie, stare economică și socială. «România și popoarele balcanice». Buc., 1913, pp. 13—27.

www.digibuc.ro

164. VÂLSAN (G.,) *Valoarea Dobrogei pentru Bulgaria și p. România.* «Neamul Românesc», No. 110 din 21 April 1918.
165. — *Drepturi bulgare și române în Dobrogea.* 1. Drepturi istorice. Ibid. No. 137 din 19 Mai 1918.
166. — *Drepturi române și bulgare în Dobrogea.* Drepturi etnice. (Partea întâia). Ibid., No. 172 din 24 Iunie 1918.
167. — *Drepturi române și bulgare în Dobrogea.* Drepturi etnice. (Partea doua). Ibid. No. 173 din 25 Iunie 1918.
168. — *Drepturi române și bulgare în Dobrogea.* Drepturi etnice. (Partea treia). Ibid. No. 174 din 26 Iunie 1918.
169. — *Drepturi române și bulgare în Dobrogea.* Drepturi etnice. (Partea patra). Ibid. 175 din 27 Iunie 1918.
170. — *Românii în Dobrogea de pe o hartă din cca. 1774.* «Analele Dobrogei». An. I, No. 4, pp. 532-540.
171. — *«Bulgarii» lui Boscovich.* «Lui N. Iorga: Omagiu». Craiova, 1921, pp. 313—318. «Analele Dobrogei». An. III, No. 3, pp. 319-324.
172. — *Rectificări și adausuri la «Bulgarii» lui Boscovich.* Ibid. (Analele Dobrogei). An. III, No. 3, pp. 442.
173. — *Românii la Marea Neagră.* «Graiul Rom.». An. I (1927), No. 3.
174. — *Românii locuiau Delta Dunării în veac. XV.* Ibid. An. I, nr. 7.
175. — *Dunărea de jos în viața poporului român.* Ibid. An. I, No. 10, pp. 197—212.
176. — *Românii în Delta Dunării la sfârșitul sec. XVIII.* Extras din «Omagiu lui I. Bianu». Buc., 1927, 7 pp.
177. — *Mocanii în Dobrogea, la 1845*, cu o «Condică de economii de oi aflători în Bulgaria». «Graiul Românesc». An. II (1928), No. 3, pp. 41—46.
178. VULCAN (P.) și MIH. MĂLDĂRESCU. — *Istoricul orașului Constanța* Constanța. «Aurora», 1911, 19 pp.
179. WUSSOW (M. de.) — *Coup d'oeil topographique sur le théâtre de la guerre d'Orient.* Traduit..., par Jules Marnier. Paris. «Gaultier Laguionie», 1829 8°, 111 pp.

ARHEOLOGIE. INSCRIPȚII

1. ANTONESCU (TEOHARI.) — *Le Trophée d'Adamclissi. Étude archéologique. Ouvrage illustré de 11 planches et 16 gravures.* Jassy. «Typographie Nationale». 1905. 252 pp.

www.digibuc.ro

2. ANTONESCU (T.) *Trofeul dela Adamclisi.* «Convorbiri Literare». An. XL (1906), No. 3—5, pp. 347—363.
3. BENDORF (OTTO). — *Adamklissi. Aus den Archäologisch-Epigraphischen Mittheilungen aus Oesterrich-Ungarn.* Jahrg. XIX. Heft 2. Wien, 1896 «A. Hölder» (Jan. 1897), 24 pp.
4. BERBIER (JULIUS). — *Ch. Robert: Notă asupra unor antichităţi culese în 1855 la Kustendje* (Dobrogea). «Analele Dobrogei». An. II, No. 2, pp. 219-221.
5. CHRISTU (GENERAL). — *Lămuriri arheologice.* (Dobrogea). «Adevărul literar şi artistic». An. IV (1923), No. 130, p. 6.
6. CICHORIUS (CONRAD). — *Die römischen Denkmäler in der Dobrudscha.* Berlin, 1904. Un volum în 8°.
7. CONTOGIORGIO (PANU). — *Diatribă asupra situaţiunii anticei cetăţi Tomis, recunoscută prin exilul lui Ovidiu.* Bucuresci. «Socec et Co.», 1887, 16 pp.
8. DIANU (ION N.) — *Istoria legiunei XI Claudia şi origina oraşului Durostor (Silittra).* Teză pentru licenţă. Bucuresci «Tip. Acad. Române». 1888. 428 pp.
9. FABRETTI. — *De columna Trajana syntogma.* Romae, 1683. Un volum în folio.
10. FLORESCU (GR.) — *Noi descoperiri arheologice la Seimenii Mari.* «Bulet. Comis. Monum. Ist. An. XVII (1924), fasc. 40, pp. 88—90.
11. KALINKA (ERNST). — *Antike Denkmäler in Bulgarien.* Unter Mitwirkung von E. Barmann, V. Dobruscky, Egger etc. Mit einer Karte und 162 Abbildung. (Kaiserliche Akademie der Wissenschaften Schriften der Balkankommission). Antiquarische Abteilung IV. Wien. «A. Hölder» 1906. 440 pp.
12. KNECHTEL (W.) — *O inscripţiune inedită.* «Revista Catolică». An. II (1913), No. 4, pp. 567—569.
13. — *Tezaurul dela Suluc, jud. Tulcea.* «Arhiva Dobrogei». Vol. III (1920), pp. 24—29.
14. LISSEANU (POPA). — *Insula Şerpilor.* «Revista p. Inst., Arch. şi Filologie». Vol. VII. 1894. fasc. II. pp. 390—416.
15. LITZICA (C.) — *Castrele romano-bizantine în Dobrogea.* «Convorbiri Literare». An. LII (1920), No. 3—4, pp. 198—205.
16. MĂNESCU (COMANDOR C.) — *Despre Dunărea preistorică şi tesaurul dela Petroasa.* Brăila, 1922. 8°, 62 pp.

www.digibuc.ro

17. MILLER (KONRAD). — *Itineraria romana*. Römische Reisewege an der Hand der Tabula Peutingeriana. Mit 317 Kartenskizzen und Text-Bildern. Stuttgart, 1916. LXXVI f. + 992 pp.
18. MOISIL (CONST.) — *O nouă inscripţie din Troesmis*. «Convorbiri Literare». An. 1908, No. 1. p. 142.
19. — *Un fragment de diplomă militară din Salsovia*. Ibid. An. 1908, No. 2, pp. 501—505.
20. — *Cetăţi romane la Dunărea de jos*. «Bulet. Comis. Monum. Istorice». An. II, 1909, pp. 85—92.
21. — *Un «mythreum» în Dobrogea*. Ibid. An. II, p. 46.
22. — *O nouă diplomă militară romană*. Ibid. An. II, pp. 113—119.
23. — *«Bisericuţele»*. Ibid. An. III (1910), pp. 29—34.
24. — *Sarcofagii de piatră din Dobrogea*. Ibid. An. III, pp. 81—88.
25. — *Unde a fost vechiul Halmyris*. Ibid. An. III, pp. 93—94.
26. — *Cetatea Biroiul*. Ibid. An. IV (1911), pp. 45—46.
27. — *Inscripţiunea grecească din Istros*. Ibid. An. IV, p. 106.
28. — *Antichităţi din Balcic*. Ibid. An. VII (1914), pp. 27—31.
29. — *Tezaurul dela Suluc*. «Cronica Numismat. şi Arheologică». An. I (1920) p. 14—16; An. III (1923), pp. 66—70.
30. MURNU (GEORGE). — *Noi săpături în Cetatea Tropaeum*. Bucureşti. «Carol Göbl», 1910. 26 pp.
31. — *Dela Cetatea Tropaeum-Adamclisi. Basilica cisternă. Studiu arheologic*. «Anal. Acad. Rom.» Seria II. Tom. XXXVI. Mem. Srcţ. Ist. Mem. 11 (1913), 20 pp. + 10 tabl.
32. — *Monumente de piatră din colecţia de antichităţi a muzeului din Adamclisi*. (Extras din «Bulet. Comis. Monum. Ist.». Fasc. 23. An. VI). Bucureşti. «Gutenberg», 1913.
33. NETZHAMMER (RAYMUND). — *Creştinătatea în vechea Tomi*. Trad. românească din «Revista Catolică». Baia Mare. «Şt. Nanasy», 1904, 49 pp.
34. — *Auf dem Razelm*. Fahrten durch weltverlassene Gegenden der Dobrogea. Bukarest. «Eminescu», 1906, 47 pp.
35. — *Greutăţi antice din Dobrogea*. «Revista Catolică». An. I (1912), No. 1, pp. 82—90.
36. — *Ceva nou despre Istros*. Ibid. An. I, No. 3, pp. 355—360.

www.digibuc.ro

37. Netzhammer (R) — *Constantin cel Mare și România*. Ibid. An. II (1913), No. 1, pp. 7—25.
38. — *Alte greutăți vechi din Dobrogea*. Ibid. An. II, No 2, pp. 164—168.
39. — *Mărunțișuri arheologice*. Ibid. An. III (1914), No. 1, pp. 127—133.
40. — *Lucruri arheologice*. Ibid. An. III, No. 3, pp. 389—400.
41. — *Dioscurii în Tomis*. «Bulet. Soc. Numism. Române». An. X (1913), pp. 29—36.
42. — *Discul Episcopului Paternus din Tomis*. Ibid. An. XVI (1921), pp. 9—10.
43. — *Die christlichen Altertümer der Dobrudscha*. Bukarest. «Socec et Co.», 1918. 8⁰, 223 pp.
44. Nicorescu (P.) — *O așezare antică la Cicrâcci*. «Analele Dobrogei». An. III, No. 4, pp. 559—566.
45. — *Monumente nouă din teritorul orașului Tomi*. (Extras din «Bulet. Com. Monum. Istorice». nr. 34) București 1915.
46. Pârvan (V.) — *Câteva cuvinte cu privire la organizația provinciei Dacia Traiană*. (Cu prilejul unei cărți noui (de V. Andronescu-Constanța) asupra acestei chestiuni. București. «Carol Göbl», 1906. 8⁰, 64 pp. Retipărire din «Convorbiri Literare». An. XL (1906).
47. — *Salsovia*. București. «C. Göbl», 1906. 8⁰, 44—45: îndreptări; 47: cupr. pp. Retipărire din «Convorbiri Literare». An. XL, No. 10 și 11.
48. — *Die Nationalität der Kaufleute im römischen Kaiserreiche*. Eine historisch-epigraphische Untersuchung. Breslau, 1909, pp. 132. (Disertație de doctorat).
49. — *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*. București, 1911, 222 pp. Tipărită de Adm. Casei Bisericii.
50. — *Cetatea Tropaeum*. Considerații istorice. București. «Gutenberg, F. Göbl», 1912, 155 pp. (cu 42 fig. în text și o hartă a drumurilor romane în Dobrogea de sud). Retipărire din «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», pe 1911.
51. — *Cetatea Ulmetum*. Descoperirile primei campanii de săpături din vara anului 1911. Cu 25 tabele, 44 fig. în text și 1 hartă. București, 1912. 113 pp. (Cu un rezumat în l.

www.digibuc.ro

franceză). Extras din: «Analele Academiei Române». Mem. Secţ. Ist. Seria II. Tom. XXXIV, pp. 497—610.

52. PÂRVAN (V.)—*Românii în Dobrogea*. Conferinţă ţinută la 7 Noemb. 1912. In: Şcoalele Militare de Infanterie «Pentru minţile şi inimile ostaşilor noştri». Conferinţe ţinute elevilor Şcoalelor militare de Infanterie. Seria I-a: Noemvrie 1912. Conferinţele d-lor profesori, V. Pârvan, G. Vâlsan, Fr. Lebrun şi S. Mehedinţi. Editura «Revista Infanteriei», 1912, pp. 7—22.

53. — *Descoperiri nouă în Scythia Minor*. Cu 14 tabele şi 21 figuri în text. (Cu un rezumat în l. franceză). Extras din: «Analele Acad. Române». Mem. Secţ. Istorice. Seria II. Tom. XXXV, pp. 467—550. Bucureşti, 1913, 84 pp.

54. — *Archäologische Funde im Jahre 1912*. Rumänien. Sonder-Abdruck aus dem «Jahrbuch des K. Deutschen Archäologischen Instituts». Bd. XXVIII, Archäologischer Anzeiger. Berlin, 1913. 3. Sp. 363—392.

55. — *Cetatea Ulmetum, II, 1. Descoperirile campaniei a doua şi a treia de săpături, din anii 1912 şi 1913*. Cu 32 tabele şi 45 figuri în text. (Cu un rezumat în l. franceză). Extras din: «Analele Acad. Române». Mem. Secţ. Ist. Tom. XXXVI, 1913, pp. 245—328.

56. — *Cetatea Ulmetum, II, 2. Descoperirile campaniei a doua şi a treia de săpături din anii 1912 şi 1913*. Cu 10 tabele şi 30 figuri în text. (Cu un rezumat în l. franceză). Extras din: «Analele Acad. Române». Mem. Secţ. Istorice. Tom. XXXVI, 1913, pp. 329—420.

57. — *Raport despre săpăturile din Dobrogea nouă*. «Analele Acad. Române». Desbateri... Vol. XXXVI, 1913, pp. 22—24.

58. — *Memoriu asupra săpăturilor archeologice în România*. Cetit în şedinţa dela 19 Maiu, 1914. Extras din: «Analele Acad. Române». Tom. XXXV, 1914. Desbateri, 7 pp.

59. — *Notes d'archéologie thrace*. «Bull. de l'Inst. pour l'étude de l'Europe sud-orient». An. I, 1914. No. 6. juin., pp. 126—129.

60. — *Cetatea Ulmetum, III. Descoperirile ultimei campanii de săpături, din vara anului 1914*. Cu 1 hartă (planul general, în colori, al cetăţii), 16 tabele şi 21 figuri în text. (In anexă, pp. 27—34, se dă «Inventarul obiectelor din Muzeul cetăţii Ulmetum». V. planşa XVI. Cu un rezumat în l. franceză).

www.digibuc.ro

Extras din «Analele Acad. Române». Mem. Secț. Ist. Tom. XXXVII, 1915 pp. 265—304.

61. PÂRVAN (V.)—*Zidul Cetății Tomi*. Cu 2 planuri, 6 tabele și 4 figuri în text. (Cu un rezumât în l. franceză). Extras din: «Analele Acad. Române». Mem. Secț. Ist. Tom. XXXVII 1915, pp. 415—450.

62. — *Raport provizoriu asupra primei campanii de săpături la Histria*. «Anuarul Com. Monum. Istorice», publicat de Al. Lăpădatu, Secretar. București, 1915, pp. 117—121. (Rap. prezintat Academiei Române. Anale XXXVII. Desb., pp. 291—296; v. și p. 181).

63. — *Catacombele din Constanța*. «Analele Acad. Române». Tom. XXXVIII. Desb., pp. 32—34.

64. — *Histria IV. Inscripții găsite în 1914 și 1915*. Cu 14 stampe și 62 figuri în text. (Cu rezumat în l. franceză). Extras din «Analele Acad. Rom.». Mem. Secț. Ist. Tom. XXXVIII, pp. 533—732. (Ședința dela 12 (25) Febr. 1916).

65. — *Raport asupra Muzeului Național de Antichități în cursul anului 1925, înaintat d-lui Ministru al Instr. și Cult. de Directorul Muzeului*. Tipărit întâiu în «Anuarul Com. Monum. Istorice» pe 1915, p. 179—217. București, 1916, 52 pp. (Cuprinde referate tehnice științifice cu privire la: Muzeul central și muzeele regionale; Campania a II-a de săpături la Histria; Săpături archeologice la Constanța (v. Pârvan); la castelul byzantin dela Chioseaidin (cu D. M. Teodorescu). Secția preistorică a Muzeului național; Colecțiunea prefecturii de Durostor (I. Andrieșescu). Prima campanie de săpături la Callatis (D. M. Teodorescu. Cercetări archeologice între Silistra și Turtucaia (D. M. Teodorescu și G. G. Mateescu).

66. — *Gerusia din Callatis*. Cu o stampă. Comunicare cetită în ședința dela 17 (30) Iunie 1916. Extras din: «Analele Acad. Române». Mem. Secț. Ist. Tom. XXXIX, 1920, 40 pp.

67. — *Gânduri despre lume și viață la Greco-Romanii din Pontul Stâng*. Comunicare la Academia Română, cetită în ședința dela 21 Maiu 1919 și publicată în «Revista Istorică». An. VI, 1920. No. 1—2, 39 pp. Retipărită în Memoriale. Buc. 1923, 225 pp.

www.digibuc.ro

68. Pârvan (V.) — *I primordi de la civiltà romana alle foci del Danubio.* Estratto da «Ausonia». Roma. Anno X, 1921, pp. 187—209.
69. — *Probleme de archeologie din România.* Retipărire din revista «Transilvania». Sibiu, 1921. 13 pp. Reprodusă în: «Art and Archaeology». (London). Vol. XXI, 1926. No. 1, pp. 4—13.
70. — *Sulle origini della civiltà romena.* Roma, Libreria di Cultura, 1922, pp. 17. (Estratto dalla rivista «L'Europa Orientale» — publicata a cura dell'Instituto per l'Europa Orientale —, anno II. No. 4—5. Roma, 15 Apr. 15 Maggio, 1922, pp. 265—279).
71. — *Pentru Callatis.* «Analele Dobrogei». An. III, 1922, No. 3, pp. 317—318.
72. — *Inceputurile vieții romane la gurile Dunării.* Lucrare însoțită de 2 hărți și 110 vederi de locuri și lucrări antice. In colecția: «Țara Noastră», condusă de V. Pârvan. București. «Cultura Națională», 1923, 247 pp.
73. — *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube.* (D'après les dernières découvertes archéologiques). Communication faite au V-e Congrès internat. des Sciences historiques, tenu à Bruxelles, en avril 1923. «Académie Roumaine.» Bulletin de la Sect. historique. Tome X, 1923, pp. 23—47 + 1 pl.
74. — *Histria VII. Inscripții găsite în 1916, 1921 și 1922.* Memoriu însoțit de 10 stampe și 56 figuri în text. «Academia Română.» Mem. Secț. Ist. Seria III. Tom. II, 1923, 133 pp. (Cu un rezumat în l. franceză).
75. — *Nouve considerazioni sul vescovato della Scizia Minore.* Estratto dai «Rendiconti della Pontificia Academia Romana di Archeologia», Roma. Anno II, 1924, pp. 117—135.
76. — *Municipium Aurelium Durostorum.* Estratto dalla «Rivista di Filologia e d'Instruzione classica». Torino. Nouva serie, anno II 1924, fasc. 3, 36 pp.
77. — *Sur un relief inédit du XI-e siècle représentant la Sainte Vierge*. In vol. «Congrès de byzantinologie de Bucarest. Mémoires» «Académie Roumaine,» Bull. de la Sect. historique, sous la direction de N. Iorga. Tome XI, 1924, pp. 217—277.
78. — *Une nouvelle inscription de Tomi.* «Dacia». Vol. I, 1924, pp. 273—279. Cu 2 fig.

www.digibuc.ro

79. PÂRVAN (V.) — *À propos du «basileus» Cotys de Callatis.* Ibid. Vol. I, pp. 363—367.

80. — *Fouilles d'Histria.* Inscriptions: troisième série: 1923—1925. Cu 72 figuri. Ibid. Vol. II 1925, pp. 198—248.

81. — *Un «aes grave» olbien à Salsovia,* 1 fig. Ibid. Vol. II, pp. 420—21.

82. — *La «statue-menhir» de Hamangia.* Cu 15 fig. Ibid. Vol. II, pp. 422—429.

83. — *Getica. O protoistorie a Daciei.* Lucrare însoţită de 462 figuri, 43 planşe şi 4 hărţi. (Cu un rezumat în l. franceză). «Academia Română.» Mem. Secţ. Ist. Seria III. Tom. III. Mem. 2, 1926. 851 pp.

84. POPA-LISSEANU (G.) — *Incercare de monografie asupra Cetăţii Drâstorul-Silistra.* Cu 2 hărţi şi ilustraţiuni. Bucureşti. «Minerva», 1913. IV f. + 244 pp.

85. — *Cetăţi şi oraşe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei.* Cu o hartă şi ilustraţii. Bucureşti. 1914. 98 pp.

86. ROBERT (CH.) — *Note sur des débris antiques recueillis en 1855 à Kustendjé (Dobroudja).* Extrait de l'Académie impériale de Metz. 6 année 1857—1858. «F. Blanc». 1862. 8° 10 pp.

87. SAUCIUC-SĂVEANU (TÉOFIL). — *Callatis, I-er rapport préliminaire* Fouilles et recherches de l'année 1924. «Dacia». Buc. Vol. I, 1924 pp. 168—165.

88. — *Observations concernant deux décrets des «thiasite» de Callatis.* Ibid. Vol. I, pp. 352—324.

89. — *Callatis. II-e Rapport préliminaire.* Fouilles et recherches de l'année 1925. Ibid. Vol. II 1917, pp. 104—137.

90. — *Investigaţiunile archeologice din anii din urmă privitoare la orientul clasic.* Cernăuţi, 1926. 64 pp.

91. STUDNICZKA (FRANZ). — *Tropaeum Trajani, ein Beitrag zur Kunstgeschichte der Kaiserzeit.* (Denkschrift, XXII. Band. der Abhandlungen der philologisch hist. Classe No. 4). Leipzig, 1904 + f. + 152 pp.

92. SCHUCHARDT (DR.) — *Die römischen Grenzwallen der Dobrudscha.* «Archeologie-epigr. Mitteil. von Oesterreich». Wien, 1885. Tom. IX, pp. 87—113.

93. SKORPIL (CAROL). — *Anciens monuments bulgares dans la Dobroudja.* «La Dobroudja». Sofia, 1918, pp. 109—152.

www.digibuc.ro

94. SOUTZO (MICH.) C.—*Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobrudja.* «Revue archéologique». Paris, 1887. Oct. et November, 31 pp.
95. TEODORESCU (D. M.) *Monumente inedite din Tomi.* Extras din: «Bulet. Com. Monum. Ist.» București. 1915. 8⁰. 161 pp. 78 fig.
96. TOCILESCU (GR. G.) — *Inschriften aus der Dobrudscha.* Sep. Abdr. aus Bd. VI. Heft I. d. «Archäol. Epigr.» etc. Wien, 1882. 52 pp.
97. — *Neue Inschriften aus der Dobrudscha.* Separat-Abdruck aus Band VIII. Heft 1. d. «Archäol.-Epigr. Mitth. aus. Oester. Ung.». Wien, 1884. 34 pp.
98. — *Neue Inschriften aus der Dobrudscha.* Sep. Abdr. aus Bd. XI, Heft I. der: «Archäol.-Epigr. Mitth. etc.». Wien, 1887, 37 pp.
99 — *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie.* Communications faites à l'Académie des inscriptions et Belles-Lettres de Paris. 1892-1899. Bucarest. 1900. 243 pp. Avec. 119. figg. et 5 planches.

   I. *Sur le monument triomphal de l'empereur Trajan à l'Adam Klissi (Dobroudja) et la ville de Tropaeum Trajani.* pp. 5-28.

   II. *Nouvelles recherches sur le monument de Tropaeum.* pp. 29-59.

   III. *Le Mausolée d'Adam—Klissi.* pp. 60-78.

   IV. *Fouilles et nouvelles recherches archéologiques en Roumanie.* pp. 79-141.

   V. *Les vallums de Cernavoda à Constantza dans la Dobroudja.* pp. 143-184.

   VI. *Inscriptions inédites.* pp. 185-237.
100. — *Les vallums de Cernavoda à Constantza, dans la Dobroudja.* Inscriptions inédites. «Revista Tinerimea Română». Noua serie. Vol. V (1900), pp. 15—107. Cu o hartă.
101. — *Inscriptions inédites.* Ibid. Vol. V (1900), p. 55—107.
102. WEISS (JACOB.) —*Die Dobrudscha im Altertum.* Historische Landschaftskunde. («Zur Kunde der Balkankalbinsel. Reisen und Beobachtungen». Herausgegeben, von Dr. Carl. Patsch, Heft 12). Sarajevo. «Daniel A. Kajon», 1911. 8⁰ 93 pp. Mit 1 Karte u. 11 Tafeln.

www.digibuc.ro

NUMISMATICĂ

1. BLANCHET (ADRIEN.) — *Les villes fortifiées de la Peninsule Balkanique d'après les monnaies de l'époque Roumaine.* «Bulet. Soc. Numism. Rom.». An. XVIII (1923), pp. 1—14.
2. BUDE (VALENTIN.) — *O ipoteză nouă relativă la drahmele din Histria.* Ibid. An. XX (1925), pp. 40—45.
3. KNECHTEL (W.) — *Câteva monete inedite din Dacia şi Moesia.* Ibid. An. I (1904), pp. 10—14.
4. — *Monete inedite din urbele antice Kalatia, Istros şi Dionysopolis.* Ibid. An. VI (1908), pp. 30—39.
5. — *Monetele oraşelor greceşti din Moesia inferioară.* (După, B. Pick: Die Münzen von Dacien und Moesien). Ibid. An. IX (1912), pp. 17—41.
6. — *O monetă scythică a regelui Kanitu.* «Revista Catolică». An. I (1912), No. 2, pp. 219—224.
7. — *Monete barbare din România.* «Bulet. Soc. Numism. Rom.». X (1913), pp. 11—18. Cu 1 pl.
8. — *Oraşul Istros şi importanţa lui monetară.* Traducere după B Pick. Ibid. An. XIII (1916), pp. 20—28; 60—71.
9. — *O nouă monetă a regelui scit Kanites.* Ibid. An. XIV (1919), pp. 25—34.
10. — *Tezaurul dela Suluc, jud. Tulcea.* «Arhiva Dobrogei». Vol. III, No. 1, pp. 24—29.
11. METAXA (H.) — *Plumburi dê marcă dela Tomi.* Extras din: «Buletinul Comis. Monum. Istorice». Bucureşti, 1915. 19 pp.
12. MOISIL (CONST.) — *Cele mai vechi monete din Muntenia.* «Convorbiri Literare». An. XLII (1908), No. 1, pp. 588—594.
13. — *Monetele lui Mircea cel Mare.* Ibid. No. 3 pp. 413—419.
14. — *Monete greceşti din oraşele noastre pontice.* Colecţia numismatică a Academiei Române. Listă întocmită de Const. Moisil. «Creşterea colecţiilor Bibliotecii Academiei Române»-1912. Octomvrie-Decembrie, pp. 235—337.
15. — *Monete şi tezaure monetare găsite în România şi Ţinuturile române învecinate.* (Vechiul teritoriu geto-dac). «Bulet. Soc. Numism. Rom.». An. X (1913), pp. 19—22, pp. 62—64; An. XI (1914), pp. 23—27, 55—57; An. XII (1915), pp. 43—44.

www.digibuc.ro

pp. 152—154; An. XIII (1915), pp. 42—43; An. XV (1920), pp. 78—81; An. XVII (1922), pp. 58—62; An. XVIII (1923), pp. 90—91.

16. MOISIL (CONST.) — *Numismatica antică și mormintele regilor sciți*. Ibid. An. XII (1915), pp. 172—181.

17. — *Numismatica Dobrogei*. Cu 58 fig. în text. «Arhiva Dobrogei» Vol. I, 1916.

18. — *Convorbiri numismatice*. «Convorbiri Literare». An. (1919), pp. 1—24.

19. — *Cele mai vechi monete din Istros*. «Bul. Soc. Numism. Rom.». An. XVI (1921), pp. 102—112.

20. — *Tezaurul dela Suluc*. «Cronica numismatică și arheologică». An. I, 1920 pp. 14—16; An. III (1923), pp. 66—70.

21. MONTRAYE'S (A. de la). — *Travels through Europe, Asia, and into Part of Africa, with proper Cutts and Maps*. Containing: A. great Variety of Geographical, Topographical and Political Observations on thofe Parts of the World; especially on Italy, Turky, Greece, Crim and Noghaian Tartaries, Circassia, Sweden, and Lapland. A. curious Collection of Things particularly Rare, both in Nature and Antiquity: fuch as Romains of atient Cities and Colonies, Inscriptions, Idols, Medals, Minerals, etc., etc. London. Printed for the Author, in the year MDCCXXII (34 × 22). Vol. I: 440 pp + 1 h. Vol. II, 432 p. + 72 + 7 pp.

22. MÜNSTERBERG (RUDOLF). — *Monete nouă din Istros*. «Bul. Soc. Numism. Rom.». An. XVI 1921), pp. 47—51.

23. NETZHAMMER (RAYMUND). — *Greutăți antice din Dobrogea*. «Revista Catolică» An. I (1912), No. 1. pp. 82—90.

24. — *Ceva nou despre Istros*. Ibid. An. I, No. 3 pp. 355—360.

25. — *Ce-mi povestesc monetele mele din Tomis*. Ibid. An. I, No. 4, pp. 487—503.

26. — *Constantin cel Mare și România*. Ibid. An. II (1913), No. 1, pp. 7—25.

27. — *Alte greutăți vechi din Dobrogea*. Ibid. An. II, No. 2, pp. 164—168.

28. — *Măruntișuri arheologice*. Ibid. An. III (1914) No. 1, pp. 127—133.

29. — *Lucruri arheologice*. Ibid. An. III, No. 3, pp. 389—400.

www.digibuc.ro

30. NETZHAMMER (R.) — *Dioscurii în Tomis.* «Bulet. Soc. Numism. Rom.». An. X (1913), pp. 29—36.
31. — *Discul Episcopului Paternus din Tomis.* Ibid. An. XVI (1921), pp. 9—10.
32. PICK (B.) — *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands* — Unter Leitung von F. Imhoof-Blumer. Herausgegeben von Kgl. Akademie der Wissenschaften. Bd. I. *Dacien und Moesien.* Berlin. «Georg Reimer», 1899. P. I. 518 pp. Cu XX planșe.
33. PICK (B.) și KURT REGLING. — *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands* unter Leitung von F. Imhoof-Blumer. *Dacien und Moesien.* Zweiter Halbband, Abtheilung I. *Die Münzen von Odessos und Tomis.* Mit einer Ergänzungstafel (XXI). Berlin. «Georg Reimer», 1910. pp. 519—920.
34. RUSICKA (LEON.) — *Inedita aus Moesia inferior.* Sonderabdruck aus der «Numismatischen Zeitschrift», 50 Band., 1917. Mit vier Tafeln. Wien, 1917. pp. 73—173 + 4 pl.
35. — *Unedierte Münzen von Kallatis.* «Zeitschrift für Numismatik». Wien. Tom. XXX. pp. 293—320.
36. — *Inedita aus Moesia inferior.* Sonderabdruck aus: «Vjesnik k. Arheol. Drustva». Zagreb. N. S. XV, pp. 225—248.
37. — *O monetă barbară necunoscută dela un rege trac.* «Bul. Soc. Numism. Rom.». An. XVI (1921), pp. 32—47.
38. — *Die Trage der Dacischen Münzen.* Ibid. An. XVII (1922), pp. 5—31.
39. — *Cu privire la monetele Dacilor.* Ibid. Anul XVII, pp. 31—54.
40. — *Despre cele mai vechi monete din Istros.* «Cronica Numismatică și arheologică». An. IV, 1923, No. 1, pp. 2—4.
41. SEVEREANU (DR. G.) — *Contribuțiuni la începuturile numismaticei române în ținuturile dunărene și ale Dobrogei de astăzi.* «Bul. Soc. Numism. Rom.». An. XIV (1919), pp. 45—138.
42. — *Despre drahma istriană.* Ibid. An. XV (1920), pp. 20—27.
43. — *Étude sur les tetradrachmes type Alexandre le Grand.* Frappées dans les villes pontiques de la Moesie inférieure. Ibid. An. XIX (1924), pp. 50—59.
44. — *Les monnaies frappées par la population thraco-romaine de la Moesie inférieure à l'époque de Constantin le Grand.* Ibid. An. XX (1925) pp. 8—16.

www.digibuc.ro

45. SEVEREANU (DR. G.) — *Monnaie inédite de Kallatis se rapportant au culte d'Aphrodite et de Priape.* Ibid. An. XX, pp. 16—21.
46. — *Un nouveau poids de Kallatis.* Ibid. An. XX, pp. 45—48.
47. SOUTZO (MICHEL M.) — *Poids antiques autonomes de Tomis.* «Revue belge de numismatiques, 1894. Bruxelles. «F. Goemare», 1896, 8°, 5 pp. + 1 pl.
48. — *Nouvelles recherches sur les origines et les rapports de quelques poids antiques.* «Revue de numismatique». Paris. «C. Rollin et Feuardent», 1895 8°, 46 pp. + 1 pl.
49. — *Poids et monnaies de Tomis, par...,gouverneur de la Banque Nationale de Roumanie.* (Mémoires du Congrès internat. de numismatique, 1900). Paris. Au siège de Société fr. de numismatique à la Sorbona, 1900. 8°, 36 pp + figg. et planches.
50. — *Monete din colecţia noastră, inedite sau puţin cunoscute, emise în urbele antice din Dobrogea.* «Bul. Soc. Numism. Rom.». An. IV (1907), pp. 3—8 cu 1 pl. Idem, An. V (1908), pp. 7—29 cu 2 pl.
51. — *Monete inedite din oraşele noastre pontice: Tomis, Kallatis, Istros.* Cu două stampe. «Analele Acad. Române», Seria II. Tom. XXXV. Mem. Secţ. Istorice. Mem. 13 (1913), 25 pp.
52. — *Ponduri antice inedite din Tomis şi Kallatis.* «Bul. Soc. Numism. Rom.». An. X (1913), pp. 3—10.
53. — *Contribuţiune la studiul pondurilor antice din oraşele noastre pontice.* Cu 6 figuri. Ibid. An. XI (1914), pp. 1—9.
54. — *Ponduri şi monete inedite din oraşele noastre pontice.* Ibid. An. XII (1915), pp. 157—171.
55. — *Monetele regilor sciţi din Dobrogea. Regele Tanusa.* Ibid. An. XII (1916), pp. 1—3.
56. — *Contribuţiunea numismaticei la istoria antică a României transdunărene.* Cu trei stampe şi o figură în text. «An. Acad. Rom.». Seria II. Tom. XXXVIII, 1916. Mem. Secţ. Istorice, 9 pp.

RELIGIE. ISTORIE BISERICEASCĂ

1. *Acta Sanctorum.* Paris, 1862. (Vol. I, pp. 82—83, p. 135; vol. X (1865), p. 244; vol. XII (1865), p. 419; vol. XXIX (1868), pp. 531—538; vol. 49, p. 31; vol. 50 (1868) p. 411 urm.; vol. 56 (1866) p. 345.

www.digibuc.ro

2. AUNER (CAROL). — *Evanghelizarea Dobrogei. Predicat-a un apostol în România* «Revista Catolică». An. I, No. 1, pp. 40—58.
3. — *Martirii Dobrogei.* Ibid. An. I, No. 2, pp. 277—291.
4. — *Sfinții din Tracia și Moesia.* Ibid. An. II, No. 1, p. 78—84.
5. AVRIL (A. d'). — *La Bulgarie chrétienne.* Étude hist. Paris. «H. Duprat», 1863. Un volum în 12°.
6. BROGLIE (AL. DE). — *L'Église et l'empire romain au IV-ème siècle* Troisième édition. Paris, 1860—1866.
7. *Casa Bisericii. (Administrația).* — Anuar pe 1909. H. Eparhia Dunării de jos, pp. 447—470. București, 1909.
8. CONSTANTINESCU (DIAC. ANGHEL). — *Monografia sfintei Episcopii a Dunării de jos, alcătuită la plinirea a 40 ani de domnie a M. S. Carol I, Regele României.* București. Tip. Cărț. Bisericești, 1906. 443 pp.
9. CATOVU (BRUTUS). — *Biserica Sf. Nicolae din Tulcea.* «Analele Dobrogei». An. VII (1926), pp. 1—12.
10. *Cultele streine din România. Biserica Ortodoxă.* — București. «Carol Göbl», 1904. CCXLVI f. + 281 pp.
11. DELEHAYE (HIPPOLYTE S. I.) — *Saints de Thrace et de Mésie.* Extrait des «Analecta Bollandiana». Tome XXXI. Bruxelles, 1912, 8° 300 pp.
12. *De Institutione div. litterarum.* Cap. XXXII, ed. Migne. «Patrol. lat.». Vol. 70, col. 1146. Paris, 1865.
13. DOBRESCU (NIC.) — *Contribuțiuni la istoria Bisericii române. Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintâiu mănăstiri din țară.* București, 1906, pp. 39—49.
14. DUMITRESCU (AL. TH.) — *O excursiune în nordul Dobrogei. Arrubium și Mitropolia din Măcin.* București, 1904. Un volum in 8°.
15. DURCOVICI (DR. ANTON). — *Istoria parohiei catolice din Tulcea.* «Revista Catolică». An. III, 1914, No. 1 pp. 120—126.
16. *Epiphanius, monachus presbyter.* — Vita s. Andreae, ed. Migne. «Patrol. grec. lat.». Paris, 1880, vol. CXX. Col. 221.
17. EUSEBIUS. — *Historia ecclesiastica.* libri III, cap. I. Paris, 1857, ed. Migne: «Patrol. grec.-lat.», vol. XX. Col. 215—216.
18. GRIGORAȘ (PREOT GH. I.) — *Parohia Pazarlia din jud. Constanța.* Constanța. Tip. «D. Nicolaescu», 1909. Un volum în 8°. 39 pp.

www.digibuc.ro

19. HERONIMY. — *Opera*. Paris, 1883, ed. Migne. «Patrol-lat.». Vol. XXII, col. 761—762.
20. IONESCU (G. M.) — *Problema Schithielor cunoscute istoricilor și geografilor antichității, cu privire la predica Apostolului Andreiu în Scythia*. București. Tip. Profesională, 1906. 22 pp.
21. IORGA (N.) — *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*. (Două volume). Vălenii de Munte, 1908. Vol. I, 424 pp.; II, 479 pp.
22. — *Ce reprezentăm în Dobrogea?* Vălenii de Munte, 1910, 19 pp.
23. — *Ceva despre Școala și Biserica românească din Dobrogea, înainte de anexare*. «Neamul Românesc», No. 196 din 20 Iulie 1917.
24. — *Biserici dobrogene*. Ibid. No. 170 din 21 Iunie 1918.
25. *Legea pentru organizarea Dobrogei, din 7 Martie 1880 și cu modificările din 20 Martie 1886*. (Art. referitoare la școală și biserică, 15—22. Colecție de legi și regulamente, Chiroiu).
26. *Legea pentru organizarea Dobrogei nouă, din 1 Apr. 1914*. («Monit. Oficial», No. 1 bis din 1914). Art. referit. la școală și biserică, 10—20.
27. LA QUEN. (M.) — *Oriens Cristianus*. (P. II. Prov. Thracie, p. 1091—1100; p. V. Provincia Scythiae, pp. 1211—1216; p. VI. Prov. Moesiae Inferioris, pp. 1217—1245). Parisiis. «Ex Typogr. Regia». MDCCXL. Vol. I.
28. *Menologium Basili imperat*. Paris, 1893, ed. Migne. «Patrol .greclat.». Vol. CXVII, col. 185.
29. MIKLOSICH (FR.) ET JOS. MUELLER. — *Acta Patriarchatus Constantinopolitani*. MCCCXV—MCCCCII E codicibus manuscriptis bibliothecae Palatinae Vindobonensis. Tomus prior. Vindobonae «Carolus Gerold» MDCCCLX 8⁰. 604 pp.
— Idem. Tomus posterior-Sumptus praebente Caesarea scientiorum Academia MDCCCLXII. 8⁰. 608 pp.
30. NETZHAMMER (RAYMUND.) — *Das altchristliche Tomi*. Eine kirchengeschichtliche Studie. Salzburg, 1903. 8, 43 pp.
31. — *Creștinătatea în vechea Tomi*. Studiu istoric-critic. Trad. românească, publicată cu învoirea autorului. Reproducere din «Revista Catolică». Baia Mare, 1904. 8⁰, 49 pp.
32. — *Die christlichen Altertümer der Dobrogea*. Eine archäologische Studie. Bukarest. «Eminescu», 1906, 39 pp.

www.digibuc.ro

33. NETZHAMMER (R.) — *Dem Schwarzen Meer entlang*. Eine Sommerfahrt durch alte Kulturstätten. Bukarest. «Rumänischer Lloyd», 1908, 36 pp.
34. — *Aus Rumänien*. Streifzuge durch das Land und seine Geschichte. I-II. Bd. Einsiedeln. 1909—1913. Vol. I. 432 pp. II. 330 pp. + h, + Illustr. im Text.
35. — *Constantin cel Mare și România*. «Revista Catolică». An. II, No. 1, pp. 7—25.
36. — *Dioscurii în Tomis*. «Bulet. Soc. Num. Române». An. X (1913), pp. 29—36.
37. — *Die christlichen Altertümer der Dobrudscha*. Bukarest. «Socec et Comp.», 1918. 8⁰, 223 pp.
38. NICULESCU (PROTOPOP G. V.) — *Protopopia jud. Tulcea*. Dare de seamă, alcătuită cu ocazia jubileului de 40 ani de domnie a M. S. Regelui Carol I al României. București, 1906. 127 pp.
39. PARTENIE (P. S. Episcop al Dunării de jos). — *Autocefalia Bisericii Române și cestiunea bisericii grece din Sulina*. Discursuri, interpelări în Senat. București, 1904. 4⁰, 98 pp.
40. PAPACOSTEA (Prof. V. G.) — *Trecerea Românilor din Silistra sub Exarhia bulgară*. «Graiul Românesc». An. II. nr. 8 1928. pp. 133—140.
41. PÂRVAN (V.) — *Contribuții epigrafice la Istoria Creștinismului Daco-Roman*. București. «Socec et Co.», 1911. 8⁰, 222 pp.
42. — *Sur un rélief inédit du VII siècle, représentant la Sainte Vierge*. «Bull. de la Sect. Historique de l'Acad. Roum.», XI-ème année (1924), No. 3, pp. 217-277.
43. — *Nuove considerazioni sul vescovato della Scizia Minori*. (Estratto dai «Rendiconti della Pontificia Academia Romana di Archeologia». Anno II (1924). Roma, pp. 117—135.
44. PETRI (H.) — *Aus dem Kirchspiel Constantza*. «Bukarester Gemeindeblatt», 1922, No. 12.
45. POPESCU-BALDOVIN (PĂR. MARIN). — *Idei de prin Dobrogea sau Sciția Minoră*. Tulcea. Tip. «H. Goldenberg», 1911. 104 pp.
46. PROFIRIU (DR. G.) — *Biserica Românească din Silistra*. Ziarul «Silistra». An. I, No. 12 din 15 Iunie 1919.

www.digibuc.ro

47. Rădulescu (Econom Gh.) — *Starea religioasă a Dobrogei în decursul vremurilor*. Teză... București. «Carol Göbl, 1904. 144 pp.

48. Rossi et Duchesne. — *Martyrologium Hieronymianum*. Extras din «Acta Sanctorum». Paris, 1884. Vol. II, part. 1-a, luna November.

49. Scheiner (Joseph.) — *Die evangelische Diaspora in der Dobrudscha*. «Bukarester Gemeindeblatt», 1922, No. 53; 1923, No. 1; «Kirchliche Blätter», 1922, No. 35.

50. — *Aus der Dobrudscha*. «Bukarester Gemeindeblatt» 1922. No. 46; 1924, No. 48.

51. *Schisma Bulgară*. «*Biserica Ortodoxă. Română*». An. VI 1882 pp. 597-608.

52. *Schițe asupra istoricului înființării Moscheei principale din orașul Medgidie, jud. Constanța*. Constanța. «Aurora», 1906. 14 pp.

53. Schullner (G. A.) — *Eine deutsch-evangelische Dobrudschagemeinde* (Atmagea). «Kirchliche Blätter», 1923 No. 8 și 10.

54. Sorescu (Arhim. Roman.) — *Monastirile Dobrogene*. București. «Socec et Co.», 1914. 157 pp.

55. Straub (Johann) — *Die deutsche Gemeinde Cagealac in der Dobrudscha*. «Bukarester Gemeindeblatt», 1923 No. 32.

56. — *Die deutsche Gemeinde Cogealia*. (Dobrogea). Ibidem, 1923, No. 14 și 15.

57. Ureche (V. A.) — *Istoria Românilor*. Vol. I, pp. 60—62; vol. II, pp. 243—246; vol. X, p. 237.

58. Ursăchescu (Pr. V.) — *Monografia parohiei Nalbant*. Tulcea. «Dobrogea», 1908. Un volum în 4⁰.

59. Z. R. — *Jubelfeier der Gemeinde Atmagea*. «Bukarester Gemeindeblatt», 1923 No. 37.

60. Zeiller (Jaques.) — *Les Origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire Romain*. Paris. «E. de Boccard», 1918. 8⁰, 667 pp.

61. Zimerling (R.) — *Kurze Geschichte der Gemeinden des Kirchspiels Atmagea*. «Bukarester Gemeindeblatt», 1923 No. 31.

62. — *Berichte der Gemeinde Atmagea vom Jahr*. 1921. Ibidem, 1922 No 13.

www.digibuc.ro

CĂLĂTORI ŞI CĂLĂTORII

1. ALLARD, (le Dr. CAMILLE). — *Mission médicale dans la Tartarie-Dobroutcha*, par . . ., Médecin-inspecteur, etc. Publications de «l'Union Médicale», de juillet, août et septembre 1857. Paris. Tip. «Félix Malteste et C-ie», 1857. (22×14). 67 pp.
2. — *Souvenirs d'Orient. La Dobroutcha*, par . . . ex-médecin sanitaire, etc. Extrait du «Correspondant». Paris, «Charles Douniol», L. Édit., 1859. 8⁰, 64 pp.
3. — *Souvenirs d'Orient. La Bulgarie orientale*, par . . ., Insp. des Eaux de Royat, Chevalier de la Légion d'honneur. Ouvrage orné de 7 gravures et de 2 cartes, suivie d'une notice sur le Danube, par M. J. MICHEL. (Bibliothèque «Choisie du Messager de la semaine»). Paris, «Adrian le Clère et C-ie, C. Dillet», 1864. 8⁰, 297 pp.
4. ALBERTI (TOMMASSO.) — *Viaggio a Constantinopoli di* . . . publicato da Alberto Brachi della Lega. Bologne, 1889 (v. «Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale. An. II 1915).
5. ALEPPO (PAUL OF.)—*The Travels of Macarius Patriarch of Antioch. written by his attendant archdeacon* . . ., in arabic. Vol. I—II. Translated by F. C. Belfour, A. M. Oxon. M. B. A. S. Ll. D. of the Greek university of Corfu. Vol. I: XIII f.+421 pp.; Vol II: x f.+486 pp. London. M.DCCC.XXXVI.
6. AVRIL (ADOLPHE D'.) — *Voyage sentimental dans les pays slaves: Dalmatie, Monténégro, Herzegovine, Croatie, Serbie, Bulgarie, Galicie, Bohême, Slovénie*, par CYRILLE. Paris, «Léroux», 1876. 8⁰.
7. — *De Paris à l'île des Serpents à travers la Roumanie, la Hongrie et les bouches du Danube*, par . . . Paris, «Léroux», 1878. 8⁰, 2 ff.+101 pp.
8. BAZANCOURT (BARON DE.) — *L'Expédition de Crimée*; *L'armée française à Gallipoli, Varna et Sébastopol*. Par . ., chargé de mission en Crimée pour écrire l'histoire de la guerre. Avec portraits. Paris, «Amyot», 1860. 8⁰. 2 vol.
9. BEAUJOUR (FELIX DE.) — *Voyage militaire dans l'empire ottoman ou description de ses frontières et de ses principales défenses, soit*

www.digibuc.ro

naturelles, soit artificielles; avec 5 cartes géographiques. Paris, «F. Didot, Bossange et Delaunay», 1829. 2 vol. 8⁰.

10. BÉDOLLIÈRE (E. DE LA). — *Sébastopol. Histoire de la Guerre d'Orient.* Troisième série illustrée par Janet. Lange etc. Paris, «Gustave Barba» Libr. édit. 80 pp.

11. BENJAMIN II (ISRAEL-JOSEPH). — *Cinq années de voyages en Orient*: 1846—1851. Par . . ., voyageur et auteur, demeurant à Faltischen (Falticheni) Moldavie. Paris, «Michel Lévy. fr.». 1856. 8⁰. XXVIII ff.+240 pp.

12. BERBIER (JULES). — CH. ROBERT: *Notă asupra unor antichităţi culese la Constanţa (Dobrogea) în* 1855. «Analele Dobrogei». An. II, No. 2, pp. 219—221.

13. *Bilder aus des Dobrudscha.* Herausgegeben von der Deutschen Etappen-Verwaltung in der Dobrudscha. (Constantza, 1918. 8⁰, 333 pp.

14. BLANQUI (M.) — *Voyage en Bulgarie pendant l'année* 1841. Paris, «Coquebert», 1843. 8⁰. ×ff.+414 pp.

15. BOSCOWICH (JOSEPH). — *Journal d'un voyage de Constantinople en Pologne.* Lausanne, «Grasset et Co.», 1772.

16. — *Reise von Constantinopel, durch Rumänien, Bulgarien und die Moldau nach Lemberg in Pohlen.* Leipzig, 1779.

17. — *Giornale di un viaggio da Constantinopli in Polonia.* Bassano, 1784.

18. BOUCHER DE PERTHES (M.) — *Voyage à Constantinople par l'Italie, la Sicilie et la Grèce, retour par la Mer Noire, la Roumélie, la Bulgarie, la Bessarabie russe, les Provinces danubiennes, la Hongrie, l'Autriche et la Prusse, en mai, juin, juillet et août* 1833. Paris, «Treuthel et Wurtz» 1855. 2 T. 8⁰. 1) XII ff.+ 600 pp. 2) 612 pp.

19. BOUÉ (AMIE). — *Remarks on the Scenery, Antiquitées, Population Agriculture and Commerce of Central European Turkey.* By Dr. A. B. Communicated by the Author in a Letter tothe Editor. «The Edinburgh New Philosophical Journal». Edinburgh. Vol. XXIV (1834), pp. 121—131; 237—251.

20. — *Geographical and Geological Observations on some parts of European Turkey, namely Moesia, Bulgaria, Romelia, Albania and Bosnia.* Communicated by the Author in a Letter to the Editor. Ibid. Vol. XXV (1838). April—October, pp. 174—195.

www.digibuc.ro

21. BOUE (AMIE.) — *La Turquie d'Europe ou Observations sur la géographie, la géologie, l'histoire naturelle, la statistique, les moeurs, les coutumes, l'archéologie, l'agriculture, l'industrie, le commerce, les gouvernements divers, le clergé, l'histoire et la politique de cet empire*. Par . . ., D. M. Membre de plusieurs sociétés savantes françaises et étrangères. Paris, «Arthus Bertrand», 1840. 4 vol. 8⁰.

22. BRĂTESCU (C.) — *Itinerariul fratelui W. de Rubruquis*. «Analele Dobrogei». An. II, No. 4,

23. — *Ibn Batutah, un călător arab prin Dobrogea în sec. XIV*. Ibid. An. IV, No. 2, pp. 138—156.

24. BURADA (TEODOR T.) — *O călătorie în Dobrogea*. Iaşi, «Typ. Naţională», 1880. 12⁰, 277 pp.

25. CARLISLE (EARL OF.) — *Diary in Turkish and Greek waters*. Third édition. London, 1864. 8⁰, × 1f.+353 pp.

26. CONEA (ION.) — BOUCHER DE PERTHES: *Voyage à Constantinople*, etc. «Analele Dobrogei». An. IV, No. 2.

27. *De Paris à Constantinople, par le Danube. Esquisses et souvenirs de voyage*. (A. B. 15 novembre 1878). Paris, «Impr. de Jouast», 1878. 8⁰, 2 ff.+101 pp.

28. EVLIA EFENDI. — *Narration of travels in Europe, Asia and Africa in the seventheuth century* by . . . ., translated from the turkisch by the Ritter Joseph von Hammer. London, 1834. Trad. românească: «Dobrogea Jună». An. VIII, No. 7, 8, 9, 10 şi 11 din 1912, repr. în «Arhiva Dobrogei», vol. II, pp. 134 —146.

29. GALEMBERT, (LE COMTE DE) — *Le Danube. Extrait d'un journal de voyage en Orient*. Imp. de Ladevèze, à Tours, 1854. 8⁰. (cf. Bibl. franco-roumaine).

30. GASTON (ALFRED DE.) — *Voyage dans la Dobroudscha. La vérité sur les hommes et choses* . . . etc. Bucarest. Impr. «Thiel et Weiss», 1878. 8⁰, 72 pp.

31. GEORGESCU (I.) — Dr. CARL SCHUCHARDT: *O călătorie de Crăciun în Dobrogea la 1884*. «Analele Dobrogei». An. VII, pp. 74—81.

32. GIRARDIN (SAINT-MARC.) — *Souvenirs de voyages et d'études*, par..., de l'Académie Française. Paris, «Amyot» (de l'imprimérie de Maussin, à Coulommiers). 1852—1853. 2 vol. in 8⁰. (I) XII ff.+332 pp.; (II) VII+432 pp. (Les chapitres X

www.digibuc.ro

à XIV de la II-e partie intitulée: Le Danube jusqu'à la Mer Noire).

33. HOGGUER (Baron D'). — *Renseignements sur la Dobrodja, son état actuel, ses ressources et son avenir*. Bucarest, «Impr. de l'Association Acad. Roumaine», 1879. 8⁰, 45 pp.

34. — *Informațiuni asupra Dobrogei; starea ei de astăzi, resursele și viitorul ei*. Februarie 1879. București, «Socec et Co.», 1879. 8⁰, 55 pp.

35. IONESCO (I.) — *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja*, par . . ., ancien élève de Roville. Constantinople, Impr. de «Journal de Constantinople», 1850. 8⁰. 2—VII—124 pp. Avec une carte.

36. — *Excursiune agricolă în Câmpia Dobrogei*. Traducțiune după scrierea în limba franceză, publicată de autor în Constantinopol la 1850. Bucuresci, «Tip. «Tribunei Române», 1879. 8⁰, 135 pp.

37. IORGA (N.) — *Dela Brăila la Măcin pe Dunărea înghețată*. «Floarea Darurilor», București. 1907.

38. IRIMESCU-CÂNDEȘTI (I.) — *Pe drumurile Cadrilaterului*. Impresii și note. Cu o prefață de C. BANU. București, «Flacăra», 1913. 8⁰, 79 pp.

39. ISAMBERT (ÉMILE). — *Itinéraire descriptif, historique et archéologique d'Orient*. Par le dr. . ., professeur agrégé à l'École de médecine, membre de la Société de Géographie de Paris. Paris, «Hachette et C-ie» (de l'imprimérie Lahure), 1873. 8⁰, LXXXIII ff.+1084 pp. à 2 col. (Première partie: Grèce et Turquie d'Europe, contenant 11 cartes et 23 plans. Deuxième édition.

40. KANITZ (F.) — *La Bulgarie danubienne et le Balkan*. Études de voyage: 1860—1880, par . . . Édition française publiée sous la direction de l'auteur. Illustrée de 100 gravures sur bois et accompagnée d'une carte. Paris, «Hachette et C-ie», 1882. 4⁰. VI ff.—572 pp.

41. KARADJA (C. I.) — *Un istoric turc despre noi (Evlia Celebi) veac. XVII-lea*. «Revista Istorică». An. IX (1923, No. 3—4. pp. 92—93.

42. — *Pe Dunăre și prin Dobrogea*. «Analele Dobrogei». An. IV, No. 4.

www.digibuc.ro

43. LECHEVALIER (J. B.) — *Voyage de la propontide et du Pont Euxin, avec la carte générale de ces deux mers, la description topographique de leur rivages, le tableau de moeurs, des usages et du commerce des peuples qui les habitent; la carte particulière de Brousse en Bithynie, celle de Bosphore, de Thrace et celle de Constantinople, accompagnée de la description des monuments anciens et modernes de cette capitale*, par . . ., membre de la Société libre des sciences et arts de Paris. Paris, «Dentu», 1800. 2 vol. 8⁰, avec 6 cartes. (I) XII ff.+168 pp.; (II) 169—416 pp.

44. LE JEAN (G.) — *Mission de M., dans les Provinces danubiennes.* «Bulletin de la Société de Géographie», Paris, 1858. IV-e série. Tom. XV, pp. 99—116.

45. LONLAY (DYCK DE.) — *En Bulgarie* (1877—1878). *Ploesci, Matchin, Sistova, Tirnova, Kezanlyk. Souvenirs de guerre et de voyage*, par . . . volontaire au 26-e régiment de Cosaques du Don. Édition ornée de 67 dessins originaux de l'auteur. Paris, «Dentu», 1883, 8⁰.

46. LICHERDOPOL (I. P.) — *Excursiuni în Dobrogea.* Bucureşti, «Carol Göbl Fii», 1900. 8⁰, 134 pp.

47. MALHERBE (RAOUL DE.) — *L'Orient*: 1718—1845. *Histoire politique' religion, moeurs, etc.* Paris, «Gide» 1846. 2 vol.

48. MARMIER (X.) — *Du Danube en Caucas. Voyage et littérature.* Paris «Garnier frères». 8⁰, 2 ff.+385 pp.

49. MARTIN (FÉLIX.) — *Le Bas-Danube et les Principautés danubiennes Notes de voyage.* Marseille, «Camoin», 1873.

50. MONTANDON (A.) — *Excursion en Dobroudja.* Extrait du «Bulletin de la Société d'études scientifiques d'Angers». Angers, «Germain et Grassin», 1887. 8⁰, 36 pp.

51. MOTRAYE'S (A. DE LA.) — *Travels through Europe, Asia and into Part of Africa, with proper Cutts and Mops. Containing: A great Variety of Geographical on thofe Parts of the World; especially on Italy, Turky, Greece, Crim and Noghaian Tartaries, Circassia, Sweden and Lapland. A curious Collection of Things particularly Rare, both in Nature and Antiquity; fuch as Romains of antient Cities and Colonies, Inscriptions, Idols, Medals, Minerals, etc. etc.* London, «Printed for the Author, in the year MDCCXXIII (34×22). Vol. I: 440 pp. +1 hartă; vol. II: 432 pp.+72+7.

www.digibuc.ro

52. MURGOCI (PROF. GH.) — *Țara nouă. Dobrogea sudică și Deliormanul.* Scurtă descriere geografică completă. Cu o schiță și numeroase fotografii. București, «Minerva», 1913. 8⁰, 32 pp.
53. NEALE (ADAM.) — *Travels through some parts of Germany, Poland, Moldavie and Turkey.* By ... M. D. Late Physician to the British Embassy at Constantinople, Physician to the Forces, and Member of the Royal College of Physicians of London. London, «Printed for Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown; Edinburgh, A. Constable and Co. 1810. 4⁰, pp. XIII +295. Illustr.
54. NETZHAMMER (RAYMUND.) — *Auf dem Razelm. Fahrten durch weltverlassene Gegenden der Dobrogea.* Bukarest, «Eminescu», 1907. 8⁰, 47 pp.
55. — *Dem Schwarzen Meer entlang. Eine Sommerfahrt durch alte Kulturstätten.* Bukarest, «Rumänischer Lloyd», 1908. 8⁰, 36 pp.
56. — *Axiopolis und Troesmis. Die Ruinenfelder zweier verschwundener Städte der Dobrogea.* fol. 14 pp. cu ilustrații.
57. PANAITESCU (P. P.) — *O nouă dovadă de romanitate a Dobrogei. Mărturii rusești.* «Neamul Românesc», No. 108 din 19 April 1918.
58. PARMENTIER (THÉODORE.) — *Description topographique et stratégique du théâtre de la guerre turco-russe.* Par ... ancien élève de l'École polytechnique, capitaine de génie. Traduit de l'allemand et augmenté de notes. Avec une carte topographique etc. etc. Paris, «Librairie Nouvelle», 1854. 18⁰, 2 ff.+248 pp.
59. PARTENIE. — *Din călătoriile ieromonachului rus..., prin Moldova în jumăt. întâia a veacului XIX-lea.* Trad. din rusește de Arhimandritul V. Puiu. Vălenii de Munte, 1910.
60. PERROT (A. M.) — *Itinéraire de la Turquie d'Europe et des Provinces danubiennes.* Description géographique et militaire de toutes les routes, villes, forteresses et ports de Mers de cet empire, par..., géographe. Paris «Tonere», 1855, 12⁰.
61. PETERMANN (H.) — *Reisen im Orient. Mit einem Titelbild.* Leipzig. «Verlag von Veit et Comp.», 1860—1861. 2 Bde. (I): VIII f. 1—408 pp.; (II): XIV f. 471 pp. Mit 1 Karte.

www.digibuc.ro

62 PETERS (KARL F.) — *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*. I. Mit 1 Karte, 1 Tafel und 21 Holzschnitten. «Denkschriften der Wiener Academie», XXVII r. Band. 2⁰. Abtheilung, pp. 83—144. Daselbe II mit einer Tafel und 36 Holzschitten XXVII r. Band. 2. Abtheilung, pp. 145—207 (1867).

63. PEYSSONNEL (M. DE.) — *Observations historiques et géographiques sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube et du Pont Euxin*. Paris. «Tilliard», 1765 4⁰, XLIV ff. + 364 pp. Cartes et fig.

64. RALLETI (D.) — *Souvenire de impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole*. Paris, 1859. 8⁰ 164 pp.

65. REINACH (JOSEPH.) — *Voyage en Orient*. Paris. «Charpentier». (V. Larousse et Cie), 1879, 2 vol. 18⁰. (Cf. G. Bengesco. Bibl. fr. roum.).

66. REUILLY (J.) — *Voyage en Crimée et sur les bords de la Mer Noire pendant l'année* 1803. Paris, 1806. 8⁰, XIX ff. + 302 pp.

67. SEGOUR (N.) — *L'Orient défendu par la France, l'Angleterre et l'Autriche*. Relation complète de la guerre d'Orient jusqu'à la levée du siège de Silistrie. Illustrée d'après les croquis, dessins, portraits et paysages envoyés par des officiers du génie et de l'état major. Paris. «de Gonet. Martinon» 1854. Un volum. 8⁰.

68. SPENCER (EDMUND.) — *Travels in european Turkey in 1850, through Bosnia, Servia, Bulgaria, Macedonia, Thrace*... In tivo volumes. London, 1851 8⁰. (I): XI f. + 1 h. 416 pp.; (II): XV f. + 484 pp.

69. TEODORU (DR. V.) — *Şapte ani printre Bulgari. Aromânii, Bulgarii şi Grecii. Diferendul româno-bulgar*. Bucureşti. «Socec et Co.», 1913 8⁰, 47 pp.

70. TOURNEFFORT (PITTON DE.) — *Relation d'un voyage du Levant, fait par ordre du roi, contenant l'histoire ancienne-moderne de plusieurs Illes de l'Arhipel*... Avec les plans des villes. Tome I—II. Amsterdam, 1718. (I): 13 ff. + 188 pp.; (II): 8 ff. + 208 pp.

71. TRAEGER (DR. PAUL.) — *Studien über die Dobrudscha*. «Bilder aus der Dobrudscha...». Constanţa, 1918, pp. 131—292.

www.digibuc.ro

72. TUDELA (BENJAMIN VON.) — *Die Reisebeschreibungen... nach drei Handschriften... mit Anmerkungen und Einleitung versehen von Dr. L. Grünkut und Markus N. Adler.* I—II Teil. Jerusalem, 1903 (și) Frankfurt a. M. 1904 (I): 164 pp.; (II): 100 pp.
73. VÂLSAN (G.) — *«Bulgarii» lui Boscovich.* «Lui N. Iorga. Omagiu». Craiova, 1921 pp. 313—318. «Analele Dobrogei». An. III, No. 3,
74. — *Rectificări și adaosuri la «Bulgarii lui Boscovich».* «Analele Dobrogei». An. III, No. 3, p. 442.
75. VANDERVELDE (L.) — *Notice sur la Mer Noire, sur son littoral et sur les principaux forts, avec carte et plans* Par..., capitaine au régiment de grénadiers. Bruxelles. «Muquardt», 1854. 8», 33 pp.
76. WALACE (DR. SIGISMUND.) — *Sur le Danube, de Vienne à Constantinople et aux Dardanelles.* Traduit de son ouvrage allemand. Vienne, 1864. 8⁰, 208 pp. + 20 pl. + 4 carte.
77. WUSSOW (M. DE.) — *Coup d'oeil topographique sur le théâtre de la guerre d'Orient.* Traduit de l'allemand de..., par Jules Marnier, officier supérieur au corps royale d'état major. Paris. «Impr. de Gaullier Laguionie», 1829. 8⁰, 111 pp.

CONSTITUȚIA. DREPT. LEGISLAȚIE

1. *Administrația Domen. și Păd. Statului. — Lege pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea. Promulgată prin Inalt. Decr. Regal No. 830. Publicată prin «Monitorul Oficial» nr. 3 din 3/15 Apr. 1882.* Bucuresci «Impr. Statului». 1882. 8 pp.
2. *Câteva cuvinte asupra proectului de lege privitor la regularea proprietății în Dobrogea.* Bucuresci. «Tip. Modernă«. Gr. Luis. 1882. 53 pp.
3. DEȘLIU (ION.) — *Proect de remanierea Constituțiunei Romane și a Legei electorale, cu resolvirea cestiunei israelite și modul de administrare a Dobrogei.* Bucuresci. «Typogr. Curții». 1879. 8⁰. 52 pp.

www.digibuc.ro

4. *Dobrogea. — Abrogarea alegerii Consiliilor comunale și județene*. L. din 17 Ian. 1913 (în notă). Art. I—IV. «Monitorul Oficial», No... din... «Codul General al României», 1856—1920, de C. Hamangiu. Vol. II, p. 269.
5. — *Acordarea drepturilor politice locuitorilor din județele Constanța și Tulcea*. L. din 14 Apr. 1910. Art. 1—5. «Monit. Oficial», No. 13 din 15 Apr. 1910. «Codul G. al României», vol. VI, pp. 357—358.
6. — *Acordarea drepturilor politice locuitorilor din județele Constanța și Tulcea*. L. din 16 Apr. 1910. Art. 1—25. «Monitorul Oficial», No. 14 din 16 Apr. 1910, cu un formular.
7. — *Drepturile politice*; interpretarea art. 2 și 4 din legea dela 1910. L. din 3 Mart. 1912. Art. 1—2. «Monit. Oficial», No. 265 din 3 Mart. 1912. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. VII, pp. 936—938.
8. — *Aplicarea legii organizării com. rurale*. L. din 1 Iunie 1914. Art. 1—6. «Monit. Oficial», No. 47 din 1 Iunie 1914. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. VIII, pp. 656—657.
9. — *Comisiunile interimare ale comunelor din...* L. din 17 Febr. 1913. Art. 1—4. «Monit. Oficial», No. 255 din 17 Febr. 1913.
10. — *Constatarea titlurilor de proprietate și posesiune imobiliară rurală în...* L. din 5 Iunie 1880. Art. 1—33. «Monit. Oficial», No. 125 din 5 Iunie 1880. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. V, pp. 984—987.
11. — *Ministerul agriculturii și al domeniilor este autorizat să dobândească, prin rezilierea vânzărilor sau prin cumpărări, terenurile locuitorilor cari vor să emigreze*. L. din 21 Martie 1909. Art. 1—5. «Monit. Oficial», No. 285 din 21 Martie 1909. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. V, p. 223.
12. — *Introducerea Curței cu jurați în jud. Constanța și Tulcea*, prevăzut de art. 105 din Constituție. Art. 1—5. «Mon. Of.». No. 266 din 1 Martie 1913. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. VII, p. 1549—1550.
13. — *Legiuiri otomane cu privire la proprietatea rurală*. «Studiu asupra proprietății rurale în Dobrogea» de I. N. Roman. pp. 166—226. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. V, pp. 995—1029,
14. — *Loturi de casă luptătorilor din răsboiul dela 1877—78*, împroprietăriți în Dobrogea, cum și pentru iertarea lor de avansurile

www.digibuc.ro

acordate prin legea dela 2 Aprilie 1903. Art. 1—3. «Monit. Oficial», No. 288 din 24 Martie 1916.

15. *Dobrogea — Organizarea ei*. Legea din 9 Mart. 1880, cu modif. din 30 Mart. 1886 și 17 Ian. 1913. Art. 1—80. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. II, p. 266—272.

16. — *Organizarea judecătorească*. L. 1 Apr. 1914. Art. 1—42. «Monit. Oficial», No.. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. I, pp. 1261—1267.

17. — *Organizarea Seminarului musulman*. L. din 17 August 1904. Art. 1—36. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. III, pp. 131—135.

18. — *Organizarea serviciului domenial*. Art. 1—46. «Monit. Ofic.», No. 17 din 22 Aprilie 1903.

19. — *Pădurile ei; împărțirea lor în zece ocoale silvice*. D. din 18 Mai 1910. Art. 1—3. «Monit. Oficial», No. 36 din 18 Mai 1910. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. VI, pp. 619—620.

20. — *Pământuri acordate luptătorilor 1877—78*. L. din 2 Apr. 1903. Art. 1—10. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. III, pp. 14—15.

21. — *Partea Statului în islazuri*. L. din 24 Martie 1916. Art. 1—15. «Monit. Oficial». No. 288 din 24 Martie 1916. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. VIII, pp. 946—947.

22. — *Proprietatea și posesiunea rurală*. Cu mod. din 23 Iulie. «Monit. Oficial», No. 125 din 5 Iunie 1880. Art. 1—33. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. II, pp. 292—295.

23. — *Regularea proprietăților imobiliare*. L. din 3 Aprilie 1882, cu modif. din 1884, 1885, 1889, 1893 și 1910. Art. 1—33. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. II, pp. 450—456.

24. — *Regularea proprietății imobiliare*. R. din 8 Iunie 1884. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. II, pp. 467—473. Art. 1—45.

25. — *Modif. legii p. regularea proprietății imobiliare*. «Monit. Of.», No. 27 din 5 Mai 1912. Art. 1—4.

26. *Dobrogea Nouă. — Amânarea legii de organizare*. «Monit. Ofic.», No. 288 din 24 Martie 1916.

27. — *Comisia pentru cetățenia română*. Art. 1—28. «Monit. Of.», No. 40 din 24 Mai 1914. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. VIII, pp. 651—656.

28. — *Drepturi de proprietate și posesiune imobiliară*. Art. 1—27. «Monit. Ofic.», No. 37 din 20 Mai 1914. «Cod. Gen. al Rom.», Vol. VIII, pp. 648—651.

www.digibuc.ro

29. *Dobrogea Nouă*. — *Organizarea ei*. Art. 1—160. «Monit. Ofic.», 1 Aprilie 1914. «Cod. Gen. al Rom.». Vol. VIII, pp. 609—629. No. 1 bis din

30. *Justiției, Minist*. — *Lege pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din jud. Constanța și Tulcea*. Regulament pentru punerea în aplicare a acestei legi... publicat cu Desbaterile parlamentare... Edițiune specială. București. «Imprimeria Statului», 1910. 8⁰, 127 pp.

31. — *Legea pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din județele Constanța și Tulcea*... Regulamentul pentru punerea în aplicare a acestei legi. Desbaterile parlamentare asupra legilor și decretelor regale... Listele definitive de numele locuitorilor... Edițiune oficială. București. «Impr. Statului», 1912. 8⁰, XCVI f. + 630 pp.

32. MIDHAT (PACHA). — *La constitution ottomane et l'Europe*. Paris. «Impr. Gainche», 1903. 8⁰, 144 pp.

33. NAZARETEANU (I. A.) — *Notițe istorice și geografice asupra Provinciei Dobrogea*. Urmat: 1) De legea pentru organizarea Dobrogei; 2) De legea pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea, Tulcea. «Tip. Silberman», 1882. 8⁰, 64 pp.

34. RĂDULESCU (ANDREI). — *Privire asupra organizării judecătorești în Dobrogea veche, dela anexare până azi*. Extras din «Curierul Judiciar», No. 21 și 22. București. Tip. «Curierul Judiciar», 1914. 8⁰, 36 pp.

35. SANDOVICI (CHR. GR.) — *Dobrogea*. Considerațiuni asupra constituționalizării ei. Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1908. 8⁰, 26 pp.

36. VÂRNAV (SCARLAT). — *Legea pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor din județele Constanța și Tulcea*. Supl. gratuit la «Dobrogea Jună». București 1910. 8⁰, 32 pp.

37. VLĂDESCU-OLT (M.) — *Constituția Dobrogei*. Legea organică din 9 Martie 1880. Legea funciară din 3 Apr. 1882. Populațiunea Dobrogei. Listele electorale. Proprietatea rurală, etc. București. Tip. «Dor P. Cucu», 1908. 8⁰, 134 pp.

EDUCAȚIE. INVĂȚĂMÂNT

1. *Aniversarea de 25 ani a liceului «Mircea cel Bătrân»*, din Constanța. Anuar pe anul școlar 1921—1922, publicat de

www.digibuc.ro

directiunea școalei. Constanța. Tip. «Constanța», 1924. 8°, 145 pp. + fig.

2. *Anuarul Seminarului musulman al Statului* din Medgidia, pe anul școlar 1907—1908. Constanța. Tip. «Ovidiu», 1908. 11 pp.

3. *Anuarul Liceului «Principele Carol»* din Tulcea, pe anii școlari 1921—1922 și 1922—1923. *a)* Istoricul liceului și *b)* Cronicele anilor: 1921—1922 și 1922—1923. Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1923 (23 × 16), 142 pp.

4. *Anuarul gimnaziului mixt «Casa Națională»*, Sulina, pe anii școlari: 1921—1922 și 1922—1923. Publicat de Grigore Mich. Cotlaru. Galați. Tip. «Dunărea», 1924 (22 × 16), 18 pp.

5. *Anuarul gimnaziului «Principele Mihai»* din Hârșova (jud. Constanța). Anul școlar: 1922—1923. Primul an de existență... Alcătuit de Dumitru D. Gheorghiu. Constanța. Tip. «Dobrogea Jună», 1924 (23 × 16), 17 pp.

6. *Anuarul liceului «Mircea cel Bătrân»* din Constanța pe anul școlar 1922—1923, publicat de direcțiunea școalei. Constanța. Tip. «Victoria», 1924 (22 × 15), 132 pp. + fig.

7. CARTOJAN (N.) — *Un document privitor la istoria culturii românești în Dobrogea, înainte de anexare.* «Arhiva Dobrogei». Vol. II (1919), pp. 72—76.

8. FRITSCH (LUDWIG). — *Wirtschaftliche und kulturelle Verhältnisse in der Dobrudscha.* «Siebenbürgisch-Deutsches-Tageblatt», 1919, No. 13.935.

9. GREAVU D. (S.) — *Câteva idei pentru reforma metodicei învățământului primar din Dobrogea nouă.* (Insemnări pedagogice). «Buletinul Asociației învățătorilor din Caliacra». An. IV, No. 4—5, pp. 63—67. Bazargic. Tip. «Gutenberg», 1925.

10. HELGIU (V.) — *Școala primară din Dobrogea în curs de* 40 *ani* (1879—1919). «Analele Dobrogei». An. I (1920), No. 2.

11. *Institutul de domnișoare «Germano-Francez»* din Constanța. Prospect. Constanța. Tip. «Ovidiu», 1908. 12 pp.

12. *Institutul «Mircea Vodă»*. Prospect. Constanța. Tip. «Ovidiu», 1904, 8°.

13. MATEESCU (T.) — *Proect de abecedar pentru școala românească din quadrilater.* «Analele Dobrogei». An. II (1921), No. 4.

www.digibuc.ro

14. *Medgidie.* Asociaţia absolvenţilor Seminarului musulman din Dobrogea. Statute. Constanţa. Tip. «Ovidiu», 1912.
15. MILETICH (L.) — *Les Bulgares et les Roumains dans leur rapports culturels et historiques...* «La Dobroudja». Sofia, 1918, pp. 67—108.
16. PROFIRIU (G.) — *Şcoala românească din Silistra.* «Silistra». An. I, No. 13 din 22 Iunie 1919.
17. — *Contribuţiuni la studiul culturei româneşti în Silistra,* sub dominaţiunea turcă. «Dunărea». Silistra. An. I No. 2—4, pp. 47—51.
18. ROMAN (I. N.) — *Pagini din istoria culturii româneşti în Dobrogea,* înainte de 1877. «Analele Dobrogei». An. I (1920), No. 3.
19. SANDU (CARP). — *Promovarea culturii româneşti în Dobrogea nouă.* Silistra. Tip. «Banca Durostorul», 1925.
20. TEODORESCU (C.) — *Starea culturală a locuitorilor din Dobrogea sub Turci.* «Convorbiri Didactice». Bucureşti. An. II, nr. 7—8, 1896. pp. 411—418.
— *Istoricul şcoalelor române din Dobrogea sub Turci.* Ibid. An. III, nr. 3, 1897, pp. 206—209.
21. TSCHILINGUIROV (ST.) — *La renaissance bulgare en Dobroudja,* 1810—1878. «La Dobroudja». Sofia, 1918, pp. 226—256.
22. «*Turtucaia*». Ziar închinat sărbătoririi a 150 ani de şcoală şi biserică românească. Maiu 22, anul 1927. Bucureşti. Impr. fund. cult. «Principele Carol».

POLITICA

1. *Affaires Étrangères, Ministre des.* — *Documents, diplomatiques.* Les événements de la Péninsule Balkanique. L'action de la Roumanie. Sept. 1912. Août, 1913. Bucarest. «Impr. de l'État», 1923. 8^0 + ff. + 199 pp.
2. ANDRONESCU (DR. VIRGIL). — *Dare de seamă către alegătorii oraşului Constanţa.* Constanţa. Tip. «Ovidiu», 1910. 8^0, 35 pp.
3. ANGEBERD (LE COMTE D'). — *Le Traité de Paris du 31 mars 1856. Les Conférences de Londres de 1871. Le Traité modificatif du 13 mars, 1871. Traités, correspondances diplomatiques, protocoles*

www.digibuc.ro

et documents. Paris. «Amyot» (de l'impr. de S. Lejay et Cie), 1873. 8⁰. (Ou se trouve un autre texte, comme: 3⁰. Le traité relatif à la délimitation en Bessarabie de l'île des Serpents et du Delta du Danube, signé à Paris le 16 juin 1857. 6⁰. L'acte public relatif à la navigation des embouchures du Danube, signé à Galatz, le 2 Novembre 1865. 7⁰. Le protocole de la Conférence internationale de Paris signé à Paris, le 28 mars 1866, pour sanctionner l'acte public relatif à la navigation du Bas-Danube.

4. Baboeanu-Droe (N. S.) — *Dobrogea față cu partidele politice*. București. Tip. «Speranța», 1907. 8⁰, 99 pp.
5. Benderli (Const. D.) — *Un dobrogean de baștină despre Dobrogea*. București. Tip. «G. A Lăzăreanu», 1903. 8⁰. 22 pp.
6. Chrisoscoleu (Gr. B.) — *Politique Russe de ce siècle en orient, comme réponse al opuscule*: «*Une pensée polit.*». Bucarest. «Tip. Curții Regale», 1877. 8⁰, 32 pp.
7. Culoglu (Em.) — *Mediațiunea în rectificarea graniței Dobrogei*. (Biblioteca politică, No. 3). București. Impr. «Independența», 1913. 8⁰, 58 pp.
8. Danielopol (G. G.) — *Rectificarea graniței noastre dela Sud*. Conferință. «Pentru conștiința națională». Cercul de studii al Partidului Naț.-Liberal. «Buletinul Cercului». An. III, No. 3 și 4. Vol. II. București, 1913. 1 — 106 pp. + 2 h.
9. *Drepturile Evreilor Dobrogeni*, de J. B. Brociner. *O voce din Dobrogea*, de A. Elman, Alegător com. București. Tip. «Dor. P. Cucu», 1911. 8⁰, 80 pp.
10. Ghica (Ion T.) — *Trei discursuri ținute în Constanța*. București. Tip. «Speranța», 1910. 8⁰, 23 pp.
11. Greavu-Dunăre (S.) — *Politica în jud. Caliacra*. «Sentinela Română». Bazargic, No. 1 din 14 Aug. 1926.
12. Honigberger (R.)—*Dobrogea-Fahrt*. «Deutsche Tagespost», 1922, No. 158, 160 și 16 «Bukarester Gemeindeblatt», 1922, No. 22, 25.
13. *Indicator alfabetic al cestiunilor din tratatele de pace*. București, 1918. 8⁰, 21 pp.
14. Ivanoff (J.)—*Les Bulgares devant le Congrès de la Paix*. Documents historiques, éthnographiques et diplomatiques, avec 3 cartes en couleurs. Berne. «Paul Haupt», 1919. VII ff. + 225 pp.

www.digibuc.ro

15. JURASCO (D. D.) — *L'influence russe dans les pays Moldo-Valaque depuis Kautchauk-Kainardji, jusqu'à la paix de Bucarest*. Chateauroux, 1913. 8⁰, 92 pp.
16. KIFALOV (M.)—*Culegere de tractate de pace, încheiate între înaltele Curţi Otomane şi Rusească*, cum şi de alte osebite acte atingătoare de Principatele Valachiei şi Moldaviei, traduse în limba românească. Bucureşti. Tip. «Iosef Kopainig», 1853 (20 × 13) XIX + 79 pp.
17. KOGĂLNICEANU (V. M.) — *Cestiunea Dobrogei înaintea Parlamentului*. Cuvânt rostit în Ad. Deput. Şedinţa de la 29 Ian. 1899. Bucureşti Tip. «Universala». 1899. 23 pp. f. mic.
18. — *Dobrogea*. 1879—1909. Drepturi politice fără libertăţi. Bucureşti. «Socec et Cie». 1910. 8⁰, 335 pp.
19. LALANNE (LÉON.) — *Questions relatives à l'établissement d'un pont sur le Bas-Danube et la possession d'Arab-Tabia*. Extrait des «Annales de Ponts et chaussées». Cahier d'Octobre 1880.
Paris. «Dunod», 1880. 8⁰, VIII ff.+ 30 pp. Avec une planche.
20. *La question d'Orient et le Congrès de Berlin*. Extrait du «Correspondant». Paris. «Douniol», 1878. 8⁰, 40 pp.
21. *Le Traité de Paix de Bucarest du 28 juillet (10 aout) 1913, précédé des protocoles de la Conférence*. Bucarest. «Impr. Statului», 1913. 85 pp. + 4 cartes.
22. *Listele alegătorilor din comuna şi jud. Tulcea*. Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1912. 8⁰, 56 pp.
23. LOCUSTEANU (N. B.)—*Dobrogea, de...*, Reprezent. Colleg. III de Romanaţi în Adunarea Legislativă. Bucureşti. Typ. «Curţii, F. Göbl», 1878. 8⁰, 115 pp.
24. MAIORESCU (TITU.) — *Acţiunea diplomatică a României în cursul evenimentelor balcanice*. Discurs... rostit în şedinţa Senatului dela 4 Dec. 1913. Bucureşti. «Impr. Statului», 1913. 8⁰, 40 pp.
25. MALCOCI-PETRESCU (AL.) — *Violarea libertăţii individuale în Dobrogea, contra Constituţiunei*. Galatz. Tip. «Schenk», 1887. 8⁰, 16 pp.
26. — *Amintiri din Dobrogea*. Constanţa. Tip. «Aurora». 1901. 35 pp.
27. — *Memoriu locuitorilor dobrogeni către Corpurile Legiuitoare*. Constanţa. Tip. «Româna» 1900. 8⁰, 15 pp.

www.digibuc.ro

28. MOLLOV (V.) — *La Dobroudja politique, par le Prof....* «La Dobroudja». Sofia, 1918, pp. 317—348.
29. MICHEL (JULES.) — *Les travaux de défense des Romains dans la Dobroudcha*; Kustendjé et le retranchement connu sous le nome de fosse de Trajan, d'après les documents réunis pendant la mission danubienne. Paris (impr. Lahure et Cie), 1862. 8⁰, 44 pp. + 2 pl.
30. MOISIL (CONST.) — *Lupta pentru apărarea drepturilor româneşti asupra Dobrogei.* «Arhiva Dobrogei». Vol. II (1919), pp. 153—181.
31. NEGULESCU (DEMETRU.) — *Discuţiunea asupra Mesagiului. Dobrogea şi politica externă a României.* Discurs pronunţat în Camera Deputaţilor la 18 Dec. 1913, de... Prof. la Universitatea din Bucureşti. Deputat de Tulcea. Bucureşti. Tip. «D. C. Ionescu», 1914. 8⁰, 16 pp.
32. *Paysan du Danube. La Roumanie devant la Conférence de Londres.* Liège «Léon de Thier», 1883. 8⁰, 83 pp.
33. PARIANO C. D. — *Dobrogea şi Dobrogenii.* Constanţa. Tip. «Ovidiu», 1905. 8⁰ 89 pp.
34. — *Proprietatea din Dobrogea.* Administraţia şi chemarea micului proprietar de 10 ha. la vieaţa publică. Bucureşti. Tip. «Speranţa», 1906, 28 pp.
35. — *Scrisori.* «Analele Dobrogei». An I, No. 2, pp. 216—218; No. 3, pp. 443—445; No. 4, pp. 616.
36. — *Veste bună*: Românii emigraţi în America. Ibid. An. II, No. 1, p. 97.
37. PHARAON (JOANNY). — *Esquisse historique et politique sur Mahmoud II et Nicolas I-er suivie de la description de Schumla, Varna, Adrianople et Constantinople.* Paris. «Lecointe», 1829, 8⁰...
38. PLEŞOIANU (VIRGILE V.) — *Tractatele de pace din Bucureşti.* Mai, 1812—Aug, 1913. Bucureşti. «Socec et Co.», 1913. 8⁰, 16 pp.
39. *Protestation des Roumains contre le Traité de Bucarest.* Paris, 1918. 3 pp.
40. ROMAN (ION N.) — *Dobrogea şi drepturile politice ale locuitorilor ei.* Constanţa. Tip. «Ovidiu», 1905. 8⁰, 159 pp.
41. — *Organizarea Dobrogei noi.* Discursul d-lui..., Deputatul Col. I de Constanţa. Rostit în şedinţa Camerii de Vineri 28 Mar-

www.digibuc.ro

tie, 1914. («Monitorul Oficial», No. 31 din 1 Apr. 1914). Constanța. Tip. «Aurora», 1914 (18 × 12), 46 pp.

42. — *Propaganda pentru «Bulgaria mare» și «Dobrogea Bulgărească»*. «Arhiva Dobrogei». Vol. II (1910), pp. 9—17.

43. — *Drepturile, sacrificiile și munca noastră în Dobrogea, față de pretențiile Bulgarilor asupra ei*. Constanța. Tip. «Victoria». 60 pp.

44. STAMBLER (B.) — *Les Roumains et les Bulgares*. Le traité de Bucarest. Paris, 1914. 8⁰, 215 pp. + 1 carte.

45. STEGEN (VON DER). — *Conférences sur la guerre d'Orient en 1877—78*, par... Bruxelles. «C. Muquardt», 1881. 8⁰, avec 4 cartes.

46. STURDZA (DIMITRIE A.) — *Bessarabia și Dobrogea*. Cuvânt rostit în Senat în 28 Septemvrie 1878. București. Tip. «Thiel et Weiss», 1878. 8⁰, 26 pp.

47. — *Rumänien und der Vertrag von San Stefano*. Mit einem Anhange... Wien, 1878. 8⁰, 1 + 131 pp.

48. TĂLĂȘESCU (DR. AL.) — *Granițele naturale ale României*. Constanța, Tip. «Ovidiu», 1915, 8⁰. 13 pp.

49. *Textul tratatului de pace din București, semnat în ziua de 7 Mai 1918, orele 12 ziua*. București, 1918. 29 pp.

50. *Traité de paix entre les puissances alliées et associées et la Bulgarie et protocole signés à Neuilly-Sur-Seine, le 27 Noembre, 1919*. Bucarest, 1919. 73 pp.

51. ZLATARSCKY (V. N.) — *Le sort historique et politique de la Dobroudja*, par... «La Dobroudja». Sofia, 1918, pp. 43—66.

POLEMICA

1. BIBESCU (PRINȚUL GEORGE.) — *Iarăși Arab-Tabia și Guvernul Român*. Bucuresci. Tip. «Curții Regale, F. Göbl, Fii», 1884. 8⁰, 15 pp.

2. BRĂTESCU (C.) — *In chestia Dobrogei*. Un răspuns d-lui Prof. L. J. Miletici. «Neamul Romănesc», No. 82 și 83 din 24 și 25 Martie 1918.

3. BRANCOVICI (EMIL M.) — *«Dobrogea»*. Răspuns «Uniunii Savanților, scriitorilor și artiștilor bulgari». București. «Cartea Românească», 1920. 8⁰, 31 pp.

www.digibuc.ro

4. IORGA (N.) — *Cum am căpătat Dobrogea*. «Neamul Românesc», No. 268 din 15 Oct. 1917.
5. — *Nouă argumentaţii bulgăreşti*. Ibid., No. 7 din 8 Ian. 1918.
6. — *Inaintea unei hărţi germane*. Ibid. No. 19 din 20 Ian. 1918.
7. — *O apărare de drepturi*. Ibid. No. 140 şi 141 din 23 şi 24 Mai 1918.
8. — *Cum am intrat în Dobrogea*. Ibid. No. 144 şi 145 din 27 şi 28 Mai 1918.
9. — *Cum îşi creiază Bulgarii drepturi în Dobrogea*. Ibid. No. 191 din 13 Iulie 1918.
10. — *Incă un bulgar care ne dispreţueşte*. D-l Prof. Miletici. Ibid. No. 192 din 14 Iulie 1918.
11. ISCKIRKOFF (A.) — *La Dobroudja et les revendications de la Roumanie*. Lausanne, 1918.
12. *Les revendications des Bulgares à la lumière de leur propres actes*. Paris. «E. Leroaux», 1919, 8⁰ 24 pp.
13. MALCOCI-PETRESCU (AL.) — *Violarea libertăţii individuale în Dobrogea contra Constituţiunei*. Galatz. Tip. Schenk, 1887. 8⁰ 16 pp.
14. MARKOFF (MILAN G.) — *Le sort politique de la Dobroudja après le Congrès de Berlin*, 1877—1916. Edition de l'Organisation «La Dobroudja». Sofia. «Impr. de la Cour Royale» 1917 (19×13), 46 pp.
15. METRONIU (A.) — *Sofismul bulgar*. «Neamul Românesc» No. 41, din 11 Febr. 1918.
16. — *Dobrogea şi dreptul nostru* — după cercetările din urmă. Ibidem, No. 45 din 15 Febr. 1918.
17. PANOFF (P.) — *Les atrocités roumaines en Dobroudja*. Berne 1917.
18. PETROVICI (ION.) — *Bestia bulgară*. «Neamul Românesc» No. 58 din 2 Martie 1917.
19. ROMAN (I. N.) — *Dr. Rizoff, despre Dobrogea şi plebiscit*. Ibid. No. 141 şi 143 din 24 şi 26 Maiu 1918.
20. — *Ceva despre «vechimea» Bulgarilor dobrogeni*. Ibid. No. 163 din 15 Iunie 1918.
21. — *Propaganda pentru «Bulgaria mare» şi «Dobrogea bulgărească»*. «Arhiva Dobrogei», vol. II (1919), pp. 9—17.
22. SAVADJIAN (LÉON.) — *Réponse aux Mémoires bulgares présentés à la Conférence de la Paix*, par M. M. GHECKOFF, ancien

www.digibuc.ro

President du Conseil, et TSAKOFF, ancien Ministre de Bulgarie à Londres. Paris, 4 foi (B. A. R. II. 66.618).

23. TAFRALI (O.) — *La Dobroudja et les prétentions bulgares* (par un autochtone). «La Roumanie». Paris, No. 5 din 14 Febr. 1918.

24. — *La «Congrès» panbulgare de Babadag.* Ibid. No. din 4 Iulie, 1918.

25. — *Chantage bulgare, faiblesse allemande.* Ibid. No. din 18 Iulie 1918.

26. — *La Dobroudja, — les erreurs de la propagande bulgare en Suisse.* Ibid. No. din 19 Sept. 1918.

27. — *La Dobroudja et les prétentions bulgares.* Ibid. No. din 8 Maiu 1919.

STATISTICĂ. DĂRI DE SEAMĂ

1. *Anuarul statistic al României.* Annuaire statistique de la Roumanie. Publicat de Institutul de Statistică generală a Statului. Minist. Industriei și Comerțului. Anii 1924, 1925, 1926, cont. Director: DR. I. TEODORESCU. București. «Eminescu» S. A.

2. ATANASIU (PREFECT I. C.) — *Expunerea situațiunii județului Tulcea pe anul* 1909. Tulcea. Tip. «Dobrogea». 1909. 8⁰. 159 pp.

3. — *Expunerea situațiunii jud. Tulcea pe anul* 1909. Tulcea 1910. 8⁰, 131 pp.

4. BASTACHE (I.) — *Situația jud. Tulcea,* prezentată Consiliului județean, de către prefect, în sesiunea ordinară de la 15 Oct. 1902. Tulcea, Tip. «Națională» 1902, 8⁰. 51 pp.+4 tabl.

5. BORLAKOFF (A.) — *La statistique roumaine pour la Dobroudja.* Dans le journal «Dobroudja». Sofia 191 , I-er année, No. 127.

6. CĂMĂRĂȘESCU (ION.) — *Durostorul.* Expunerea situațiunii jud. la 1 Dec. 1914, prezentată d-lui ministru de Interne. București, Tip. «Ion C. Văcărescu» 1915, 208 pp.

7. CANTACUZINO (GEORGE GR.) — *Raportul Comisiei însărcinată cu studierea chestiunii drepturilor politice în Dobrogea.* București, 1906. «Imprimeria Statului» 1906, Ian. 24, 13 pp.

8. CAPȘA (COL. M.) — *Expunerea situațiunii jud. Constanța pe* 1905 și Constanța, Tip. «Ovidiu» 1905, 8⁰, 40 pp.

www.digibuc.ro

9. *Données. Quelques données sur le vilayet du Danube.* «Journal de la Soc. de statistique de Paris». 1877, XVIII-e année, p. 168.
10. *Expunerea situațiunii jud. Constanța pe anul* 1890—91. Constanța. Tip. «Română» 1890, 28 pp.
11. *Expunerea situațiunii județului Constanța pe (anul)* 1893—1894. (Prefect Kirițescu). Constanța, Tip. «Română» 1893, 40 pp.
12. *Expunerea situațiunii jud. Constanța*, prezentată Cons. general la deschiderea sesiunii ordinare din 15 Oct. 1898. Constanța, Tip. «Aurora», 1899, 64 pp.
13. Hagi-Anton (Dimitrie). — *Județul Tulcea.* Dare de seamă prezentată Consiliului județean. Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1906, 94 pp.+3 tabl.
14. Ionescu (Luca). — *Județul Tulcea.* Dare de seamă prezentată Consiliului județean. Bucuresci, «F. Göbl, Fii» 1903, 238 pp. 1 tabl. st., 5 pl. și 2 hărți.
15. Kutschera (H.) — *Zur Statistik der europäischen Turkey.* «Oesterreichische Monatsschrift für den Orient». Herausgegeben von Orientalischen Museum in Wien. Wien 1875, I. Jahrg. No. 10, pp. 156—157 și No. 11, pp. 171—172.
16. Manolescu (Dr. Alex.) — *Demografia jud. Constanța dela anexare până la 1908 și mortalitatea copiilor până la un an la sate.* Burdujeni. 1911. 8°. 16 pp.
17. *Ministerul Agricult. și Domeniilor.* Dicționarul Statistic al României, întocmit pe baza rezultatelor definitive ale recensământului general al populațiunii din 19 Decemvrie 1912. Ediție oficială. București, «C. Sfetea» 1914 și 1915. Vol. I, Constanța, pp. 197—241; Vol. II: Tulcea, pp. 925—965.
18. Moruzi (S.) — *Situația jud. Tulcea*, prezentată Consiliului județean de către prefect, în sesiunea ordinară dela 15 Octomvrie 1900. Tulcea. Tip. «Română» 1901, 26 pp.+2 tabl.
19. Nenițescu (I.) — *Situația jud. Tulcea*, prezentată Consiliului județean de către prefect, în sesiunea ordinară dela 15 Octomvrie 1898. Tulcea. Tip. «Națională» 1898. 67 pp.+7 tabl.
20. — *Situația jud. Tulcea*, prezentată Consiliului județean de către prefect în sesiunea ordinară, 15 Oct. 1899. Tulcea 1899, 154 pp, plus 5 tabl.

www.digibuc.ro

21. OPREANU (REMUS N.) — *Expunerea generală a județului Constanța.* Dare de seamă făcută Consiliului județean în ziua de 18 Ian. 1881, de către prefectul județului, în ziarul; «Farul Constanței», An. II, No. 36 și 37 din 18 și 25 Ian. 1881,

22. PENAKOFF (DR. IV.) — *La statistique roumaine sur la Dobroudja*, dans le journal: «Dobroudja», Sofia. Première année, No. 25 et 26.

23. PUIU (VICTOR A.) — *Teritoriul anexat.* Constatări de ordin general și local. Județul Durostor. Constanța. Tip. «Aurora» 1915, 71 pp.

24. QUINTESCU (O.) — *Expunerea situațiunii județului Constanța*, prezentată Consiliului general, din 15 Oct. 1896. Constanța. Tip. «Română» 1897. 62 pp. plus 8 tabl. statistice.

25. SFETESCU (PETRU TH.) — *Expunerea situațiunii jud. Tulcea pe anul 1912.* Prezentată Cons. General Județean la Deschiderea sesiunii ordin. dela 15 Oct. 1912. Tulcea. Tip. «Dobrogea». 1913. 8⁰. 184 pp.

26. *Starea Jud. Tulcea.* — Memoriu adresat Escelenței Sale D-lui George Gr. Cantacuzino, Prim Ministru etc., de o Delegațiune a orașului și jud. Tulcea. Tulcea. Tip. «Dobrogea» f. an. 16 pp.

27. *Statistica generală a jud. Tulcea pe anul 1884.* — Tulcea Tip. «Română» 1884. 28 Tablouri.

28. STERE (LEONIDA.) — *Expunerea administrațiunii Comunei Tulcea*, prezentată Congresului comunal de d-l primar, cu ocaziunea depunerii proiectului de budget pe exercițiul anului 1900—1901. Tulcea, Tip. «Națională» 1900, 12 pp.

29. UBICINI (ABDOLONYME.) — *Lettres sur la Turquie*, ou tableau statistique religieux, politique, administratif, militaire, commercial, etc... de l'empire ottoman, depuis le Khati-cherif de GUEKHAN (1839). I-ère partie: les Ottomans. 2-ème édition, entièrement refondue et accompagnée de pièces justificatifs. II-ème partie: Les Raïas, Grecs, Arméniens, Arméniens catholique, Israélites, Latins. Paris, «Doumaine» 1853—1854, 2 vol. 8⁰. (B. A. R. 2848).

30. UBICINI (A.) et PAVEL DE COURTEILLE. — *État présent de l'empire ottoman*, statistique, gouvernement, administration, finances, armée, communautes non musulmanes, etc., d'après le «Salnâméh». (Annuaire imperiale) pour l'année 1923 de

www.digibuc.ro

l'hégire (1876—1877), et les documents officiels... Paris, «Doumaine», 1876, 8⁰.

31. VÂRNAV (SCARLAT C.) — *Situaţiunea judeţului Constanţa la începutul anului* 1903. Constanţa. Tip. «Ovidiu» 1904, 36 pp.

32. VISCOVICH (L.) — *Zur Statistik der Dobrudscha.* «Austria Wochenschrift für Volkswirtschaft und Statistik», XV. Jahrg. 1863, pp. 698—699; 715—716; 737—738; 755—756.

CHESTIA AGRARĂ ŞI ECONOMICĂ

1. *Agriculturii, Ind., Comerc. şi Dom.* (Minist.). Dispoziţiuni generale pentru administrarea şi căutarea veniturilor statului din Dobrogea. Publicate în «Monit. Oficial» Nr. 45 din 28 Maiu 1888. Bucureşti, 1888. 8⁰, 15 pp. Lege pentru concesionarea dreptului de a tăià stuf şi papură din bălţile Statului din Dobrogea. Bucureşti, «Imprimeria Statului» 1908, 18 pp.

2. — *Regulamentul pentru păşunarea vitelor în Dobrogea.* Bucureşti, «Imprimeria Statului» 1888, 16 pp.

3. — *Projet de loi pour la mise en valeur des terrains de la zone d'inondations du Danube.* Bucarest. «Impr. Statului» 1910, 8⁰, 44 pp.

4. ALIMĂNIŞTEANU (CONST.) — *L'exploitations des mines en Roumanie.* Extrait du «Courrier de Roumanie». Bucureşti 1898—1899, No. 4, 5 şi 6, 34 pp.

5. ANTIPA (DR. GR.) — *Punerea în valoare a terenurilor de inundaţiune a Dunării.* («Minist. Agr., Ind., Comerţ. şi Dom.», Serv. pescăriilor). Bucureşti. «Impr. Statului» 1907, 12 pp.

6. — *Regiunea inundabilă a Dunării.* Starea ei actuală şi mijloacele. de a o pune în valoare. Bucureşti 1910, 8⁰, f.+ 317 pp +3 h.

7. — *Pescăriile Statului din Tulcea.* Un răspuns. (Minist. Agr., Ind., Com. şi Dom., Serv. pescăriilor. Bucureşti 1911, 8⁰, 51 pp.

8. — *Câteva probleme ştiinţifice şi economice privitoare la Delta Dunării.* «Analele Acad. Române». Secţia ştiinţifică. Tom. XXXVI (1914), 75 pp. + 1 h. Cu 30 fig. în text.

www.digibuc.ro

9. — *Pescăria și pescuitul în România.* Cu 403 fig. în text și 75 tabele. Acad. Română. Publ. «V. Adamachi». Tom. VIII (1916).
10. — *Dunărea, problemele ei științifice, economice și politice.* Acad. Română. Studii și cercetări. Vol. VI.
11. — *Chestiunea Dunării.* Conferință ținută la Fundația Universitară «Carol I», în ziua de 23 Martie 1924. Extras din volumul: «Politica externă a României». Institutul Social Român. București, 1924. 8⁰, 39 pp.
12. — *Câteva observațiuni privitoare la navigabilitatea Gurilor Dunării.* Academia Română. Mem. Secț. Științifice. Seria III. Tom. II. Mem. 6 (1925), 11 pp. + 1 h.
13. — *Punerea în cultură a regiunii băltoase a României. Terenurile inundabile și pescăriile.* «Academia Română. Mem. Secț. Șt.» Seria III. Tom. IV. Mem. 4 (1927), 88 pp.
14. ANTONESCU-REMUS (P.) — *Portul Constanța și podul de peste Dunăre.* Studiu economic. Bucuresci. «Tip. Dor P. Cucu». 8⁰, 47 pp.
15. ATANASIU (I. C.) — *Pescăriile Statului din jud. Tulcea.* Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1911. 4⁰, 31 pp.
16. BRANCOVICI (EMIL M.) — *«Dobrogea».* Un răspuns «Uniunii savanților, scriitorilor și artiștilor bulgari. București. «Cartea Românească», 1920. 8⁰, 31 pp.
17. BUȘILĂ (ING. CONST. D.) — *Portul Constanța.*« Independența Economică». Iași, No. 3 din 1918.
18. — *Ce-ar puteà devenì Constanța.* «Neamul Românesc». No. 65 din 7 Mart. 1918.
19. *Cadrilaterul bulgar*, de un Român. Ed I. București. «Socec et Co.», 1913. 200 pp. + 14 pl.
20. CĂMĂRĂȘESCU (I.) și C. GEORGESCU-VÂLCEA. — *Dreptul de proprietate asupra bunurilor imobiliare din Dobrogea nouă. Regimul creiat prin legea dela 1914...* București. Tip. «Urbana», 1912. 8⁰, 11 pp.
21. CARDAȘ (DR. AGRICOLA.) — *Materialul zootehnic din județele Durostor și Caliacra.* Cu 7 tabele. (Academia Română). București. «Socec et Co.», 1915. 4⁰, 18 pp.
22. CHIHAIA (ION P.) — *Pădurile Dobrogei.* «Revista Sciințifică». Buc. No. 13 din 15 Aug. 1879.

www.digibuc.ro

23. Comnène (N. P.) — *La Dobrogea.* (Dobroudja). Essai historique, économique, éthnographique et politique. Avec 10 cartes... Lausanne. Paris. «Payot et Cie», 1918 (19 × 12), 208 pp.
24. Constantinescu (Al.) — *Lege pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea...* Expunerea pe motive și discursurile rostite în Senat și Adunarea Deput. de... București. «Impr. Statului», 1916. 8⁰, 61 pp.
25. Cosăcescu (M.) — *Împroprietărirea în Dobrogea.* «Ordinea», București, 1910, No. 643 din 17 Febr.; No. 644 din 18 Febr.; No. 645, 19 Febr.; 646, 20 Febr. și No. 649 din 24 Febr.
26. Cotov (Virgil B.) — *Vederi asupra portului Constanța.* «Analele Dobrogei». An. IV, No. 1.
27. — *Un proiect unguresc pentru canalul Cernavoda.* Constanța. Ibid. An. IV, No. 3.
28. Cristodorescu (G.) — *Câteva cuvinte în chestiunea târgului de cereale dela Murfatlar.* Constanța. Tip. «Ovidiu», 1903. 39 pp.
29. Danaïllov (le Prof. Georges Th.) — *Les prétentions de la Roumanie sur le territoire bulgare et la valée de Silistrie.* (Société Économique Bulgare). Sofia. «Impr. de l'État», 1919. 8⁰, 62 pp.
30. Dașcovici (N.) — *Dunărea noastră.* Colecția enciclopedică: «Cartea Vremii», No. 13. București. «Impr. fund. «Principele Carol. (17 × 12), 151 pp.
31. Dimitriu (Virgile D.) — *La situation agricole dans le territoire annexé, comparée à celle de la Roumanie.* Bucarest. «Socec et Co.», 1914, 38 pp.
32. *Dobrogea. Progresele ei dela anexare până astăzi; 1878—1906.* Tablou grafic întocmit din ordinul d-lui Ministru al Domeniilor, I. N. Lahovary. București, «A. Baer» 1907.
33. *Dobrogea. Proprietăți și deposedări,* 1910. Copie de pe raportul Prefecturii, înregistrat sub No. 14482. Constanța. Tip. «Ovidiu», 12 pp.
34. *Dobrogea Nouă.* Organizarea silvică în noul teritoriu. București. «Imprim. Statului», 1913. 8⁰, 40 pp.
35. Enculescu (P.) — *Zonele de vegetație lemnoasă din România în raport cu condițiunile orohidrografice, climaterice de sol*

www.digibuc.ro

şi subsol. Şi în franţuzeşte. «Mem. Institutului Geologic Rom. Vol. I (1924), 19 fig., 9 pl. cart. şi 38 tabl. fotogr., 326 pp.

36. FILITTI (GEORGES.) — *La propriété foncière dans la Dobroudja, d'après les lois ottomanes.* Discours de rentrée prononcé le 16 août 1880, devant les séctions unies de la haute Cour de Cassation et de Justice de R. Bucarest. «Impr. de la Cour Royale», 1881. 8⁰, 47 pp.

37. FILOTTI (ZAMFIR.) — *Mănăstirea Cocoşu.* Regimul proprietăţii în Dobrogea. Violarea dreptului de proprietate şi dispreţuirea legilor de către Minist. Domeniilor. Bucureşti. Tip. «Românul», 1889. 8⁰, 23 pp.

38. GEORGESCU (GEORGE.) — *Colonizarea.* Constanţa, «Dobrogea jună». 1925, 8⁰, 12. pp.

39. GEORGESCU (ION.) — 15 *ani de transhumanţă în Ţările Române,* 1782—1797. «Analele Dobrogei». An. V şi VI, pp. 30—48.

40. GHICA (GEORGE M.) — *Questiunea proprietăţii în Dobrogea.* Partea întâia: Studiu asupra proprietăţii fonciare şi în special asupra domeniului public în imperiul otoman, urmat de codicele otoman din 1858, asupra proprietăţii fonciare şi alte legi mai recente. Traduse în romănesce. Bucuresci. Tip. «Luis», 1880. 8⁰, 116 pag. Idem. Partea II. Propuneri pentru regularea ei· «Tip. Naţională». 1881. 99 pag.

41. HOGGUER (BARON d').—*Informaţiuni asupra Dobrogei, starea ei de astăzi, resursele şi viitorul ei.* Bucuresci. «Socec et Co.», 1879. 8⁰, 55 pp.

42. IONESCU (CONST. A.) — *Studiu asupra producţiunei laptelui la diferite rase de oi din oeria Statului dela Constanţa.* Teză. Constanţa. «Dim. Nicolaescu». 1908. 8, 38 pag.

43. IONESCO (I.) — *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja. par..., ancien élève de Roville.* Constantinople. Imprimérie de «Journal de Constantinople», 1850. 8⁰, 2—VII, 124 pp. Avec 1 carte.

44. — *Excursiune agricolă în Câmpia Dobrogei.* Traducţiune după scrierea în limba franceză, publicată de autor în Constantinopol la 1850. Bucuresci. Typ. «Tribunei Române», 1879. 8⁰, 135 pp.

www.digibuc.ro

45. IONESCU (LT. M. D.) — *Cercetări asupra orașului Constanța.* Geografie și istorie. Prefața de d-l Gr. G. Tocilescu. Cu un plan al orașului și al lucrărilor noue ale portului. Bucuresci Tip. «Thoma Basilescu», 1897. 8⁰, 97 pp.
46. — *Colonizarea Dobrogei.* Conferință. «Buletinul Soc. Regale Române de Geografie». Vol. XXV.
47. KOGĂLNICEANU (VASILE M.) — *Docurile.* O chestiune la ordinea zilei. București. «Socec et Co.», 1903. 2 ff. + 42 pp.
48. LAHOVARY (I. N.) — *Deposedările pământurilor din Dobrogea, Discursurile...* Ședința Adunării Deputaților dela 10 Februarie 1912 și a Senatului... 15 Febr. 1912. București. «Impr. Statului», 1912, 118 pp.
49. LAZAROVICI (ING. B.) — *Construcția și exploatarea portului Constanța.* «Analele Dobrogei» An. I, No. 1.
50. LEBRUN (FRANCISC.) — *Études Documentaires sur les questions Roumaines.* La Dobroudja. Esquisse historique, Géographique, Ethnographie et Statistique, par..., Correspondant du «Matin» en Roumanie. Avec une Préface de M. E. de Martonne. Professeur à la Sorbonne. Avec une carte colorée hors texte. Paris. «Felix Alcan», 1918, 44 pp.
51. LICHERDOPOL (I. P.) — *Excursiuni în Dobrogea.* București. «Carol Göbl», 1900. 8⁰, 134 pp.
52. MARTONNE (EM. de.)—*Travaux du Comité d'études.* La Dobroudja, par... Avec deux appendices et une Carte. Paris. «Impr. Nationale», 1918, 20 pp.
53. *Memoriu asupra rezervoarelor de construit în stațiunile de recepțiune, în cele intermediare și în stațiunea finală a conductelor de petrol Băicoi-Constanța.* București, 1913. 8⁰, 26 pp.
54. MICHAÏKOV (D.) — *L'importance économique de la Dobroudja septentrionale, par le prof...* «La Dobroudja». Sofia, 1918, pp. 257—316.
55. MIHĂILESCU (FLORICA.) — *Ion Ionescu-Delabrad.* Excursiune agricolă în Dobrogea în anul 1850 (trad.). «Analele Dobrogei». An. III. No. 1.
56. MIHĂILESCU (V.) — *Silistra.* Ibid. An. II, No. 3,
57. MONTANDON (A.) — *Excursions en Dobroudja.* Extrait du: «Bulletin de la Soc. d'études scientif. d'Angers», 1887. Angers. «Germain et Grassin», 1887. 8⁰, 36 pp.

www.digibuc.ro

58. MORFEI (VICTOR.) — *Relațiile satului Topalu cu ostroavele din fața sa.* «Analele Dobrogei». An. IV, No. 1,

59. NACIAN (J. J.) — *La Dobroudja économique et sociale, son passé, son présent et son avenir.* Par..., prof. à l'École de sylviculture de Bucarest, etc. Paris. «Guillaumin et Cie». 1886, 8⁰, 191 pp.

60. — *Dobrogea.* Bucureşti. «I. V. Socec», 1891. 8⁰, 200 pp.

61. — *Dobrogea. Reformele dconomice şi sociale ce ea reclamă.* Edit. revistei «Generația Nouă». București. Tip. Weiss. 1892. 32 pp.
Note complimentare la «Dobrogea economică şi socială (Extras din: «Enciclopedia Română» Vol. II. fasc. 12. 1898). Bucuresci. 1899. 34 pp.

62. NAZARETEANU (I. A.) — *Notițe istorice și geografice asupra Provinciei Dobrogea.* Urmat: 1. De legea pentru organizarea Dobrogei; 2. De legea pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea-Tulcea. «Tip. Silberman», 1882. 8⁰, 64 pp.

63. NEICU (ION.) — *O infiltrare românească în Dobrogea veche.* Colonizarea Dobrogei noui cu Macedo-Români. «Bulet. Soc. Regale Rom. de Geografie». An. XLII (1923), pp. 91—99.

64. NICHIFOR (MIHAIL.) — *Portul Constanța și importanța sa comercială.* Teză... Şcoala sup. de Ştiințe de Stat. Constanța, 1915. 8⁰, 52 pp.

65. PARIANO (CONST. D.) — *Dobrogea și Dobrogenii.* Constanța. «Ovidiu», H. Vurlis, 1905, 8⁰, 89 pp.

66. — *Proprietatea din Dobrogea.* Administrația și chemarea micului proprietar de 10 ha. la vieața publică. București, 1908, 15 pp.

67. *Raport către Ministerul de Interne în chestia deposedărilor în Dobrogea,* Constanța 1908, 30 pp.

68. PETRESCU (GR. T.) — *Proprietatea imobiliară din Dobrogea nouă.* București. «Socec et Co.», 1923. 8⁰, 93 pp.

69. PINETA (A. N.) — *Chestiuni dobrogene.* 1. Cetățenia în Dobrogea nouă. 2. Regularea proprietății rurale. Bazargic. Tip. «Gutenberg» (1924). 8⁰, 128 pp.

70. PISCICULTOR. — *Pescuitul și pescăria în Dobrogea.* «Arhiva Dobrogei». Vol. III, pp. 35—38.

www.digibuc.ro

71. «*Plugarul Român*». Fraudele dela Banca... din Constanța. De un grup de acționari. Constanța. Tip. «Aurora», 1910. 8⁰, 82 pp.
72. POPESCU (GR.) — *Regularea proprietății în Dobrogea*. București, 1904. 8⁰...
73. POSTELNICU (M.) — *Deposedările în Dobrogea*. «Arhiva Dobrogei». Vol. I (1916), pp. 87—89
74. PRETORIANU (N. B.) — *Impădurirea terenurilor cedate satelor din Dobrogea*. (Minist. Agric., Ind., Comerț și Domeniilor). București. «Imprimeria Statului», 1906. XVI f. + 228 pp.
75. — *Necesitate ca a)* Silvicultorii să se ocupe numai de administrarea pădurilor Dobrogene; *b)* Terenurile domeniale din Dobrogea să se administreze de un personal domenial, fără amestecul silvicultorilor Dobrogeni. Constanța. Tip. «Aurora», 1911. 8⁰, 61 pp.
76. PUIU (VICTOR A.) — *Teritoriul anexat*. Constatări de ordin general și local. Constanța. «Ovidiu», 1915. 8⁰, 71 pp.
77. ROMAN (ION N.)—*Studiu asupra proprietății rurale în Dobrogea*. Constanța. «Ovidiu», 1907. 8⁰, 359 pp.
78. — *Organizarea Dobrogei Noui*. Discursul rostit în ședința Camerei de Vineri, 28 Martie 1914. Constanța. Tip. «Aurora», 1914 (18 × 12), 46 pp.
79. — *Proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea*. Condițiile ei juridice și chipul cum se stăpânește. «Arhiva Dobrogei». Vol. II, 1919, pp. 47—59.
80. SARRY (CONST. N.) — *Proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea*. Diferitele împroprietăriri, vânzări și deposedări de pământ... Constanța. Tip. «Aurora», 1907, 31 pp.
81. — *Regele Carol I. Dobrogea și Dobrogenii*. Conferință ținută în ziua de 10 Maiu 1915, la Hârșova. Biblioteca «Dobrogei June», No. 2. București, 1915. 8⁰, 19 pp.
82. SCHELETTI (P. C.) — *Dobrogea*. Organizarea. Prospect. Adresă. Memoriu. Situația generală. Supușii străini. Tulcea. Comuna Armața. Justiția. Școala, etc. Tulcea. «Tip. Română», 1879. 8⁰, VIII f. + 55 pp.
83. STĂTESCU (EUGENIU.) — *Memoriu asupra proprietăților imobiliare din Dobrogea*... însoțit de 149 acte justificative. (Ministerul

www.digibuc.ro

Afacerilor Străine). București. «Impr. Statului», 1903. 8⁰, 278 + 194 pp.

84. STOENESCU-DUNĂRE (JEAN.) — *Insemnătatea Dobrogei în economia națională.* «Arhiva Dobrogei». Vol. II (1919), pp. 89-95.

85. — *Canalul navigabil Cernavoda-Constanța.* «Analele Dobrogei». An. III, No. 8,

86. VÂRNAV (SCARLAT C.) — *Proiect pentru alimentarea cu apă a orașului Tulcea.* Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1905, 41 pp.

87. — *Legea pentru acordarea drepturilor politice, locuitorilor din județele Constanța și Tulcea.* Supliment gratuit la «Dobrogea Jună». București, 1910, 32 pp.

88. — *Legea interpretativă privitoare la regularea proprietății imobiliare în Dobrogea.* (Supliment la «Dobrogea Jună». An. VI și VII). București, 1910. 43 pp.

89. VERNESCU (G. G.) — *Delimitările și parcelările din jud. Constanța, dela 1882—1907.* Constanța. Tip. «Aurora», 1907. 4⁰.

90. VERNESCU (P. G.) — *Carte de proprietate a moșiei Cogealia,* din comuna Cicrâcci, plasa și jud. Constanța. București, 1906.

91. ⁂ *«Dobrogea».* Soc. de ajutor mutual pentru asigurarea cailor. Statute. Constanța. Tip. «Aurora», 1907.

92. ⁂ *Exportul petrolului prin Constanța în legătură cu legea pentru încurajarea industriei naționale și construirea unei conducte Băicoi—Constanța.* Constanța. Tip. «Ovidiu», 1912. 8⁰, 11 pp.

COMERȚ. INDUSTRIE

1. ANTONESCU REMUS (P.)—*Portul Constanța și podul de peste Dunăre.* Studiu economic. Bucuresci. «Tip. Dor. P. Cucu», 1889. 8⁰, 47 pp.

2. BRĂTIANU (G.) — *Le commerce génois sur la Danube à la fin du XVII-e siècle.* «Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe Sud-Orientale». An. IX (1922).

3. BUȘILĂ (ING. CONST. D.) — *Portul Constanța.* «Independența Economică», Iași. No. 3 din An. 1918.

4. — *Ce-ar puteà deveni Constanța.* «Neamul Românesc», No. 65 din 7 Martie 1918.

www.digibuc.ro

5. *Câteva observațiuni asupra legei burselor*, de un membru al Asoc. comerc. de cereale din Constanța. Constanța. Tip. «Aurora», 1904. 8⁰, 24 pp.
6. CHRISTODORESCU (GH.) — *Portul Constanța.* Mișcarea comercială și maritimă în anul 1903. Constanța. Tip. «Ovidiu», 1906. 8⁰, 33 pp.
7. — *Activitatea Camerei de Comerț și Industrie din Constanța dela înființare și până la 1 Apr. 1906.* Constanța. «Aurora», 1906. 8⁰.
8. COTOV (VIRG. B.) — *Vederi asupra portului Constanța.* «Analele Dobrogei». An. IV, No. 1.
9. DANAILLOW (le Prof. GEORGES TH.) — *Les Prétentions de la Roumanie sur le territoire bulgare et la ville de Silistrie.* Conférence tenue le 10 (23) mars 1913. (Société Économique Bulgare). Sofia. «Impr. de l'État», 1913. 8⁰, 62 pp.
10. DEARBORN (H. A. S.) — *Memoire on the commerce and navigation of the Black-Sea, and the trade and maritime Geography of Turkey and Egypt.* In tiwo volumes. Illustrated... Boston «Published by Wells and Lilly», 1819. 2. vol. 8⁰ (I) XXIX, 376 pp.; (II) VII, 414 pp. + 1 f.
11. GOLIGER (E.) — *Exportul petrolului prin Constanța.* Constanța. Tip. «Ovidiu», 1912, 11 pp.
12. IORGA N. — *Venezia ed i paesi romeni del Danubio fino al 1600.* Venezia. «C. Ferrari», 1915. 8⁰, pp. 291—312.
13. KOGĂLNICEANU (VASILE M.) — *Docurile.* O chestiune la ordinea zilei. București. «Socec et Co.», 1903. 8⁰, 2 f. + 42 pp.
14. LA PRIMAUDAE (ÉLIE de.) — *Études sur le commerce au moyen âge.* Histoire du commerce de la Mer Noire et des colonies génoises de la Krimée. Paris (de l'impr. de Gèrdès), 1848. 8⁰, 2 ff. + XIII + 404 pp.
15. LAZAROVICI (ING. B.) — *Construcția și exploatarea portului Constanța.* «Analele Dobrogei». An. I, No. 1,
16. *Memoriu asupra rezervoarelor de construit în stațiunile de recepțiune*, în cele intermediare și în stațiunea finală a conductelor de petrol Băicoi—Constanța. București, 1913. 26 pp.
17. NICHIFOR (MIHAIL.) — *Portul Constanța și importanța sa comercială.* Teză... Școala super. de Științe de Stat. Constanța. Tip. «Ovidiu», 1915. 8⁰, 52 pp.

www.digibuc.ro

18. PEYSSONDEL (M. de.) — *Traité sur le commerce de la Mer Noire.* Par..., ancien consul général de France à Smyrne, associé des Académies de Marseille, de Lyon, de Dijon, etc. Paris. «Couchet et Co.», 1787. 2 vol. 8⁰, avec une carte de la Mer Noire. Tom. I, 4 ff. + IV + 340 pp.; Tom. II, 2 ff. + 377 pp. plus l'Approbation et le Privilège.
19. ZAMBACCIAN (KR. N.) — *Portul Constanța și România Mare.* «Analele Dobrogei». An. I, No. 2
20. — *Activitatea portului Constanța* în 1922. Ibidem. An. IV, No. 1.

ARMATA

1. BOERESCU (GENERAL C. D.) — *Darea de seamă asupra călătoriei de instrucție executată de brigada 17-a infanteriei în anul 1909*, în nordul Dobrogei. București, 1910, 120 pp.
2. BOTEZ (EUGENIU) și NICOLAE KIRIȚESCU. — *Răsboiul pe Dunăre.* Vol. I, cu planșe în text. București, 1905. 8⁰.
3. CANTARGIEF (COLONEL) — *Geografia militară a Bulgariei cu rezumat asupra țărilor vecine.* București, 1905. 8⁰.
4. COPACIUS (JUNIOR.) — *Importanța strategică a Dobrogei.* «Arhiva Dobrogei». Vol. I (1916), pp. 60—77.
5. CARRÉARD (J.) — *Guide maritime et stratégique dans la Mer Noire, la Mer d'Azof et sur le théâtre de la guerre en Orient.* Publié, par... Paris. «Corréard», 1854. 8⁰... pp. Avec 1 Atlas in folio.
6. *Danube. La ligne du Danube.* «Revue militaire de l'étranger». Rédigée avec l'aide des documents statistiques de l'État-Major général du Ministère de la guerre. Paris. XI vol. janvier-juin, 1877 pp. 32—35; 52—55.
7. FARCY (CAMILLE). — *La guerre sur le Danube, 1877-78.* Paris. «Quantin», 1879. 8⁰, 435 pp.
8. IORGA (N.) — *Acțiunea militară a României.* In Bulgaria cu ostașii noștri. Vălenii de Munte, 1913, 254 pp.
9. LADIMIR (JULES). — *La guerre.* Histoire complète des opérations militaires en Orient pendant les années 1853 et 1854. Précédé d'un aperçu sur l'histoire des Russes et les Turcs. Paris. «B. Renault», 1854. 8⁰, 140 pp.

www.digibuc.ro

10. *Marche progressive de la Russie sur le Danube.* Vienne. «Ed. Hölzel», 1878. 7 pp. et huit cartes (27 × 17).
11. MUSTAȚZĂ (COLONELUL). — *Dare de seamă asupra concentrării instrucției și manevrelor executate de brigada 3-a roșiori în toamna anului 1908 în Dobrogea.* Iași. «H. Goldner», 1908, 29 pp.
12. *Niederschrift der Besprechung mit den Etappen-ud Wirtschaftskommandanten, den Wirtschaftsoffizieren und Regiments-und Bataillonskommandeuren.* «Tip. administrației etapelor germane din Dobrogea». Constanța, 16 Iunie, 1917, 52 pp.
13. PARMENTIÉR (THÉODORE). — *Description topographique et strategique du théâtre de la guerre turco-russe.* Par..., ancien élève de l'École polytechnique, capitaine du génie. Traduit de l'allemand et augmenté de notes. Avec une carte topographique, etc., etc. Paris. «Librairie nouvelle», l'impr. Simon Racon et Cie, 1854 (18 × 12). 2 ff. + 248 pp. Carte.
14. SQUARR (FLOR O'). — *La guerre européenne contre la Russie.* Théâtre des opérations militaires. Description des Principautés danubiennes et de la Bulgarie, précédée d'un historique de la question d'Orient jusqu'à ce jour. Notes et récits recueillis sur le théâtre même de la guerre, par un correspondant de journaux (Flor O'Squarr). Bruxelles. «Razez», 1854. 8⁰...
15. TEODORESCU (GENERAL CONST.) — *Turtucaia.* Studiu tactic și cauzele înfrângerii. Cu 5 crochiuri în colori. Brașov. Tip. «Unirea», 1922 (23 × 15), 140 pp. + pl.

MEDICINĂ. SANITARE

1. ALLARD (DR. CAMILLE.) — *Mission médicale dans la Tartarie-Dobrudscha,* par... Publications de «l'Union Médicale», de Juillet, Août et Septembre 1857. Paris. «Félix Malteste et Co.», 1857 (22 × 14), 67 pp.
2. ANDRONESCU (DR. C. I.) — *Techir-Ghiol.* București, 1898.
3. *Băile Movila-Techirghiol,* singura stațiune balneară dela Techir-Ghiol, situată pe malul Mării. Importanța acestor băi. București, 1912. 8⁰, 19 pp.
4. BUNGEȚIANU (GR. D.) — *Tratamentul sabiei ovine din «Oeria-Constanța.* București, 1904. 8⁰

www.digibuc.ro

5. BURGHELE (M. N.) — *Serviciul sanitar dela gurile Dunării.* Memoriu. București. «Socec et Co.», 1918. Iunie, 8 pp.
6. BUTĂRESCU (I.) — *Mangalia ca stațiune climaterică și balneară.* București, 1899
7. CHERNBACH (DR. N. G.)—*Spitalele maritime:* Techir-Ghiol. București, 1895. 8^0, 13 pp. + 2 planuri.
8. CRĂSESCU (VICTOR.) — *Contribuțiuni la studiul pediatriei populare.* Credinți și obiceiuri relativ la piediatrie la locuitorii din Dobrogea. Teză.. București. «Tip. Nouă», 1895. 80 pp.
9. CUCU (N. ST.) — *Alimentarea cu apă a orașului Constanța.* București, 1895.
10. DONA (DR. I. N.)—*Techir-Ghiolul.* Studiu descriptiv și clinic. București. «Socec et Co.», 1907. 8^0, 503 pp.
11. DRĂGESCU (DR.) — *Reguli de sănătate la epidemii.* Constanța. Tip. «M. Pestemalgioglu», 1895.
12. FRANGOPOL (D.) — *Particularitatea nămolului unor lacuri sărate de pe litoralul Mării Negre.* «Marea Neagră e o mare de hidrogen sulfurat». «Analele Dobrogei». An. IV, No. 1,
13. — *Ce mănâncă și beau Dobrogenii.* Ibid. An. IV, No. 4,
14. FOTINO (DR. C.) — *Raport asupra inspecției sanitare din* 1891, *în jud. Brăila, Tulcea, Constanța, Ilfov și orașul București.* București. «Tip. Dor P. Cucu», 1892. 8^0, 53 pp.
15. *Hârșova, Primăria.* — Regulament pentru igiena hanurilor. Constanța. Tip. «Aurora», 1896
16. MANOLESCU (DR. ALEX.) — *Demografia jud. Constanța dela anexare până la 1908 și mortalitatea copiilor până la un an la sate.* Burdujeni. 1911, 8^0, 16 pp.
17. MENDONIDE (DR. I.) — *Băile de mare dela Constanța-Mamaia.* București, 1906. 8^0, 124 pp.
18. MICHAEL (DR. V.) — *Stațiunea balneară Techir-Ghiol.* Extras din «Buletinul Sanitar». București, 1907, No. 22, 18 pp.
19. PASCU (RADU). — *Cercetări preliminare asupra lacului Techir-Ghiol,* Extras din: «Anuarul Inst. Geologic al României». An. IV (1910), fasc. 1. 20 pp. + 2 tablouri.
20. PAȘCANU (DR. D.) — *Niculitelul pitoresc și sanitar.* Buzău, 1908. 6^0, 20 pp. + 1 tabl.
21. RÂMNICEANU (M. M.) — *Vilele «Flora» dela Techir-Ghiol.* București, 1912. 1 p. + 1 pl.

www.digibuc.ro

22. — *Vilele «Flora», «Carmen-Sylva» dela Techir-Ghiol.* Bucureşti. 1913. 1 f. + 1 pl.
23. ROBIN (DR. G.) — *Dare de seamă asupra lucrărilor laboratorului de bacteriologie.* Sulina, 1896. 8⁰, 28 pp.
24. SAABNER (TUDURI DR. AL.) — *Lacurile şi bălţile sărate din România:* Techir-Ghiol. Bucureşti, 1904. 14 pp.
25. SADOVEANU (DR. N. M.) — *Dare de seamă asupra sanatorului maritim şi a stabilimentului bolnav de la Tekir-ghiol (Dobrogea) în stagiunea 1899.* Bucureşti. Tip. G. A. Lăzăreanu. 1900, 8⁰, 96 pp.
26. TĂLĂŞESCU (DR. AL.) — *Carantinele noastre.* Constanţa. Tip. «Ovidiu», 1901.
27. — *Studii sanitare.* Constanţa, 1903. 8⁰, 445 pp.
28. — *Raportul general şi ştiinţific asupra serviciului sanitar al portului Constanţa pe anul* 1907, *cu contribuţiuni pe ultimii* 10 *ani.* Constanţa, 1908. 8⁰, 152 pp.
29. TROSC (ANDREI). — *Raport medical asupra bolnavilor trataţi în sanatoriul maritim din Techir-Ghiol.* Teză. Facultatea de Medicină din Iaşi. Botoşani, 1912. IV f. + 195 pp. + 20 tabl.
30. ULIERU (DR. G.) — *Lacul Techir-Ghiol.* «Analele Dobrogei». An. II, No. 2, pp. 192—204.
31. UŞURELU (AL. MEDIC-VET.) — *Amelioraţiunea calului dobrogean.* «România Agricolă». 1911. Nr. 101 din 1 Mai, pp. 167—168.
32. — *Calul dobrogean sub influenţa condiţiunilor de mediu fizic, social şi economic.* Ibid. 1911. Nr. 106 din 5 Iunie, p. 227; Nr. 107 din 12 Iunie, p. 245;
33. V. DR. — *Spitalul Babadag,* 1908—1909. Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1910. 8⁰, 59 pp.

LITERATURĂ

1. DISESCU (C. G.) — *Amintiri şi impresii din Cadrilater.* Bucureşti. «Casa Şcoalelor», 1914. 57 pp.
2. DONGOROZI (I.) — *La hotarul dobrogean.* Craiova. «Scrisul Românesc». 1923.
3. GRECU (VALERIU I.) — *«Literatură dobrogeană».* Reliefări. «Analele Dobrogei». An. XII, pp. 87—101.

www.digibuc.ro

4. ILEANA. — *Constanța.* «Convorbiri Literare». An. 61. 1928, pp. 14—17.
5. MARIA (REGINA.) — *Dobrogea.* «Neamul Românesc» Nr. 150, 151 și 152 din Iunie 1917.
6. MUGUR (G. D.) — *De vorbă cu... Minunile Dobrogei.* «Viața Literară». An. I (1926), No. 24.
7. SADOVEANU (MIHAIL.) — *Priveliști dobrogene.* București. «Alcalay și Co.». 1925. 225 pp.
8. TAFRALI (O.) — *Scene din viața dobrogeană.* București. «Socec et Co.», 1906. 8⁰, 120 pp.
9. «*Viața Dobrogeană*». Revistă social-literară. Constanța. «Dobrogea Jună», 1926.
10. VOICU (T.) — *Dobrogene.* Versuri. Tulcea. Tip. «Dobrogea», 1904. 8⁰, 34 pp.

FOLKLORE

1. ALEXE (STAN.) — *Legenda satului Tatar-Atmagea.* «Analele Dobrogei». An. III, No. 3, pp. 437—439.
2. ARNAUDOV (M.) — *Le folklore de la Dobroudja.* «La Dobroudja». Sofia, 1918, pp. 199—225.
3. BRĂTESCU (C.) — *Iancu Vodă.* (Baladă populară dobrogeană). «Arhiva Dobrogei». Vol. I (1916), p...
4. — *Folklore dobrogean.* Colinde din sat. Mârleanu. Ibid. Vol. II (1919), pp. 32—46.
5. — *Cântec din răsboiul actual.* Ibid. Vol. II, pp. 310.
6. — *Folklor bulgăresc dobrogean.* Ibid. Vol. II, pp. 77—81.
7. — *Folklor dobrogean* (cules de diverși și publicat de...). «Analele Dobrogei». An. I (1920), No. 1, pp. 141—153.
8. — *Folklor bulgăresc din Caranasuf,* cules de L. Dumitrescu. Ibid. An. I, No. 1, pp. 149—153.
9. — *Folklor dobrogean,* (cules de diverși). Ibid. An. I, No. 2, pp. 264.
10. — *Folklor bulgăresc din Dobrogea.* Ibid. An. I, No. 2, pp. 276.
11. CUZMICI (TRAHIM.) — *Folklor lipovenesc din Caracoium.* Ibid. An. II, No. 2, pp. 273—275.
12. DUMITRESCU (I.) — *Insemnări despre Tătarii din Pervelia.* Ibid. An I, No. 1, pp. 154—177.

www.digibuc.ro

13. — *Note asupra Tătarilor din Pervelia.* Ibid. An. I, No. 3, pp. 491—494.
14. — *Folklor tătăresc din Pervelia.* Ibid. Anul I, No. 4, pp. 633—648.
15. — *Insemnări despre Tătarii din Pervelia.* Ibid. An. II, No. 1, pp. 115—128.
16. — *Folklor din Pervelia.* Ibid. An. II, No. 2, pp. 261—272.
17. — *Sărbătorile la Tătari.* Ibid. An. II, No. 3, pp. 372—378.
18. — *Folklor tătăresc din Pervelia.* Ibid. An. III, No. 2, pp. 309—315.
19. — *Folklor tătăresc din Pervelia.* Ibid. An. III, No. 3, pp. 370—385.
20. GEORGESCU (I.) — *Legenda Mârleanului.* Ibid. An. IV, No. 4, p. 143.
21. — *Urătură dobrogeană.* Ibid. An. IV, No. 4, p. 145.
22. NIAZI (M). — *Cântece tătărești dobrogene.* Culese în 1912. «Dunărea», No. 5—8, pp. 121—124.
23. PÂRVESCU (POMPILIU.) — *Hora din Cartal.* Cu arii notate de C. M. Cordoneanu. Ședința din 28 Martie 1908. «Acad. Română. Din viața poporului român». Culegeri și studii. București. «Carol Göbl Fii», 1908. 8°, 195 pp.
24. SPERANȚIA (TH. D.) — *Dobrogea în folklorul nostru.* «Analele Dobrogei». An. II, No. 4, pp. 578—583.

PUBLICAȚIUNI PERIODICE
1878—1928

1. «*Alarma Dobrogei*». Galați, 12 Iunie 1897—1 Iunie 1898. 1 pe săpt. 4°, 10 (40 × 29). Anul 12 lei; No. 10 bani. Director: Petru Georgescu. Tip. «Buciumului Român». Apare neregulat. Intr'un an au apărut numai 13 numere.
2. «*Alarma Constanței*», ziar de luptă. Constanța. 18 Februarie—9 Aprilie 1916.
3. «*Albumul dobrogean*» pe anul 1911. Constanța și Tulcea. S. Confort, Director. București, Tip. «Unirea». 1327 + 32 pag.
4. «*Alegătorul liber*». Ziar ocazional. Tulcea, 15 Iunie 1914.
5. «*Alegătorul luminat*». Ziar electoral. Tulcea, 29 Martie 1925.
6. «*Analele Dobrogei*». Revista soc. cult. dobrogene. Constanța, 1920, (continuă). Director: C. Brătescu.

www.digibuc.ro

7. «*Anuarul Dobrogean*». Elaborat de S. Confort. Partea I. Jud. Constanța. București. Tip. «Unirea». 144+32 pag.
8. «*Anuarul primilor alegători constănțeni*» pe anul 1912. G. Mocanu. Constanța. Tip. «Aurora». 1912. 236 pag.
9. «*Ardeiul*». Tulcea, 7. Dec. 1914—21 Iunie 1915; 29 Noemvrie 1915—3 Ian. 1916.
10. «*Anuarul Liceului Principele Carol*» din Tulcea, pe anii școlari: 1921—1922 și 1922—1923. — *a)* Istoricul liceului; *b)* Cronicele anilor 1921—1922 și 1923. Tulcea, 1923. Tip. «Dobrogea» (23 × 15,5), 142 pag.
11. «*Anuarul gimnaziului mixt «Casa Națională*». Sulina, pe anii școlari 1921—1922 și 1922—1923. Publicat de Grigore Mich. Cotlaru. Galați, 1924. Tip. «Dunărea» (21,5 × 15,5), 18 p.
12. «*Aniversarea de 25 ani a liceului «Mircea cel Bătrân» din Constanța*». Anuar pe anul școlar 1921—1922, publicat de direcțiunea școalei. Constanța, 1924. Tip. «Constanța» (24 × 15), 145 pag. + fig.
13. «*Anuarul liceului «Mircea cel Bătrân» din Constanța*», pe anul școlar 1922—1923, publicat de direcțiunea școalei. Constanța, 1924. Tip. «Victoria» (22 × 15), 132 pag. + fig.
14. *Anuarul gimnaziului «Principele Mihai» din Hârșova*». Jud. Constanța. Anul școlar: 1922—1923. (Primul an de existență)... Alcătuit de Dumitru D. Gheorghiu. Constanța, 1924. Tip. «Dobrogea Jună» (23 × 15,5), 17 pag.
15. «*Arhiva Dobrogei*». Revista Soc. pentru cercetarea și studierea Dobrogei. București, 1916—1920. Vol. I, II, III. Director: Const. Moisil. Publicație trimestrială. Tip. «Curții Regale, F. Gobl Fii» (23 × 16).
16. «*Atdheu*». Constanța, 1 Aug. 1912—23 Ianuarie 1914.
17. «*Aurora*». Constanța, 4 Sept. 1894—9 Mai 1895. 1 pe săpt. Fol. 6 (47 × 33). Anul 10 lei; No. 25 bani. Director: Pericle Constăntzeanu. Tip. «Universala», G. M. Grigorescu. Dela 13 Oct. 1894. Tip. «D. Nicolescu». Apare neregulat în 1895.
18. «*Baroul*». Foaia advocaților din jud. Tulcea. Tulcea, 1916.
19. «*Buciumul Dobrogei*», organul intereselor românești din dreapta Dunării. Constanța, 27 Febr.—2 Martie 1900. 2 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 15 lei. Tip. «Aurora», Ilie M. Grigoriu.

www.digibuc.ro

20. «*Buletinul Camerei de Comerciu și Industrie*». Circumscripția X Constanța. Ianuarie 1891 (continuă). 1 pe lună, 4⁰, 5 (28×22). Anul 6 lei; No. 50 bani. Tip. «Română», Dimitrie Nicolaescu.
21. «*Buletinul Camerei de Comerciu și Industrie Tulcea*». Tulcea. 1 Iulie 1909 (continuă).
22. «*Buletinul Oficial al Bursei Constanța*». Constanța, 25 Iunie 1910.
23. «*Buletinul Sindicatului Agricol Caliacra*». Bazargic, 22 Iunie 1916.
24. «*Cărticica Săteanului Dobrogean*». Anadalchioi — Constanța, 1910.
25. «*Cetățeanul*», ziar electoral. Tulcea, 22 Ianuarie—21 Iunie 1914.
26. «*Chark*». Constanța, 19 Oct. 1896—10 Ian. 1897. Neregulat (16 numere în total). Fol. (50 × 30). Anul 130 piaștri. Director-proprietar: E. Kemal Bey.
27. «*Cialmaua*», ziar umoristic. Constanța, 15 Martie—5 Aprilie 1889. 1 pe săpt. 4⁰, 10 (40 × 29). Anul 5 lei; No. 10 bani. Tip. «Română», M. Purea și D. Nicolau. Dela 29 Martie, 4⁰, 6 (33 × 24), No. 5 bani.
28. «*Colnicul Hora*». Revistă literară-științifică. Tulcea, 15 Febr. 1906—1 Febr. 1907. 2 ori pe lună, 4⁰, 6 (33 × 24). Anul 4 lei; No. 15 bani. Proprietatea studenților dobrogeni. «Tip. Națională». Dela 15 Martie 1906 tip. «Dobrogea», Sava Donceff.
29. «*Colnicul Hora*». Revista Corpului didactic primar din jud. Tulcea. Cerna, Mai 1903. 1 pe lună, 8⁰, 6 (24 × 16). Anul 4 lei. Comitet de redacție. Tip. «G. A. Diaconescu», Focșani.
30. «*Columna Ovidiu*». Constanța, 4 Iulie—1 Aug. 1896. 1 pe săpt. Fol., 4⁰ (42 × 27). Anul 10 lei; No. 20 bani. Director-fond.: Al. Malcoci-Petrescu. Tip. «Grigore M. Grigoriu».
31. «*Columna lui Traian*». Revista Cercului funcționarilor publici din Constanța. Constanța, 1 Ian.—1 Noembrie 1908.
32. «*Conservatorul*». Organ al partidului conservator din jud. Constanța. Constanța, 24 Iulie—7 Aug. 1916.
33. «*Conservatorul Constanței*». Ziar săptămânal. Constanța, 18 Ianuarie 1908.
34. «*Conservatorul Constanței*». Organ al partidului conservator. Constanța, 8 Mai—16 Iunie 1915.
35. «*Conservatorul Democrat*». Organ al partidului Conservator-democrat din Tulcea. Tulcea, 29 Martie 1915.

www.digibuc.ro

36. «*Conservatorul Dobrogei*». Constanţa (Brăila), apoi Bucureşti. 10—17 Iulie 1911; 28 Oct.—11 Noembrie 1912.
37. «*Conservatorul Tulcei*». Tulcea, 1909—1914.
38. «*Conştiinţa*». Tulcea, 8 Febr. 1915.
39. «*Conştiinţa*». Ziar naţionalist, 1907. Murfatlar—Constanţa; Buzău, apoi Giurgiu.
40. «*Constanţa*». Constanţa, 19 Dec. 1891—7 Martie 1904. Dela 7 Iunie 1892, an. I, No. 25, are titlul de mai sus. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 10 lei, No. 20 bani. Tip. I. Georgescu şi Gr. Grigoriu, care devine apoi, tip. Gr. M. Grigoriu. Dela 29 Ian. 1895, fol. mic (39 × 27), şi dela 5 Ian. 1897, fol. (40 × 30). Dela 30 Mai, 1893—1895, red. şi propr.: Petre Grigorescu. Dela 24 Martie, 1896, tip. «Română», Dimitrie Nicolaescu; dela 26 Ian. 1897, tip. «Buciumului Român», C. Th. Codrescu (Galaţi); dela 11 Sept. 1899, tip. «Română», Marin Purea; dela 1 Oct. 1900, tip. «Aurora». Fraţii Grigoriu; dela 17 Iunie 1901, Tip. «Ovidiu», H. Vurlis; şi dela 13 Oct. 1901, tip. «Aurora», Fraţii Grigoriu. Apare neregulat. Nu apare dela 13 Dec. 1892—14 Febr, 1893; 13 Febr. 1894—29 Ian. 1895; 24 Dec. 1895—20 Ian. 1896; 11 Febr.—24 Martie, 1900; 24 Iunie—30 Septemvrie 1901; 28 Oct. 1901—27 Ian. 1902; 3 Iulie—14 Sept. şi 21 Septembrie, 20 Oct. 1903 şi 30 Noembrie 1903—4 Ian. 1904.
41. «*Curierul băilor: Constanţa-Techirghiol*». Organ pentru sezon. Constanţa, 16 Ian. 1913.
42. «*Cultura*». Revistă literară-ştiinţifică dobrogeană. Constanţa, 1905-6.
43. «*Curierul Constanţei*». Ziar economic-financiar. Constanţa, 1914.
44. «*Curierul Dobrogei*». Constanţa, 18 Dec. 1917.
45. «*Curierul Dobrogei*». Organ săpt. indep. al intereselor Dobrogei. Tulcea. Ian.-Sept. 1905. 1 pe săpt. Tip. «Naţională». Dela 16 Martie—30 Aprilie 1905, are titlul şi apariţia de mai sus. Fol. 6 (48 × 33). Anul 14 lei, No. 15 bani. Sub direcţia unui comitet. Tip. «Română», Malatoitscky. Dela o vreme apare odată pe lună. Dela 5 Apr. tip. «Dobrogea», Sava Donceff şi dela 16 Apr. tip. «Română», Maloskitscky. Apare neregulat. («Gazeta Tulcei», Tulcea. 2 Aug. şi 4 Sept. 1905).

www.digibuc.ro

46. «*Cuvântul*». Ziar dobrogean. Constanța, 18 Dec. 1905—24 Sept. 1908. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 12 lei. Tip. «Aurora», Frații Grigoriu.
47. «*Dacia*». Constanța. 1 Iulie, 1915 (continuă). Fondator: C. Irimescu.
48. «*Delta*». Tulcea. Febr.—? 1885. 1 pe săpt. («Românul». București, 14 și 20 Febr. 1885; «România liberă», Buc., 15 Febr. 1885).
49. «*Democratul*». Organ al part. conservator-democrat. Tulcea, 27 Apr. 1914.
50. «*Deșteptarea Dobrogei*». Organ al part. social-democrat. Constanța (București), 4 Noemvrie 1912.
51. «*Deșteptarea Dobrogei*». Tulcea. Noemvrie, 1892—Iulie 1893, 1 pe săpt. («Tiparul». Buc., 14 Noemvr. 1892 și 27 Ian. 1893; «Familia». Oradea-M., 15 (27) Noemvr. 1892; «Constanța», Constanța. 6 și 27 Iunie, 1893; «Resboiul», Buc., 15 Iulie 1893).
52. «*Democrația Unită*». Organ popular al libertății, cinstei și dreptății. Silistra, 1921.
53. «*Deșteptarea Satelor*». Ziar săptămânal. Cuza-Vodă (?), 1904—5.
54. «*Dobrodscha-Bote*», Constantza. 24 Noemvr. 1916—30 Sept. 1918.
55. «*Dobrogea*». Bazargic, 17 Dec. 1919.
56. «*Dobrogea*». Organ indep. Tulcea, 22 Ian. 1910 — 28 Ian. 1911.
57. «*Dobrogea Nouă*». Organ naționalist. Constanța, 1 Iulie 1911—8 Iulie 1914.
58. «*Dobrogea Nouă*». Ziar indep. al intereselor Dobrogei. Tulcea, 6 Oct. 1907—15 Iulie 1908.
59. «*Dobrogea Nouă*». Organ indep. al apărării intereselor dobrogene. Bazargic, 1921 (continuă). 1 pe săpt. Director-propr.: Jecu St. Kinov. Redactor dela 15 Noemvrie 1925—1927, S. Greavu-Dunăre. Apare în românește și bulgărește.
60. «*Dobrogea Veche*». Politică, economică, literară, independentă, zilnică. Constanța, 14 Dec. 1920.
61. «*Dobrogea*». Tulcea, 16 Noemvrie 1900—26 Oct. 1906. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 12 lei, No. 10 bani. Director: Petru Georgescu (până la 15 Ian. 1901). Tip. «Dobrogea», Sava Donceff. Dela 23 Iunie 1906, cu subtitlul: «Organ pentru propagarea ideii liberale și a drept. politice». Fol. 7 bis (55 × 37). Dela 7 Iulie 1901, No. 20 bani; dela 10 Aug. 1902,

www.digibuc.ro

anul 14 lei şi dela 23 Iunie, 1906, No. 10 bani. Dela 22 Ian. 1901—25 Apr. 1906, sub direcția unui comitet. Dela 8 Apr. 1905, tip. «Națională»; la 25 Apr. 1906, tip. «G. Bălăşescu, H. Goldenberg» şi dela 23 Iunie 1906, tip. «Dobrogea», Sava Donceff. Nu apare din Sept. 1905—Apr. 1906. Apare neregulat: 162 numere în total.

62. «*Dobrogea*». Organ al propriet., agricult. şi economilor de vite. Constanța, Sept.—? 1889. («Constanța». Constanța, 13 Aug. 1895, menționează existența Dobrogei în anii 1886 şi 1888. «România», Buc. 26 Sept. 1889; «L'Indépendance Roumaine», Buc., 27 Sept. 1889).

63. «*Dobrogea Economică*», publicație bimensuală. Economie-Comerț-finanțe-industrie-agricultură. Tulcea, 1 Iulie—27 Aug. 1906. Fol. mic (37×27). Anul 8 lei. Tip. «Dobrogea», Sava Donceff.

64. «*Dobrogea Jună*», organ al tinerimii dobrogene. Constanța, 12 Dec. 1904 (continuă). 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 8 lei, No. 15 bani. Direct. propriet.: Const. N. Sarry. Tip. «Dimitrie Nicolaescu». Dela 19 Dec. 1904: «Dobrogea Jună», organ săpt. al tinerimii dobrogene. Dela 25 Dec. 1905, fol. 10 (58 × 40) şi dela 15 Ian. 1906 fol. 6. Zilnică.

65. «*Dobrogea Liberală*», organ național-liberal. Tulcea, 24 Dec. 1905—14 Martie 1910. 1 pe săpt. Fol. 7 (54 × 37). Anul 10 lei, No. 5 bani. Director: Sebastian Teodorescu. Tip. «G. Bălăşescu şi H. Goldenberg».

66. «*Dorul Dobrogei*», organ al intereselor locale. Tulcea, 21 Febr.—21 Iunie 1908.

67. «*Drapelul*». Ziar național — liberal. Tulcea. 1 Noemvrie — 15 Dec. 1909.

68. «*Drapelul*», organ al part. național-liberal din Constanța. Constanța, 6 Martie 1909—8 Noemvrie 1912.

69. «*Dreptatea*». Bazargic? —6 Dec. 1920.

70. «*Dreptul Dobrogei*», organ al intereselor generale ale Dobrogei. Constanța, 12 Martie—23 Iunie 1902. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). No. 10 bani. Sub direcțiunea unui comitet. Tip. «Română», D. Nicolaescu. Dela 4 Apr. «Drepturile Dobrogei». Anul 10 lei.

71. «*Drepturile Dobrogei*». Constanța, 4 Apr.—23 Iunie 1902.

72. «*Dunărea*». Ziar conservator. Tulcea, 17 Noem. 1907—22 Sept. 1908.

www.digibuc.ro

73. *«Dunărea de Jos»*. Tulcea, 22 Dec. 1884—12 Ian. 1886 (Oct. 1891—Febr. 1892) şi 1 Ian. 1897—26 Apr. 1898. 2 pe săpt. Fol. 7 bis (53 × 37). Anul 13 lei, No. 15 bani. Noua tip. «Tulcea». Nu am văzut ziarul până la 10 Apr. 1885 şi în 1891—1892. Dela 10 Apr. 1885, 1 pe săpt. Fol. 7 (52 × 34). Anul 12 lei, No. 20 bani. Director: N. S. Baboeanu (până la 12 Ian. 1886 şi 22 Sept. 1897—26 Apr. 1898). Prim redactor: G. Săndulescu (până la 24 Oct. 1885). Dela 14 Apr. 1885, fol. 7 bis (53 × 37) şi dela 1 Ian. 1897, fol. 6 (48 × 33). Dela 1 Ian.—22 Apr. 1897, sub conducerea unui grup. Dela 1 Ian. 1897, tip. «G. Bălăşescu», Galaţi şi dela 23 Ian. 1897, tip. «Dobrogea», Sava Donceff. Apare neregulat în anii: 1897—1898 (29 numere). («Voinţa Naţională», Buc., 22 Oct. şi 20 Dec. 1891 şi 4 Ian. 1892; «Buna Credinţă», Buc., 13 Febr. 1892).
74. *«Dunărea Socialistă»*. Foae ocazională a partidului social-democrat· Tulcea, 9—20 Mai 1914.
75. *«Durostorul»*. Ziar indep. Silistra, 18 Sept. 1919—14 Sept. 1920.
76. *«Echoul Agriculturei»*. Revistă agricolă. Constanţa (Buc.), 1898.
77. *«Ecoul»*. Ziar indep. al intereselor Dobrogei Noi. Balcic-Constanţa, apoi Bazargic şi... Balcic. 2 Aug. 1914.
    «Ecoul Dobrogei». Tulcea, 6 Mai 1882—Iulie 1883. 1 pe săpt. Redactor: V. Rănişteanu. «Românul» citează în 14 Sept. 1884, Buc. «Ecoul Dobrogei», ca apărând şi în 1884. Din Iulie 1883 nu mai avem date despre apariţia ziarului. («Binele public», Buc., 10, 11 şi 20 Maiu, 10, 16, 25 şi 26 Iunie, 28 Aug., 19, 27 şi 28 Sept., 29 Oct. şi 17 Noemvr. 1882 şi 21, 22 Iulie 1883; «Românul», Buc., 10, 11 Mai şi 3 şi 16 Iunie, 18 şi 28 Aug. şi 27 Noemvr. 1882, 23 Ian., 24 Febr., 12, 23 şi 24 Mai şi 10 Iulie 1883 şi 14 Sept. 1884. «Resboiul», Buc. 12 şi 27 Mai, 2 Iunie, 28 Iulie şi 28 Noemvr. 1882 şi 14 Febr. 1883; «Timpul», Buc., 20 Iulie 1883; «Telegraphul», Buc., 3 Iunie şi 10 Iulie 1882, 18 Febr. şi 5 Iunie 1883; «Naţiunea», Buc., 17 şi 25 Iunie, 27 Aug. şi 13, 14 Sept. 1882, 23 Ian. şi 11 Iunie 1883; «Corespondentia provinciale», Piatra, 16 Mai 1882).
78. *«Ecoul Dobrogei»*, organ indep. al intereselor Dobrogei. Tulcea, 15 Aug. 1910.

www.digibuc.ro

79. «*Ecoul Dobrogei*», ziar indep. Constanța, 10 Iunie 1922.
80. «*Ecoul Dobrogei*». Organ independent al intereselor locale. Tulcea 26 Sept. 1913.
81. «*Ecoul Silistrei*». Ziar indep. săptămânal. Silistra-Călărași, 16 Decemvrie 1918.
82. «*Ecoul Tulcei*». Politică-economie-finanțe-industrie-agricultură. Tulcea, 5 Oct. 1908—27 Sept. 1909.
83. «*Expres-comercial*». Organ financiar și industrial al Dobrogenilor. Constanța, 23 Sept. 1912.
84. «*Expres-informator*». Organ de sezon. Constanța, 29 Iulie 1912.
85. «*Farul*». Tulcea, 23 Noemvrie 1914—30 Iulie 1916.
86. «*Farul*». Organ zilnic al Dobrogei, Constanța. 1 Mai 1919.
87. «*Farul literar*». Supliment la ziarul «Farul». Constanța, 11 Iul. 1921.
88. «*Farul*», organ al intereselor Dobrogei. Constanța, 19 Oct. 1903—19 Dec. 1904. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 10 lei, No. 15 bani. Sub direcția unui comitet. Tip. «Aurora», Frații Grigoriu. Dela 18 Iulie 1904, 4°, 10 (40 × 29). Tip. «Ovidiu», M. Vurlis.
89. «*Farul Constanței*». Constanța, 12 Mai 1880—? 1884. 5 Ian. 1886—31 Ian. 1888, și 9 Apr. 1895—30 Mart. 1913, 1 Apr. 1914. La 8 Febr. și 18 Oct. 1881, an. II, No. 39 și 66, singurele numere ce am văzut din anii: 1880—1882; «Farul Constanței», ziar oficial al județului Constanța. Constanța. 1 pe săpt. 4°, 7 (34 × 26). Anul 20 lei. «Intâia tipografie: P. M. Pestemalgioglu», sucursala din Brăila. Dela 22 Ian. până la 2 Mai 1883, atât cât am văzut din ziar în acest an, are titlul, apariția, formatul și abonamentul de mai sus. Tip. «P. M. Pestemagioglu», succesor N. G. Vergoti. Dela 6 Febr. 1883, fol. mic (35 × 26). Avem date despre apariția «Farului» în 1884, nu însă în 1885.
90. «*Flamur'i Shqifërisë*». Organ Kombëtar. Constanța, 15 Nov. 1915.
91. «*Furnica*», ziar festiv al corporației în fer și metale din Constanța. Constanța, Oct. 1903. No. festiv. Fol. 6 (48 × 33), 20 bani. Tip. «Aurora», Fr. Grigoriu.
92. «*Garda «Constanței*», ziar al intereselor dobrogene. București, ?—1 Mai 1914.

www.digibuc.ro

93. «*Gazeta Constanța*». Organ oficial pentru publicitatea din Circ. Curței de Apel din Constanța. Constanța, 9 Martie 1920—26 Iunie 1921.
94. «*Gazeta de Constanța*». Organ oficial. Publicații judecătorești, administrative și particulare din Circ. Curței de Apel din Constanța. Constanța, 8 Iulie 1915—24 Iunie 1916; 9 Martie 1920—26 Iunie 1921.
95. «*Gazeta Constanței*». Constanța. Aug.-Sept., 1882. 2 pe săpt. Anul 16 lei. S'a tipărit în Galați. («Românul», Buc., 15 Aug. 1882; «Corespondenția provinciale», Piatra N., 22 Aug. 1882; «Națiunea», Buc. 14 Aug. și 2 Sept. 1882; «L'Indépendance Roumaine», Buc., 2 (14) Sept. 1882; «Vocea Covurluiului», Galați, 15 Aug. 1882).
96. «*Gazeta Dobrogei*». Constanța, 1 Sept. 1888—Sept. 1890 și 17 Novembre 1891—10 Aprilie 1894. 2 pe săpt. La 4, 8 și 15 Sept. 1888, anul întâi, No. 2, 3 și 5, singurele numere ce am văzut din anii 1888—1891, are titlul și apariția de mai sus. Fol. (41 × 30). Anul 20 lei, No. 20 bani. Tip. «I. Georgescu și Co.». Dela 4 Iunie—9 Aug. 1892, anul trei, No. 254—274, cât am văzut din anul 1892, fol. 6 (48 × 33). Anul 15 lei, nu dă costul unui număr. Tip. «D. Nicolaescu». Dela 20 Iunie 1893, anul cinci, No. 329, apare 1 pe săpt. Anul 10 lei. Au apărut 371 numere. Apelul program din primul număr e publicat în românește și turcește.
97. «*Gazeta Dobrogei*». Ziar al intereselor dobrogene. București, 19 Noembrie 1914.
98. «*Garda Constanței*». Ziar al intereselor dobrogene. București? — 18 Mai 1914.
99. «*Gazeta Română*». Organ politic-național și economic-comercial. Constanța, 1 Mai 1916.
100. «*Gazeta Sulinei*». Ziar al intereselor locale. Sulina, 15 Martie—1 Mai 1906. 2 pe lună. Fol. mic (30 × 27). Anul 10 lei, No. 10 bani. Sub direcț. unui comitet. Corespondent: C. Nedelcu. Tip. «G. P. Avgherinos». Dela 1 Martie, No. 20 bani. Tipograful afirmă greșit că ziarul a apărut dela 1 Febr.—1 Aug. 1905. («Voința Națională», Buc., 19 Iunie 1907).
101. «*Gazeta Tulcei*». Tulcea, Sept. 1889—Apr. 1890. In 1890, director: Dr. D. Manicea. («Adevărul», Buc., 29 Sept. 1889;

www.digibuc.ro

«Răsboiul», Buc., 30 Sept. 1889; «Voința Națională», Buc., 7 Oct. 1889; «Românul», Buc., 29 Dec. 1889—10 Ian. 1890; «Telegraful Român», Buc., 15 Noembrie 1889, 24 Febr. și 18 Apr. 1890).

102. «*Gazeta Tulcei*». Ziar conservator. Tulcea. 1 April. 1905—1 Apr. 1906. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 15 lei; No. 15 bani. Sub direcția unui comitet. Tip. «Dobrogea», Sava Donceff. Dela 15 Apr. 1905, No. 25 bani. Dela 2 Oct. 1905, proprietari: D. I. Mateescu-Buzău și Alexandru Ionescu.

103. «*Gazeta Veteranilor*». Constanța. Organ săptămânal, 1916.

104. «*Hai să râdem!*». Tulcea ?—7 Dec. 1914—21 Iunie 1915, 20 Noembrie 1915—3 Ian. 1916.

105. «*Independența*». Ziar săptămânal. Tulcea (București), 19 Febr. 1912—20, Noembrie 1913.

106. «*Independența Dobrogei*». Organ independent. Tulcea, 18 Maiu—30 Iunie, 1908.

107. «*Indrumarea*». Revistă bilunară. Constanța. ? 1915—1 Dec. 1915.

108. «*Liberalul*». Organ al partidului național-liberal din Constanța. Constanța, 1 Martie 1915.

109. «*Liberalul Constanței*». Organ al partidului național-liberal din Constanța. Constanța, 27 Iulie 1913.

110. «*Lupta*.» Organ național-liberal. Tulcea, 11 Ian. 1909.

111. «*10 Maiu 1902*». Număr festiv apărut cu ocaziunea aniversării unui pătrar de secol dela resboiul Independenței. Tulcea, 10 Maiu 1902. No. festiv. Fol. 6 (48 × 33) Tip. «Română», Maloskitsky.

112. «*Marina*». Ziar al marinei militare, comerciale și de plăcere. Constanța, 3 Aug.—1 Noemvrie 1897; apoi București, 15 Noemvrie 1897—Aug. 1898. 2 pe lună, 4°, 10 (40 × 29). Anul 10 lei, No. 20 bani. Tip. «Română» Dimitrie Nicolaescu.

113. «*Meteorul*». Constanța, 12 (24) Oct. 1898. 1 pe săpt. 4°, 10 (39 × 29). Anul 5 lei, Nr. 5 bani. Sub conducerea unui comitet. Tip. «Aurora», Ilie M. Grigoriu.

114. «*Monitorul judiciar al porturilor Brăila, Galați, Tulcea, Sulina și Constanța*». Știri judiciare și comerciale. Brăila, 20 Sept. 1911—5 Martie 1912.

115. «*Monitorul Jud. Durostor*». Organ oficial. Silistra, 15 Sept. 1914 (contin.).

www.digibuc.ro

116. *«Monitorul Jud. Caliacra»*. Organ oficial. Bazargic, 1914 (cont.).

117. *«Monitorul Jud. Tulcea»*. Tulcea, 17 Ian.—25 Dec. 1894. 1 pe săpt. 4°,7 (33 × 26). Anul 12 lei, Nr. 20 bani. Tip. «Română», Mailoskitsky și Antonovici. Dela 15 Maiu, 4°, 7 (35 × 27), și dela 28 Aug. fol. mic (38 × 27). Dela 3 Iulie, anul 14 lei. Tip. «Dobrogea» S. Donceff. Anul 1894 este socotit ca an. V, până la 26 Iunie, și anul VI, dela 3 Iulie și începe cu No. 132. Despre apariția primelor 131 numere, din anii: I—V, nu avem nici o mențiune. Să fie oare continuare la «Monitorul jud. și Comunei Tulcea»? Tulcea, 1 Ian.—1 Iulie 1886, sau să fi început cu anul I.

118. *«Monitorul Jud. Tulcea»*. Ziar oficial de publicațiuni. Tulcea, 10 Sept. 1906 (continuă). 3 pe lună. Fol. mic (37 × 27). Anul 10 lei. Tip. «Dobrogea», S. Donceff.

119. *«Monitorul Jud. Tulcea»*. Ziar oficial de publicațiuni. Tulcea, 17 Iulie—22 Noemvrie 1908 și 24 Ian.—3 Aug. 1911.

120. *«Monitorul Jud. și Comunei Tulcea»*. Tulcea, 1 Ian.—1 Iulie 1886. 1 pe săpt. 4°, 6 (32 × 24). Anul 12 lei, Nr. 10 bani. Noua tip. «Tulcea». Dela 10 Iunie, anul 16 lei și la 1 Iulie, No. 25 bani. Au apărut 20 numere. Nu am văzut primul număr dela 1 Ian. 1886. (Tip. «Română», Buc. Apr. 1887, p. 52), în «Statistica presei din România dela 1 Ian. până la 1 Apr. 1897», pune *«Monitorul Jud. și Com. Tulcea»*, ca apărând până la aceà dată).

121. *«Monitorul oficial al Jud. Constanța»*. Constanța, 9 Ian. 1910—30 Martie 1913; 1 Aprilie 1914. V. «Farul Constanței», ziar oficial al județului Constanța, 12 Maiu 1880.

122. *«Monitorul oficial al com. urbane Constanța»*. Constanța, 16 Maiu 1899—30 Martie 1905. 1 pe săpt. 4°, 10 (40 × 29). Anul 5 lei, No. 20 bani. Tip. «Universala», Gr. M. Grigoriu. Dela 30 Maiu 1889, No. 10 bani. Dela 23 Maiu 1889, tip. «Română», Marin Purea și dela 1 Apr. 1900, tip. «Aurora», Fr. Grigoriu.

123. *«Noua revistă a Dobrogei»*, agricolă, economică, industrială și sciințifică. Constanța, 15 Noemvrie 1901—Sept. 1902. 1 pe lună. 8°, 6 (24 × 16). Anul 3 lei. Comitetul de redacție (arătat numai în primul număr): I. M. Popescu-Mehedințeanu, T. Nicolescu-Kanara, G. Mărcoiu, C. Cornescu, C. Tunariu,

www.digibuc.ro

Preotul T. Georgescu şi Romulus Seişanu. Red.: I. M. Popescu. Tip. «Aurora», Fraţii Grigoriu. Dela 15 Dec. 1901, adaugă la subtitlu şi «literara». Dela 15 Ian. 1902, No. 35 bani. Dela 15 Dec. 1901, sub conducerea unui Comitet. Din Iunie 1902, tip. «Ovidiu», N. Vurlis. Pe copertă se adaugă un al doilea subtitlu: «Organ al învăţătorilor, preoţilor, proprietarilor mari şi mici din Dobrogea».

124. «*Ovidiu*». Prima revistă literară dobrogeană. Constanţa, 15 Sept. 1898—1 Febr. 1900; şi Seria II: 1 Martie 1902—Sept. 1906; 15 Maiu—30 Iulie 1906. 2 pe lună. 8°, 10 (29 × 20). Anul 10 lei, No. 30 bani. Director şi fondator: Petru Vulcan (până la 15 Aprilie 1899 şi dela 1 Martie 1902). Tip. «Aurora», Ilie M. Grigoriu şi Co. Dela 1 Oct. 1890—1 Febr. 1900, schimbă subtitlul în: «revista ştiinţifică-literară», la care se adaugă dela 15 Dec. 1899 şi cuvântul «şi» între cuvintele «ştiinţifică-literară», pe care le interverteşte. Dela 1 Martie 1902 îşi reia vechiul subtitlu. Dela 1 Martie 1902—1 Martie 1903, pe copertă cu subtitlul: «Revista literară-ştiinţifică». Dela 1 Martie 1902, 1 pe lună. Dela 15 Noemvrie 1898, No. 50 bani, afară de numărul dela 15 Dec. 1898—1 Ian. 1899; 1 leu; la 25 Aug. 1899, No. 20 bani; dela 1 Oct. 1899, anul 5 lei şi dela 1 Martie 1902, anul 6 lei; No. 50 bani. Dela 25 Maiu 1899—1 Febr. 1900, sub direcţia unui Comitet. Secretari de redacţie: C. P. Demetrescu (1 Martie—1 Aprilie 1912 şi N. Varone (1 Martie 1904—1 Martie 1905).

125. «*Paraponisitul*», ziar umoristic. Tulcea, 1897.

126. «*Patria*». Organ independent al intereselor dobrogene. Tulcea, 20 Ian.—20 Martie 1898. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 10 lei. Redact. resp. şi proprietar: N. G. Economu. Tip. «Dobrogea», Sava Donceff.

127. «*Plecăm*». Constanţa, Iunie 1900. Număr unic. Publicat de emigranţii evrei. («Epoca», Buc., 13 Iunie 1900; «Egalitatea», Buc., 16 Iunie 1900).

128. «*Propaganda*». Ziar naţional-liberal. Tulcea, 22 Martie—19 Maiu 1907.

129. «*Răcnetul Constanţei*». Ziar satiric-politic. Constanţa, 15 Ian.—19 Sept. 1913.

www.digibuc.ro

130. «*Răvaşul nostru*», revistă poporană lunară, 1906—1907. Dobromir-Constanţa (Bucureşti şi Călăraşi).
131. «*Revista*». Tulcea, 15 Sept.—15 Oct., 1883 şi (Ian.—1 Iulie), 1884. 2 pe lună. 8^0, 6 (24 × 16). Anul 5 lei, iar pentru studenţi 3 lei. Director: V. Poreanu. Comitetul de redacţie (în 1883): Pr. St. Ionescu, G. Popescu, C. P. Mateescu, N. Ludovicu, P. Crăciunescu şi C. Kveatoreschi. Tipografia «Română», B. Silberman. Din Ian. 1884: «Revista Corpului didacticu ruralu din jud. Tulcea», titlu ce are pe copertă dela apariţie. Dela 15 Maiu 1884, tip. «Ion G. Nebunelli (Galaţi). Am văzut numai primele 3 numere din 1883 şi No. 10 dela 15 Maiu 1883 şi 12 dela 15 Iulie 1884, No. 4 în Ian., 8 în Apr. şi 13 în Iulie 1884. («Românulu», Buc., 14 Sept. 1884; «România liberă», Buc., 25 Ian., 8 şi 20 Iunie şi 7 Iulie 1884; «Corespondentia provinciala». Piatra, 3 Iunie 1884 .
132. «*Revista Cercului funcţionarilor publici din Constanţa*». Constanţa, 14 Noembr.—6 Dec. 1908.
133. «*Revista Societ. de arte, litere şi sport*». Constanţa, 1907-1908, 20 Dec.
134. «*România Mare*». *Revista literatura-naţională*. Constanţa, 1 Noembrie 1913.
135. «*Revista literară-ştiinţifică*, «*Colnicul Hora*». Tulcea, 15 Febr. 1906. V. «Colnicul Hora», Tulcea.
136. «*România transdunăreană*». Tulcea (31 Aug. 1880)—(Maiu) 1881—(2 pe săpt.). La 20 Apr. 1881, an. II, No. 35, singurul număr văzut, are titlul de mai sus. 1 pe săpt. Fol. 6 (47 × 32). Anul 20 lei, No. 10 bani. Tip. «Română». Uneori i se zice: «România trans-danubiană». («Telegraphul», Buc. 4, 11 şi 25 Sept., 29 Oct. 24, 25 Noembr. şi 6, 7 Dec. 1880, 18 Ian., 4 Martie, 3 şi 11 Apr. 1881; «Binele Publicu», Buc., 6, 7, 18 Sept., 20, 24 şi 30 Oct., 24, 25 Noembrie şi 5 Dec. 1880, 25, 26 Ian. şi 12 Apr. 1881).
137. «*Santinela*», ziar independent. Tulcea, 8 Martie 1898. Fol. 6 (48 × 33). Anul 7 lei; No. 10 bani. Tip. «Thoma Basilescu» (Bucureşti).
138. «*Sedakat*». Kustendje, 1897.
139. «*Selecţiunea*». Revista Ligei pentru apărarea limbei. Constanţa. Febr. 1914—Ian. 1915.

www.digibuc.ro

140. «*Sentinela Dobrogei*». Constanța, 17 Apr. 1894—18 Febr. 1896. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 10 lei, No. 20 bani. Sub direcțiunea unui Comitet. Redactor-resp.: Ioan S. Ardeleanu (până la 4 Febr. 1896 și arătat ca girant câtva timp la început și la sfârșit). Tip. «Română», D. Nicolaescu. Nu apare între 19 Dec. 1895—21 Ian. 1896.

141. «*Sentinela Română*». Organ de educație cetățenească și de apărare a intereselor demobilizaților din Armata Română. Bazargic, 14 Aug. 1926. Cont. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Neregulat în 1927. Director: S. Greavu-Dunăre. Girant resp.: Simion Vasilache. Tip. «Gutenberg», Hristo Radilof.

142. «*Seriosul*». Revistă glumeață-săptămânală. Constanța, 1 Ian. 1916.

143. «*Silistra*». Ziar independent. Silistra-Călărași, 23 Dec. 1918.

144. «*Silistra*». Organ independent. București, 6—12 Iulie 1913.

145. «*Sirena*». Curierul sezonului la Constanța. Constanța, 3 Apr. 1916.

146 «*Șoimii Dobrogei*». Publicație școlară. Constanța, 15 Oct. 1915.

147. «*Steaua Constanței*», ziar român hebdomadar. Constanța, 14 Oct. 1901—20 Oct. 1902; apoi Buc., 3 Noemvr. 1902 și (13) Martie 1905—15 Ian. 1906 și înfine, Constanța, 16 Febr. 1906. 4°, 10 (40 × 29). Anul 10 lei, No. 10 bani. Red. Căpitan N. Marinescu (până la 28 Iulie 1902). Tip. «Ovidiu», H. Vurlis. Dela 13 Noemvr. 1905, schimbă subtitlul în: «organ săptămânal». La 3 Noemvr. 1902, fol. 6 (48 × 33); dela 30 Martie 1905, fol. mic (38 × 27) și dela 20 Noemvr. 1905 4°,10 (40 × 28). Dela 20 Martie 1905, No. 15 bani și dela 23 Oct. 1905, No. 10 bani. Redactori: A. Malcinovscky (la 8 Sept. 1902) și A. Mureșianu (15 Sept.—3 Noemvr. 1902). Dela 20 Martie 1905, sub direcția unui Comitet. Dela 8 Sept. 1902, tip. «Heliade» (Buc.); dela 20 Martie 1905, tip. E. S. Cerbu (Buc.); dela 13 Noemvr. 1905, tip. «Eminescu» (Buc.); dela 17 Apr. 1905, tip. «Grivița», M. M. Antonescu (Buc.) și dela 16 Febr. 1906, tip. Dimitrie Nicolaescu (Constanța). Apare neregulat în 1906.

148. «*Steaua Dobrogei*». Fóie interesiloru locale. Tulcea (22 Iunie) 1879 (Oct. 1880; Febr. 1881—? 1883; 1 Maiu—Sept. 1883; Dec. 1884—Ian. 1885; 1 (13) Maiu-Iulie 1889 și Dec. 1890-Febr. 1891. 1 pe săpt. Am văzut numai an. I, No. 14 dela 27 Noemvrie 1879; an. III, No. 2 dela 8 Febr. 1881 și anul

www.digibuc.ro

V, No. 9 şi 10 dela 25 Aug. şi 5 Sept. 1883. La 27 Noemvrie 1879 şi 8 Febr. 1881, are titlul de mai sus. Nu arată felul apariţiei. Fol. mic (37 × 27). Anul 30 lei. Tip. «Aurora Dobrogei». A. Fridman. Dela 8 Febr. 1881, anul 24 lei. Când reapare la 1 Maiu 1883, anunţă 2 pe săpt. La 25 Aug. şi 3 Sept. 1883 se suprimă subtitlul: 1 pe săpt. Fol. mic (38 × 27). Tipogr. este propr. lui D. Brănişteanu, care din Sept. 1883, este şi redactor politic al ziarului. («Binele Publicu» Buc., 29 Iunie; 9 Aug. şi 6 Sept. 1879; 4, 13 Ian., 10 Febr., 22, 29 Martie, 18 şi 28 Iunie 1880; 23, 24 Febr., 4 Apr. şi 2, 3 Noemvrie 1881; 22, 23 Febr. 1882; 22 Apr., 3, 11, 30 şi 31 Aug. 1888, — «Vocea Covurluiului», Galaţi, 21 Aug. 1879; 25 Apr. 1880 şi 23 Oct. 1883. «Timpul», Buc., 29 Iunie, 24 Iulie, 4 Aug. şi 10 Oct. 1879; 29 Ian., 13 Febr., 7 Maiu, 14 şi 18 Iunie 1880; 22 Sept. şi 11 Noemvr. 1881; 7 Sept. 1883 şi 17 Ian. 1884, «România liberă», Buc. 1 Iulie şi 2 Sept. 1879; 10 Febr. şi 7 Maiu 1889; 22 Dec. 1881; 4, 21 Aug. şi 14 Sept. 1883; «Familia», Budapesta, 8 (20) Iulie 1879; 6 (18) Ian. 1880 şi 7 (19) Maiu 1880. «Pressa», Buc., 14 Iulie 1879. «Romanulu», Buc., 14, 23, 24 Iulie, 4, 22 Aug. şi 5 Sept. 1879; 10 Febr., 22 Martie, 7, 25 Maiu, 7, 25, 26 Iunie şi 23 Iulie 1880; 6, 7 Iulie şi 22 Oct. 1881; 22, 23 Febr. 1882; 30, 31 Maiu, 22, 23 Aug. şi 12, 13 Sept. 1883; 21 Dec. 1884; 20 Ian., 9 Martie şi 7 Sept. 1885; 5 (17) Maiu şi 5 (17) Iulie 1889 şi 2 (14) Ian. 1891. «Democraţia naţională», Buc., 19 Ian., 23 Maiu, 13 Iunie şi 29 Aug., 1880. «Telegraphului», Buc., 1 Iulie, 5 Aug., 5 Sept. şi 9 Dec. 1879; 30 Ian., 25 Apr., 17 Maiu, 3 Iulie, 13 Aug. şi 7 Oct. 1880; 22 Sept. 1881 şi 4 Iulie 1882. «L'Indépendance Roumaine», Buc., 16 (28) Sept. 1879; 29 Aug.—10 Sept. 1881; 29 Maiu—10 Iunie şi 10—22 Aug. 1883. «Resboiul», Buc., 30 Iunie, 13 Iulie, 4 Aug. şi 12 Sept. 1879; 21 Maiu şi 9 Sept. 1880; 22 Febr., 30 Aug. şi 20 Oct. 1881; 22 Febr. 1882 şi 25 Apr. 1883. «Voinţa Naţională», Buc., 1 Iunie, 18, 31 Aug. şi 29 Sept. 1883; 16 Dec. 1884 şi 1 Ian. 1891 (când pune ca director pe N. Baboeanu). «România», Buc., 16 şi 22 Dec. 1884; 8 Mart. şi 17 Maiu 1885 şi 2 Oct. 1889. «Telegraful Român», Buc., 13 Maiu 1889 şi 10 Ian. 1891. «Adevĕrul», Buc., 20

www.digibuc.ro

Maiu 1889. «Galații», Galați, 15 Dec. 1880. «Democratul», Ploești, 30 Dec. 1890).

149. «*Stavropodis*». Sulina, 1875—14 Ian. 1882. Tipogr. G. Evgherinos. «Voința Națională», Buc., 19 Iunie 1907.

150. «*Straja Tulcei*», gazeta intereselor locale. Tulcea, 1 Iunie 1899—14 Ian. 1900. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 10 lei, No. 10 bani. Sub conducerea unui Comitet. Tip. «Dobrogea», Sava Donceff. (Apare neregulat. 29 No. total).

151. «*Telegraful Constanței*». Ziar cotidian. Constanța, 26—30 Iunie 1913.

152. «*Tesvik*». Constanța, 1910—1911.

153. «*Timbrul*». Ziar timbrologic și literar. Constanța, 1900.

154. «*Tomis*», revistă literară sciințifica dobrogeana. Constanța, 10—26 Iunie 1899. 2 pe lună. 8°, 6 (24 × 16). Anul 5 lei, No. 25 bani. Director: C. P. Demetrescu. Prim redactor: I. N. Enciulescu. Tip. «Română», Marin Purea.

155. «*Tribuna Dobrogei*». Gazetă săptămânală. Constanța, 2 Oct. 1905—1907. Fol. 6 (48 × 33). Anul 10 lei, No. 20 bani. Sub direcția unui comitet. Tipogr. Dim. Nicolaescu. Dela 27 Ian. 1906, schimbă subtitlul în «Organ conservator săptămânal», No. 10 bani. Directori politici: Const. C. Zamfirol (15 Ian.—20 Iunie? 1906) și Mihail C. Mirzea (dela 27 Sept.? 1906). Dela 17 Febr. 1906, tip. «Ovidiu», H. Vurlis. Nu am văzut numerele din Iulie și Aug. 1906.

156. «*Tulcea*». Tulcea, 1 Aug. 1883—20 Martie 1886. 2 pe săpt. In 1884 apăreà odată pe săptămână. Dela 6 Iulie 1885, an. III, No. 104, de când am văzut regulat ziarul, are titlul de mai sus, cu subtitlul: «foae oficială a Tribunalului de Apel din Tulcea». 1 pe săpt., 4°, 6 (33 × 25). Anul 16 lei, No. 25 bani. Noua tipografie «Tulcea». («România liberă», Buc., 4 și 31 Aug. și 20 Sept. 1883; 21 Ian. și 1 Iunie 1884. «Gazeta Transilvaniei», Brașov, 18—30 Martie și 14/26 Oct. 1884. «Romanulu», Buc., 11 și 31 Aug. 1883; 3, 4 Febr., 12 Aug. și 14 Sept. 1884. «Resboiul», Buc., 16 Febr. și 22 Sept. 1884. «Tipografia Română», Buc., Apr. 1887, pag. 52, singurul izvor care pune «Tulcea» ca apărând până la aceà dată.

157. «*Tulcea*», bulgărește.

www.digibuc.ro

158. «*Tulcea*», 20 Dec. 1904—10 Ian. 1905. 3 pe lună, 4^0, 10 (40 × 29). Anul 6 lei, No. 15 bani. Redactor: Hristu T. Peev. Tip. «Universala», C. P. Nicolau (Brăila).
159. «*Turtucaia*». Ziar închinat sărbătoririi a 150 ani de şcoală şi biserică românească. Maiu 22, Anul 1927. Redactor: Ap. C. Culea. Imprimeria Fundaţiei culturale «Principele Carol», Bucureşti.
160. «*Valter Mărăcineanu*», revistă militară enciclopedică. Tulcea, ? Aprilie—27 Apr. 1889. 3 pe lună. 8^0, 6 (24 × 16). Anul 6 lei, No. 15 bani. (Tip. Curţii Regale, F. Göbl Fii, Bucureşti). Nu am văzut primul număr.
161. «*Veteranul din Dobrogea*», organ independent. Murfatlar (Giurgiu). Aprilie 1908—Septembrie 1909—Noembrie 1911, No. 1—7—12.
162. «*Victoria*». Constanţa, 9 Martie 1916.
163. «*Viitorul Dobrogei*», organ conservator-democrat, al intereselor Dobrogei. (Buc.). Constanţa, 10 Febr. 1908.
164. «*Viitorul Constanţei*». Constanţa, 6 Febr.—30 Apr. 1900. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 8 lei, No. 10 bani. Sub direcţia unui Comitet. Redact. resp.: G. Cimbru (până la 2 Apr.). Tip. «Aurora», Ilie M. Grigoriu.
165. «*Viitorul Dobrogei*». Ziar conservator. Tulcea, 29 Oct. 1906—26 Febr. 1907. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 32). Anul 15 lei, No. 1 gratuit. Sub conducerea unui Comitet. Tip. G. Bălăşescu. Dela 19 Noembrie 1906, No. 20 bani.
166. «*Viitorul Tulcei*». Tulcea, 1 Iulie—10 Oct. 1902. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 8 lei, No. 20 bani. Sub direcţia unui Comitet. Tip. «Dobrogea», Sava Donceff.
167. «*Vocea Conştiinţei*». Ziar naţionalist. Murfatlar (Giurgiu). Sept. 1907—20 Oct. 1908.
168. «*Vocea Dobrogei*», organ al intereselor generale ale Dobrogei. Constanţa (Ian.—Oct.), 1891. 1 pe săpt. Fol. 6 (48 × 33). Anul 12 lei, No. 25 bani. Director şi fondator: Pericle P. Constantzeanu. Tip. I. Georgescu şi Gr. Grigoriu. Am văzut numai No. 14 dela 14 Aprilie 1891. («Românul», Buc., 23 Dec. 1890—4 Ian. 1891; 16 (28) Apr. şi 10 (22) Iulie 1891. «Poşta», Galaţi, 18 Ian. şi 19 Ian. 1891. «Adevărul», Buc., 14, 15 Ian. şi 18 Iunie 1891. «Egalitatea», Buc., 18 Ian. 1891.

www.digibuc.ro

«Timpul», Buc., 10 Iulie și 30 Oct. 1891. «România», Buc., 10 Septemvrie 1891).

169. «*Vocea Dobrogei*». Ziar al intereselor locale. Tulcea, 21 Sept.—12 Oct. 1897, apoi Galați, 19 Oct.—24 Dec. 1897 și în fine Tulcea, 14 Ian.—22 Dec. 1898. 1 pe săpt. 4⁰, 10 (40 × 29). Anul 8 lei, No. 15 bani. Sub direcția unui comitet (până la 25 Oct. 1898 și dela 16 Febr. 1898). Tip. «Dobrogea», Sava Donceff. Dela 14 Ian. 1898, schimbă subtitlul în: «Ziar politic, literar și comercial». Dela 5 Oct. 1898, fol. 6 (48 × 33). Dela 19 Oct. 1897, No. 10 bani și dela 6 August 1898, No. 20 bani. Directori: (9 Noemvr. 1897—31 Ian. 1898): V. D. T. Răducănescu și N. I. Alexandrescu. Dela 19 Oct. 1897, tip. «Buciumului Român» (Galați). Au apărut 29 numere.

170. «*Vocea Pescarului*». Tulcea, 1 Ian.—27 Apr. 1910.

171. «*Voința Tulcei*». Tulcea, 10 Aug. 1896—26 Aug. 1897. 1 pe săpt. Anul 10 lei No. 10 bani. Sub direcția unui comitet. Tip. «Română», Maloskitsky și Antonovici. Au apărut 40 num.

172. «*Vremea*», organ dobrogean săptămânal. Constanța, apoi București, 18 Mai—12 Noemvrie 1908.

173. «*Vremea Nouă*». Băbeni-Bistrița (R.-Vâlcea), apoi Băbeni (R.-Vâlcea), Tulcea, Galați, Vălenii de Munte și în fine Galați. (Vălenii de M.), 1 Oct. 1910.

174. «*Vulturul Dobrogei*», ziar politic-literar și comercial. Tulcea, ?—4 Iulie 1899. 2 pe lună. Fol. 6 (48 × 33). Anul 8 lei, No. 20 bani. Director și proprietar: Nicu I. Alexandrescu. Tip. «Aurora» (Galați). Am văzut numai No. 4 dela 4 Iulie 1899.

www.digibuc.ro

ADDENDA

1. ALECU (AL.) — *Istoricul seminarului musulman din Medgidia.* «Analele Dobrogei». An. IX (1928). Vol. II, pp. 181—187.
2. ANRIEŞESCU (I.) — *Arheologia şi istoria veche a Dobrogei.* «Dobrogea». Patru conferinţe ale Universităţii libere. Buc., 1928, pp. 5-51.
3. APOSTOL (DIMITRIE T.) — *Starea agricolă în teritoriul anexat.* Raportul d-lui..., Consilier pe lângă Comisariatul civil din teritoriul anexat, adresat d-lui Ministru de Interne la 10 August 1913. Bucureşti, Tip. «Adevărul», 1913, 8 pag.
4. ARBORE (AL. P.) — *Infăţişarea etnografică a Dobrogei în antichitate, după lucrările lui V. Pârvan.* «Dobrogea». Bucureşti, 1928. pp. 177—190.
5. *Aşezământul cultural «Ion C. Brătianu».* «Dobrogea». Patru conferinţe ale Universităţii libere. Bucureşti, «Cartea Românească» 1928, 100 pag.
6. BACALBAŞA (LAURENŢIA I.) — *Ce este şi ce-ar trebui să fie «Coasta de Argint».* Frumuseţile şi bogăţiile Dobrogei, necunoscute şi neexploatate. «Analele Dobrogei». An. IX (1928). Vol. II, pp. 45—56.
7. BĂCILĂ (IOAN C.) — *Stampe şi hărţi privitoare la trecutul Dobrogei.* «Analele Dobrogei». An. IX, Vol. II, pp. 247—280.
8. BĂNESCU (N.) — *Dobrogea bizantină. Ducatul de Paristrion.* «Dobrogea». Bucureşti 1928, pp. 297—303.
9. BLUM (CAROL). — *Cauzele relegării poetului roman P. Ovidius Naso, la Tomis.* Consideraţiuni istorice şi juridice. «Analele Dobrogei». An. IX. Vol. II, pp. 119—170.
10. BORCEA (I.) — *Fauna Mării Negre pe litoralul Dobrogei.* «Dobrogea» Bucureşti, 1928, pp. 107—113.
11. BOTEZ (LOCOT. EUGENIU) şi KIRIŢESCU NICOLAE. — *Răsboiu pe Dunăre.* Vol. I. Cu planşe în text. Bucureşti «Albert Baer», 1905, XLIV+296 pag.

www.digibuc.ro

12. BUCUŢA (EMANOIL). — *Cincizeci de ani de presă dobrogeană.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928, pp. 735—741.
13. BRĂTESCU (C.) — *Pământul Dobrogei.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928, pp. 3—65.
14. — *Clima Dobrogei.* Ibid., pp. 67—79.
15. — *Fitogeografia şi solurile Dobrogei.* Ibid, pp. 81—105.
16. — *Populaţia Dobrogei.* Ibid, pp. 201—257.
17. BRĂTESCU (GH.) — *Tulcea — schiţă urbanistică.* «Analele Dobrogei». An. IX (1928), Vol. II, pp. 21—37.
18. *Cadrilaterul cetăţilor turceşti din Bulgaria.* «România liberă». Bucureşti. An. I, No. 57, 21 Iulie, 1877.
19. *Campagne du chemin de fer du Danube et de la Mer Noire et du port de Kustendjé* (limitée). Concession du chemin de fer. Concession du port, 1 Sept. 1857. Convention 10 Octobre 1870. Cu un «Plan of Kustendjé Harbour. Annexed to convention of 10 Oct. 1870. Scale: 6 Chains, 1 inch. London «Printed by Vacher et Sons», 1878, 22 pp.
20. *Cincizeci de ani de viaţă românească.* «Dimineaţa» Buc. An. XXIV. Nr. 7862 Luni, 29 Oct. 1928.
21. *Cincizeci de ani dela realipirea Dobrogei la România.* «Universul». Buc. An. XLIV. Nr. 252, Luni, 29 Oct. 1928.
22. CIUPERCESCU (P.) — *Farmacia în Dobrogea.* «Dobrogea». Bucureşti, 1928, pp. 751—756.
23. COCHINO (GH. D.) — *Mine şi cariere din Dobrogea.* (după R. Pascu). «Dobrogea». Bucureşti. 1928, pp. 385—389.
24. *Comitetul Serbărilor Dobrogei.* Ghidul expoziţiei jubiliare a Dobrogei. 28 Oct. 1928. Constanţa, 30 pp.
25. CONEA (ION). — *Luptele din Dobrogea în răsboiul pentru unitatea neamului.* «Dobrogea». Bucureşti 1928, pp. 349—360.
26. — HECTOR de BÉARN: *Un călător francez prin Dobrogea în 1828.* «Analele Dobrogei». An IX (1928). Vol. II, pp. 188—206.
27. COTOVU (VIRGIL). — *Portul Constanţa după 50 ani de stăpânire românească.* «Analele Dobrogei». An. IX (1928). Vol. II, pp. 216—226.
28. CULEA (APOSTOL D.) *Cât trebue să ştie oricine despre Dobrogea.* Trecutul. Prezentul. Viitorul, Bucureşti. «Casa Şcoalelor». 1928 8°, 260 pp.

www.digibuc.ro

29. DAIA (ALEX.) — *Pescăriile dobrogene*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 415—422.
30. DAȘCOVICI (N.) — *Canalul Cernavoda-Constanța*. «Argus». București, An. XIV, 1923. Noemvr. 26 nr. 3180 p. 1.
31. — *Constanța, port franc*. Ibid. An. XV, 1924 Febr. 28, No. 3255, pp. 1—2.
32. — *Dunărea internațională și ținutul românesc al gurilor*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 771—777.
33. *De ziua Dobrogei*. 28. Oct. 1928. Tablou comemorativ editat de «Casa Școalelor». (47, 5×32, 5 cm.).
34. DINCULESCU (N. G.) — *Observări din stepa dobrogeană*. «Bulet. Soc. Regale Române de Georgafie». București, An. XXXIV (1913) fasc. I, pp. 180—191. Cu 4 profile și vederi.
35. DINU (ION). — *Ruinele romane dela Adam-Klisi*. Cu o prefață de Oreste Tafrali, profesor universitar, Constanța, Tip. «Dobrogea Jună», 1928, 8^{0}, 120 pp.
36. *Dobrogea* (1878—1928). Cincizeci ani de vieață românească. Publicație tipărită cu prilejul semicentenarului reanexării Dobrogei. București, «Cultura Națională» 1928, 794 pp.
37. DRĂCEA (M.) — *Pădurile Dobrogei*. «Dobrogea». București 1928, pp. 391—414.
38. ERBICEANU (LAURENȚIU).—*Date statistice asupra portului Constanța*. Extras din «Analele Minist. Lucr. Publice», No. 2, C. Vol. I. 1919. București, «Cartea Românească» 1919, 6 p.
39. FILIPESCU (C.) — *Dobrogea agricolă*. «Dobrogea». București 1928, pp. 485—525.
40. FLEVA (N.) — *Canalul Cernavoda-Constanța*. «Plutus», București, 1923. Dec. 1, An. I, No. 43, p. 1; 1923. Dec. 3, No. 45, p. 4
41. FORESTER (THOMAS). — *The Danube and the Black Sea*. Memoir on their junction by a railway between Tchernavoda and free port at Kustendjie; with Remarks on the navigation of the Danube, the Danubian provinces, the Corn trade, the ancient and present commerce of the Euxine: and notices of history, antiquities. London, «Edward Stanford», 1857, 226 pp.
42. FRANGOPOL (D.) —*Activitatea laboratorului de chimie al Dobrogei în decursul celor 15 ani dela înființarea sa*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 763—770.

www.digibuc.ro

43. GEORGESCU (I.) — *Învățământul public în Dobrogea.* «Dobrogea». București. 1928, pp. 641—698.
44. GEORGESCU (ȘT.) — *Găgăuzii și origina lor.* «Viața Românească», Iași. 1913. An. VIII, Iulie, No. 6, pp. 366—377.
45. GHEORGHIU-BĂRLAD (G. N.)—*Dobrogea.* Studiu politico-social. Conferință ținută la congresul studenților universitari din Tulcea. București, Tip. «Curții Regale, F. Göbl Fii», 1898, 36 pg.
46. GIURESCU (C. C.) — *Din istoria nouă a Dobrogei.* «Dobrogea». Patru conferințe ale Universității libere. București. 1928, p. 53—73.
47. GRIGORESCU-ELVIR (V.)— *Studiu statistic al farmaciilor din Dobrogea.* «Dobrogea». București. 1928, pp. 757—761.
48. HÂRJESCU. — *Societățile pe acțiuni în Dobrogea.* «Dobrogea». București. 1928, pp. 565—567.
49. ILINOIU (C.) — *Cultele în Dobrogea.* «Dobrogea». București. 1928, pp. 585—639.
50. IONESCU (IOAN N.) — *Constanța, zonă liberă.* «Bulet. Camerii de Com. și Ind». Constanța. 1924, An. XXXV, No. 2.
51. IONESCU (TOMA). — *Asupra proprietății și colonizărilor din Dobrogea.* «Dobrogea». București. 1928, pp. 263—278.
52. IORGA (N.) — *Români și Bulgari în Dobrogea.* «Dobrogea». București. 1928, pp. 259—261.
53. — *O descriere necunoscută a Dobrogei.* Ibid., p. 263.
54. KANITZ (F.) — *Despre râurile secate din Dobrogea.* «Bulet. Soc. Geogr. Rom.». An. VI (1885) trim. III, pp. 234—238.
55. KOZAK (DR. PAUL). — *Călătoriile păsărilor.* Un fenomen în deosebi interesant pentru Dobrogea. «Analele Dobrogei». An. IX (1928). Vol. II, pp. 207—215.
56. LAHOVARY (GRÉGOIRE EM.) et JAMES VAN DRUNEN. — *Projet d'un canal danubien de Kustendjé à Tchernavoda.* Ixelles-Bruxelles. «Imprimérie Générale». 1883, 18 pp.
57. LASCAROV-MOLDOVANU (AL.) — *Prin Dobrogea....* «Analele Dobrogei». An. IX, Vol. II, pp. 237—241.
58. LASCANOV-MOLDOVANU (AL.) și AP. CULEA. — *Antologia Dobrogei.* Prozatori și poeți. Cu prilegul cincantenarului, București «Casa Școalelor». 1928. 8⁰, 192 pp.
59. LEPȘI (DR. I.) — *Bizone* (după observații proprii). «Revista Istorică». București. An. XIII (1927), No. 1—3, pp. 1—7.

www.digibuc.ro

60. MACOVEI (GH.) — *Studiile geologice în Dobrogea după anexare.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928. p. p377—383.
61. MĂINESCU (GEORGE C.) — *Evoluţia căilor ferate în Dobrogea dela 1877 până în zilele noastre, din punct de vedere constructiv.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928. pp. 431—454.
62. MAIOR (DR. G.) — *In Ţara nouă.* «Bulet. Soc. Reg. Rom. de Geogr.» Tom. XXXVI (1915), fasc. 2, pp. 629—631.
63. MARIA. — *Cum am ajuns la Tenha Juvch.* «Analele Dobrogei». An. IX (1928), Vol. II, pp. 1—4.
64. MARKOFF (MILAN G.) — *Na Dobrudja.* Pasivă, reci i resoluţii otă edno nepazvoleno potilicio săzranie. Sofia, Peceatniţa «Iskra» 1914, 24 pp.
65. — *Bulgaria' s Historical Rights to Dobrudja.* Bern. «Paul Haupt». 1918, 8⁰, 106 pp.
66. MEHEDINŢI (S.) — *Insula Şerpilor.* «Bulet. Soc. Geogr. Române». An. XIV (1893). Tr. I-II, pp. 83—88.
67. — *Perspective asupra Dunării şi asupra ţărmului vecin al Mării Negre până la Carol I.* «Convorbiri Literare». Bucureşti. An. XLIII (1909), No. 4, pp. 378—390.
68. — *Dacia pontică şi Dacia carpatică.* «Dobrogea» Bucureşti. 1928, pp. 191—200.
69. MIHĂILESCU (VINTILĂ). — *Regiunea Techirghiolului.* «Analele Dobrogei». An. IX (1928). Vol. II, pp. 100—118.
70. MOCANU (I. G.) — *Figuri dobrogene.* Un profesor dela Tulcea. Gh. Săcăşanu. «Analele Dobrogei». An. IX (1928). Vol. II, pp. 174—180.
71. MOISIL (CONST.)— *O descoperire numismatică la vechiul Arrubium* (Măcin). «Convorbiri Literare». An. 1909, No. 7, Iulie, pp. 751—755.
72. — *Descoperirea numismatică dela Dăeni* (jud. Tulcea). Ibid. 1909, No. 11, Noemvr., pp. 1168—1173.
73. — *Introducere în numismatica Dobrogei.* «Dobrogea». Bucureşti 1928. pp. 145—175.
74. — *Dobrotici şi Mircea cel Bătrân.* Ibid, pp. 305—314.
75. MOROŞAN (NIC. N.)— *O staţiune paleolitică în Dobrogea.* «Acad. Rom. Mem. Secţ. Şt.». Seria III, Tom. V. Mem. 3 (1928), 12 pp.
76. MUTAVČIEV (P.) — *Dobrotič-Dobrotica et la Dobrudža.* «Revue des études-slaves». Paris. Tome VII-ème Fasc. 1 et 2.

www.digibuc.ro

1927, pp. 27—41. (Recenzii: Léon Lamouche — Le nom de la Dobrudža. Ibid. Tome VIII-ème. Fasc. 1 et 2, 1928, pp. 90—91; St. Romanski — Dobrotič-Dobrotica et la Dobrudža. «Makedonski Pregled». Sofia, God. III, kniga IV, 1927, pp. 111—114.

77. NEDIOGLU (PROF. GH.) — *Mănăstirea Cilicului*. Câteva precizări. «Analele Dobrogei». An. IX (1928), Vol. II, pp. 60—88.
78. NEGULESCU (AURELIAN). — *Dobrogea și Marina*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 361—373.
79. NEGULESCU (N.) — *Administrația în Dobrogea veche*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 719—734.
80. NIȚESCU (D.) — *Dobrogea în ajunul reanexării*. «Dunărea de jos». Tulcea. 1885, No. 12.
81. PALÉOCAPA (M. P.) — *Mémoire hydrographique sur les Bouches du Danube*. Traduit de l'Italien. Paris. «Mallet-Bachelier, Impr. Libr.», 1858, 140 pp.
82. PAPAHAGI (PERICLE). — *Originea Dobrogei*. «Dunărea». Silistra. An. II (1925), pp. 72—77.
83. — *Dunărea*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 779—785.
84. PETRESCU (G. D.) — *Răsboiul pentru independență și anexarea Dobrogei*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 315—347.
85. PETRESCU (MARIN). — *Studiul câtorva chestiuni din economia rurală a Dobrogei*. Raport presentat în Noemvrie 1889 comisiunei însărcinată cu studierea diferitelor legi și reglemente după care se administrează provincia transdunăreană. București, Tip. «Gutenberg», I. Göbl. 1891, 38 pp.
86. PONI (P.) — *Fapte pentru a serv] la descrierea mineralogică a României*. «Analele Acad. Române». Mem. Secț. Șt. Tom. XXII (1899—1900). Mem. 1.
87. — *Fapte pentru a servì la descrierea mineralogică a României*. Prelucrată de D. M. CĂDERE, conf. la Universitatea din Iași. Partea I Elemente și Lampirite. «Acad. Rom.». Mem. Secț. Șt. Seria III. Tom. III (1925—26). Mem. 5, pp. 193—238.
88. — Idem. Partea II. Oxizi, Spineli, Carbonați. *Ibid*. Tom. IV (1926—27). Mem. 2, pp. 11—58.
89. — Idem. Partea III. Silicații. *Ibid*. Tom. IV. Mem. 5, pp. 151—204.

www.digibuc.ro

90. POPOVICI-BĂZNOŞANU (A.) — *Fauna şi Flora Dobrogei.* «Dobrogea». Patru conferinţe ale Universităţii libere. Bucureşti. 1928, pp. 87 — 98.

91. RĂDULESCU-POGONEANU (I.) — *In noua Dobroge.* «Convorbiri Literare». An. XLVII (1913). No. 11. Noemvrie, pp. 1164-1175.

92. RIEGLER-DINU (EMIL).— *Folklor muzical dobrogean vechiu.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928, pp. 787—793.

93. ROMAN (ION N.) — *Proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928, pp. 279—294.

94. SARAFIDI (DR. HECTOR). — *Medicina în Dobrogea.* «Dobrogea». Bucureşti 1928, pp. 743—749.

95. — *Istoricul medico-farmaceutic al oraşului Constanţa.* «Analele Dobrogei». An. IX (1928), Vol. II, pp. 227—236.

96. SEIŞANU (ROMULUS). — *Dobrogea. Gurile Dunării şi Insula Şerpilor.* Schiţă monografică. Studii şi Documente. Bucureşti, Ed. «Universul» 1928, 280 pp.

97. *Serviciului Port. maritim Constanţa* (Direcţia).— *Evoluţia portului Constanţa.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928, pp. 455—483.

98. SAWICKI (LUDOMIR). — *Die Dobrudscha als Ausfallstor Polens in die Levante.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928, pp. 527—563.

99. SIMIONESCU (DR. I.) — *Privelişti dobrogene.* «Convorbiri Literare». An. XLIV (1910) No. 1. Vol. 2, pp. 80—99.

100. — *O ţară din poveşti: Dobrogea.* Vol. I. Cu numeroase figuri în text. Bucureşti, «Cartea Românească», 1928, 120 pp.

101. — *Pământul Dobrogei.* «Dobrogea». Patru conferinţe ale Universităţii libere. Bucureşti. 1928, pp. 75—86.

102. STAICU (EMIL). — *Politica de căi ferate în Dobrogea.* «Convorbiri Literare». An. XLVIII (1913), No. 9. Sept., pp. 943-947.

103. *Starea judeţului Tulcea.* Memoriu adresat escelenţei sale d-lui George Gr. Cantacuzino. Prim-ministru şi ministru de interne, de o delegaţiune a oraşului şi judeţului Tulcea. Tulcea, Tip. «Dobrogea», f. an, 16 pp.

104. STOICESCU (D.) — *Justiţia română în Dobrogea.* «Dobrogea». Bucureşti. 1928, pp. 699—718.

105. — *Invăţătorii dobrogeni şi «Magnum Etimologicum».* «Analele Dobrogei». An. IX (1928). Vol. II, pp. 94—97.

106. TAFRALI (O.) — *Une métope inédite du monument d'Adam-Klissi.* «Revue archéologique». Paris. 1909.

www.digibuc.ro

107. TAFRALI (O.) — *La cité pontique de Callatis*, «Revue archéologique». Paris. 1925. Idem, «Arta și Archeologia», Iași 1927.
108. — *La cité pontique de Dionysopolis* (Balcicul). «Revue archéologique». Paris 1927.
109. — *Les Tumulis de Callatis*. «Arta și Archeologia», Iași. An. I, fasc. II, 1928.
110. — *Dionysopolis* (fragment. «Analele Dobrogei». An. IX (1928). Vol. II, pp. 5—17.
111. TOCILESCU (GR.) — *Istoria activității pe tărâmul geografic al țării noastre, sub întreaga domnie a M. S. Regelui Carol I.* «Bulet. Soc. Geografice Române». An. XXVIII (1907), No. 2, pp. 23—492.
112. TONEGARU (CONST. C.) — *Constanța, port franc*. «Plutus». București 1923. Dec. 19, An. I, No. 58.
113. VĂLEANU (O.) — *Instituțiile de credit în Dobrogea*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 569—576.
114. — *Progresele realizate în Dobrogea în timp de 50 ani în industrie și comerț*. Ibid. pp. 577—581.
115. VĂLSAN (G.) — *O fază în popularea Țărilor Românești*. (Cu prilejul unei hărți statistice vechi descoperite în ultimul timp). «Bulet. Soc. Reg. Rom. de Geogr.». An. XXXIII. No. 1—2 pp. 201—226.
116. VIDRAȘCU (ION G.) — *Lucrări tehnice pentru valorificarea pescăriilor dobrogene*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 425—430.
117. VULPE (RADU). — *Activitatea arheologică în Dobrogea în cei 50 ani de stăpânire românească*. «Dobrogea». București. 1928, pp. 117—144.

Notă finală: «Bibliografia Dunării» urmând să apară în volum separat, nu am trecut decât puține lucrări în cea de față. Deasemeni pentru lucrările referitoare la Dobrogea, nebibliografiate, se vor scoate suplimente anuale.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

www.digibuc.ro

PORTRETE ŞI LUCRURI DOMNEŞTI NOU-DESCOPERITE

DE

N. IORGA

Şedinţa de la 19 Octomvrie 1928

Imprejurările mi-au scos înainte în ultimul timp câteva portrete şi obiecte ale Domnilor noştri care represintă o reală îmbogăţire a cunoştinţilor, încă neîndestulătoare, despre vieaţa însăşi în trecutul românesc.

I

O adevărată întâmplare— reproducerea de d. Rădulescu Pogoneanu, pentru proiecţiuni după o Istorie universală francesă — m'a pus înaintea unui portret, ştiut de Bălcescu, în studiile lui, aşa de răbdătoare, asupra portretelor păstrate la Biblioteca Naţională din Paris, ale lui Mihai Viteazul, dar socotit ca de o valoare inferioară faţă de acela pe care-l cunoaştem [1]) (fig. 2).

Nu mai e chipul cu căciula întoarsă într'o parte, cu penele de cocor ieşind din copca împodobită cu pietre scumpe, dar, mai ales, acel chip care a trecut de la o carte la alta, de la schiţa aşa de impresionantă a lui Sadeler la interpretările artistice din marile tablouri de grupe ale lui Franz Franken al II-lea, înfăţişând pe Domnul românesc, ici ca element pitoresc, decorativ în suita unui trufaş Rudolf al II-lea, devenit un Cresus care-şi arată comorile, dincolo ca un crunt şi lacom de voluptate Irod, primind pe tavă un cap al lui Ioan Botezătorul, care nu e decât al nenorocitului cardinal Andrei, reprodus de gravura timpului. Nu e

[1]) V. *Magazinul istoric*, IV, pp. 4—5. D. C. Obedeanu l-a reprodus în broşura sa despre portretele lui Mihaiu Viteazul.

www.digibuc.ro

acel aspect triumfal de războinic încununat de izbânzile cele mari pe care-l cuprinde și cutare istorie universală în limba franceză găsită ieri, de mine, foarte departe, în frumoasele săli pustii ale Bibliotecii Universitare din Evora, în Portugalia (fig. 1).

Aici avem a face cu un războinic purtând—și astfel se vede observația directă a desemnatorului—platoșa peste o haină pestriță cu mânecile largi, iar peste acest înveliș de fier însuși, nu o misadă de samur, ca în portretul lui Sadeler, ci o blană flocoasă care la spate se coboară până foarte jos, o adevărată gubă de cioban în locul blănii luxoase și decorative. Cingătoarea pare a fi tot de metal, și se deosebește ca un cap de lup. Sabia e de formă orientală turcească, prinsă de această cingătoare cu un lanț. In mână un toiag de comandă, mai curând decât un sceptru.

Dar mai nou decât toate celelalte caractere ale portretului e capul descoperit, cu enorma frunte largă, vădit pleșuvă, cu păr bogat des pe tâmple. Ochii sânt cei cunoscuți, mari, cu căutătura adâncă; se deosebește aici mai bine nasul mare, grecesc, solid împlântat în oasele obrazului, care sânt și în acest desemn ieșite puternic în afară. Se deosebește mustața îngrijită, cu sfârc, de-asupra bărbii, care aici e îngustă, ascuțită, pe când în tragica operă a lui Sadeler ea se răsfiră țepoasă, amenințătoare.

Adevărul, izbitorul adevăr al acestei opere, cu totul nepregătită, se întâmpină și în decor.

El înfățișează ceva corespunzător cu inscripția care dă locul: Nicopoli și data: a luptelor peste Dunăre din 1598. Recunoaștem dealul de deasupra Dunării, înalt, drept, pe care se desfac limpede ca pe înălțimile pustii ale Asiei siluetele călătorilor pașnici și ale ostașilor de avangardă, porniți spre pradă. Astfel de ostași călări se profilează de fapt supt acest părete de pământ gol de arbori. Mai jos, acolo unde trebuie să se înțeleagă larga Dunăre, un cavaler singur aleargă în fuga calului ca spre asalt, de la pălărie se desfășură o pană: poate fi Mihai însuși mergând la luptă.

In sfârșit în colțul din stânga se văd ziduri cu o poartă largă între două ferești mărunte, iar de-asupra trei turnuri mari. E foarte probabil că avem înainte aspectul, de mult dispărut, al unor fortificații datând din epoca bizantină.

Inscripția e aceasta: «Michel Vaivode della Valacchia, il quale prese la città di Nicopoli nella Bulgaria, l'anno 1598», și se adauge numele gravorului «Ioan Orlandi forma in Roma».

www.digibuc.ro

Scene, necunoscute, de fantazie din viața lui Mihai le dau după cronici contemporane (fig. 3 și 4).

II

Portretele de biserică ale lui Constantin-Vodă Brâncoveanu sânt numeroase, și în general de un vădit realism, începând cu acela care-l arată tânăr în biserica de la Mogoșoaia, lângă cel mai frumos din palatele lui. In ce privește pe celelalte — de meșteri apuseni, — trebuie să ne mărgenim numai la două: cel adaus la dicționarul grecesc al lui Varinus și cel pe care l-a introdus, întovărășit de chipurile celor patru feciori, meniți și ei unei așa de groaznice soarte, Del Chiaro, în cartea lui așa de cunoscută. Să se adauge și foarte reușita presintare a Domnului acum bătrân, la capătul unei lungi și atât de prospere Domnii, în medalia imitată, cum am arătat aiurea, după oselele venețiene, care, denunțată Turcilor, trebuia să-i aducă atâta rău.

Cu prilejul unei visite la castelul de la Breaza al d-lui Constantin Brâncoveanu mi-a răsărit înainte pe neașteptate un nou, foarte original și deosebit de prețios portret (fig. 5).

E o fotografie după un manuscript, asupra căruia d. Brâncoveanu, care a moștenit-o de la părintele său, nu mi-a putut da nici o lămurire. Cadrul de flori, foarte împodobit, e în genul lui Antim Ivireanul, oarecum asemănător cu stampele din cărțile lui bisericești și cu acele desemnuri ale manuscriptului de la Chiev pe care de curând le publică d. Ștefan Gr. Berechet în Buletinul secțiunii basarabene a Comisiei Monumentelor Istorice. Poate n'am greși văzând chiar în atât de înzestratul, supt toate raporturile, Iberian, pe autorul acestei foarte delicate lucrări. Din acest decor floral Vodă, purtând obișnuita pălărie sprintenă, apare cu un deosebit aier de tinerețä, comparabil cu acela din gravura italiană: un Brâncoveanu vioiu, cu trăsăturile fine și nobile.

Avem a face cu figura de împodobire a unui manuscris grec sau oriental, poate sirian sau arab—și se știe cât de mult s'a gândit bogatul Domn la ajutarea cu cărți religioase a creștinilor de aceste limbi răsăritene, cărora și altfel li făcea daruri pentru biserici. Am publicat în *Revista istorică* a mea acelea pentru mănăstirea Chalke din Insulele Principilor, în față cu Constantinopol. De curând, și d. I. Bianu, semnala în *Analele* noastre, partea administrativă un hrisov—pe care l-am tipărit cu câtva timp înainte—de mărinimos donator pentru biserica, de mult distrusă, de

www.digibuc.ro

la Vlah-Saraiu, de la palatul din Constantinopol al Ţerii-Româneşti, biserică pusă la sfârşitul secolului al XVI-lea la disposiţia Patriarhului, scos de lăcomia turcească, pe rând, din toate marile şi vechile lui lăcaşuri.

III

Dar cu privire la Brâncoveanu pot presinta încă o descoperire recentă. Se ştia printr'un articol al lui Victor Langlois, armenologul, şi prin altul al lui Giovanni Veludo, cercetătorul veneţian al lucrurilor privitoare la Grecii din cetatea sa [1]), că o sabie a lui Constantin-Vodă se păstra la *Armeria Reale* din Turin. Cel d'întăiu care s'a ocupat de dânsa credea că a găsit chiar sabia celui din urmă Impărat bizantin, căzut întru apărarea Capitalei lui, Constantin Paleologul.

Necunoscând rectificarea lui Veludo, aceiaşi greşală ca Langlois o făcea negustorul armean din Paris care, acum câţiva ani, mi se adresà pentru a vedea o altă sabie a «domnului Constantin», pomenit astfel, greceşte, într'o rugăciune pentru sănătate şi izbândă —*αὐθέντης Κωνσταντῖνος* — pe această armă însăşi. De la întâia vedere, —şi neavând la îndemână articolul lui Veludo, pe care-l posedă Academia, — în faţa formulei care numia pe proprietar — căci niciodată Impăraţii Romei Noi n'au purtat acest titlu modest —, ca şi în faţa ornamentaţiei de aur săpată în oţelul oriental: Maica Domnului cu pruncul în braţe, îngerii ţinând o simplă coroană princiară, ca şi înfloriturile d'imprejur, am arătat că nu poate fi vorba de nimeni altul decât de Domnul Ţerii-Româneşti. Mă gândisem chiar că s'ar putea oferi, pentru încoronare, regelui Ferdinand, dar mi s'a obiectat că n'ar aduce noroc — şi norocul n'a fost nici fără asta, — sabia unui prinţ care a perit în aşa de triste împrejurări. Dd. Diehl şi Bréhier au dat acelaşi răspuns: arma *nu e* bizantină. Cu oarecare rezerve, într'un studiu de acum vre-un an, d. Fr. Makler, cunoscutul armenisant din Paris, ajungea la aceleaşi conclusii. Intr'o cercetare mult mai întinsă şi perfect informată, din *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, anul 1926, d. C. Marinescu aducea înainte şi lista, care ni s'a păstrat, a săbiilor lui Vodă-Constantin, aflătoare la Braşov şi pe care negustorul domnesc, Apostol Manu, le-a vândut în toate părţile pentru familia nenorocită, ajunsă în sărăcie. D. Marinescu adăugia

[1]) D. C. Marinescu l-a amintit în bogatul său studiu *Trei săbii ale lui Constantin Brâncoveanu*, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», XIX, p. 93 şi urm.

www.digibuc.ro

însă o descoperire: a unei a treia săbii, găsite de d-sa la Museul Louvrului: aici inscripția e însă întreruptă după invocarea «împăratului neînvins, cuvântului lui Dumnezeu a tot țiitorul» ceia ce arată, cred, un exemplar de încercare.

In August, visitând din nou Stockholmul, la Nordisk Museum, care păstrează în vitrinele lui şi unele arme orientale, privirea soției mele s'a oprit asupra unei săbii care i s'a părut asemenea cu cele obişnuite la noi. Cercetând-o, am recunoscut imediat şi chipul Precistei şi coroana purtată pe sus de îngeri şi înfloriturile şi caracterul însuşi al literelor de aur încrustate. Se păstrează şi vechiul mâner, înlocuit în sabia de la Paris. Aici însă inscripția nu dă numele proprietarului domnesc, ci numai rugăciunea scoasă din Psalmi: *τιμώρησον, δέσποτα τοὺς τιμωρούντας με καὶ ἀδίκησον τοὺς ἀδικοῦντας με:* «Pedepseşte, Doamne, pe cine mă pedepseşte şi plăteşte cu nedreptate celor ce pe mine mă nedreptățesc». E ceva fatidic în aceste cuvinte care fac să se prevadă catastrofa din Constantinopol. Arma a fost cândva a prințului de Nassau-Siegen, general al Ecaterinei a II-a contra Turcilor[1]) (fig. 6, 7).

Puțin timp după aceasta d. C. Karadja găsia a cincea sabie la Arsenalul din Berlin (ul. 7722); o aflu după o comunicație, orală, a d-sale. Ea poartă inscripția: *δίκασον, κύριε, τοὺς ἀδικοῦντας με, πολέμησον τοὺς ἀδικοῦντας με.*

IV

Cunoşteam mai multe portrete ale lui Dimitrie Cantemir. Ele pleacă de la cel din Rouen, de un distins maestru frances necunoscut, care presintă pe tinerelul fecior domnesc înainte de trecătoarea cinste a unei domnii elective. Indată după această descoperire a d-rei Maria Bengescu, descoperire pe care îndată am reuşit s'o identific, se pune portretul gravat la 1745 de C. Fritzsch, pentru Antioh, ambasadorul imperial, scriitorul rus, fiu al lui Dimitrie: figură energică supt buclele bogate de păr fals; sprincene groase pe ochii bulbucați, plini de o poruncitoare expresie, ochii unui Moldovean de veche rasă, ca ai predecesorului său pe tron, Gheorghe Ştefan, scurtă mustață albită în obrazul plin, cu puțină guşă. Cu cravata francesă şi manşete francese,

[1]) Datoresc fotografia bunătății baronului Cedestrom, conservatorul secțiunii.

www.digibuc.ro

cu lanțul îndătinat al Domnilor noștri, pe care-l constatăm și supt Petru Rareș, cu buzduganul scurt țintuit la capete, el poartă platoșa peste care e aruncată hermina stăpânitorului de țară. Stema de jos are într'un cartier bourul între săbiile Movileștilor, în cel de desupt corbul cu crucea în plisc al Țării-Românești; în față, însemnele cantimirești: două păsări cu două săbii sus, jos o mână întinsă ce pare că reține crupa unui cal; în mijloc o figură mică nelămurită. Iscălitura românească e numai: Dimitrie Cantemir, în față: Demetrius Cantemyr. Deci e înainte de Domnia dăruită de Turci în 1710, dar după acea încercare din 1693 de a se impune prin singura voință a țerii. Iată-l ca Domn fugar trăind între ai lui în părțile Harcovului, puțintel sălbătăcit de această vieață singuratică: fața lată, părul rătezat, aspectul unui Hatman căzăcesc. Bantiș-Caminschi a adaus acest portret la lucrarea lui despre Domnul moldovean. In sfârșit, în anii de curtenie, soțul nu așa de bătrân al cneghinei Anastasia Galițin, e făcut, cu multă grijă de a-l întineri, cu o perucă de forma obișnuită după Ludovic al XIV-lea, înfoiată și încrețită, cu mustățile rase, cu ochii îmblânziți, cu aceiași toaletă ca în gravura lui Fritzsch, care e vădit imitată. Supt acest chip, pe care Gr. Tocilescu l-a reprodus înaintea ediției nouă a *Hronicului* cantemiresc, fără nicio deosebire stema ținută de aceiași lei. Dar se cetește la legendă: «Ioannes Demetrius C[onstantini] K[antemyrius] p[rinceps], t[errae] M[oldaviae] D[ominus] și, în față: Ioan Dimitrie C[onstantin] C[antemir] V[oevod], g[ospodar] z[emli] moldav[scoi]. Cărțile multe din portretul 2 sânt înlocuite prin una singură.

Același chip, în mai bătrân și obosit, cu aceleași arme, se cuprinde în gravura, foarte fină, a lui E. Morellon Lacave, din Amsterdam, la 1735, care poartă în jur inscripția francesă: Demetrius Cantemir, prince de Moldavie et fait prince du St. Empire russien et conseiller privé de Sa Maiesté, l'empereur Pierre le grand. Apoi la stânga: mort 1723, le 2 août, agé de 50 ans. In sfârșit, de ambele laturi ale barei: Demetrius Cantemir, Moldaviae dux, S. Imperii omnium Russrarum (sic) princeps creatus, necnon senator et a consiliis secretioribus Petri Magni Imperatoris triumphantis memoriae, obiit dic XXI augusti anno MDCCXXIII, aetatis suae L-mo.

Pe Dimitrie în Scaun nu-l aveam. O gravură de curând cumpărată de d. C. Karadja împlinește această lipsă. De origine polonă, dat fiind titlul care se dă: «Demetrius Cantemirius, *Palatinus* Moldaviae» — și de aici se vede și că e vorba de cineva care domnește —, ea ni presintă,

www.digibuc.ro

într'un medalion aşezat pe un cadru de lespezi, sprijinit pe o masă cu mai multe margeni, un om tânăr, cu aspect foarte autoritar, fără nimic din blândeţa portretului frances făcut la Constantinopol, cu părul natural în bucle scurte care nu se coboară până la umăr; o cărare le desparte şi aici neted în două. Supt nasul voluntar mustaţa e tânără, fină, cu cochete şfichiuri; barba, lăsată după aşezarea în Domnie, e încă puţină, ascuţită. Platoşa strânge de aproape o cravată occidentală care abia se întrevede. Peste dânsa se vede o tunică brodată, totul fiind acoperit cu caftanul pe care-l căptuşeşte o blană scumpă (fig. 8).

V

D. A. Sturdza pomenise şi el între medaliile Domnilor noştri pe aceia a nenorocitului Fanariot Constantin Hangerli, ucis la Bucureşti de Turcii cari dăduseră crezare unor învinuiri de rea administraţie lacomă ori, mai probabil, unor grave pâri de trădare cu creştinii (1793).

D. Karadja are un exemplar al acestei medalii de aur. In adevăr el poartă legenda: *Constantinus Hangerli, princeps Valachiae*, ceeace înlătură orice îndoială. Dar chipul domnesc, pus alături cu cel de pe *osella* lui Constantin Brâncoveanu, cu care succesorul grec nu s'a asămănat decât în numele de botez şi în tragicul sfârşit, arată o perfectă identitate: acelaşi chip fin cu mustaţa supţire şi barba mică rotundă, aceiaşi cucă şi aceleaşi pene, aceiaşi pelerină de blană răscroită peste veşmântul de ceremonie.

E un plagiat monetar. Făcut de cine? Nu de bietul Hangerli, căruia o asemenea iniţiativă i-ar fi fost imputată mai greu decât unui Domn de talia Brâncoveanului. Nu acelui Alexandru Hangerli care în epoca napoleoniană a căpătat un tron pe care nu putea să-l ocupe. Ci, credem, acelor urmaşi ai învăţatului fost dragoman, pomenit acuma, cari se strămutară în Apus, unul din ei ajungând a îndeplini o funcţie înaltă la Curtea Prusiei. Ar fi de cercetat, pentru o mai deplină precisare, originea acelor câteva exemplare care au fost împărţite sau scoase în vânzare.

www.digibuc.ro

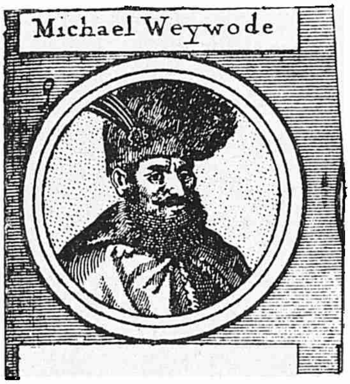

Fig. 1

Fig. 2

www.digibuc.ro

Fig. 3

Uciderea lui Mihai Viteazul, după *Le grand Theâtre Historique* (Anonim) (A Leide) 1703 (Exemplar al d-lui Scarlat Calimachi)

www.digibuc.ro

Fig. 4

Uciderea lui Mihai Viteazul, după *Giovanni Sagredo şi Ricaut* «Die Neu-eröffnete ottomanische Phorte (Augspurg) 1694». (Exemplar al d-lui Scarlat Calimachi)

www.digibuc.ro

Fig. 5

www.digibuc.ro

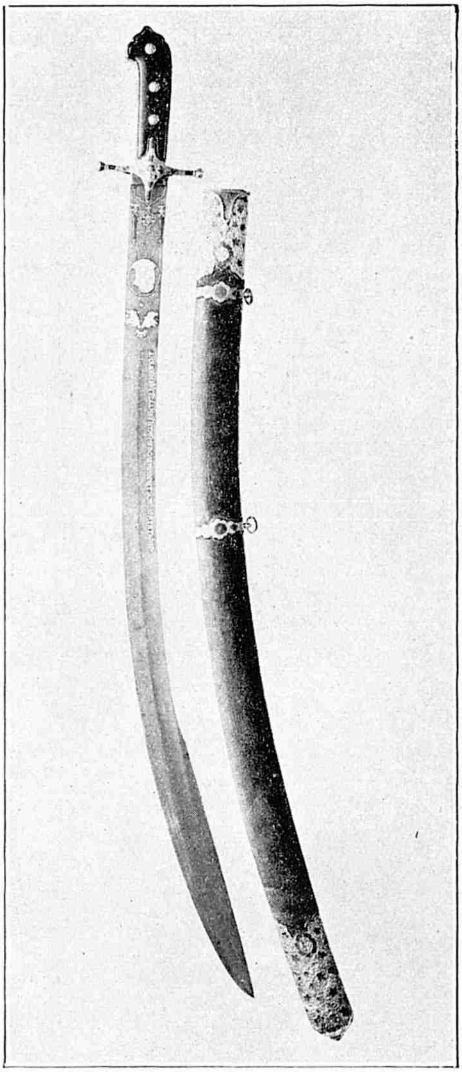

Fig. 6

www.digibuc.ro

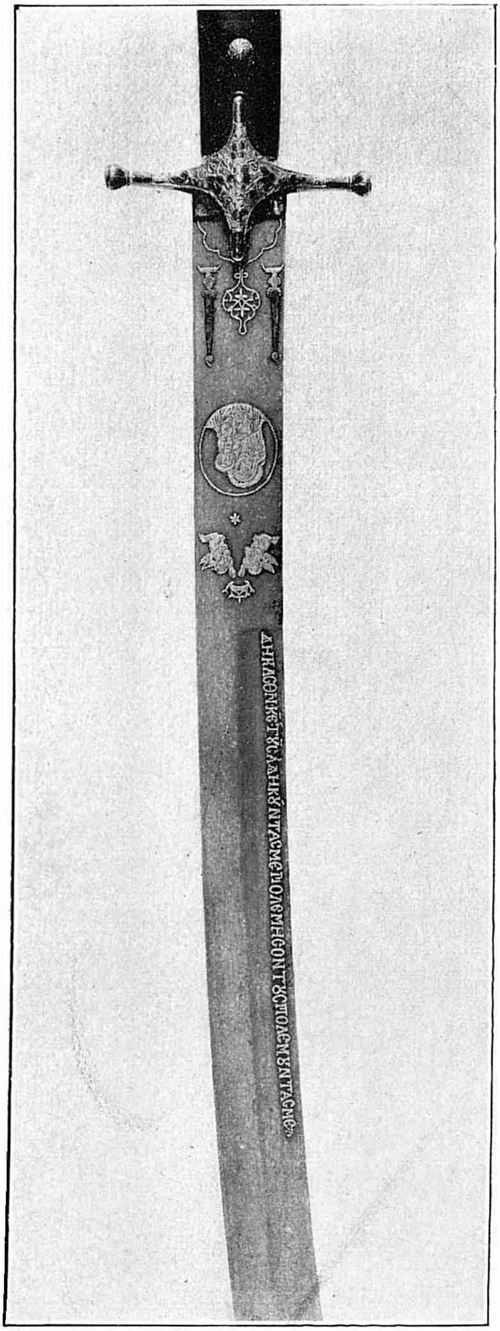

Fig. 7

www.digibuc.ro

Fig. 8

www.digibuc.ro

COMEMORAREA LUI FRANCESCO PETRARCA

DE

N. IORGA

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Ședința dela 7 Decemvrie 1928

I

Italia comemorează pe Francesco Petrarca și poetului care de veacuri înseamnă pentru toată omenirea civilisată triumful celei mai curate și mai pioase lirice de iubire mistică acele națiuni trebuie să-i înalțe mai ales imnul care au moștenit și ele cuvântul latin pe care și în marmoreana formă originală și în grațioasa, plastica derivație italiană l-a onorat prin înalta lui inspirație și prin duioșia simțirii sale poetul aretin din Vaucluse.

Și, cum cea mai plăcută comemorație pentru sufletele celor ce nu mai trăiesc decât în opera lor nu poate fi decât o mișcată înțelegere, creând din nou în sufletul urmașilor pe aceia cari ni vorbesc din scrisul lor singur, să încerc înaintea acestei Adunări de prăznuitori totdeauna gata ai Adevărului și Frumosului a da interpretare cât se poate de exactă, dar puțintel ca și pentru noi, unde și cum suntem, a acestei întrupări alese a ceia ce evul mediu putea să transmită Renașterii și a ceia ce Renașterea însăși putea să culeagă, ca element viu și vrednic de a trăi, din evul mediu.

In Avignon, care pe vremea aceia n'avea nici uriașul palat al Papilor, cu frescele naive care ni redau o viață de sprintenă veselie supt îndurătorul cer al Sudului frances, nici biserica Maicei Domnului *des Dons*, cu mormintele pontificale țesute în horbotă, nici puternicele ziduri crenelate în umbra platanilor, sosia la 1312 un copil de opt ani, adus de nenorocirile politice ale cetății sale italiene, sfâșiată de partide. «Să știți și să știe», spune el însuși, «aceia, dacă se vor afla, cărora să nu le fie silă a cunoaște smerita mea origine, că în anul acestui veac din urmă

www.digibuc.ro

care și-a luat început și nume dela Isus Hristos, prin care și în care sper, în anul, deci, o mie trei sute patru, la 20 Iulie, într'o Luni, când se făcea ziua, m'am născut eu, exilatul, în cetatea Arezzo, în burgul ce se zice dell'Orto, din părinți cinstiți, de origine din Florența, de o stare mijlocie și aplecată, de e să spun adevărul, către sărăcie, dar goniți din patria lor». Luat din cetatea cu frumoasa biserică, pe care o împodobește albul șir de gingașe colonete, la vrâsta de un an, fiul notarului ser Petracco sau Petraccolo și al Elettei Canigiani ajunsese a cunoaște lumea încunjurătoare numai în căsuța de țară a tatălui, în tovărășia mamei, iertată, în sfârșit, de lunga înstrăinare, la Ancisa, «patru-sprezece mile distanță de Florența». La șapte ani fu adus la Pisa, și ceva-i va fi rămas în minte din splendorile unei arhitecturi mărețe și capricioase.

Din Avignon își amintește mai ales vântul aprig care biciuiește apele albastre ale largului Rhône. Dar școala n'o făcu numai acolo, ci și la Carpentras, în apropiere, unde stătu patru ani întregi, învățând la smeritele școli de program tradițional «ceva gramatică, dialectică și retorică: cine cetește va înțelege cât era de puțin». Cu atâta se trece la Montpellier pentru studiul, timp de patru ani, al dreptului.

O viață tinerească din care n'au lipsit plăcerile, pentru care bătrâneța își va cere, foarte creștinește, iertare. Dar alături de latineștile studii aspre el a trebuit să cunoască, de și n'o spune, de și n'a spus-o nici-odată, ultimele versuri ale acelei poesii provențale care fusese o glorie a literaturii din evul mediu. Poesie impersonală, de un ton vag, presintând casurile de iubire ca o materie pentru subtilitățile scolasticei obligatorii. De la această datină locală a luat el și obligația morală a iubirii, un fel de datorie de onoare de a-și avea iubirea unică și curată, veșnică și neprihănită, fără o mulțămire alta decât a cuvântului și a zâmbetului, a seninului schimb sufletesc până la moartea unuia sau altuia dintre iubiții cari nu tind la tovărășia supt același acoperiș. Nu e nevoie de o apropiere cu cereasca pasiune transcendentală a asprului profet de iaduri și paradise, Dante, la care Beatricea este un simbol sau ajunge a se pierde într'însul. Aici suntem pe pământ, între ființile care înfățișează cea mai pură a lui înflorire umană; o *virgo intemerata*, o *amante spirituale*, apare înaintea noastră, în alb etern înveșmântată, când cade acea dată pe care o înseamnă poetul, poetul trezit și format prin această iubire, ca a doua după cea de naștere: 6 April 1327, pentru ca a treia să fie a dispariției acestei neasămănate imagini: 6 April 1348.

www.digibuc.ro

E o femeie din lume, pe care el și alții o pot vedea la o ieșire din biserică, supt arborii unei primblări, în bucuria unei sărbători, dar pe care el o desface de soțul ei, de copiii ei, mulți, pentru a o păstra înainte, cum trebuie să fie, cum legile poesiei îi impun a fi totdeauna. De jur împrejur o natură care e și schema tradițională a miniaturiștilor, prin colțul de artă măruntă al cărora curg ape vii și în pomii verzi cântă păsări fără de odihnă:

Singur gândind, pe câmpii mai pustii
Imi port alene pasul zăbavnic și încet
Și ochii în pustiul acesta îi îndrept
De câte ori nisipu-i călcat de oameni vii.

Atâta pot ca astfel să scap puțin de ei,
De-această alergare a cetelor profane,
Cătând să nu-mi apară 'n tristeță diafane
Acele flăcări care-s în fundul inimei.

Așa că-mi pare munte și țermuri că-mi gâcesc
Și râul și pădurea de ce fel mi-a ajuns
O viață ce s'ascunde acelor ce o vreu;

Dar cale ca aceia de-acum eu nu găsesc
In care zeul Amor tot să nu fi pătruns
Spre a vorbi cu mine, precum cu dânsul eu.

Ea poate dărui, măcar în poesie, bucurii îngăduite de stricte norme pure, ea poate causa dureri a căror mângâiere numai cerul poate s'o deie, și de aici rugăciunea care precedă cu cinci veacuri chemarea desperată a lui Goethe către «Cel ce este în ceruri»: *O du, der im Himmel bist:*

Tată ceresc, după pierduta zi
Și după nopți de chin, în visuri grele,
Cu doru-aprins din fundul firii mele,
Privind la ceia ce-mi fu dat a suferi,

Cu-a ta lumină fă ca iarăși să reviu
La altă viață, la isprăvi mai bune
Și dușmanul ce 'ntr'una curse-mi pune
Să vadă că-s în stare învingător să fiu.

www.digibuc.ro

Sunt, Doamne-al mieu azi unsprezece ani
De când pe umeri am nesuferitul jug
Ce pe supuşii lui e mai apăsător.

De-aceia fie-ţi milă de al mieu năcaz
Şi 'ntoarce-mi către bine gândirile ce fug
Şi adu-li aminte de crucea-ţi tuturor.

Ea oate fi pvăzută în cea din urmă clipă de comunicaţie cu oamenii, înfăşurată în giulgiul supremei despărţiri, ceia ce nu va înlătura însă icoana d'intâiu, rămasă aceiaşi în razele ei de Maică prea-slăvită, dar pururea Fecioară.

Şi, pentru a se vedea că aici e *adevăr*, pasiune trăită, cu tot veşmântul din afară de tradiţie poetică în care o îmbracă, se dă însăşi nota unei naturi care nu se poate confunda cu alta, acest Sud frances uşor de recunoscut, cu ale lui colţuri de umbră dulce în susurul izvoarelor care nu tac niciodată, aceste maluri ale Rhônului în care nu e larga singurătate uscată unde se înfig trunchiurile noduroase ale măslinilor cu frunze de argint. «Eternele ape» supt «cerul senin» ale lui Eminescu. Ceva pe care-l simţim, fiindcă şi noi în abur de râuri îl avem tot aşa de verde şi de înflorit. Şi limba de acolo o ştie, o vorbeşte, e bucuros de dânsa acela care amestecă într'o *canzone* italiană şi versul provenţal:

Drez e razon es qu'ieu chan e pu demori.

E smuls de acolo din voia părinţilor, cari-i vreau o carieră, pentru a fi trimes pe trei ani la Bologna, cetatea dreptului roman. E o întoarcere in atmosfera italiană. Dar trebuie să ni dăm sama ce «Italie» era acolo, unde vechea datină latină înlătura orice înrâurire a câmpului vast şi a sufletului ţerănesc, cu amintiri virgiliene. Papa comandă prin legatul său — şi ce straşnic stăpân a fost acolo peste puţini ani, zugrumând tulburările impertinente, Spaniolul Gil Albornoz! — şi cetatea trece dela desordine la tiranie. Nu e aici, în lumea şcolărească, de un tip particular, nimic din *gentilezza* scrisului său, care vine din mediul copilăriei şi, mai ales, mai presus de orice, din dulcea, duioasa lui rasă florentină.

Dar, când, la douăzeci şi unul de ani, revine în patria sa avignonesă, pe care o iubeşte cu toată «Babilonia» impie pe care o cuprinde, el e un Italian, un om de limbă italiană. «De şi am văzut multe lucruri şi măreţe, dar niciodată nu mi-a părut rău de originea mea naţională; ba, să zic drept, cu cât am călătorit în mai depărtate locuri, cu atât a crescut în mine admiraţia solului italian.» In acest caracter italian îl întăreşte

www.digibuc.ro

poate şi marele număr de Italieni, cari de mult timp fac comerţul, mai ales cel de bancă, în Franţa meridională, legată prin Casa de Anjou, domnitoare aici, de părţile napoletane ale Italiei. Păcat în această privinţă că nu putem şti mai mult!

Un Italian din Casa Colonna e episcop în Lambez, supt Pirenei. Şi el chiamă pe studentul de douăzeci şi unul de ani acolo la el supt Pireneii acoperiţi de zăpadă, în ţara câmpiilor adânc verzi supt piatra roşie, a păşunilor ce nu se usucă până în iarnă, a frumoasei rase nobile, mândre şi voioase: «o vară de raiu», scrie tânărul, «de suspin şi acuma gândind la dânsa». Apoi cardinalul Colonna, fratele episcopului, îl înfiază sau mai bine îl înfrăţeşte, făcând, după mărturia celui rămas fără părinţi, din casa lui o casă pentru tânărul prieten.

Se călătoria mult pe atunci, când fiii lui Hugo, regele Ciprului, îşi luau, împotriva tatălui, care-i va închide, lumea în cap şi când, apoi, unul din ei, acum purtător al sacrei coroane ierosolimitane, va străbate Europa, din Anglia lui Eduard biruitorul până la Cracovia, unde se adună Împăratul cu regii Ungariei şi Poloniei. Aşa face şi răsgâiatul tânăr. «Dorinţă infocată de a vedea lucruri multe» şi multe «obiceiuri ale oamenilor». Va avea misiuni şi la Aachen, capitala lui Carol-cel-Mare, la Colonia, la Praga. Dar, din Paris şi Germania, el va trece odată la Roma, dorită încă din copilărie, unde-l aşteaptă bătrânul tată al celor doi Colonna, unul din stâlpii glorioasei cetăţi.

Dar este în el un neastâmpăr, o nemulţămire care-l face să caute tot alte orizonturi. Ceva modern, s'a spus; nu, ci aspiraţia către altceva a sufletelor alese. Cu «cărţişoarele» lui, cum cu nesfârşită dragoste li zice, se ascunde la Vaucluse, lângă Avignon. Numai locurile foarte mici satură dorurile foarte mari. Aici aierul frances îi dă cântece italiene, pe care Italia, din care el cunoaşte pe Sicilieni, pe cei doi Guido şi pe nu ştiu ce Bolognes, nu le cunoştea. Fericită sinteză latină din acelea de care evul mediu e plin şi te întrebi ce mai poate arăta, în literatură, în artă, în ideal, afară de dânsele. Se adauge cărţulia latină despre Singurătate, închinată unui viitor cardinal, dintre patronii pe cari totdeauna i-a avut sufletul bun şi recunoscător. Ba încă îndrăzneşte mai sus şi, într'o vreme când cruciata lui Petru cel Viteaz al Ciprului înflăcăra inimile şi minţile erau pline de Saracini şi de Mauri — *aceasta* e explicaţia —, Petrarca, admirator al regelui cavaler, trezeşte imaginea lui Scipione cel Mare în *Africa* de măiestre versuri latine.

E atunci însă şi latinitate în aier. Este şi în Franţa, care traduce, prin

www.digibuc.ro

Oresme, Berchoire şi de Presles, pe clasici şi în Italia, unde Cola di Rienzo, şi el iubit — şi plâns apoi — de Petrarca, duce la Capitoliu consuli cu fascii. Nu se dă numai, de Papă, rosa de aur bunilor regi şi pioaselor regine, ci și, la Universități, ca acea din Paris, de corporații, ca Senatul Romei înviate, laurea de poet. Faima însăși a lui Petrarca, admirația pe care o îndreaptă către dânsul Papi, Împărați, regi, principi, magistrați ai cetăților, visitele ce i se fac, locurile de onoare ce i se acordă, darurile ce i se aduc, totul e, prin el, scriitorul latin, pentru Roma cea veche și mare. De sigur că acestui sentiment i se datorește și restaurarea, așa de mult dorită mai ales de Petrarca, a papalității la Roma. Petrarca, invitat în două părți, alege chemarea Italiei. Iată-l în Neapolul blândului rege Robert de Anjou, «foarte mare rege și filosof», «iubitor al științii ca și al virtuții». «Africa» lui place la această Curte luminată, dar încoronarea n'o vrea el aiurea decât în Roma deșteptată la o nouă libertate. Aleargă acolo.

Trece la seniorii de Correggio în Parma și se așează acolo pentru a-și isprăvi în pace poemul. Va avea apoi ocrotitori și la Verona, la Padova, unde puterea o are Iacob de Carrara — unde va veni de două ori și va zăcea trei ani —, la Milanul mândrilor Visconți, Bernabò, Galeazzo, Gian-Galeazzo — de unde va aduce «bunului» rege Ioan inelul pierdut la Poitiers —, la Veneția, unde-și va dărui, ca la loc sigur, în cetate de învățătură, biblioteca latină. In zădar se luptă Avignon să-l recapete: lângă Padova Carraresilor, într'un peisagiu de dulceață virgiliană, «între vii și măslini», pe dealurile avignonee el era să mântuie ca Latin de eclogă după ce fusese Italian în simțire, Provențal în cântec și creștin în credințe. «Ca un călător obosit», scria el în acești din urmă ani, «îmi îndoiesc pasul, cu cât văd că se apropie capătul drumului mieu. Cetesc și scriu zi și noapte și, schimbând între ele cetit și scris, mă ușurez. Acestea-mi sunt toate ocupațiile și toate plăcerile mele.» «Nu dau naturii decât ce-mi cere imperios» — câteva ceasuri de somn până la miez de noapte — «și ce nu i se poate refusa.» Moartea-l va prinde trăsnit asupra cărții deschise, împărtășit astfel de un alt har decât al Bisericii. Cenușa trupușorului ținut drept prin aspră disciplină de studii, de și năcăjit de friguri și trecut prin multe spaime de moarte, nu se amestecă acolo, la Arquà, umil creștinește cu necontenit dorita lui brazdă italiană (18-9 Iulie 1374), ci, desfăcută din giulgiul de aur supt baldachinul aurit, era prinsă ca o rămășiță romană în sepulcrul păgân de piatră roșie depus pe altarul bisericii lui Hristos. . .

www.digibuc.ro

II

Opera lui e în afară de timpul scrierii ei, ca orice operă de geniu. Nu doar că într'însa n'ar fi împrumuturi. Ele sânt multe, şi unele destul de visibile. Pe lângă inspiraţia provenţală, aşa de hotărîtoare asupra liricei de iubire a celui mai mare Italian după Dante, şi literatura alegorică din Nordul Franciei îşi are partea, şi una destul de largă, în această operă de o atât de capricioasă varietate. In *Rime* şi în *Trionfi* răsar înaintea noastră toate fantomele fără sânge din «Visurile» şi «romanele» timpului, toate abstracţiile prin ceaţa cărora se vede bătrâna scolastică descarnată. Virtuţi şi Vicii, calităţi personificate joacă roluri prime în cântece de iubire unde ar ajunge doar iubitul şi pasiunea sa. Philippe de Mézières, în Ciprul lui Petru I-iu sau la mănăstirea Celestinilor din Paris, scrie tot aşa. Amorul tânguitor al lui Petrarca a fugit din boschetele celebrului Roman de la Rose. Figuri istorice rătăcesc, scăpate parcă din divina lume de aşteptări, fericiri şi osânde a lui Dante. Scenele de dragoste chiamă miniaturi ca acelea din manuscrisele francese ale acestui secol al XIV-lea. Şi din atmosfera scolastică a Universităţii din Paris, dintre clasicii cari au dat din mijlocul lor pe Jean de Meung pornesc elementele de satiră, ca acelea care, după o modă veche ca povestirile satirice ale adâncului ev mediu, ating — şi simţim pe Boccaccio care se apropie — lumea femeilor care în total nu are deci farmecul dumnezeiesc al blondei Laure, ori ceata, hrănită din nedreptăţi, a legiştilor. Tot aşa şi când indignarea canonicului cu doi bastarzi trăsneşte conrupţia clericilor Romei mutate la Avignon.

Cunoscând pe toţi mai vechii poeţi ai gândului italian, înşirându-i pe nume, el va arăta, ici şi colo, influenţa celui mai mare decât dânsul, mai mare decât toţi, care a fost Dante, fără a consimţi însă a se pune în umbra aceluia care de sigur îi părea prea rămas în urmă, prea medieval.

Dar la dânsul nu mai e decât rare ori, ca în vrăjirea «băbuţei descinse şi desculţe, care se trezeşte la ţesut, aţâţând focul în vatră»:

> Levata era a filar la vecchierella,
> Discinta e scalza, e desto avea 'l carbone,

duiosul spirit de umilitate franciscană al aceluia, îngenuncherea pioasă înaintea oricării fiinţi, oricărui lucru ieşit din mânile Ziditorului, desbrăcarea de orice-l interesează sau măcar îl priveşte pe dânsul. Nu,

www.digibuc.ro

aici individualitatea nu caută a se pierde în armonia sferelor, a se confunda în ritmele întregii creațiuni, a se topi în aureola divină încunjurând și unificând toate. Omul stă în față, cum e, cu însușirile sale pe care le știe, cu păcatele sale pe care le alintă și când le mărturisește, cu patima sa către care privește cu dor la despărțire, cu capriciile sale pe care le recunoaște, dar le admite fatale și le consacră, ba chiar cu nesiguranțele cuvântului în care tremură pasiunea:

> De-aş fi crezut c'atât vor fi iubite
> Ale suspinului mieu glasuri în vers,
> Le-aş fi făcut cu un mai sigur mers,
> Mai dese, dar în stil mai îngrijite.

Dar ceia ce deosebește mai mult pe zelosul adunător al operelor clasicității latine, pe descoperitorul lui Homer, care se îngânase o viață întreagă cu Tibul și cu Properțiu și aprinsese smirnă înaintea albului altar al lui Virgil, e *religia antichității*. Epistolele lui ciceroniene, care dau amănuntelor vieții italiene de atunci luciul unor basoreliefuri de marmură, poema lui în care din Eneidă a rămas umbra Didonei, sânt documentele unei stări de spirit ce smulge pe poet, pe epistolograf din lumea încunjurătoare, care-i pare a fi mică, decăzută, nevrednică de trăit pe lângă ceia ce zărește prin mijlocul cărților în lumea templelor la care el n'are voie să se închine, căci e, prin conștiința și chemarea lui, al lui Hristos cel mort ca să învie. Ce n'ar da el pentru ca aceste timpuri să învie, fie și numai o fulgerătoare clipă, pentru dânsul, înstrăinatul!

Când ai crede că e mai aproape de viața cea adevărată, că a ieșit din ilusiile teoretice ale evului mediu și că a rupt cu lanțurile unei subtile, dar migăloase scolastice, când ți-ai inchipui că ai în față numai pe bietul om pământean, cu acel puțin, așa de mare, ce se ține de dânsul, el nu se află de fapt între ai lui, ci în Câmpiile Elisee, cercetate de un spirit care premerge morții, el se află în societatea acelor mari și înțelepți cari au fost.

Cine ar putea spune că n'a fost în tot timpul lui o zvâcnire la revederea patriei italiene, oricât ar fi aplecat prin amintiri și dator prin normele poesiei sale să se întoarcă la «valea închisă» unde curg apele limpezi ale Sorguei! A putut să se recunoască astfel Florentin și, când un «tiran» cu înțelegere pentru literatură îl încunjură, la Curtea lui, de toate atențiile, el a trebuit să se lege de colțul de pământ unde era oprit cu atâta

www.digibuc.ro

grijă. Dar Italia, aceia nu e, ca pentru Dante, zbuciumat de toate patimile ei, o necesitate de present, o posibilitate a viitorului peste zidurile cetăților și tronurilor monarhilor de usurpație. Ea e o glorioasă reminiscență a vremii romane, e, prin aceasta chiar, un postulat al teoriei. Şi în versuri latine a cântat-o el mai frumos când, în Epistolele lui metrice, se îndreaptă astfel spre dânsa:

> Salve, o ţară iubită acelui din Cer, ţară sfinţită,
> La cei buni sigură ţară, grozavă la cei ce-s trufaşi,
> Ţară mai plină de har decât alte nobile ţeri,
> Ţară între toate bogată şi mai frumoasă ca toate.
> Mările-ţi stau împrejur şi muntele străjuieşte asupră-ţi,
> Prin arme şi legile sacre tu demnă de-acelaşi respect,
> O casă de Muse, bogată în aur şi 'n neam de bărbaţi,
> Pe care şi arta şi însăşi natura, unite,
> O coperiră de daruri şi lumii o dară măiastră.

Pe când el rămâne nesimțitor atunci când vechea cetate a înaintașilor săi, Florența, îl rechiamă, se oferă a-i răscumpăra averea vândută, a-l face profesor pentru noile studii și, amintindu-i lungii ani de necontenită pribegie, îi arată că are o patrie mai veche decât a nașterii, a educației și a iubirii sale: «Vino deci, vino după atâta zăbavă și ajută cu elocvența ta planurile noastre. Dacă ți se întâmplă să găsești în stilul nostru ceva care să-ți displacă, trebuie să fie încă un motiv de a asculta dorințile patriei tale. Tu ești gloria ei și de aceia ni ești scump, și ni vei fi și mai mult dacă ni vei asculta rugăciunile» [1]).

Dar Italia reală nu se putea iubi astfel. Şi el — se întoarse la Avignon.

Orașelor acestora moderne li amintește ca o mustrare viața, necunoscută, ca la Roma, unde totuși chemase pe Papa înstrăinat, — «nicăiri nu e mai puțin cunoscută Roma decât la Roma» —, distrusă impiu, pe urma barbarilor, ca la Florența, a înaintașilor clasici [2]). Doar la Milano, încunjurat de toate onorurile, el ajunge a iubi, pentru aceasta, «până și casele, pământul, aierul și zidurile», și acolo chiar el e bucuros că nu-l caută în adăpostul lui lângă oraș, unde nu vin decât, Dumineca, oameni din popor la biserica Sfântului Ambrosiu, nici chiar prietenii: «când ies din casă sau pentru datoria mea cu principele sau pentru alt motiv de conveniență, salut pe toți în dreapta și în stânga cu o singură

[1]) Ajunse astfel şi cel d'intâiu critic al formelor documentare din antichitate; Tiraboschi, *Storia della letteratura italiana*, IV², p. 392.
[2]) Tiraboschi, *l. c.*, pp. 536-8.

www.digibuc.ro

mișcare a capului, fără a vorbi ori a mă opri ca oricine. Cât ar vorbi un an, pun într'o zi, sacrificată[1]).» Și față de aceia cari o împart, o domină, el n'are sentimentele aceluiași Dante, care e bun prieten cu unii, precum cu alții e învierșunat dușman; toți la un loc sânt *barbarii*. Francesi ca și Germani, ei trebuie să părăsească un pământ pe care-l profanează. Pătruns de sfințenia țărânei clasice, el îl anatemisează în bloc și-i izgonește spre tainițele lor, chiar dacă, odată, dorise pe Cesarul germanic, Carol al IV-lea, ca pacificator al Italiei, unite măcar supt suprema lui autoritate.

III

Acestea sunt lucruri adevărate. Dar poesia are, între multe daruri, și acela de a vorbi, cu aceleași cuvinte, fiecăruia limba lui. Oricât ar localisa-o, ar naționalisa-o, ar lega-o de un timp, ar robi-o unei școale, ea trece dincolo de intențiile creatorului ei prin fărâma de nemurire pe care a fixat-o în ea magul creator. Cercetătorul o poate întoarce la originile ei; pentru lumea cealaltă, care nu vrea să se despartă de dânsa, ea e necontenit contemporană. Cu cât e mai mare, și chiar, aș zice — ceia ce nu e casul pentru toată opera lui Petrarca —, și cu cât e mai originală, cu atâta ea răspunde mai mult la chemarea tuturor suferinților, darurile și aspirațiilor.

Astfel, Laura cu «crețe plete» de aur trece din veac în veac și din neam în neam ca icoana curată a frumuseții care nu se întinează în cărările vulgare ale vieții și nu se lasă atinsă în perfecțiunea ei fisică de crudele zgârieturi ale vremii. O așteaptă, o văd, o adoră unii după alții tineri, cari, fără Petrarca, n'ar ști ce să-i spuie. Și, neștiind câtă socoteală artificială a minții, câtă filosofie de carte, câtă analisă de catedră și migăleală de birou se ascunde în această retorică pasională în cea mai armonioasă limbă, ei toți, amorezații vremurilor, îndeplinind voia naturii care cere necontenită înnoire în frumusețã a lumii, adoptă aceiași liturghie sacră a misterului iubirii.

Dar cei cari nu caută un glas sublim pentru iubirea lor, nouă, cei cari rețin din viață ce se veșnicește în cărțile care nu se pot uita, aceia au din alt motiv o pioasă admirație pentru Petrarca. A fost omul închinării de zi și de noapte pentru esența de cugetare umană care e cartea.

---

[1]) Tiraboschi, *l. c.*, p. 80.

www.digibuc.ro

A fost acela care din carte în carte s'a pus în legătură cu ceia ce umanitatea, peste răutățile și trivialitățile ei, a transmis mai înalt și mai nobil. A fost, prin neștersele rânduri scrise, unul din tovarășii eroilor din toate timpurile, cari se înfrățesc, prin cuvântul scris, în sinodul nemuritorilor.

Și, când, din nenorocirile seculare pe care i le-a dat tocmai zestrea ei neasămănată, rasa italiană și-a voit o singură patrie, la cine s'a putut ea îndrepta mai sigur pentru a se întări în credința menită a fi încununată cu izbândă târzie, dar deplină, decât la acela care unia Tibrul, Arnul și Padul într'o nemuritoare odă și izgonia cu trăsnet răsbunător «străinele spade», «furia germană», «minciuna bavaresă» a Împăratului Ludovic, căzute asupra celor mai frumoase câmpii și «părții celei mai mândre a lumii», la profetul unor vremi încă așa de depărtate, care impunea pacea vrăjmășiilor interne dintre Alpi și Mare și chema pe Mariu și Cesar ca să trezească la viața liberă «sângele nobil latin», la acela care întregii noastre rase i-a dat încă un fior în această înviere a gloriei sale fără de umbră?

Tot așa acei cari înțeleg că poesia răsare dela sine printr'o misterioasă afinitate a simțirilor, ideilor și silabelor, că ea face din nimic o minune întreagă și trezește de o mie de ori mai mult decât ajunge a spune, se vor închina puterii de vrajă a acelui care cu câteva cuvinte întrupa o viață și chema către el nelămuririle învăluite în viitor. Pentru iubirea lui:

> ...le man bianche sottili
> E le braccia gentili

ori:

> D'or capelli in bionda treccia attorsi,

Și:

> I capei d'or fin farsi d'argento,

pentru sfânta muncă a câmpului, pentru ciobanii ce-și întorc turmele spre sate:

> Veggio la sera i buoi tornare sciolti
> Dalle campagne e da' solcati colli,

Și pentru eterna miserie umană:

> il vecchierel canuto e bianco,
> la stanca vecchierella pellegrina,

și atâtea suggestive tresăriri scurte de supremă frumuseță.

---

www.digibuc.ro

UN BOIER DE PROVINCIE IN TIMPUL ETERIEI ŞI REGULAMENTULUI ORGANIC

DE

N. IORGA

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Şedinţa dela 16 Noemvrie 1928

Nimic nu e mai rar la noi decât să se găsească însemnările unei familii: cronica, de o parte, cheltuielile, de alta.

Creţenii ţineau, pe vremea când Costachi Creţeanu îmbrăca demnităţi boiereşti mărunte, un astfel de registru, şi el ni permite a pătrunde în intimitatea unei case boiereşti din Muntenia pe la 1820—40. Un hasard a făcut să treacă preţioasa condică în mânile mele.

Acest neam de boieri e puţin cunoscut până la acela care printr'un apreciabil talent poetic era să-i ridice vaza. Erau de loc din satul Creaţa, dar aveau moşii în părţile Dâmboviţei şi ale Muscelului. Acel care a ţinut să-şi păstreze în scris rosturile gospodăriei îşi afla câştigul şi prin luarea în arendă, după vechiul obiceiu, păstrat până la Regulamentul Organic, a dijmăritului şi tutunăritului. Astfel ni s'a păstrat următoarea pagină din socotelile acestor venituri domneşti pe anul 1815:

«Vânzarea dijmăritului pă acest următor an cu leat 815.

Tal.		
6.800	Slam Râmnic	Scarlat Ruset
8.150	Buzău	Nicolai Hiotu
16.000	Ialomiţa	Polv. Zamfir
13.250	Saac	Banu Filipescu
28.050	Ilfovu	Cuţarida
11.550	Prahova	Banu Filipescu
20.000	Dâmboviţa	Alexandru Crăiescu

www.digibuc.ro

Tal.		
9.000	Mușcelul	Manolache Rale
18.150	Argeșiu	Medelniceru Brătiianu
291.000	Vlașca	Theodosiie Vrana
26.550	Teleormanu	Vistieru Mocă
18.000	Oltu	Costache Crețanu.
104.600		

Vănzarea tutunăritului tot pă acest an 815.

Tal.		
120	Slam Râmnic	Scarlat Ruset
260	Buzău	Polv. Zamfir
850	Ialomița	Iancu Predescu
5.000	Ilfovu	Polv. Zamfir
2.250	Prahova	Vrana
5.600	Dămbovița	Geanì
		Sachelarie
610	Mușcelu	Polv. Zamfir
1.310	Argeșu	Banu Filipescu
12.500	Vlașca	Sachelarie
1.000	Teleormanul	Sachelarie
1.000	Oltu	Costache Crețanu
30.850		

Incă din 1812 Crețeanu-și făcea însemnările: despre plecarea Rușilor grosolanului general Jeltuhin, despre întrarea «cu cuca» a noului Domn Ioan-Vodă Carageà, despre ciuma din 1813 și luarea Parisului de «Muscali». La 1814, în Ianuar, moare de ciumă părintele tânărului boier Păharnicul Ioan Crețeanu, îngropându-se la Găiești, în biserica vechilor proprietari Colfeștii.

Notițele trec la fuga lui Vodă-Carageà, la noua Domnie a lui Alexandru Suțu. Revoluția izbucnește și Crețeanu fuge, în Mart încă, de frica, puțintel prematură, a Turcilor, pe la Tunari — și aflăm că aparținea Brâncovencei —, pe la mănăstirea Căldărușanilor, plină — ca și Cernica — de fugari, cari nu mai încăpeau înuntru, așa încât familia a trebuit să-și afle adăpostul de trei zile în «chiliile de afară».

www.digibuc.ro

Pe la Palanga se merge pe valea Teleajenului, la Scăieni, până dăunăzi încă în stăpânirea familiei lui Tănase Bălăceanu de pe vremea Eteriei, apoi la Măgurelele stăpânite de văduva boierului Caramalău (Caramanlâul, din Caramania), — care, acesta, Ioan biv Vel Căminar la 1780—1, era fiul Ancuței Filipescu Vorniceasa [1]). De aici la Vălenii-de-Munte, în tovărășia mamei, a Păharnicului Manolachi Hrisoscoleu, cu soția, a Cluceresei Mărioara «Făcăloaia», adecă văduva unui Facà, — pentru soț, mort încă din 1811, vezi *Studii și documente*, VIII, p. 52, No. 307 —, a lui Manolachi, fiul ei, și a unei nepoate a acesteia, a lui Costachi Facà, poetul «Franțuzitelor» (1790—1845), și a lui Iancu «Chisăului» sau Chisoglu. Se vede de aici care era înfățișarea de atunci a orășelului, cu casa din fața mănăstirii a Postelnicului Ioniță, înlocuită azi prin casa Pisău, cu hanul vătafului de plaiu Mârza — azi în ruină — și cu locuința băcanului «mufluz», falit, Veliciu. Aproape, moșia Medelnicerului Costachi Țifandachi.

Dar Vălenii-de-Munte nu sânt un adăpost destul de sigur, și, după știrile venite din București, înspăimântata caravană o pornește spre Brașov, unde era siguranța deplină. Iată-i pe toți în Ulița Tunarilor, la Kamner, «tata de vecini», care — nu se uită amănuntul — are, pe lângă un fiu, și trei fete: Annie, Lini și Fritzi. Aici dragostea sau potrivirea părinților aduce o căsătorie de pribegi. Crețeanu își însemnă scurt norocul: «1821, Maiu 10, m'am cununat în Brașov», după care în condică urmează însemnarea socotelilor cu Colfeasca, Deșliu, Hiotu, Paladi, bogatul bancher Polizachi, cumnata, soacra, mama.

La Brașov se încălzește de vestea numirii noului Domn Grigore Ghica, pe care-l însemnă că e «Rumân», împărtășindu-se și el de speranțele boierimii de țară. Și astfel pleacă în Septembre din cetatea săsească, poposind pentru multe luni, până în vară, la cumnata din Târgoviște, până ce iea cu chirie la București casa de pe Podul Mogoșoaii a vechii cunoștinți «Făcăloaia». Se așează acolo, cumpărându-și indispensabila caleașcă de la Neculcea Lipscanul. Gospodăria se consolidează prin împărțirea averii, care cuprinde Creața de baștină, moșia Cuparul din Vlașca, pe lângă viile dela Pitești, pe care le iea Costachi, împreună cu casa din București, în mahalaua Bisericii dintr'o zi, în chiar centrul orașului. In acest an se face însă mutarea în altă clădire «supt Mihai-Vodă», pregătită, pentru 3.500 de lei, de arhitectul Leontie.

[1] Nu Oniceasa, ca în Iorga, *Studii și doc.*, XV, p. 251, No. 725.

www.digibuc.ro

In asemenea condiții, Crețeanu poate râvni la o carieră. Ajunge, în Februar 1825 — și o înseamnă, mândru, în grecește —, Medelnicer, odată cu amicul său, noul Sluger Mihalachi Rahtivan; se dau bani mehterhanelei venite după obiceiu să felicite cu ariile ei turcești și însemnătoare bacșișuri; din fericire e iertat de «havaietul» epistalului de Mare Postelnic care e beizadeà Gheorghe. O zi de bucurie, căci Medelnicerul asistă la botezul, de alt beizadeà, Scarlat, al Ruxandei, fetița lui Zevgari (Zefcari). Era la club, acel club pe care-l descrie călătorul engles Mac Michael [1]), când pământul se cutremură, stricându-i seria de emoții plăcute. In April se adaugă la mila dregătoriei doisprezece scutelnici în Dâmbovița.

Acuma este și un copil în casă, Iancu, care e pus la carte în vrâstă de trei-patru ani, cumpărându-i-se, în toamnă, «filada» și «tabla de scris» la dascălul grec Nicolachi, «nepotul călugăriții» (Septembre). Cumnatul trebuie să se mute, pe la Sfântul Sava, în casă scumpă, de 26.000 de lei, lucrată de însuși «șeful arhitect», meimar-bașa Dimachi. Căci se începe lucrul la casa părintească, făcându-se grajd și șopron, împrejmuire nouă, pentru a le închiria lui Vodă, adecă surorii lui, isteața și frumoasa Profirița, care înlocuia pe Doamna, înlăturată. Casa domnească însăși arde la 13 August, Ghica trebuind să se așeze la beilic, apoi la Banul Dinu Crețulescu, lăsând *calemurile*, birourile, cu Divanul și Vistieria, tot la beilic, unde Domnul vine zilnic. In August-Novembre, Crețeanu vede de acasă dela el cum se lucrează pentru reședința domnească la Mihai-Vodă, Ghica mutându-se acolo, cu tuiurile și mehterhaneaua, în mare «țărmonie», la 21 ale ultimei luni.

La 7 Iulie 1827 iată-l pe Crețeanu ispravnic la Dâmbovița, în locul cumnatului său Stolnicul Nae Hiotu, în tovărășie cu un Știrbei Drăgănescu. O bucată de vreme el va însemna numai pe colegii săi, până ce în Maiu 1829, pe vremea ocupației rusești încă, părăsește dregătoria sa. Va reveni ca ispravnic, de acuma «ocârmuitor», supt Regulamentul Organic, la Gorj, în 1832, trecând de acolo în județul proprietăților sale, Dâmbovița, unde iarăși a avut de predecesor pe cumnat.

Insemnările de cheltuieli ne ajută să vedem o casă boierească de mâna a doua în această epocă de transiție. Cunoaștem de aici mai ales personalul de serviciu: doicele copiilor [2]): Costachi, Nicu, Alexandru, Odi-

[1]) V. Iorga, *Istoria Românilor prin călătorii* ed. I, III.

[2]) Și cu doice ale lor, care li cresc copiii.

www.digibuc.ro

sevs, feciorii, tocmiți cu 180—200 lei pe lună, vizitiii, fetele în casă, care primesc pe lângă leafă, de câte 100—300 de lei, un fes, un testemel, o rochie, o scurteică și pantofi și câte un tulpan, Arnăutul, ca acel Miloș Marcovici, cu 260 de lei pe an, iminii și cizme, căruia i se face poturi, pantaloni, gheroc, șpențer și șapcă. Imbrăcămintea slugilor se cumpără odată dela Evrei, altă dată se comandă la Ganciul croitorul ori la un Neamț; cojocari, boiangii lucrează pentru curte. Materia întrebuințată e în parte de modă veche: pânză muscălească, pambriu, bazea, în parte însă nouă: voal, stambă, tradidan, madapolon, dimicaton, «satin gro», anghinè *(nankin)*, chemrică, tifon, freză, barej. Ișlicele se poartă încă, făcându-le ișlicarul.

A fost fiul lui Costachi Crețeanu acel om politic, de două ori ministru, acel înalt magistrat, dar mai ales acel poet al Revoluției dela 1848, care se despărția de țară, «dând adio la Carpați», exilatul care plângea des-țerarea în mijlocul splendidei vieți parisiene și lângă bolnavul său prieten Nicolae Bălcescu, repeta

> Fie pânea cât de rea,
> Tot mai bună 'n țara mea,

cântărețul de nuanța lui Alecsandri care vede la Veneția

> Doi juni ce-și alegeau
> O gondolă 'ntre gondole
> Și râzând în ea săriau,

duiosul evocator al orfanilor din așa de populara, odinioară, poesie

> Vedeam că ceva straniu se petrecea în casă:
> Femei, bărbați în negru, cari mai toți plângeau:
> Măicuța lor iubită, întinsă pe o masă,
> De facle 'ncunjurată, și preoți ce cetiau[1])?

Nu, căci el arată că tatăl său, lăudat pentru «rarile calități morale, caracterul său nobil și integru», e înmormântat la mănăstirea Pasărea, pe când se pare că neamul lui Costachi se îngropa la Găiești.

Pe altă foaie:

1812, Oct. 2. S'au ardicat dîn Țară armia rusească supt comanda lui Zaltuhin gheneral.

1813, Ghenar 2. Au intrat cu cuca Ioan Gheorghe Carageà Vvd.

---

[1]) *Patrie și libertate*, București, 1879, p. 189. V. și ediția de poesii alese ale aceluiași pe care am dat-o în colecția mea dela Vălenii-de-Munte.

www.digibuc.ro

1813, Iuli 27, s'au arătat boala ciumi în București.

La leat 1814, Ghen. 15, Vineri, la 10 ceasuri dăn noapte, au răposat tată-miu Pahr. Ioan Crețeanu și s'au îngropat la satul Găiești, la sfănta biserică a Colfeștilor, unde ne aflam șezători, dăn prițina năprasnici boală, iar răposatul erea dă ani 65, când s'au dat sfărșitu.

1814, Mart 10, au luat Muscali Parisu.

1818, Sept. 9, au fugit Vodă Carageà la Piza, cu toată familiia.

1818, Noemv. 5, s'au orânduit Domn Alesandru Nicolau Suțu Vvd.

1821, Mart 2, am eșit dăn București, dă frica ce aveam dă Turci și am mers seara la Tunari Brăncovenci, a dooa zii am mers la Căldăroșani, unde neavănd loc în mănăștire, am șezut în chiliile de afară, și am șezut trei zile. Duminecă, Mart în 6, am plecat, ajungănd seara la Palanga, moșiia Sărd. Răducanu Mărcă. Luni am ajuns seara la Scăieni, moșiia lui Tănase Bălăceanu. Marți am ajuns seara la Măgurele, moșiia Caramaloaici. Miercuri pă la patru ceasuri dăn zii am ajuns în Văleni-de-Munte, unde me-am așezat căte trele familii, adică Pahr. Manolache Hrisoscoleu i cocoana dumisale la Post. Ioniță înpotriva porți mănăștiri, Clucereasa Marioara Făcăloaia cu mumă-mea s'au așezat la hanu Medelnicerului Mărzi, vătavu plaiului, plătind tl. 50 pă lună, însă pentru patru odăi, avănd cocoana Clucereasa pă fii-său Manolache și pă nepoată-sa Marița, cum și slugi i slujnice, iar eu, înpreună cu frate-mieu Iordachi, cu Costache Faca i cu Iancu Chisăulu, ne-am așezat la Veliciu băcanu, cel mufluz, plătind tl. 30 pă lună. După venire am mers Joi dă dimineață la moșiia Medelnicerului Costache Țifandache, unde am mai măncat dă prănz la dumnealui. De la Văleni ne-am sculat iarăș cu toți și am venit la Brașov, 1821, Mart 26, și ne-am așezat în ulița Funarilor cu No. 483, la casa lui Ioan Camner, tatăl dă vecini, plătind pă lună 5 galbeni înpărătești pă odăile dă jos. Această gazdă avea trei fete și un fečor Mihel, cum și fetele: Ani, Lini, Friți. 1821, Maiu 10, m'am cununat în Brașov.

N. 1. Tr. 13.000, zapisul Clučr. Deșliu, pă cât au mai rămas a răspunde, lt. 1820, Iuni 12.

N. 2. 6.500 Sărdăreasa Colfeasca, pă cât am mai rămas a răspunde, lt. 1820, Dech. 15.

N. 3. 800, casa copiilor răposati cumnati-mi, lt. 1820, Dechv. 31.

N. 4. 980, văru Costachi Hiotu, lt. 1821, Mai 10.

N. 5. Casa răposatii cumnati-mi, lt. 1820, Dechmv. 31.

N. 6. 1.600, mumă-mea, lt. 1822, Mart 29.

www.digibuc.ro

N. 7. 5.000, Stolnicu Grigorașcu Paladi, lt. 1818, Avgt. 23

N. 8. 2.000, Căminar Polizache, bani dăn dobăndă, tl. 300; 1820, Dechm. 30.

N. 9. 500, casa răposati cumnati, lt. 1820, Dechmv. 30.

N. 10. 5.000, Căminar Polizache, bani dăn dobăndă, tl. 700, Noem. 11, 1820.

N. 11. 1776, cocoana soacră-mea, lt. 1821, Mai 15.

N. 12. 500, ipac cocoani, bez revaș, lt. 1822, Mart 29.

1822, Iuli 1, au luat Domniia prea-înnălțatul și dă Dumnezeu ales Domnu rumân Grigoriie Dimitrie Ghica Vvd., fiul răposatului Banului Dumitre Ghica.

1822, Sept., am plecat dân Brașov, viind în Târgoviște, în casa cumnată-mi, și am șezut pă la 1823, Iunie 25, și de acolo am venit în București, în casa răposati Cluceresi Făcăloai, pă Podu Mogoșoai, șezănd, unde am plătit tl. 1000.

1824, Octmv. 1, s'au întâmplat molevma în București.

1823, Iuli 1, am cumpărat caleașca, tl. 1.900, de la Nieulcea lipscanu.

1824, 1 Mart, ne-am înpărțit frați între noi, cu voința mumă-mi, însă frate-miu Zamfirache au luat moșiia Cuparu, sud Vlașca, frate-miu Iordache au luat moșiia Creața, sud Ilfov, eu am luat casile ot mahal. Dăntr'o zi, viile dă la Pitești, cu moșioara care este acolo, i tl. 12.000 di la frați, și să fim datori pă tot anul fieșci frate să dea căte tl. 300 mumi noastre, în cătă vreme Dumnezeu va ținea-o.

1824, Iulie 17, m'am mutat în casa dă supt Mihai-Vodă, cheltuind tl. 3.500 la meremet, și am avut calfă pă chir Leontiie.

1825, Fevr. 5, *῾Υγεμονέτων (sic) ὁ ὑψηλότατος αὐθέντης Γρηγόριος Γίκας μὲ ἐτίμησεν μὲ τὸ καβάδι τῆς μεδελνιζερήας, τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔγιναν καὶ ὁ Μιχαλάκης ῾Ραχτιβάνης σλουτζάρης τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐβάπτισεν ὁ πεϊζαδὲ Σκαρλάτος τὴν ῾Ροξάνδρα κόρη τοῦ Ζεύχαρη καὶ τὸ βραβὴ εἰς τὰς 3 ὥρας ὑκολοῦθησεν (sic) σησμός, ὄντας εἰς τὸ κλοῦπι. Μὲ ἐκώσιησεν ὁ μετερχανὲς καὶ πακσίσια γρ. 550, ὁ δὲ πεϊζαδὲς Γεώργιος, ἐπιστάτης τῆς μεγάλης ποστελνιτζίας, μ' ἐχάρισεν τὸ χαβαϊέτη του.*

1825, April 10, mi-au dat carte dă scăzământ pentru 12 scutelnici, pă care mi i-au făcut duml. Căminaru Ghiță Paladà, isprăvind în jud. Dâmboviță, pă toți dăn satu Crovu po tl. 70.

1825, Avgt. 1, am isprăvit casa părintească dă meremet, cum și odăile dă jos, cu grajd i șopron din nou i îngrădișu curții dă jur înprejur din nou, pentru care am cheltuit tl. 3.500, dăndu-le în chiriia Mării Sale

www.digibuc.ro

Domnului Grigore-Vodă Ghica, pentru de a ședea sora Mării Sale, cocoana Prohirița, drept tl. 1.500 pă an.

1825, Avgt. 13, *πέμπτη, εἰς τὰς 5 ὥρας τῆς νυκτός, ἐκάϊκεν τὸ σπήτι τοῦ αὐθέντου Γ. Γίκα, καὶ ἐμετατόπισε διὰ μερικὸν καιρὸν εἰς τὸ πεϊλίκι, ἴστερον ἐκάθησεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ πάνου Δίνου Κρετζουλέσκου μὲ τοὺς περὶ αὐτοῦ· τὸ δὲ διβάνι καὶ βιστερία μὲ τὰ καλέμια ἔμηναν εἰς τὸ πεϊλίκι, ὅπου καὶ ὁ αὐθέντης ἐπήγενεν καθημερηνὸς καὶ ἐκίταξεν τὸ μασλαχάτι του ἐκεῖ.*

1825, Avgt. 20, s'au apucat dă facerea Curți domnești în mănăstirea lui Mihai-Vodă, și, la 825, Noemvr. 20, Sâmbătă seara, au adus tuiurile, unde au tot bătut meterhaneaoa domnească Măria Sa Grigore-Vodă Ghica, și a dooa zi, Duminecă, s'au făcut țărmoniia; unde s'au și mutat Măria Sa cu totu.

1825, Sept. 1, am pus pă Iancu la carte grecească, la Nicolachi, nepotu călugăriți, po tl. 10 pă lună.

tl.	par.
1	i-am cumpărat filada.
2	o tablă dă scris.

1825, Noemvr. 5, Joi dimineața, s'au mutat dă la mine cumnatu la casa dumnealui din mahalaoa Sfântului Savi, și au cheltuit cu toată binaoa tl. 26.000, avănd calfă pă meimarbași Dimache.

1826, April 18, am prefăcut această caleașcă, cheltuind tl. 880.

1827, Iulie 7, m'am orănduit ispravnic la județu Dâmboviți în locu cumnată-meu Stolnicu Nae Hiotu, și tovarăș cu Căminarul Gheorghe Știrbei, avănd vameș pă Pitar Gheorghe Carabulea.

1827, Noemv. 17, mi s'au orănduit tovarăș Clucerul Răducanu Voinescu.

1828, Aprili 24, au trecut oștirile rusești Prutu.

1828, Aprili 30, au întrat oștirile în București supt comanda gheneralului Gaismar, însă cavaleriia: ulani, cazaci, husari.

1828, Sept. 18, mi s'au orănduit tovarăș Căminar Ghiță Palade.

1829, Mai 22, m'au slobozit dăn slujba isprăvnicii, orănduindu-să în locu-mi Căminaru Costache Mavrocordat.

1832, Ianuar 26, m'am orănduit ocârmuitor la Gorji, având secretar pă d. Nicolaie Rusănescu dân Craiova.

1832, Iulie în 12, m'au mutat la județu Dâmboviți în locu Stolniculu Naie Hiotu, având secretar pă Tudorache Arion, pănă la Octomvrie, când atunci s'au orânduit secretar Slugeru Naie Vieroșanu.

www.digibuc.ro

1. Socoteala vărului Alecu Greceanu de bani ce am primit ai copansații dumnealui (1835).

lei par.

2. 20,— la o roche de stambă.
9,— pentru ladă.
4,20 doi sfanți.
26,10 dradidam.
5,20 chembricu dă căptușală.
6,30 dă cusutu scurteici.
6,10 anghine, 5 coți, neagră.
33,30 scurteica de înblănit.
67,24 pambriu, 13 coți, pentru rochiie.
5,— ghermesutache iarăș la rochiie.
9,— pentru cusutu rochii.
(Pentru Ralița, la 1832.)

3. Socoteala scutelnicilor din Dâmbovița, 1825 (Termine la Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru, pănă «au istovit»).

4. Socoteala lui Costachi Crețeanu pentru ce a dat, la 1828, «sorii» («căptușala scurteici», «o roche»).

5. bani primiți. 1835, Iulie 10, am tocmit pă Sofia, câte lei una sută, fesu, testemelu, roche, scurteică și pantofi pă un an.

6. Feciorul Pashale (1829).

tl. par.
60,— 6 coți postav pentru dulamă.
2,10 la București un sfanț.
9,— pă o pătură la Cămpulung.
12,20 lucru dulămi.
4,— lucru scurteici.
4,20 o jumătate cot postav.
2,20 căptușala cea albă.
8,10 căptușala cea neagră la dulamă.
36,— taclitu.
10,— la poturi.
42,20 maloteaoa.
13,20 cojocarului înblănit.
40,— blana scurteici.
22,— rochea și testemelu.

7. Bani primiți. 1835, August în șapte, am tocmit pă Miloș Marco-

www.digibuc.ro

vici Arnăutu, câte lei doă sute șaizeci pă un an, o pereche iminei și o pereche cizme.

lei par.

58,38 dați la venire pentru datoriia ce am avut a plăti la vechiul stăpân.
129,20 9 coți și doi ropi postav, câte lei 14 cotu.
16,— pătura.
12,— șapca.
22,— gherocu, de cusut.
8,— spențeru.
6,— pantaloni.
12,20 căptușeala hainelor.
2,— vata spențărului.
2,— vata spențărului.
1,20 1 cotu pânză tot căptușeală.
2,10 un sfanțih.
11,— o rublă...
18,— când s'au însurat, cizmele.

8. Socoteala Mariei (1837, 300 de lei pe an).

lei par.

2,12 la moși...
14,20 la pânza dă cămasi.
7,10 când era la Icoană.
3,— 9 orți.
4,24 la Ganciu croitorul.
2,12 când ș'au luat scurteica la boeangiu.
9,— la cojocar.
24,19 tradedam la scurteică.
3,10 la căptușală.
33,19 voal de roche.
16,— blana și înblănitu scurteicei.
3,12 un sfanțih.
27,20 la stambă de rochie.
21,20 noo sfanțih pentru tradidan.
17,20 madapolon de cămeși.

8. 1839, Mai 9, au venit doica lui Nicu, lei 300 pă an.

9. 1835, Fevr. 14, am tocmit pă doica lui Iuli, lei 300 pă an și încălțăminte.

www.digibuc.ro

lei par.
30,— mumă-si, când au fost la București.
10,— 5 coți dimicaton pentru fii-su.
3,30 pânza la anteriu fii-su.
5,— pantofi mamă-si.
20,— rochea de pănză muscălească.
9,35 dimicatonu scurteici.
1,20 un cot pănză.
10,— popi dela St. Vineri.
13,— cizmele măsi.
64,— la București, în 2 galbeni.
40,— pambriu rochi, 10 coți.
22,20 satin gro pentru hainele fii-su.
6,— la moșii pentru doniți.

9. Sofiei (1835).

lei par.
9,— la popa de la S. Vineri.
6,— un tistimel.
9,— pambrin scurteici.
10,— au dat priotesi, cumnati-si.
32,— un galben ca să-m ia bumbac.
22,40 dimicatonu pentru roche.
22,— stamba dă roche.
27,2 doi icosari noi.

10. Doicii lui Alecsandru.

lei par.
7,— cămașa.
3,30 scuticu copilului ei.
10,30 cerceii.
17,— 10 coți pânză, câte par. 65.
6,— un testemel.
5,20 anghinè fii-su.
25,— o roche bezeà.
5,— șorțu.
3,20 o iacà.

11. Aceiași (lei 400, 2 cămăși).

lei par.
10,— coți de stambă.

www.digibuc.ro

6,32 pânză dă chemrică.
12,— 2 testemeluri.
25,— o roche bazeà.
5,— șorțu.
4,20 la Paște.
6,— când a dat o jumătate de sarindar.
6,— un tolpan.
10,— la cusutu rochi.
24,— cusutu rochi.
6,— o rubiià la St....

12. Uța slujnica, tocmită de la 1834, Aprilie 26, tocmită 190 lei, roche de stambă, testemel, scurteică de dimicaton scurtă 'nblănită cu obis *(sic)* și dooă cămăși.

20 lei par.
20 rochea verde de stambă.
6 au plătit datoria căpitănesi.
Rochea galbenă dă stambă și testemelu le-au priimit cu scurteica.

lei par.
13 (1823).
10,5 rochea dă anghinè.
1,75 cusutu.
3,15 cămașa.
Stan vizitiu, tl. 20 pă lună, la trii luni o păreche cizme.
823, Iuli 5, Necolaie fečoru, tl. 180 pă an.
15 un ișlic.
4 un fes.
35 giubea postav.
4 înblănitu giubeli.
5 ișlicarului.
2 ipac dă s'au luat ciorapi.
1 la Sfăntu Nicolae.
15 când s'au luat cizme, Dechmv. 22.
823, Iuli 7, t. 13 pă lună bucătăreasa.
tl. par.
5 Iuli 10, când s'au adus calabalăcu, Avgt. 6.
823, Iuli 15, Uța, tl. 150 pă an și încălțăminte.
14 tl. o roche stambă, 8 coți, căte 70 par.
823, Iuli 25, Marioara cocoani, tl. 120, încălțăminte, fes i testemel.

www.digibuc.ro

Ioniță viziteu, tl. 25 pă lună, 823, Avgt. 22.
tl. par.
60,— în trei galbeni pentru tătarcă și șase iei.
5,— când s'au cumpărat lemne.
12,— când au făcut nevasta.
3,— în ajunul Crăciunului.
12,— roată.
Doica lui Odisefs, 1823, Mai 10, tl. 520 pă an, o roche stambă, încălțăminte, fes, testemel.
tl. par.
50,— când au venit la Târgoviște.
5,25 pânză dă cearsaf.
2,10 un tulpan.
6,— la tifon.
2,16 pă 12 perechi samuri po tl. 18.
50,— pă blană din lăuntru.
5,— înblăcatu.
4,— la croitor pentru malotea.
50,— cutniia.
10,30 pânză dă cearsaf.
Doica Mariia, tl. 250 pă an și încălțăminte, 823, Noemv. 1.
tl. par.
18,20 când am venit, am dat muieri ce-i crește copilu.
1,20 doici ei.
18,25 Iuni 10, am luat pă Nicolaie fečor, pă tl. 15 pă lună.
tl. par.
26,— au luat rânduri.
6,— ipac au dat croitorului pentru giubea.
38,— cojocarului giubeaoa și scurteica.
15,— cizmele la Crăciun.
24,— ișlicu.
12,— cămășile cumpărate dă Vasile.
[1826, 8 Mart, alt fecior].
48,35 postavu giubeli.
10,27 căptușala.
11,20 cizmele.
1,— o periie.
32,— înblănitu giubeli.

www.digibuc.ro

10,— işlicarului.
10,— ipac la cămaşă.
26,— taclit.
20,— cizmele.
15,— la postav fermeni.
4,28 găitan.
2,— ipac chembrică.
92,20 plătit postavu la Ovrei pentru giubea.
94,20 daţi la Paşte.

827, Iuni 20, au venit de al doilea doica lu Odisefs, tocmită tl. 200 şi alta nimic.

Joiţa s'au tocmitu pă an tl. 150, roche, fes şi testemel, 828, Avgt. 1.

tl. par.
55,— la Târgovişte s'au luat fesu şi testemelu.
6,— vopsitu maloteli.
47,— giumătate lingurile.
2,10 la moşi.

Doica lui Costache, 830, Mart 12, tocmită tl. 250 pă an, fes i testemel.

tl. par.
2,10 la Simpietru.
23,— pă plapumă.
3,20 croitorului pentru scurteică.
18,— la pănză dă cearşaf.
20,30 postavu scurteici.
26,— la doftorii.
15,— la doftorii.
35 faţa de scurteică.

1836, Fevr, 5, am tocmit pă Elenca, lei 350 popi.

1836, Mai 11, am tocmit pă Catinca, lei 300 şi o roche pă an.

tl. par.
9,— lipitori cu sănge la bărbier.
6,— doctoriile.
13,20 un icosar pentru legătura dă cap.

1833, Iuliu 20, am tocmit pă Maria slujnica, lei 200 pă an, o roche stambă, fesu, testemel.

lei par.
10,20 pentru freză.
12,— şase coţi dumicaton.

www.digibuc.ro

2,10 la boiangiu.
2,10 Sâmbăta morților.
40,— rochea dă la Paște.
4,20 trei iepuri.
4,28 iar doi sfanți au luat borangic.
8,10 barej stacojiu.
3,— fesu.
[Maria, 1834.]
21,— scurteica fii-si dradedam.
16,20 lâna salteli.
9,— plăpumarului lucru plăpomi și salteli.
9,— patru sfanți chi, când s'au dus la nuntă.
15,— doctoriile.
1,— paceaoa la scurteica fii-si.
3,— doi iepuri la fii-sa.
10,10 croitorului neamțu la rochea fii-si.

www.digibuc.ro

MĂRTURII ARMENEŞTI DESPRE ROMÂNI

VALAHIA ŞI MOLDOVA

EIALETELE GUVERNATE DE PRINCIPI CREŞTINI

DE

PĂR. HUGAS INGIGIAN

(1758—1843)

COMUNICAT DE H. DJ. SIROUNI

Prezentat de d-l N. Iorga
Şedinţa dela 16 Noemvrie 1928

PREFAŢĂ

Acest volum este primul din colecţia care are ca scop crearea legăturii între gândirea română şi armeană.

Legate de secole, aceste două popoare, din nefericire, nu se cunosc decât foarte puţin.

De şease secole ele trăiesc alături, timp de şease secole au stăruit şi au obosit împreună, şi totuşi încă nu este pe deplin scoasă la lumină acea afinitate de gândire şi artă care uneşte aceste două popoare.

Scopul nostru este a scotoci acea afinitate. A smulge din ceaţă şi uitare acea taină care le înfrăţeşte şi a o povesti noilor generaţii.

Poporul armean a devenit un element creator, acolo unde l-a aruncat soarta, smulgându-l din cuibul strămoşesc.

Pământul unde şi-a pus piciorul, i-a devenit patrie şi acolo a depus toată vlaga braţelor, acolo a însămânţat bogăţiile sufletului şi gândirii sale.

Acest popor a devenit un element creator şi în ţările române, relevându-se prin munca sa perseverentă şi creatoare.

Vom da luminii acea muncă.

Acest popor mic, prigonit şi martirizat, care este poporul armean, a avut o literatură, putem spune bogată, având în vedere numărul său, epoca şi împrejurările în care poporul a trăit.

www.digibuc.ro

In acea literatură, nu sunt rare paginile cari sunt în legătură cu poporul românesc și poate că vor puteà lămurì multe pagini necunoscute încă din istoria acestei țări.

Este de datoria noastră a relevà pe acestea.

* * *

Congregația Mechitariștilor, cărora li aparține autorul acestei cărți, a devenit unul din focarele mari ale gândirii armene.

Această congregație este fundată de către un cleric armean din orașul Sebastia din Armenia, numit Mechitar.

Născut în 1676, Mechitar, la 15 ani intră ca diacon în slujba bisericească, devenind în 1696 arhimandrit. De acì încolo vieața lui devine pribeagă, mergând din oraș în oraș pentru a face să pătrundă lumina în pătura poporului său. In fine, în 1701, el reușește să înființeze la Constantinopole, în cartierul Pera, congregația sa, pentru a face mai rodnică munca sa și pentru a preparà și pe alții ca să-l urmeze pe el și să continue opera sa. Șefii bisericii de acolo văd cu ochi răi această mișcare, bănuind o tendință spre catolicism. La un moment dat, Mechitar este silit să se instaleze în peninsula Moreia din cauza acestei dușmănii pe care n'o mai puteà suferi.

In Moreia stă dela 1706 până în 1715, când se mută, pentru a rămâneà definitiv la Veneția, unde congregațiunea sa este și astăzi în ființă, având și o secțiune în Viena.

In 1717 Senatul venețian donează lui Mechitar insula Sf. Lazăr, unde zidește o mănăstire și o biserică pe ruinele unui spital.

Și, treizeci și doi de ani continuu, vieața lui este o muncă încordată, împreună cu elevii lui, scriind, cercetând, traducând, editând și propagând foarte numeroase opere, cari au deschis literaturii armene drumul spre noua renaștere.

Mechitar a murit în 1749.

El este socotit, cu multă dreptate, una din figurile cele mai mărețe, căci el, ridicându-se într'o vreme când cultura armeană erà pustiită, a deschis înaintea acelei culturi largi orizonturi luminoase.

* * *

Congregația Mechitariștilor din Veneția și Viena în timp de două secole a dat poporului armean numeroase figuri, cari au jucat mare rol în istoria literaturii armene.

www.digibuc.ro

Opera Mechitariştilor este mai presus de orice apreciere. Ei au fost aceia cari au redat luminii mărgăritarele vechii literaturi armene, scoţându-le de sub praful timpurilor şi a uitării, şi le-au făcut cunoscute Armeanului şi străinului. Ei au fost aceia cari din ceaţă au scos la lumină vieaţa istorică a poporului armean, precum şi rolul pe care l-a avut în secolele vechi.

Ei au grefat gândirea armeană cu geniul gândirii străine şi au îmbogăţit literatura armeană cu istoria, literatura şi filosofia străină.

Ei, pentru a pune pe baze solide limba armeană, au format dicţionare şi gramatici mărete şi i-au consacrat numeroase studii.

Ei erau, în fine, aceia cari au deschis larg porţile şcolii pentru popor.

Congregaţia Mechitariştilor, afară de Mechitar şi de propriii săi elevi, a dat poporului armean o întreagă armată de intelectuali, dintre cari pomenim pe câţiva:

Păr. Vrtanes Ascherian (1720—1810), care a tradus în armeana clasică scrierea lui Thomas de Kempis, Thesaurus, pe Rollin şi alte scrieri arheologice, filosofice ale altor scriitori.

Păr. Micael Ciamcian (1738—1823) este autorul «Istoriei Armenilor», care şi până astăzi rămâne neîntrecută. Are şi alte volume istorice şi gramatice.

Păr. Gabriel Avedichian (1751—1827) are scrieri teologice, unde dă dovada unui cugetător profund, şi gramatice.

Păr. Măgârdici Avcherian (1762—1854) este autorul unui măreţ dicţionar al limbii armene; a tradus în limba latină cronica lui Eusebiu, care scriere scăpase de peire fiind tradusă în armeană. Are o Biografie a sfinţilor şi a mai tradus alte numeroase scrieri străine.

Păr. Manuel Ciacciachian (1770—1854) este autorul unor dicţionare şi traduceri.

Păr. Harutiun Avcherian (1774—1854) este socotit ca mare linguist, fiind autorul mai multor dicţionare şi gramatici.

Păr. Eghia Tovmagian (1777—1848) a tradus în armeană pe Homer, Plutarh şi Ioan Hrisostom.

Păr. Suchias Somalian (1776—1848), linguist erudit, are multe dicţionare ale limbilor străine.

Păr. Minas Pjşghian (1777—1851). Afară de manuale şi gramatici preţioase, are note de călătorii, dintre care una descrie călătoria sa în Polonia, România şi Crimeia.

Păr. Arsen Bagratuni (1790—1860) este unul din geniile literaturii

www.digibuc.ro

armene; a scris epopee și a tradus în mod admirabil în armeană pe Homer, Horațiu, Virgil, Milton și pe alții.

Păr. Eduard Hürmüz (1799—1876) a tradus foarte reușit în armeana clasică pe Alfieri, Barthélemy, Fénelon, Florian, Manzoni, Racine, Molière, Bernardin de Saint-Pierre, Tacit, Virgil, Marc Aureliu, Monti și alții.

Păr. Manuel Caciuni (1823— 1903) este autorul multor scrieri științifice (fizică, chimie, mecanică, agricultură, apicultură, pomicultură, cultura zarzavaturilor, cultura viermilor de mătase, matematică, etc.) și mai ales al unui dicționar al artelor și al științelor.

Păr. Hevont Alișan (1820—1900) este una din cele mai strălucitoare și prețioase figuri din literatura armeană, ca poet și ca arheolog; este autorul unei serii colosale de scrieri, mai ales despre istoria și etnografia armeană.

Păr. Carechin Zarbhanelian (1872—1901) este cunoscut prin scrierile sale despre istoria literaturii armenești.

Păr. Arsen Aidânian (1824—1902) este mare gramatic și a avut un însemnat rol în formarea limbii armene moderne.

Sub suflul congregației Mechitariștilor au crescut deasemenea Madatia Caracaș (1818—1903), Norair din Bizanț (1845—1916), Guy de Lusignan (1826—1906), Micael Portugal (1842—1897), cari au fost istorici și filologi; dintre poeți: Măgârdici Agemian (1838—1917), Măgârdici Beșigtașlian (1827—1868), Tomas Terzian (1838—1909) și Daniel Varujan (1884—1915); dintre scriitori: Arpiar Arpiarian (1852—1908),Mateos Mamurian (1830—1901),Kapriel Aivazovschi (1812—1880), Horen Narbei (1831—1892), Srabion Hechimian (1832—1892) și Bedros Atamian (1849—1891), marele actor, și încă alții.

Dintre Mechitariștii contimporani sunt cunoscuți *Păr. Arseniu Ghazighian* ca traducător minunat; *Păr. Vartan Hațuni* ca arheolog și mai ales *Păr. Hagopos Dașian* din Viena, care lasă comori neperitoare filologiei armene.

Nu vorbim încă de sutele de scrieri ale Mechitariștilor din Veneția și Viena, de serviciile lor aduse filologiei universale, nu vorbim de frumusețile artistice lucrate minunat de tipografiile lor, de cele două reviste filologice, *Pazmaveb*, care apare din 1840 neîntrerupt la Veneția, și *Handes Amsorya*, din Viena, care a sărbătorit de curând patru ani de ființă.

* * *

www.digibuc.ro

Acestei congregaţii îi aparţine şi autorul acestei cărţi, *Păr. Hugas Ingigian*, născut în Constantinopole în 1758. Ingigian are un loc însemnat în literatura armeană nu numai pentru scrierile sale istorice şi geografice, dar mai ales pentru că este socotit ca unul din începătorii literaturii moderne.

Intr'adevăr, Ingigian a scris mai mult în limba poporului, pe câtă vreme predecesorii săi scriseseră în cea clasică, neînţeleasă de marea majoritate a poporului.

Ingigian a înţeles importanţa limbii vorbite de popor, care înaintea lui erà întrebuinţată foarte puţin, dar care mai târziu erà să domine.

Scrierile principale ale lui Hugas Ingigian sunt:

1. *Tratat rezumativ de geografie veche şi nouă*, în armeana modernă, editat în 1791, la Veneţia, XII+155 pagini.

2. *Vilegiatură în Bizanţ*, 1794, Veneţia, pp. IX+253. Scris în formă de poezie, autorul vorbeşte de strâmtoarea Constantinopolului, dând date istorice şi geografice.

Această carte este tradusă de F. Martin în franţuzeşte (Paris, 1813) şi în italieneşte de Cherubino Aznavor (Veneţia, 1831).

3. *Istoria animalelor*, 4 volume, Veneţia, 1801—1814.

4. *Patriot*, un fel de cuvântare povăţuitoare despre iubirea de patrie (Veneţia, 1815, pp. 226).

5. *Descripţia Armeniei veche*, 1822, Veneţia, pp. 554.

6. *Rugăciuni necesare*, 1822, Veneţia, pp. 419. Este o colecţie de rugăciuni, retipărită mai târziu de mai multe ori.

7. *Vieaţa Sfinţilor*, Veneţia, 1832, pp. 410.

8. *Arheologia geografică a Armeniei*, Veneţia, 1835, în trei volume (475+427+393 pag.).

Această lucrare a fost folosită de Giuseppe Capelletti (*Armenia*, 1841, Florenţa). S'au folosit de ea asemenea Brosset, Hermann şi alţii.

9. *Istoria secolelor* (Istoria generală politică, bisericească, culturală şi artistică), 8 volume. Veneţia, 1824—1828, 3580 pagini.

10. *Geografia celor patru părţi ale lumii*. — Tot păr. Ingigian a redactat cele trei volume din unsprezece ale arhiepiscopului Stepanos Cüver Aconţ sub titlul sus-menţionat.

Cele redactate de Ingigian sunt, din seria Europa:

Vol. V. Oraşul Constantinopole;

Vol. VI. Despre Turcia europeană.

Din seria Asia:

www.digibuc.ro

Vol. I. Armenia.
Toate 11 volume tipărite în Veneţia.

* * *

Această carte după cum am spus mai sus, este tradusă din limba armeană clasică, autorul ei fiind Hugas Ingigian Mechitarist din Veneţia.

Păr. Ingigian a scris seria «*Geografia celor patru părţi ale lumii*», volume tipărite la Veneţia în 1802—1808 şi apărute în 11 volume (7742 pag.), editate de Pr. Stepanos Cüver Ackonţ.

Unul din volumele redactate de Ingigian este volumul al şaselea din seria Europa (1804,518 pag.), unde vorbeşte de cele şapte principate ale Turciei europene, anume: 1) Beilerbeilâcul din Sofia; 2) Paşalâcul din Bosna; 3) Paşalâcul din Ozù sau Oceacov; 4) Principatele tributare «Ulah-Bugdania»; 5) Paşalâcul din Moreia; 6) Serascherlâcul din Creta şi 7) Regiunile litorale ale lui Capudan-Paşa.

Principatele «Ulah-Bugdan» (Valahia şi Moldova) sunt descrise ca făcând parte din Statul otoman şi «conduse de Domni creştini tributari»; autorul se ocupă de ele pe pag. 163—226, în 12 capitole:

Cap. I. Numele şi graniţele ţării (163—165).
» II. Intindere şi populaţie (165—167).
» III. Munţi, râuri şi lacuri (167—170).
» IV. Climă şi bogăţii (170—181).
» V. Comerţ, obiceiuri, limbă (181—186).
» VI. Date istorice (186—194).
» VII. Guvernarea (194—205).
» VIII. Sigiliul ţării şi titlurile Domnului (205—206).
» IX. Venitul ţării (206—214).
» X. Oştirea (214—216).
» XI. Religia şi Mitropolia (216—218).
» XII. Impărţirea (218—226).

* * *

Prezentând acest volum publicului român, nu avem pretenţia de a fi pus lumea ştiinţifică şi filologică în faţa unei descoperiri mari: Am vrut numai să facem cunoscut datele culese şi studiate de un filolog şi istoric armean de acum o sută cincizece ani despre ţările române. Credem însă că el nu va fi lipsit de interes, ca o privire generală complectă asupra României într'un timp, când rar se întocmiau asemenea lucrări.

H. Dj. SIROUNI

www.digibuc.ro

VALAHIA ŞI MOLDOVA
EIALETELE GUVERNATE DE PRINCIPI CREŞTINI

CAPITOLUL I

NUMELE ŞI GRANIŢELE ŢĂRII

Numele de *Ulah* sau *Vlah* este un nume slav, cu care Slavii și cei carĭ întrebuinţează limba lor numesc pe Români sau Italieni și sub care înțelegeau: cioban muntean sau servitor. Din acest cuvânt a derivat cuvântul «*Valah*», întrebuințat de Nemți și de Latini, care înseamnă locuitor al Ulahiei și «*Valahia*», ceeace în limba latină și italiană înseamnă țara Ulahilor.

Alții cred că numele de *Ulahia* sau *Valahia* vine de la Flaccus (șĭ numele de Iflac întrebuințat în cărțile osmane în locul cuvântuluĭ Ulah se aproapie de aceasta), care a fost trimis acolo de către Romani ca șef și guvernator.

Așa cred Aeneas Sylvius și istoria Maghiarilor, de aici și Martinier. Dar nu se pomenește nimic despre cauza acestei denumiri în cărțile vechi și ele nici nu întrebuinţează cuvintele Flachia sau Valahia.

Deci, după cum am spus, cuvântul Ulah sau Vlah este slav, dar cu toate acestea Slavii numesc țara Ulahia «*Volosca Zemlea*», adică : țara vitelor, din cauză că ei au multe vite, și «*Volos*» sau «*Vlas*» pe locuitorii ei. Deasemeni și Ulahii își numesc astfel țara, adică «*țara românească*», ceiace înseamnă «țara romană», ĭar țărănimea țării o numesc Români adică Romani, care a devenit un cuvânt înjositor, după cum este cuvântul «Romeos» la Greci. Geografii numesc Ulahia «*Valahia din partea cealaltă a munților*» sau «*Valahia de jos*».

Bugdania se numià în vechime «*Cumania*», iar mai târziu *Moldavia*, se pare că după micul râu ce trece prin ea; mai pe urmă *Bugdania*, pro-

www.digibuc.ro

babil după numele Voevodului Bogdan, pentrucă, după cum cred alții, așa erà pronumele primilor bei, care înseamnă «dat dela Dumnezeu», «dăruit de către Dumnezeu», pentrucă «*Bog*» înseamnă în limba slavă Dumnezeu, iar «*dan*» «danie».

Dintre cronicarii greci, Cochinus numește țara Bugdanilor «*Maurovlahia*» adică «Vlahia neagră» (?) iar Halkokondylas «*Bugdania neagră*», după care s'a numit în cărțile turcești «*Cara Bugdan*»; dar este neîntemeiată aserțiunea că această numire vine dela Córa-Bugda (Grâu Negru). Geografii o numesc «*Valahia de dincoace de munți*» sau «*Valahia de sus*».

* * *

Dacă apoi considerăm mai pe larg, cum au făcut unii cronicari, numele Ulahia sau Valahia, el conține teritoriul care se află între Bulgaria, Serbia, Transilvania, Rusia Roșie și țara Tatarilor europeni sau Tataria Mică. Așa că Ulahia se află la un loc cu Bugdania.

In înțeles mai restrâns, așa după cum se înțelege astăzi, conține Ulahia propriu-zisă, care, împreună cu Banatul Craiovei, este mărginită între Munții Carpați și Dunăre. La Nord e despărțită de Transilvania (care este și granița austriacă) prin Munții Carpați; la Răsărit se desparte de Bugdania prin râul Milcov, până la vărsarea lui în Siret, și prin râul Siret până la vărsarea lui în Dunăre; la Sud se desparte de județul Ozù sau Bulgaria prin Dunăre până la gura râului Vodița; la Sud-Vest se mărginește cu Banatul Timișoarei (care este pământ unguresc) prin linia Orşova-Mehadia.

Țara Bugdania, luată împreună și Bucovina, se mărginește la Nord cu Galiția Leșilor, de care o desparte râul Ceremuș, de Hotin o desparte Prutul și de provincia Podolia a Leșilor râul Dniester sau Turla; la Răsărit o desparte de Tatarii de Noga râul Turla și de Tătarii Bugiacului un vast pustiu; la Sud, de Tatarii din Dobrogea, se desparte prin Dunăre, și de Ulahia prin Siret și Milcov, iar la Apus se desparte de Maghiari și de Transilvania prin Munții Carpați. Numai o parte din Bugdania, care se află la gura râurilor Prut și Siret, se prelungește până la Dunăre; părțile celelalte sunt departe de Dunăre. Izvoarele ce se scoboară din Carpați învăluie într'un basin natural Transilvania și Ulah-Bugdania; izvoarele dela Sud aparțin Bugdaniei și Ulahiei, iar cele dela Nord Transilvaniei; pentru a fixà granița Transilvaniei se află puse de a lungul graniței niște stâlpi cari prezintă vulturi; iar la granița Bugdaniei și Ulahiei sunt puse cruci mari de lemn.

www.digibuc.ro

In vechime, Ulahia şi Bugdania cădeau în provincia romană Dacia, care se subîmpărţia în *a. Dacia Riverana* (latineşte: *Ripensis)*, *b. Mediteraneană* (lat.: *Mediterranea)*, *c. Alpiana* (lat.: *Alpensis)*. Munţii Carpaţi fiind consideraţi ca urmarea Munţilor Alpi, li se däduse acelaşi nume. Deci Ulahia şi Bugdania făceau parte din Dacia III-a, deoarece primele două părţi erau în Maghiaria şi în Transilvania.

CAPITOLUL II

INTINDERE ŞI POPULAŢIE

In Ulahia cea mai mare lungimea dela Răsărit spre Apus este de 100 oare, iar dela Nord spre Sud, lăţimea este de 50 oare. Se crede că perimetrul său este de 700 mile.

Iar, Bugdania având forma unui octogon, fiecare din laturile sale are aproape 60 de oare lungime, socotind şi Bucovina; dar, pentru a aveà o măsură fixă, lungimea maximă este, dela Hotin până la Galaţi, 60 oare; iar cea mai mare lăţime este, de la Focşani până la Soroca, 40 oare.

* * *

Populaţia se trage din trei naţiuni: din foştii locuitori ai Daciei, din coloniştii romani, pe cari i-a trimis acolo împăratul Traian, şi din Slavii ce au trăit acolo. Despre Romani, afară de mărturiile ce ni le dau istoria şi inscripţiunile vechi, ni mărturiseşte şi limba lor de astăzi, care este un fel de limbă latinească amestecată cu slavonă. Pentru a dovedì că sunt de origine romană, arheologii noi aduc şi alte mărturii, cum sunt, de exemplu, obiceiurile din Ulahia şi Bugdania, cari sunt la fel ca ale Italienilor, alţi descendenţi ai Romanilor. Astfel şi îmbrăcămintea lor, hrana lor, care este porumbul (mâncarea ţăranilor în loc de pâne şi la Italieni, cu toate că se spune că a fost introdus în urmă la Italieni). Apoi, apropierea naturală ce au spre Italieni, spre limba lor. De asemenea şi faptul că ei se numesc Romani. De acì se cunoaşte că în vechime populaţia majoritară şi stăpânitoare erau coloniştii romani, iar populaţiile vechi, dacă şi slavă, au fost puţine, s'au contopit cu ei. In prezent, Ulahii pe latineşte se numesc *Valahi*, şi Bugdanii *Moldoveni*, iar populaţia dimprejur îi numesc *Moldovani*. Câteodată şi Ulahii sunt numiţi *Moldovani*.

www.digibuc.ro

In ambele provincii se găsesc diferite alte naționalități, între cari Armenii erau în mare număr, chiar în orașele mari, dar, mai ales în Bugdania, populația erà pe jumătate armeană; dar s'au împrăștiat cu încetul, în Polonia, Transilvania, de asemenea și în alte țări osmane, astfel că puțini au rămas acum. In mare număr sunt și Evreii, iar în multe locuri au și sinagogi. Turcii sunt prea puțini și n'au geamii. După războiul cu Rușii din anul 1792, în convenția ce au încheiat, s'a stipulat că Turcii să nu poată locuì în aceste două provincii.

In Ulahia se găsesc 13.000 case de Ulahi veniți din Transilvania. Acolo se aflau și numeroși Saxoni înainte de a fi protestanți.

Iar în Bugdania se găsesc numeroși Tatari, dela cari beiul ia dări și 12.000 Maghiari ortodocși, veniți acolo de demult.

De asemenea se spune că mare parte din țăranii din Bugdania nu sunt Bugdani sau Moldovani, ci generații de Poloni sau Transilvăneni. De asemenea a avut loc prin această țară un trafic de negustori de diferite naționalități ca: Armeni, Greci, Albanezi, Bulgari, Poloni, Maghiari și Nemți.

Numărul populației scade din zi în zi, cu începere dela începutul veacului trecut. Constantin Mavrocordat, la începutul beilicului său, făcù o numărătoare numai cu țărani, și găsì numărul lor la 147.000 case. Iar la 1745, tot cu o numărătoare, îi găsì cu 70.000 mai puțini, și așà, în diferite rânduri socotindu-i, îi găsì întotdeauna mai scăzuți la număr, deoarece țăranii au fugit de oamenii trimiși să-i numere sau au găsit mijlocul să nu se înscrie. Numărul cel mai scăzut a fost de 35.000, iar după cele două războaie din urmă scăzù și mai mult, când mulți fură duși prizonieri și mulți fugiră pe ici pe colo. Cu toate acestea, populația Ulahiei și Bugdaniei luate la un loc atinge cifra de un milion, după cum se spune.

CAPITOLUL III

MUNȚI, RÂURI, LACURI

Țara Moldovei este muntoasă și șeasă. La Răsărit, în partea Bugeacului tătăresc, Moldova are întinse câmpii și pustii, pe când în partea Transilvaniei întâlnim munți înalți și bogați în păduri. Muntenia, începând dela Dunăre până la jumătatea ei, este un întins șes

www.digibuc.ro

monoton, unde nu se găseşte, kilometri întregi, nicio piatră. Şi, dela jumătate în sus, încep a se ivì dealuri şi păşuni, cari încetul cu încetul se întind până în Munţii Carpaţi.

Munţii *Carpaţi* sau *Carapaţi* sunt munţii cei mai înalţi ale celor două principate, dintre cari unii au vârfurile acoperite cu zăpadă, care abià se topeşte în Iulie şi August. Cele două părţi ale lor sunt acoperite de nori, ceeace explică desimea ploilor ce cad la poalele munţilor şi în văi. Pe partea drumului care duce spre Transilvania, unui călăreţ îi trebuie, în timpul verii, 1 ½ zi ca să se urce dela poalele muntelui până în vârf. Munţii Carpaţi formează un lanţ lung care desparte Muntenia şi Moldova de Transilvania şi de Banatul Timişoarei. Carpaţii sunt socotiţi ca făcând parte din munţii Alpi. Ei poartă diferite numiri în diferite ţări. Trec prin Silesia, Boemia, Ungaria (pe care o despart de Polonia) şi ajung până în Bulgaria, unde unindu-se cu munţii Balcani (Enos) ajung până la Marea Neagră. Pentru locuitorii Valahiei şi Moldovei, Carpaţii au fost locuri bune de refugiu pe timpul războaielor, pentru că din loc în loc munţii, în întregime, sunt inaaccesibili, având în foarte puţine locuri trecători, pe cari le cunoşteau numai cunoscătorii locurilor.

Compoziţia acestor munţi este din piatră roşie, moale. Inăuntrul lor se văd şi artere de pietre tari asemenea marmorei. Iar, în afară, aproape în toate părţile, munţii sunt acoperiţi cu un pământ prielnic pentru vegetaţie şi păduri dese de copaci şi din loc în loc de pajişti întinse.

Alţi munţi mai însemnaţi sunt: *Bugegii*, de unde izvorăşte râul *Prahovei*, care se varsă în Ialomiţa.

* * *

Puţine ţări sunt aşa bogate în izvoare şi lacuri ca Moldova şi Valahia. Cea mai mare parte din apele cari izvoresc din Carpaţi, formează o mulţime de râuleţe, cari de obiceiu toate se varsă în Dunăre. In afară de Siret, râurile cele mai însemnate din Valahia sunt *Ialomiţa*, *Argeş* (Ergiş), *Olt* (Alud). Toate aceste trei izvoresc din Transilvania. Intre Olt şi Argeş izvoreşte un alt râuleţ numit *Deli* sau *Deliorman-suiù*. Pe aceste râuri se poate navigà numai cu plute de formă turtită. In Siret se varsă râul *Buzău*, care este primejdios, pentrucă deodată cursul său ia o repeziciune neaşteptată, şi *Râmnic*, ale cărui ape sunt sărate. In Argeş se varsă *Dâmboviţa*, care trece prin Bucureşti, şi în sfârşit,

www.digibuc.ro

Dunărea, care, culegând toate apele țării, roade țărmul sudic al Valahiei. Ea are o lățime de două mile sau de o milă și jumătate până la gura Oltului, mai în vale se lățește din nou. In fața Valahiei formează nenumărate insulețe, dintre cari multe sunt locuite, iar altele sunt sau frumoase păduri sau pășuni minunate pentru animale. Râurile mai însemnate ale Moldovei, afară de Nistru (Turla) (care, rozând Moldova și tăind-o, se varsă în Marea Neagră), sunt: *Prutul* și *Siretul*. Ele sunt bune pentru navigație și, atât la izvorîre, cât și la vărsare, ele se apropie una de alta, formând în mijlocul lor o limbă întinsă sau o peninsulă care merge dela Nord la Sud. *Prutul* izvorăște din Galiția Poloniei și are ca afluenți *Ceremușul*, *Jijia* (Ciugoi), *Bahluiul* (Bașni), *Camenca* și *Ciuhurul*, și, amestecându-se cu *Medoch (sic)*, trece pe lângă Iași și astfel îmbogățit se varsă în Dunăre. *Siretul* ia naștere din râurile *Mișindra*, *Solomez*, *Bursak (sic!)*, cari izvorăsc din munții Carpați. El primește ca afluenți Suceava, Moldova, Trotușul și Bârladul (care la rândul său primește Vasluiul), vărsându-se în Dunăre între Galați și Ibrăila (Brăila). In timpul primăverii și toamnei, când râurile sunt umflate de apele ploilor și de cele provenite din topirea zăpezii, ele inundă multe locuri. In anul 1771 creșterea Dunării (provenită din ploaie și zăpadă) a durat până în Iulie și, începând din Iulie până în Octomvrie, apele iarăși au scăzut.

Câte odată și vara se întâmplă ca apele să se reverse, când ploile curg abundent de pe munți (ceeace localnicii presimt după turburarea râurilor) și atunci când începe să sufle vântul de Sud, care topește repede zăpezile îndesate de pe munți.

Atunci, într'un scurt timp, toate râurile, râulețele, și pâräiele încep să se reverse; pentru că, în acelaşi timp acelaşi vânt, suflând și în Archipelag și în Marmară, împiedecă curentele Mărei Negre de a întrà în strâmtoarea Constantinopolului. Prin urmare, curentele împiedecă și cursurile Dunării și ale celorlalte râuri. Cursul Dunării, întâlnind piedeci, ridică apele sale și ale râurilor sale, și străbate aceste piedeci, revărsându-se peste împrejurimi. Adesea apele, unindu-se, formează nenumărate lacuri în Valahia și Moldova. Insă, țara fiind întinsă și locuitorii puțini, revărsările acestea nu pricinuesc nicio pierdere. Afară de apele cari izvoresc mai sunt multe lacuri. Dacă se sapă în câmpie, se dă numaidecât de apă. Apele râurilor sunt bune de băut; apa Dunării este o apă tare, dar neprimejdioasă. De obiceiu apa lacurilor este minerală sau sărată. Apa pâräielor n'are gust. In

www.digibuc.ro

multe lacuri se găsesc ape minerale şi sulfuroase. Dar mai multe sunt apele sărate din cauza bogăţiilor minelor. In Moldova se găsesc foarte puţine ape bune de băut. Cea mai bună este apa Prutului, care trebueşte lăsată în vase pentru ca să se limpezească.

In Valahia se găsesc pe dealuri ape sănătoase şi limpezi. Insă din apa munţilor provine o boală care produce umflarea corpului omenesc, şi despre care vom vorbì mai la vale.

CAPITOLUL IV

CLIMAT ŞI PRODUCŢIUNE

Climatul celor două principate este, în genere, rece. Aceasta din cauză că, teritoriul nefiind adăpostit de munţi în partea de Nord-Est, vânturile glaciale ale ţărilor nordice suflă acì foarte cumplit. Poate că acest frig să fie cauza existenţei abundente de salpetru pe suprafaţa solului. Din cauza aceasta cultura şi populaţia sunt reduse şi oamenii sunt mai sănătoşi şi mai viguroşi. Iarna este lungă. Frigul cel mai cumplit începe la 20 Decemvrie şi durează până la 20 Februarie, când începe să sufle vântul din spre Nord-Est numit *crivăţ*, care aduce cu sine zăpadă abundentă de aproape patru picioare. Vântul acesta durează trei sau nouă zile; atunci înghiaţă apele râurilor şi lacurilor, dar Dunărea nu înghiaţă deloc. Inghiaţă de asemeni apa puţurilor adânci. Pământul îngheţat se întăreşte ca piatra şi are o mulţime de crăpături. Iarna se construesc hanuri subterane pentru adăpostirea călătorilor, unde se vinde vin fiert. Când aurora boreală are loc, este semn că iarna va fi foarte lungă şi aspră.

Vara, în Iulie şi August se face foarte cald; atunci locuitorii dorm în aier liber ca şi cei din Anatolia, cu toate că noaptea se face frig. Primăvara, care este foarte plăcută, începe în Aprilie. In Iunie suflă un vânt din spre Nord-Vest, care aduce ploi torenţiale, fulgere şi trăsnete, cari de obiceiu ţin periodic, adică începând ploaia la aceiaşi oră şi sfârşind la aceiaşi oră; atunci au loc inundaţiile despre care am vorbit mai sus.

Când se topeşte zăpada, se întâmplă şi alte stricăciuni în munţi: apa întră în cavităţile pământului, le umple şi, sub presiunea puternică, le sparge şi răstoarnă stânca sau pământul de pe ea în vale împreună cu arborii şi casele cari se găsesc de asupra.

www.digibuc.ro

Acelaşi lucru i s'a întâmplat, în timpul domniei Sultanului Hamid, unui sat în apropiere de Iași. Acest sat, fiind așezat pe o colină, a fost împins din ce în ce în spre vale, nefăcând nici o pagubă populației, afară de mici stricăciuni aduse câtorva case.

Toamna, în Septemvrie și Octomvrie, reîncep ploile, iar, la mijlocul lui Noemvrie, cerul se înseninează, și se face o climă dulce și temperată.

Moldova fiind situată mai la Nord, iarna ei este mai lungă şi mai aspră ca în Valahia. Ninge mai mult și de multe ori durează până în Aprilie. Plouă de asemeni foarte des, ceeace nu este favorabil. Țara fiind disproporționată, anotimpurile nu sunt regulate ca în Valahia.

In genere, bolile nu sunt dese pe acì, afară de friguri, cari nu sunt așa de periculoase. Acì se găsesc rar bătrâni de şaptezeci de ani, ceeace trebuește atribuit mai mult vieții lor desfrânate decât climatului. Intre aceştia se găsește teribila boală numită pe grecește *vrongochile*, guşa, care se atribue apei.

Riveranii Argeșului sunt adesea molipsiți de această boală, care umflă capul și gâtul și chiar deformează corpul omului. Se povestește că în apropiere se găsesc fântâni cari lecuesc această boală, însă locuitorii nu le întrebuințează. De obiceiu pe străini îi elimină din țară climatul, în special cel din toamnă și din primăvară, când căldura soarelui scoate aburi groși din pământ, peste care venind frigul nopții, îi îngroașă și mai mult; se risipesc de abià a doua zi dimineața. Cutremure se întâmplă foarte rar.

* * *

Cele două principate sunt dintre provinciile cele mai fertile și cu reputație mai meritată din lume. Nu există o provincie asemănătoare în toată Turcia Europeană.

Pământul câmpiilor lor, în special în Valahia, este moale și îngrășat. Cu puțină muncă se obțin produse abundente și pentru lucrători câștig bun. Abundența cerealelor lor și a animalelor lor hrănește aproape tot Constantinopolul și cetățile fortificate ale Dunării. Din cauza aceasta, Moldova și Valahia sunt numite, în decrete, Grânarele Constantinopolului și ale Imperiului Otoman.

Jumătate din solul lor nu este însă lucrat din cauza deselor războaie care au devastat țara.

Iar abundența pășunelor lor nutrià, nu numai animalele lor numeroase, ci și pe acele ale vecinilor, cari trimeteau acì turmele lor pentru pășunat.

www.digibuc.ro

După ce s'a lucrat pământul, primul an se cultivă varză și castraveți, în care timp pământul se îmbunătățește, pierzându-şi parte din sarea sa, şi se stârpesc ierburile vătămătoare grâului, pentrucă umbra acestora usucă aceste ierburi înainte de coacere.

Principalul lor produs este grâul, împărțit în două calități: unul care se seamănă toamna şi se culege în Iunie, iar al doilea, calitate inferioară, care se seamănă primăvara, când cea de toamnă se strică din cauza ploilor torențiale sau din cauza înghețului pământului înainte de ninsoare. Grâul se adună și se înmagazinează în gropi sub pământ, unde, cu toate că se ține timp îndelungat, nu mai este bun pentru semănat. De obiceiu se seamănă într'un an într'un loc, iar în celălalt în altul, lăsând ca primul loc să se îngrașe, așa cum se face și în alte țări.

Se cultivă de asemeni orz foarte bun şi porumb, care este abundent; el a fost introdus aci de mult timp și cu el țăranii își fac pânea lor. Se mai cultivă de asemeni mazărea, bobul, lintea, etc.

Se produce vin ușor și abundent, care este considerat de unii superior celui din Ungaria, cu toate că locuitorii nu au grija, nici priceperea de a-l produce, nici de a-l conservà. Vinul alb auriu se consideră ca fiind cel mai bun, iar cel roșu de calitate inferioară, care se fierbe și se amestecă apoi cu puțin absint de se face pelinul, a cărui coloare devine și mai roșie. Acesta este digestiv și se întrebuințează ca medicament contra unora numite boli; este mai tare decât cel din alte țări și place foarte mult acelora cari sunt obișnuiți.

Boierii, atunci când se apropie iarna, lasă vinul nou în vase mari deschise; după două nopți înghiață apa din vin. Pe urmă se sparge ghiața cu un fier cald: găsesc înăuntru un vin natural și curat și limpede.

Viile sunt de obiceiu pe dealuri și la poalele munților. După culegerea strugurilor, se îngroapă vița în pământ pentru ca să fie apărată de frig. Cele mai fertile vițe din Moldova sunt în apropiere de Focșani, pe dealul Odobeștilor, de unde se transportă în Rusia.

Puțin mai departe, în Valahia, vinul se schimbă: el se face mai slab și fără gust și se strică și în primăvară, cu toate că se îngrijește foarte mult.

Viile cele mai fertile din Valahia se găsesc în provincia Săcueni și Râmnic (Craiova). Se exportă mult vin în Transilvania, unde se întrebuințează fumul de sulf pentru a face vinul mai tare și mai durabil, cu toate că este pentru unii vătămător și chiar funest, cum au constatat altă dată soldații austriaci.

www.digibuc.ro

Intre fructe sunt renumite merele domnești sau *domneasca*, fiind demne pentru prinți: sunt mari, dulci, cu miros plăcut și frumoase și se pot conservà până în anul următor. Devin strălucitoare rămânând conservate iarna. Se găsesc de asemenea mere ordinare, pere, cireși, foarte abundent se găsesc de asemenea nuci, alune și prune. Castanele sunt puține și de calitate proastă, iar măsline, migdale, fisticuri, smochine și lămâi nu se găsesc de loc.

Pepenii galbeni și verzi și în special castraveții sunt foarte excelenți, și servesc ca hrană poporului.

Altă dată nu se cultivà dintre legume decât varza, care erà foarte mare. In ultimii ani grădinarii din Transilvania și din Albania au început să cultive legume și diferite rădăcini cu care se pot preparà mâncări excelente, fără munca de care au nevoie în alte părți.

Ciupercile sunt comune; există un fel special de cartofi (*ierelmasi*) și sparanghel, mai ales în insulele din Dunăre, unde cresc în mod spontan. Iar absint există în toate părțile, după cum și Ovidiu a amintit despre aceasta atunci când a descris Dacia, de unde se scoate și sare.

Dintre flori cea mai răspândită este crinul, trandafirul simplu și nemirositor, însă multicolor.

Se cultivă de asemenea tutun și cânepă, însă în cantitate mică, pentru că indigenii preferă mai mult să le cumpere gata și spălate din Transilvania decât să le prepare singuri.

In câmpii și în munți se găsesc din abundență păduri de pomi fructiferi, tot astfel și arbori din cari se pot face lemne pentru construcție.

Se găsesc de asemenea păduri de stejar, al căror lemn fiind de calitate superioară, se întrebuințează pentru construcția corăbiilor și pentru pavarea străzilor capitalelor București și Iași, pentru a evità noroiul. Acest pavaj trebuește reparat la fiecare cinci sau șase ani.

Se mai găsesc plopi, nuci mari și duzi albi, cari în ultimii ani au fost sporiți pentru creșterea viermilor de mătase, cu toate că poporul erà indiferent pentru sericicultură.

Regiunile muntoase sunt pline de afine. In timp ce călătorești, vezi pe ici pe colo frumoase păduri de mere și pere necultivate, ca într'o grădină.

După cum povestesc locuitorii, pădurile s'au împuținat în raport cu anii precedenți. Se tăiau arbori în cantitate mare și se trimeteau în fiecare an la Constantinopol ca lemne, scânduri și ca bârne.

www.digibuc.ro

După pacea din 1774 s'a ordonat ca acele două Principate să trimeată în fiecare an scânduri pentru construcţia podului din Isaccea şi pentru corăbii. Tot astfel, în timp de războiu ei trimit scânduri pentru facerea de poduri peste Dunăre.

Când Ozù erà sub stăpânirea otomană, Moldova furnisà acesteia lemne pentru trebuinţele sale.

Pădurile ţării erau înainte vreme nişte întărituri naturale pentru localnici contra duşmanului.

Marele număr de păduri a fost un obstacol invaziunilor turceşti, cauzându-li mari pierderi la primul atac. In Moldova şi în multe locuri din Banatul Craiovei se găseşte arborele numit *tisa*, nu aşà de mare, însă tare, de coloare roşie, bun ca şi lemnele americane pentru facerea de mese şi de tot felul de mobile. Indigenii fac din acesta sacale şi vase de apă pentru călătorii, în care lichidul este mai bine conservat decât în garafe de sticlă sau de pământ.

* * *

Animalele ţării sunt produse mai rentabile decât cerealele, cele mici fiind ale Valahiei, iar cele mari ale Moldovei. Păşunile verzi şi prospere ale Valahiei hrăniau numeroase turme de oi şi capre, a căror cifră se ridicà la patru milioane în 1786.

Există trei feluri de oi: *Ţigaie*, a cării carne este fragedă, iar lâna fină, însă scurtă. *Bârsană*, a cării lână este lungă şi deasă. *Stogoşă*, care este o rassă provenită din primele două, are o lână potrivită şi o carne excelentă. Acestea rămân şi vara şi iarna în aier liber. La Sf. Gheorghe, le duc în munţi, iar în mijlocul verii le ridică până în vârful munţilor, unde se găsesc păşuni ierboase şi apă rece. In Noemvrie le coboară în câmpie la marginea Dunării, unde este o climă temperată şi găsesc aci iarbă sub zăpadă. Când li lipseşte iarba verde, le hrănesc cu fân, care se găseşte depozitat de asemenea în clăi. Când ninge, oile sunt transportate în apropierea acestor clăi, pentru a fi apărate de frig şi de ninsoare.

Oaia bârsană trebuie neapărat transportată vara în munţi, pentru că nu poate suportà căldura câmpiei. Oaia ţigaie poate să stea în câmpie, dacă în împrejurimi se găsesc păduri şi apă de băut. Oaia stogoşă poate suportà căldura şi orice; cu toate acestea iau precauţiuni şi le împiedecă să nu pască ierburi care cresc în mlaştini şi care li plac foarte mult, însă sunt vătămătoare.

www.digibuc.ro

Afară de carne, și laptele și pielea sunt foarte producătoare de venituri. Din laptele oilor cari pasc în munți se fac trei feluri de brânză: unul care se numește *albă*, care nu se conservă, și din care se prepară untul; al doilea se numește *cașcaval* și al treilea *brânză de munte*, foarte bună, care se exportă în mare cantitate în Transilvania. Afară de pielea ordinară de oaie, se mai găsește acì și piele de berbeci, cari sunt tăiați vara și din pielea cărora se fac blănuri și căciuli. Se vinde cu 40—50 piaștri calitatea neagră și bună, iar cea gris până la 200 de piaștri și chiar mai mult. Calculând o turmă de o mie de oi bine crescute, se obține un beneficiu de trei pungi de galbeni anual și chiar mai mult.

In Moldova numărul oilor este foarte mic și lâna lor este de calitate inferioară. A fost imposibil să se introducă acì rassa țigaie. Se schimbă nu numai mieii, ci și oile, care sunt transportate din Valahia în Moldova: dau în anul al doilea o lână lungă și deasă, iar în, al treilea an, ele devin ca niște oi ordinare din Moldova.

In Moldova vitele sunt mai mari și mai grase. Inălțimea corpului lor seamănă cu cele din Ungaria, însă picioarele lor sunt scurte. Țiganii din Moldova cari fac linguri și vase de lemn și cari se numesc *lingurari* obișnuesc creșterea celor mai bune rasse de bovine și le vând cu 60 de piaștri comercianților armeni din Galiția în Polonia. Acești comercianți au luat cu chirie terenuri speciale în Moldova, pentru îngrășarea vitelor și cailor lor, pentru a le vinde mai târziu în diferite țări din Europa, în special în Silesia. Bivolițele dau lapte abundent și foarte bun; ele se mai întrebuințează în Muntenia pentru tracțiune.

Bivolul se îmbolnăvește foarte repede de frig sau de căldură; din cauza aceasta iarna se încălzește staulul foarte tare, iar vara îi place să între în mlaștini. Se găsește nu numai bivolul negru, dar și cel alb.

Caii din Moldova au o reputație meritată ca obiect de negoț. Fiecare boier posedă 100—200 de cai, pe cari îi crește și îi înmulțește, însă cei mai buni îi posedă Armenii. Sunt de coloare roșcată sau neagră-roșcată, de statură înaltă, frumoși, renumiți prin copitele lor frumoase, sprinteni și ascultători, buni și pentru călărie și pentru tracțiune.

Prusienii și Austriacii îi cumpără pentru cavaleria lor.

Tot timpul caii se lasă în aier liber; vara se hrănesc pe pășuni, iar iarna cu fân. Când ninge, lupii atacă adesea trupele de cai, însă armăsarul care este, în același timp, și păzitorul și conducătorul lor, presimte

www.digibuc.ro

primejdia şi li dă alarma prin nechezat, după care se adună numaidecât, având în mijlocul lor măgarii şi în jurul lor mânjii, cu capul întors spre interior. Lângă ei se mai adună iepele, şi, astfel, când lupii vor să-i atace, ei se apără lovind cu copitele.

De multe ori se schimbă rassa cu ajutorul cailor aduşi din Asia. Insă caii născuţi din aceştia, cu toate că sunt mai frumoşi de cât cei din ţară, în anul al şaselea capătă o slăbire a pieptului şi o contractare a picioarelor, ceeace face să nu poată rezistà asprimii climatului. Se silesc deci a aveà măgăruş, născut din calul adus din Asia şi din iapa ţării, pe care îngrijindu-l foarte bine, îmmulţesc rassa care poate rezistà climatului şi poate rămânea intactă.

Calul, ca şi boul, din Moldova este superior celui din Valahia, în special în partea de Nord şi în împrejurimile Prutului. In regiunile sterpe şi înalte ale Moldovei, creşte un fel de iarbă fină, a cării înălţime atinge până la 2—3 picioare, bună pentru hrana animalelor mari. In Valahia iarba este scurtă şi creşte în locurile umede: nu este aşà de hrănitoare. In mijlocul ei cresc diferite legume; acestea sunt bune pentru animalele mici. Pentru aceasta, animalele mari sunt mai bune în Moldova, iar cele mici în Valahia. Caii din Valahia sunt în genere mici, însă vioi şi rezistenţi la muncă, din cari cei mai buni se găsesc în Transilvania.

Cu toate silinţile depuse, nu s'a putut reproduce acì rassa cailor mari din Moldova. Caii din Moldova şi din Valahia devin mai buni şi mai rezistenţi deplasându-i în Asia, ceeace denotă calitatea nutreţului şi a furajelor ţării. Afară de caii de calitate superioară din cele două principate, se mai găsesc şi cai ordinari, fie pentru tracţiune, fie pentru vânzare.

Catârul şi măgarul sunt rari în această ţară, însă porci graşi sunt foarte mulţi, în special în Valahia, de unde se trimit în Transilvania şi în Ungaria.

Pădurile sunt pline cu ghindă, care este hrana lor. In anul când lipseşte aceasta, li se dă porumb. Porcii cresc în trei ani şi devin formidabili, de şi carnea lor proaspătă nu este fragedă, cum este a celor din ţările temperate, însă şunca lor este aleasă (delicioasă) şi se poate bine conservà. In păduri se găsesc şi de cei sălbateci, cari se aseamănă foarte mult cu cei mistreţi. In munţi se găsesc adesea cerbi, capre şi mistreţi. Căprioare şi vulpi în câmpii. Sunt de asemeni foarte mulţi iepuri, cari sunt vânaţi iarna de către ţărani cu ajutorul cânilor

www.digibuc.ro

de vânătoare. In Valahia se vânează 300.000 și în Moldova 200.000 de iepuri.

Intre păsări cele mai numeroase sunt găinile sălbatece, potârnichile, porumbeii sălbateci, prepelițele, bufnițele, care își fac cuiburile pe clopotnițele bisericilor și pe turnurile caselor înalte, fac ravagii prin recolte și supără împrejurimile cu cântecul lor. Pentru a le alungà se atârnă pe aici, pe colo, cadavrele lor. Barza își face cuibul pe case; iarna călătorește, iar primăvara se întoarce împreună cu rândunelele: fiind socotită ca vestitoare bună, nu se feresc de ea. Privighetoarele trăesc în păduri, în special ale Valahiei, și sunt apreciate pentru glàsul lor cel dulce. Albina este foarte avantagioasă pentru populația țării, pentru că este fecundă și productivă. Intr'un an se înmulțesc de 10—15 ori, și, când este anotimpul frumos, chiar de 30 de ori. Mierea și ceara din stup se ia la începutul verii și toamna. Pe lacuri și pe Dunăre se găsesc numeroase păsări de apă, cum sunt: gâște sălbatece, rațe galbene și albastre și toate celelalte păsări ale Europei. Mai are și păsări răufăcătoare, cum sunt vulturii, șoimii, etc.

Dintre animalele sălbatece se găsesc: vulpea, lupul și ursul.

Cu toate că locuitorii sunt fricoși, totuși nu li este frică să lupte cu acesta din urmă, iar Țiganii știu arta de a-i domestici și în puțin timp îi învață să joace. In câmpiile Valahiei, în special la marginea Dunării, există un fel de lupi mai mici ca acei dela munte, cari se adăpostesc în trestiile lacurilor și sunt foarte lacomi. Câte-odată au loc ploi de lăcuste, provenite din coloanele de apă din Europa, a căror invaziune periodică este fatală recoltelor. Toamna ele împrăștie semințele lor și se duc în pădure și primăvara: când se topește zăpada, ele reapar, pentru ca să-și procure hrana. Din ordinul Domnului, ele se adună de către țărani, când sunt nou născute, în gropi, și se ard, dar nu pot să le stârpească cu desăvârșire. Ele sunt numeroase în regiunea Dunării și trec dela un capăt al fluviului la altul cu un curent foarte puternic. S'a întâmplat că, în timpul trecerii lor, vântul și-a schimbat direcția în alt sens și s'au înnecat în Dunăre, și s'au găsit mormane mari de cadavre de lăcuste pe țărmul Mării Negre.

In Dunăre se găsesc diferite feluri de pești, dintre cari cei mai însemnați sunt: cega, morunul, ale căror icre sunt una din mărfurile puse în comerț, crapul și încă un fel de pește, care apare în Iunie în partea superioară a Dunării până la Vidin, care se sărează și se conservă. Mai sunt și alți numeroși pești, cari sunt pescuiți în special de către Turcii

www.digibuc.ro

din Bulgaria, cu mare uşurinţă, pentrucă ţărmul Dunării este foarte jos în partea Valahiei, care primăvara este inundat de apa ei. Atunci când inundaţia începe, se deschid canale, la a căror gură se pune papură, unde peştii adunându-se, nu pot ieşì afară. In Dunăre se pescuesc de asemenea broaşte ţestoase, pe care adunându-le în gropi, le hrănesc cu carne până în Septemvrie, după aceea se exportă în Austria fără să le mai hrănească, putând să rămână nehrănite toată iarna. In Moldova şi în Valahia se găsesc multe lacuri artificiale, pline cu peşti. Aceste lacuri sunt formate, în general, pe terenurile joase ale proprietarilor. Se aduce apă din râurile şi izvoarele apropiate în locurile joase ale domeniilor lor şi se închid hermetic cu diguri în jurul lacurilor. In apropierea acestora se fac în genere mori pentru trebuinţile lor şi pentru trebuinţile satelor învecinate. In trei ani peştii se îmmulţesc foarte mult şi se pescuesc foarte uşor prin scurgerea apei din lac.

Cu toate că peştele este ieftin, totuşi aduce un venit de 3—5 pungi de galbeni de fiecare lac. Având acest câştig dela lacuri, proprietarii se desinteresează de exploatarea peştilor din Dunăre şi din afluenţii săi: fiecare boier posedă un lac artificial în moşia sa.

* * *

Ţara posedă numeroase feluri de mine, cari sunt foarte bogate. Singura care se exploatează actualmente şi care este răspândită în cele două principate, este sarea gemă de o calitate excelentă, strălucind ca şi cristalul şi tare. Pare că această mină este descoperită de mult timp: extracţia şi produsul ei se distribuie nu numai pentru trebuinţile ţărilor vecine. Minele Valahiei sunt situate la Telega (Prahova) şi la Slănic, în provincia Săcueni şi la Vâlcea, în Banatul Craiovei, unde există o mare mină.

Producţia tuturor acestor mine se ridicà în anul 1775 la 25.000.000 ocale. Valahia exportà sarea gemă la Constantinopol, în Bulgaria, Serbia şi asemenea în Bosnia, dar în mică cantitate. Sarea Moldovei este exportată în Polonia de Sud, din timpul când minele acesteì ţări treceseră sub dominaţia Impăratului. Salinele sunt foarte profunde, divizate în două scorburi, una în linie verticală şi alta în linie transversală. In prima cavitate foarte adâncă se scoboară o mare cuşcă de fier în care se face foc şi în cea de a doua se bagă lucrătorii pentru extragerea sării. Dintre lucrători, unii sunt necondamnaţi şi slujesc pe acolo din tată în fiu şi alţii sunt vinovaţii condamnaţi la acea muncă. Figurile

www.digibuc.ro

lor au imaginea morților și vieața lor este de scurtă durată. Ei doboară mari bucăți de sare în greutate de 1 cântar și le învelesc într'o piele de bou, lăsându-le să se rostogolească prin scorbura verticală. Ei construesc arcuri vaste așezate pe stâlpi (coloane) cu un meșteșug pe care l-au învățat într'un lung timp. Pentru ei cel mai greu lucru este atunci când, săpând, dau de un izvor de apă, care câte-odată îngreunează, iar câte-odată face imposibil săpatul, cauzând inundații, de unde omul nu poate scăpà.

In general, înainte de inundație se aude un sgomot. S'a constatat că din apa inundată rămâne sare după un timp îndelungat. In asemenea săruri s'au găsit instrumente vechi ale lucrătorilor. Țara posedă salpetru în foarte mare cantitate, răspândită pe toată suprafața pământului, peste tot în regiunea Soroca (Moldova), aproape de râul Turla, unde înainte erà foarte populată, după cum arată urmele grajdurilor. Principele este obligat să trimeată în fiecare an la Constantinopol 20.000 de ocale de salpetru, afară de acea cantitate pe care Evreii o transportau în mod clandestin în Polonia în schimbul țuicii preparate din grâu. Se găsesc de asemenea două feluri de smoală minerală (catran), negru și roșu. Când se sapă pământul la o adâncime de câteva picioare, în groapă se strânge acest lichid amestecat cu apă. Când amestecăm acest lichid, atunci smoala iese la suprafață, deci este extrasă fără nici-o cheltuială. Adesea se întâlnesc două artere de catran curat. Iar catranul roșu este un fel de păcură care se întrebuințează în medicamente. Localnicii îl întrebuințează la medicamente pentru dobitoace și unsul roților dela căruțe. Se arde noaptea în coridoarele palatelor boierilor. Izvorul smoalei minerale este un semn că acolo există mine de huilă.

Intr'adevăr, aceste zăcăminte se găsesc aproape de saline, și peste tot se găsesc bucăți mici de cărbune prin sare. In văi se găsesc bucăți de chihlimbar galben, care se presupune că este un fel de păcură condensată. Se extrage aur și fier din regiunea de Nord a Carpaților spre Transilvania. In regiunea de Sud aparținând celor două principate, se observă urme de diferite mine, cari nu sunt exploatate din cauze politice. Aceste mine au fost exploatate înainte pe timpul Romanilor. In prezent se extrage fier din regiunea de Nord a Moldovei, care este sub dominația Impăratului. Se povestește că la început existau mine de aramă și de fier, în Valahia, Banatul Craiovei, dar acum nu se mai văd urme. Râurile cari scoboară din munți aduc cu sine bucăți de aur amestecat cu argint, cari se culeg la țărm, atunci când râul se retrage,

www.digibuc.ro

după ce s'a revărsat. In timpul revărsării, râurile curg repede, rozând violent pământul, unde este situată mina. Ţiganii adună aceste bucăţi de aur şi pentru aceea ei plătesc un impozit Principelui.

Unica lipsă a acestei ţări este piatra, care aproape nu se găseşte de loc, nici pentru cruci de morminte şi nici pentru fortăreţe.

CAPITOLUL V

COMERŢUL, OBICEIURILE, LIMBA

Puţine ţări au în acelaşi timp şi bogăţii naturale şi poziţie favorabilă comerţului, cum este Valahia şi Moldova. Ţara aceasta este bogată în râuri, iar la marginea ei curge Dunărea, cu ajutorul căreia poate să-şi vândă mărfurile în Europa şi Asia. Intr'o parte se găseşte bogatul Constantinopol, iar în cealaltă parte oraşe populate şi orăşele înzestrate cu o mulţime de fabrici. Toate acestea sunt cauze pentru propăşirea şi mărirea comerţului. Dar pe de altă parte jafurile, lipsurile, frica sunt mari neajunsuri pentru negoţ, din care cauză negoţul de astăzi nu este nici jumătatea celuia ce ar puteà să fie. Guvernul otoman a ordonat ca toate animalele şi toate produsele să fie vândute în ţara sa, în special în Constantinopol, cu chiar preţul fixat de el. Astfel sunt caii, vitele, oile, mierea, ceara, grâul, untul, osânza şi brânza, aşa că rămân puţine produse pentru vânzarea lor în ţări străine, cu toate că acest ordin se execută numai în parte, pentrucă negustorii transportă şi în străinătate mărfurile cari aduc câştiguri mari.

Marfa de căpetenie care se vinde în hotarele Imperiului Otoman este oaia, a cării carne este mai fragedă decât a oilor din Rumelia şi din alte ţinuturi ale Anatoliei. In fiecare an, în primăvară, vin Greci din Constantinopol având firmanul Inaltei Porţi şi cumpără 500.000-600.000 de oi pentru Constantinopol cu preţul care-l vor ei. Jafului lor nu poate să i se împotrivească nici chiar beiul, temându-se să nu fie vorbit de rău la Constantinopol.

Din mahalaua Uncapan din Constantinopol vin negustori greci, turci, şi alţii, având autorizaţia Vizirului, şi aceştia, ca şi ceilalţi, cumpără brânză, unt, ceară, osânză şi pastramă: aceasta din urmă o prepară Valahii într'o insulă de pe Dunăre, vis-à-vis de Brăila. In fiecare an în cele două begate se fierbeau în vase aproape 80.000 de vite şi o mulţime de berbeci, până la topirea lor completă, osânza astfel preparată se

www.digibuc.ro

adunà în burdufuri de vacă, cari cântăriau un chintar fiecare, adică 44 ocale. Iar măduva se adunà separat în burdufuri și se vindeà în loc de unt. Turcii cari se găsiau dincolo de Dunăre cumpărau pentru trebuințele lor o mulțime de vite. Tot grâul Valahiei și Moldovei trebuià adunat la Galați și Brăila. Vara veniau Lazii cu corăbiile și cumpărau cât voiau, acum vin și corăbii europene pentru ca să cumpere.

Mărfurile trimise din Moldova în țări creștine sunt: cai, din cari 20.000 anual se trimit în Polonia, cu toate că este interzis aceasta de Inalta Poartă. Acest negoț se face de obiceiu în orașul Mohilov din Podolia, care este așezat pe râul Turla, unde este instalat un agent din partea Prusiei, care cumpără o mulțime de cai diferiți. Tot astfel cumpără și împăratul cai de rasă inferioară și cai de rasă nobilă, pentru soldații lui așà-numiți husari, cu 13—15 galbeni fiecare. Negustorii armeni din Galiția cumpără 5.000 de boi și 6.000 de vaci anual, ducându-i în Germania, în special în Breslau. Grecii cari locuesc în Iaski *(sic)* sau Viena, cumpără aproape 50.000 de ocale de ceară, iar Evreii din Brody aproape 200.000 de piei de iepure, cari se vindeau în ultimii ani cu 50 de piastri suta. Rușii duc vinul cel mai bun din țară, care se transportă în Rusia de către Grecii cari locuesc acolo. Mărfurile mai importante cari se duc din Valahia în Austria sunt următoarele: lână de calitate superioară, ceară, piei și porci grași.

In Transilvania se duce lână obișnuită, pești de Dunăre sărați și vin, care se mai duce și în Polonia și în Ucraina.

Toate aceste mărfuri pe care Moldova și Valahia le trimit în țări creștine și în Constantinopol nu sunt schimbate cu bani, ci cu țesăturile și mărfurile lor. Din Constantinopol se aduc fel de fel de museline, brocate și mărfuri din India, Alep și Chio, afară de podoabele lucrate în Constantinopol și de alte lucruri. Din Rusia se aduc diferite feluri de blănuri. Negustorii greci se duc în fiecare an la târgurile din Viena și Lipsca, de unde cumpără diferite calități de postav, piei tăbăcite, catifea, atlas și alte țesături de mătase și de stofe, basmale, șireturi, broderii vieneze și unelte de fier din Stiria, hârtie de Veneția, mirodenii și zahăr, cafea de America, plumb, cositor, etc., țesături de Nürnberg, Viena și din Anglia, diferite pietre prețioase, mărgăritare, ceasornice și diferite țesături din aur și din argint.

Importul din țări străine al atâtor mărfuri este cauza desfrâului notabililor și a beilor, cărora li este interzis în Constantinopol a se îmbrăcà așa cum vor ei, deci vin aici și, găsind libertate deplină, se îmbracă

www.digibuc.ro

după placul lor, cu un lux din cale afară, ceeace face să fie imitaţi de către boierii şi notabilii ţării.

Negustorii localnici fac comerţ între ei sub supravegherea Marelui Cămăraş: printre aceştia sunt şi Armeni şi Evrei, însă comerţul exterior este în mâna străinilor, între cari sunt Albanezii, Ionienii, Valahii din Transilvania, Evreii din Polonia şi Galiţia.

Printre negustorii din Galiţia este un mare grup de Armeni, cari au luat în arendă multe pământuri din Moldova, pentru păşunatul animalelor.

Acolo hrănind animalele cumpărate de ei, le duc spre vânzare în Polonia şi în Austria. Beii au dat în diferite timpuri acestor negustori armeni favoruri şi permisiuni, în special beiul Ion Nicolae. Insă, pentru că unii din localnici făceau neajunsuri acestora, beiul Alexandru al Moldovei li întărì la 5 Martie 1784, printr'un hrisov domnesc, toate permisiunile de până atunci şi adăugă şi altele noi. In acest hrisov interzice localnicilor să dea cu chirii mari pământuri negustorilor armeni şi să li facă neajunsuri sau să-i îndepărteze prin vicleşug, unindu-se pentru aceasta cu stăpânii pământurilor vecine, cu dreptul numit protomisis, adică dreptul de întâietate, să nu semene şi să nu culeagă pe pământurile acestora. Armenilor li dădù dreptul să cumpere fân pentru animale de acolo de unde se găseşte. Stabileşte reguli pentru plata dărilor asupra fiecării vite, cal şi porc. Interzice localnicilor să li confişte caii pentru întrebuinţarea lor de către menziluri, iar, în caz de judecată, li dă dreptul să protesteze contra abuzurilor ispravnicilor la curtea beiului; tot astfel stabileşte că, dacă ispravnicul îi găseşte vinovaţi, să nu-i poată pedepsì, ci să fie obligat să-i trimeată la curtea de judecată a beiului.

In oraşul Kronstadt (Braşov) din Transilvania există o societate compusă din comercianţi valahi, transilvăneni şi bulgari, cari fac diferite ţesături mici şi trimit anual 5.000 de încărcături de catâr. Aceştia au şi ei fel de fel de permise date de vechii bei, însă acum nu se prea iau în consideraţie aceste permise. Câţiva ani înainte, comercianţii vienezi, însufleţiţi de convenţia încheiată şi ratificată în 1784 la Passarowitz, au urmărit să facă un nou comerţ pe Dunăre între Moldova şi celelalte ţări ale Imperiului Otoman, însă n'au reuşit.

Pentru favorizarea comerţului, guvernul rusesc a pus condiţia, în convenţia dela Cainargi la 1774, să aibă dreptul de a pune consul unde doreşte el, şi, pentru că Impăratul mărginise acest drept în vechea con-

www.digibuc.ro

venție, amândouă Statele au decis a numì consuli în Valahia și Moldova. La început s'au lovit de multe obstacole, însă au reușit la 1782.

Impăratul a numit un reprezentant general în cele două begate, pentru protejarea comercianților săi, precum și ca supraveghetor pentru tot ce s'ar puteà ivì între Statele vecine. Acesta are la dispoziție funcționari și militari. In acest scop s'a primit la 24 Fevruarie 1784 un decret dela Inalta Poartă, compus din opt capitole.

In Valahia erau orașe cu comerț înfloritor, dintre care principalul erà Oraș (de Floci), situat la gurile Ialomiței, actualmente distrus.

Orașul în care se strâng acum mărfurile din Valahia este Giurgiul, iar mărfurile Moldovei se adună în Galați, unde vin și mărfuri din Valahia, destinate exportului pe Marea Neagră. Iar în Brăila se adună mărfurile din ambele begate, de unde se trimit în toate părțile, fie pe uscat, fie pe mare.

Negustori străini, cum sunt Albanezii, Ionienii, întrebuințează la cumpărare o așa măsură și un așa cântar, că li aduce un câștig de 10%, iar la vânzare caută să-și schimbe cântarul.

* * *

Vieața vechilor locuitori ai Daciei erà, după cum povestește Tacit, o vieață răsboinică și vitează. In vremea împăraților creștini se ocupau cu păstoria și adesea prădau celelalte provincii ale împăratului. Și acum se mai găsesc tâlhari țigani, cari obișnuesc aceleași lucruri. Sunt niște oameni nemiloși și sălbatici, cărora nu le e frică de chinuri și de moarte, cari pradă și jăfuesc pe călători și chiar sate întregi, fie singuri, fie în grup. Și aceasta nu numai în hotarele țării, ci și în Transilvania și în Banatul Timișoarei.

Poporul de rând este inapt spre artă și cu caracter slab, prin urmare meseriașii sunt în genere străini.

Limba lor este italiană amestecată cu slavonește. La început slujba religioasă se făceà în limba slavonă, care erà necunoscută de popor și chiar de preoți.

Constantin Mavrocordat a pus să se traducă în limba valahă, însă, limba fiind săracă, traducerea este caraghioasă și neplăcută pentru generația actuală. Doi frați de viță nobilă numiți Greceanu au tradus Evanghelia în limba valahă, care a început să fie tipărită la 1688 în timpul lui Șerban Cantacuzino și s'a terminat în timpul lui Brâncoveanu, iar acum se găsește foarte rar. Cel dintâiu care a înființat o tipografie în

www.digibuc.ro

București a fost un Mitropolit grec. Această tipografie tipărià în limba greacă, valahă și ilirică, iar Mitropolitul georgian Antim (care a fost împușcat în timpul lui Nicolae Mavrocordat) a adăugat și cifrele arabe, deci se puteau tipărì și cărțile bisericești.

Până astăzi acolo se tipăriau deciziile beiului și ale curții de judecată, cărți de liturghie, din care erau obligați să cumpere toți preoții, cu toate că costau scump. In multe biserici, unde preoții sunt greci, liturghia este pe grecește.

In București și în Iași este câte un seminar pentru cler și școli obișnuite cu profesori greci, cari predau gramatica și logica lui Aristotele. In școli mai sunt și profesori de latină și franceză.

Aceste două principate au dat Grecilor din Constantinopol un avânt spre cultură, în special în studiul limbilor, pentru că aceștia tindeau să ajungă tălmaci ai Statului, și mai pe urmă la funcțiile principatului, cu toate că puțini își ajung ținta, însă sunt mulți aceia cari se interesează de ocuparea acestor funcții.

CAPITOLUL VI

DATE ISTORICE

Ca și istoria tuturor popoarelor de sub suzeranitatea Statului otoman, cum sunt Bulgarii, Bosniecii, Sârbii și Albanezii, cu toate că nu este atât de îndepărtată, și istoria țărilor Ulahia și Bugdania este încă în întuneric, mai ales la începuturile lor și supunerea acestor țări Otomanilor.

La Grecii din palatul domnesc ca și la boierii țării se găsesc istorii manuscrise, însă în toate acestea lipsește claritatea și lămuririle precise, ba de multe ori se contrazic.

La început țara aceasta se numià *Dacia*, cum am spus mai sus, aveà regi și formà un popor aparte, pe care Grecii, după Pliniu, îi numiau Keti sau Cheti, iar romanii Daci, cu toate că Strabon deosebește unul de altul aceste două popoare.

Alexandru-cel-Mare a ocupat orașul lor și l-a ars, iar Lisimah, urmașul lui, a vrut să-i supună, însă a fost prins, iar pe urmă liberat. Puțin înainte de atacurile romane aveau un rege numit Boerebista, un om îngrozitor chiar pentru Romani, dar, când l-au omorît pe el, între Daci s'au ivit

www.digibuc.ro

neînțelegeri; din care cauză Impăratul Augustus i-a supus ușor și a pus din partea lui asupra lor un comandant cu numele Flaccus. In timpul domniei Împăratului roman Domițian, regele Dacilor Decebal a făcut răsboiu și s'a împăcat, luând în fiecare an tribut dela Romani. Traian pornì răsboiu în contra lui Decebal și, pentru a face să între armata sa în țara lui, a construit un pod de piatră pe Danubiu, ceeace a fost cel mai măreț act al lui. A făcut două războaie și în fine a reușit să învingă; a ucis pe Decebal și Dacia s'a făcut o provincie romană, numindu-se provincia lui Traian, iar Traian a luat titlul de Dacic. Adrian, urmașul lui, văzând că barbarii, trecând podul, pradă malul celălalt al Dunării, a pus să se dărâme arcurile podului.

Romanii din timp în timp trimeteau în Dacia coloniști din Roma și după unii toți răufăcătorii orașului Roma au fost aduși în Dacia; și tot așà și locuitorii daci au fost aduși în Sudul Dunării ca să trăiască acolo. Aelius Carus, în timpul lui Augustus, și după unii Licinius Crassus, a pus să treacă Dunărea 50.000 locuitori daci; iar Aelius Pravdius *(sic)* a pus să treacă peste 100.000 de Daci, cu familii, amestecându-i cu Misi, cu Traci, cu Sârbi *(sic)* și Liburni, așa că s'a creat o limbă din amestecul mai multor limbi.

Mai târziu acești Daci sau Ulahi, mergând mai spre Nord, spre granițele Podoliei și Rusiei, au început să se ocupe cu agricultura și păstoritul.

In secolul al II-lea poporul slav din Asia a început să năvălească spre Europa și ținuturile principale ocupate de ei par a fi Ulahia, Bugdania și Basarabia.

Unindu-se cu ei și mai ales cu Bulgarii, locuitorii din Ulahia și Bugdania au exercitat presiune mai multe secole până au ajuns la Filipopol și Constantinopol, cum ni spun istoricii și cronicarii bizantini.

După Slavi au început să năvălească asupra Europei Tatarii, cari, cu șeful lor vestit Ginghiz, au năvălit de două ori asupra Maghiarilor și asupra Ulahiei și Bugdaniei, în 1233 și 1236.

In acel timp aceste două țări, Ulahia și Bugdania, aveau câte un Domn. Aceștia de frica Tatarilor au fugit în țara Maghiarilor împreună cu supușii lor, luând animalele și tot ce aveau împreună, cu toate că până atunci erau dușmani cu ei și de-acì trimeteau în Ulahia și Bugdania judecători pentru a guvernà poporul rămas.

Când a încetat năvălirea Tatarilor, și când s'au urcat pe tronul Maghiarilor Bela și Ludovic (acesta în 1342), beii din Ulahia și Bugdania

www.digibuc.ro

au readus din Transilvania supuşii lor fugiţi. Aceşti bei s'au numit Voevoda, după limba slavonă, şi s'au supus Maghiarilor. Voevodul Rad sau Radulu (latineşte Rudolfus) numit cel Negru a fost primul care a ocupat ţinutul dintre râurile Olt şi Siret, care se numeşte Ulahia, un alt Voevod a stăpânit şi el un mic ţinut, dar mai târziu s'a alipit la celălalt ţinut. Iar Banatul Craiovei a fost supus regilor maghiari, cari mai târziu au dat acest ţinut ca moşie cavalerilor din Ierusalim sau Malta, cari se numiau (prin şeful lor) Ban sau vice-rege, şi cari aveau misiunea de a apără pe credincioşii cari veniau din Germania în Ţara Sfântă.

Până acum se mai găsesc în părţile acelea pietre, pe care sunt săpate diferite semne de cruci de ordine de Malta.

Radu şi urmaşii lui au ridicat şi au refăcut multe oraşe, unde au locuit Voevozii sau Beii: aşà erau Campolungo sau Câmpulung, Curtea-de-Argeş, Târgovişte, Bucureşti.

Pare că acest Radulu erà un descendent ai domnitorilor slavi, cari stăpâniau Serbia. După el s'a urcat pe tron fără neînţelegeri Dan Basarabus, şi pe urmă urmaşii acestuia. După numele lor, se cunoaşte că erau Slavi şi întrebuinţau limba slavă în ordinele şi scrisorile domneşti, în biserică şi în inscripţii. Pe uşa bisericii dela Curtea-de-Argeş se vede şi astăzi (clădită de Neagoe Basarab în 1518) două inscripţii în limba slavă şi valahă. Pare că boierii ţării, nobilii ţării ţineau de Slavi, iar pământenii ulahi, de neam roman, cari erau massa poporului şi totodată pătura de jos, se supuneau celorlalţi. Portul lor erà pe atunci după modelul Maghiarilor, cum se vede după portretele care se găsesc, în amintirea victoriilor răsboinice, în bisericile ridicate de ei.

Un alt Voevod, numit Bogdan, se găsià în ţinutul Maramureş din Transilvania, şi, luând cu sine pe supuşii săi, a venit să locuiască în Cumania, care mai târziu s'a numit Bugdania (Moldova). Bogdan a ridicat oraşe, ca: Soroca, Roman şi Iaşi. La început amândoi aceşti Voevozi s'au supus Maghiarilor ca tributari; dar, când s'au simţit acum întăriţi, s'au înţeles cu celelalte popoare duşmane Maghiarilor şi s'au scuturat de supuşenia lor.

In timpurile acestea Polonia, care erà vecină cu Bugdania, se amestecà în treburile lăuntrice ale acesteia în contra Maghiarilor. Pe de altă parte Statul otoman înaintà tot mereu şi se apropià de Ulahia şi Bugdania.

Mircea, numit cel Bătrân, a fost beiu în 1383, s'a făcut tributar Sultanului Ildârâm Baiazid. Insă în timpul Sultanului Murad II, sau, cum spun unii, în timpul Sultanului Fatih Mehmed, beiul Dragulus

www.digibuc.ro

(turcește: Taracula) s'a ridicat în contra lui și, trecând Dunărea, când erà înghețată, amenință hotarele otomane, iar, când Sultanul venì să-l pedepsească, își luă oamenii lui, animalele și ce erà acolo și se retrase în păduri mari înconjurate de lacuri și de acolo din când în când ieșià noaptea, și câte-odată și ziua, și năvălià asupra armatei turcești și măcelărià mulți soldați turci.

Iar, când Sultanul, neputând face nimica, se întoarse înapoi, principii și boierii lui Dragulus, cari erau contra sistemului de prădare, omorîră pe Domn, și în locu-i au pus pe un alt beiu, care s'a împăcat cu Turcii, plătindu-li 12.000 de galbeni anual.

Ulahii au omorît și pe Domnul nou, și în locul acestuia au pus pe un altul; și încontinuu erau în certuri pentru Domnie, atât ei între ei, cât și cu Turcii. Atunci Turcii au trimis pe unul care se refugiase în Constantinopole, ca beiu, ordonând ca de acì încolo nimeni să nu poată ajunge la funcția de beiu, fără să fie ales de Sultan, și ca acel beiu să fie obligat să se prezinte la Inalta Poartă, când va fi chemat.

Când Domnul Basarab a murit, Turcii au ales Domn pe fiul lui Basarab de șapte ani, care trebuià să domnească sub sfaturile unor sfetnici turci. Sultanul l-a trimes pe copilul Domn împreună cu sfetnicii turci în Ulahia; însă Ulahii n'au primit nici pe copil nici pe sfetnici, ci au ales, pentru ei, un alt Domn nou și au trimes câțiva boieri la Poartă pentru a recunoaște pe Domnul ales de ei, plângându-se că copilul nu este în stare a conduce țara, și că până atunci nu erà nici un astfel de obiceiu. Sultanul s'a mâniat, a tăiat capul trimișilor, și, tăind urechile servitorilor acestora, i-a trimes înapoi; în acelaș timp a trimes ordin Pașilor din Nicopole, Vidin și Śilistra ca să treacă în Ulahia și s'o prădeze. Atunci Ulahii au chemat în ajutor pe principele de Transilvania, contele Sepusius (Zapolya); contele li-a venit într'ajutor și a făcut războiu cu Turcii și s'au împăcat punind următoarele condițiuni de pace:

1. Sultanul va alege ca Domn pe unul din Ulahii cari se găsesc lângă el.

2. Ulahii vor trebuì să plătească tribut anual.

3. Turcii nu se vor amestecà în alte treburi lăuntrice.

Acest tratat nu s'a respectat însă, căci Ulahii, mai ales boierii lor, au gonit pe chiar primul beiu, și au pus pe altul în locul lui. Beiul Ulahilor, Mihail, unindu-se cu beiul din Bugdania și Transilvania, iar, punând ca șef al luptei pe Impăratul Rudolfs (mort în 1612), s'au

www.digibuc.ro

ridicat împotriva Turcilor şi au dus războaie cumplite, în timpul Sultanului Mehmed III. Tot aşà beiul Matei, unindu-se cu Bulgarii şi Sârbii, a dus răsboaie, până a fost învins. In cursul acestor războaie şi răscoale, Turcii cu Tatarii năvăliau în ţările acestea, omorînd oameni şi pustiind ţinuturi.

Pe Sultanii cari încontinuu s'au răsboit cu ţările Ulahia şi Bugdania, îi pomenim mai jos unul câte unul pentru a se lămurì contrazicerile dintre istoricii creştini:

1. *Ildârâm Sultan Baiazid*, în anul din hegiret 792 (după Crist 1390), a trimis pe beiul Firuz în Ulahia, pentru că aceasta nu mai voià să plătească tribut. Firuz s'a întors cu multe bogăţii, făcând din Ulahia din nou tributară.

2. *Celebì Sultan Mehmed*, în anul hegiret 819 (după Crist 1416), a trimis armată pentru a supune pe Ulahi, pentru că nu mai voiau să plătească; însă Sultanul a reuşit să-i facă din nou să plătească şi boierii au trimis pe fiii lor la Poartă ca zălog.

3. *Sultanul Murad II* a supus şi el Ulahia, pentru că beiul Dracula trecea Dunărea şi prădà ţinutul Rumeliei. Când în 848 (=1444) diferite State creştine au făcut războiu cu Sultanul Murat II şi au învins pe Turci, lângă Varna, şi Ulahii şi Bugdanii erau cu ei.

Tot aşa se uniseră şi Ulahii în timpul vestitului războiu de două zile dela Cosova în 852 (= 1448). Sultanul Murat a pus ca Domn pe fiul lui Dracula.

4. *Fatih Sultan Mehmed II* în hegiret 866 (=1461) a năvălit în Ulahia. In calea lui a ieşit fiul luì Dracula, care atacà noaptea; însă în urmă tot a fost învins şi a fugit la Maghiari. Iar Sultanul a pus ca Domn pe fratele lui, supunând şi prădând toată Ulahia. In 879 (1478) a trimis pe Hadim Suleiman-Paşa în Bugdania, care însă a fost bătut; atunci Sultanul a venit el personal cu armata sa, a învins pe Domn şi a pus pe altul în locu-i.

5. *Velì Sultan Baiazid II*, în anul hegiret 890 (1485), a trimis 40.000 soldaţi pentru a prădà Bugdania.

6. *Sultanul Ahmed I.* In 1020 (1611) a supus Ulahia şi Bugdania cu mâna lui Iumer Chetangì-Paşa, căci după Mihai încoace se răsculau încontinuu. In Bugdania a făcut o mare răscoală Tomas sau Tomşa, un militar, care, cu ajutorul Turcilor şi Tătarilor, a dat jos din Domnie pe Constantin, şi a ocupat locul lui. Dar nici n'a rămas mult, căci Turcii l-au scos din Domnie în 1618.

www.digibuc.ro

Astfel, neînțelegerile lăuntrice și mai ales dorința de a ajunge la Domnie au cauzat certuri și răscoale continue și dese schimbări de Domni. In timp de două secole numai, în Ulahia, au ocupat locul de bei 40 de Domni, și tot atâți în Bugdania. Dintre beii Bugdaniei au fost și doi oameni dintre cari unul se numește Gașpar; soția acestuia a zidit biserica Sf-ta Maria din Iași. Al doilea se numește Aron sau Aharon; acesta a zidit o mănăstire grecească în depărtare de o oară și jumătate de capitală, care după numele lui se numește Aron-Vodă.

In 1688 Ulahii au trecut sub suzeranitatea Impăratului. Insă după tratatul din Carlowitz (1699) au trecut sub suzeranitatea Statului otoman. Mai târziu, când în 1714, din ordinul Inaltei Porți, a fost decapitat la Constantinopol vestitul Domn ulah Constantin Basarab Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi, Poarta a luat dreptul boierilor de a alege Domni, drept pe care-l dăduse în 1622. Aceleași drepturi le-a luat și Bugdaniei, când beiul Cantemir s'a răsculat și în 1711 a fugit la Ruși. Poarta a trimis după Brâncoveanu în Ulahia pe Mirahor (Imarohor), care a adunat pe toți boierii Ulahiei și a pus Domn peste ei, nu pe care-l voiau boierii, ci pe cine-l alesese Poarta, adică pe Ștefan Cantacuzino, care erà născut în Ulahia și aveà gradul de Spătar; iar în Bugdania puțin înainte a fost impus de Poartă un Domn. Când în 1716 Ștefan a fost omorît împreună cu tatăl său la Constantinopol, Poarta a ales ca Domn pe Nicolae Mavrocordat, care înainte erà beiu al Bugdaniei, un fiu al vestitului Alexandru Mavrocordat, care erà reprezentantul Turciei la conferința din Carlowitz.

Acest Nicolae Mavrocordat, care erà primul beiu grec, a făcut tot ce i-a fost cu putință pentru a supune cât mai mult pe locuitori, făcând din ei robi. El a luat boierilor toate drepturile ce mai aveau, adesea luând și vieața lor și averea lor, cum făcuse mai ales în Bugdania, pe când erà Domn acolo.

In 1713, după tratatul dela Passarowitz, partea de Apus a Ulahiei până la râul Olt a fost dată Impăratului, iar în 1739, după tratatul dela Belgrad, a trecut iar Statului otoman.

După Domnia lui Nicolae a fost beiu fiul lui, Constantin Mavrocordat, care s'a făcut beiu de multe ori; el a schimbat cu totul vieața lăuntrică a țării, punând biruri foarte grele.

Atunci Grecii, locuitorii din Fanar au început să alerge după Domnia țărilor Ulahia și Bugdania, venind unul după altul, pentru a pune biruri cât mai mari și mai multe; Domnia țărilor Ulahia și Bugdania

www.digibuc.ro

devenise obiectul unui foarte bănos comerț pentru Grecii aceștia. Grecii mai întâiu au ocupat locul de divan-tergimani (traducători la Poartă). Această funcție a luat-o cel dintâiu Grecul Panaiot, care înainte erà traducător în italienește al lui Fazâl Ahmed-Pașa.

Tot așà a căpătat funcția Grecul Alexandru Mavrocordat, care înainte erà medic, știutor a mai multor limbi. Această funcție a devenit pentru Greci un mijloc pentru a devenì Domni, căci pentru a fi beiu trebuià să fii sau fiu de beiu sau traducător la Poartă.

Astfel Grecii încetul cu încetul au ocupat în întregime Ulahia și Bugdania, iar rolul boierilor, mai ales în Ulahia, a ajuns la nimica. Beii, de frica unei răscoale din partea boierilor, au cerut Porții a li se interzice corespondența cu străinătatea, și chiar a nu părăsì capitalele spre a merge la moșiile lor, pentru ca să nu poată fugì în Constantinopol. A mai fost interzisă intrarea jurnalelor străine în țară. Și, când, în 1782, Rușii au pus câte un reprezentant al lor la București și Iași și au înființat serviciul poștal între Constantinopol și Petersburg, ambii bei au făcut tot posibilul pentru ca nu cumva vre un locuitor să dea cevà scris poștei, care trecea de două ori pe lună prin țară. Beii au dat mai multe libertăți țăranilor, cari erau slugile boierilor, și clericilor pentru a-i câștigà de partea lor. Insă boierii din Bugdania, fiind mai îndrăzneți și mai uniți între ei, nu s'au supus cu totul, și puteau merge pe moșia lor.

In timpul Sultanului Mustafà III și Sultanului Hamid, în timpul războaielor, Rușii au ocupat Ulahia și Bugdania. Insă la conferința din 1774 din Cainargic și la 1784 toată țara a trecut în mâna Turcilor. Dar din ordinul Sultanului Hamid a fost reglementată schimbarea beilor și dările.

CAPITOLUL VII

GUVERNAREA

Peste Moldova și Valahia supraveghià câte un beiu pus de Imperiul otoman și având gradul de Pașă cu două sau trei tughuri. Lor li se dădeau aproape aceleași onoruri ca și Hanilor tătărești. Beiul are și funcția de ambasador al Inaltei Porți pe lângă Statele creștine. Prin aceștia Inalta Poartă este reprezentată mai ales în Statele vecine și prin ajutorul lor Imperiul primește diferite știri despre acele țări unde ea n'are

www.digibuc.ro

ambasador. Deci beiul se interesà mai de aproape de situaţia Statelor europene, cetind ziare, trimiţând ici-colo câte un observator, ale cărui ştiri erau transmise la Constantinopole. Cu acest scop aveau la început în Varşovia un agent, care apoi a fost înlocuit cu câte o persoană în Varşovia şi Viena, care li trimeteà scrisori şi veşti. Din punct de vedere intern, beiul se deosebià de Paşă prin funcţionarii săi şi prin fel de fel de legi şi ceremonii cari sunt moştenite dela foştii principi ai Moldovei şi Valahiei. Beiul îşi dădeà aiere regeşti. Dacă unul erà ales beiu (ceeace se făceà cu bani mulţi şi mijlocitori), petreceà câteva zile în sărbători, şi apoi împreună cu câţiva oameni de ai săi se prezentà Sultanului, chiar în acea sală şi pe acel tron unde se primiau ambasadorii. Beiul îşi puneà pe cap o pălărie numită *cucă*, făcută din pâslă şi brodată de jur împrejur cu catifea, fiind împodobită cu pene de struţ. Apoi beiul erà îmbrăcat cu o haină de piele numită *cabaniţă*, care nu se asamănă de loc cu haina Hanilor şi pe care chiar Sultanul o îmbrăcà în Constantinopole, când se duceà în moschee.

Sultanul dădeà beiului în dar un cal din grajdurile sale, împodobit, care purtà pe el o sabie şi o măciucă. Astfel beiul se întorceà având în faţa lui tughurile şi în spate pe muzicanţii numiţi *mehter*. Cu aceeaşi pompă pleacă din Constantinopol, însoţit de *cabugi-başi* şi de alţi înalţi demnitari până în Moldova şi Valahia, unde ei sunt îmbogăţiţi cu daruri. Când ajung la graniţă, notabilii ţării li iese înainte şi-i conduc la o mănăstire care se află la o depărtare de un ceas de oraş. In câteva zile se organizează serbarea. Beiul intră în oraş având în faţa sa soldaţii şi boierii ţării, lângă el pe cabugi-başi şi patru *peiki* (= peici), urmat de oamenii palatului şi muzicanţii numiţi mehter. Apoi vine după ei, în trăsură, Doamna (soţia beiului), împreună cu ai săi. Beiul merge direct în capela palatului, unde acum se adunase clerul, care îl unge de beiu. Apoi, trecând în curtea supremă (divan), se urcă pe tron, unde *Divan-Efendisiul* ceteşte firmanul împărătesc, vorbind de numirea beiului. După sfârşitul cetirii actului, toţi vin să sărute mâna beiului. Cu acelaşi cortegiu beiul iese.

In zile obişnuite beiul, asemenea Tătarilor, îşi pune pe cap un *calpac* făcut din piele neagră de samur şi căptuşit cu stofă albă. Funcţionarii săi, când merg la el, trebuie să se prezinte cu fesul pe cap. Tot astfel trebuie să treacă pe stradă pe lângă el sau pe lângă beizadelele lui, sau când îl văd (pe beiu) şezând la fereastră.

La început, beiul erà ales de toţi boierii şi clericii, când se alegeà

www.digibuc.ro

dintre fii beiului sau dintre cunoscuţii lui. Şi, dacă aceştia nu existau se alegeà unul dintre boieri.

Când principatele se făcură tributare, tot ele alegeau pe beiu şi Inalta Poartă aprobà alegerea. Beiul se alegeà pe toată vieaţa. Insă după puţin timp s'a decis să se aleagă un nou beiu la trei ani odată. Mai pe urmă s'a decis că în fiecare an alegerea să fie întărită cu un decret împărătesc. Beiul acum domnià doi-trei ani. In mod excepţional Ipsilanti, după pacea dela Cuciuc-Cainargi, în anul 1774, a fost lăsat să domnească şapte ani. Când s'a împlinit timpul domniei şi vine ziua plecării la Constantinopol, el se retrage prin împrejurimile Strâmtorii singur şi în ascuns; şi se zice că ar aveà voie să umble îmbrăcat în mare ţinută asemenea notabililor turci, dar acel om care şi-ar fi permis aşa cevà, erà pedepsit cu exilul şi cu mari amenzi.

Administraţia întregii ţări erà în mâna curţii. Dar beiul aveà puterea să refuze sau să suprime hotărîrea curţii.

Aveà dreptul să facă legi noi, mai ales să condamne, să confisce pentru el diferite lucruri ale vinovaţilor de laşitate, să ridice la rangul de nobili sau să facă pe mulţi oameni să se demită din clasa nobililor.

Dacă unul aveà o judecată, el prezintà beiului o petiţie, logofătul cetià petiţia şi scrià pe contrapagină în care curte de judecată se va judecà procesul. Cu acea cerere părîtorul se adresà curţii inferioare. Dacă nu primeşte decizia acestei curţi, face apel la curtea supremă, şi, dacă nu primeşte nici decizia acestei curţi, se adresează beiului. De obiceiu beiul venià de două ori pe săptămână la aceeaş curte, însoţit de numeroşi funcţionari şi militari. Se aşeză pe fotoliul din sala care se numeşte *spătăria*. Deasupra capului său erà atârnată o sabie şi pe masă se aflà un buzdugan (măciucă), o călimară şi o stampilă. Apoi logofătul ceteşte toate cercetările şi deciziile, părâtorii îşi prezintă motivele lor. După judecată membrii mai însemnaţi ai curţii îşi dau părerea, după care beiul citeşte sentinţa.

Nu există niciun cod de lege. Matei Basarab a pus să se tipărească primul cod de legi cules din legile lui Iustinian. De aceea se zice că legea lor (Românilor) este de origină romană şi împărătească, pentru care ei se mândresc.

Dar este întrebuinţat aşà-numitul *obiceiu al pământului*, care nu este altceva decât obiceiurile şi datinele ţării, cu care se dădeau deciziile după voinţa beiului. Şi de multe ori decizia unui beiu se contrazice cu decizia altui beiu. Când, în zilele domniei Sultanului Mustafà al III-lea,

www.digibuc.ro

au stăpânit Rușii, au introdus multe schimbări în administrația țării și treaba fiecărui boier a fost limitată.

Dar localnicilor nu li-a plăcut aceasta, și de aceea schimbarea aceasta a fost de scurtă durată. Ipsilante a stabilit în Valahia o carte de legi scrisă într'un limbagiu ușor, care cu toate că este rezumată, totuși este un bun îndrumător judecătorilor pentru cazuri obișnuite. Nobilii țării cari au serviciu sau cari au fost înlăturați dela slujbe se numesc boieri, ceeace înseamnează luptători, și este un titlu de nobleță rămas din timpuri vechi. Dar rangul dintre boieri se pare că datează din timpul beiului Radu. După spusele localnicilor, în anul 1482, potrivit cu sfatul patriarhuluiNifon al Constantinopolului, Radu a transformat rangurile după cele din Constantinopol, cum dovedesc unele dintre funcții cu nume grecești sau turcești. Fiecare dintre ei au funcțiile lor aparte, dar toți împreună formează clasa sfătuitoare a beiului. Ei se împart în trei clase, dintre care clasa a treia se împarte în două. Una formează clasa funcționarilor de înnalte funcții și alta o formează îndeplinitorii poruncilor. Prima clasă sunt sfătuitorii beiului, cu cari se sfătuește în toate chestiunile. A doua face parte din curte numai în timpul marilor serbări. Toți îmbracă atunci costume de rigoare și au în mână bastoane diferite. Inainte aveau mulți servitori cari, pe timpul de luptă, luptau alături de beiu. Dar Constantin Mavrocordat, în genere, i-a liberat, impunându-i să plătească dări. Acum boierii aveau foarte puțini servitori. Alegerea în slujbă sau înaintarea în slujbă a boierilor erà în mâna beiului, dela început. Dela o slujbă mică se ridicau la alta mai mare. Din zi în zi au îmmulțit slujbele și titlurile numai pentru câștig, cari slujbe erau primite de Greci pe cari ei îi aduseseră din Constantinopol. Contra acestui lucru au protestat în anul 1774 locuitorii țării după pacea dela Cuciuc-Cainargi, fiind sprijiniți de Ruși. Dar Grecii nu i-au lăsat să-și realizeze scopul. Cea mai mare parte din acești Greci, fiind sprijiniți de bei, s'au căsătorit cu fiicele boierilor, ajungând astfel și ei boieri și moșieri. Astfel căsătoriți, puteau ocupà diferite ranguri ca *ban*, *logofăt*, *vornic*, *vistiernic*, cari nu sunt altceva decât demnitățile nobililor țării. Leafa multora dintre ei se plătià echivalent cu slujba lor, și leafa altora se dădeà din cauza dărniciei beiului.

Dacă unul dintr'înșii murià, beiul acordà o pensie soției și copiilor lui, ceeace este un obiceiu lăudabil. Afară de curtea supremă existau și alte curți de judecată, formate din boierii de rangul al doilea și al treilea, cari odată au avut o slujbă în curtea supremă și acum erau

www.digibuc.ro

concediaţi. Leafa acestor boieri a fost limitată de bei. Aceştia aveau numai slujba instrucţiei; iar membrii supremei curţi şi cu beiul dădeau decizia. Unul dintre judecători judecà procese politice, iar celălalt judecà pe răufăcători. Deciziile acestora erau controlate de beiu şi în prezenţa armaşului, care erà şeful închisorii şi decideà pedepsele. Pentru micii vinovaţi existà bătaie şi pentru cei mari câţiva ani de muncă în ocnă şi, pentru criminali, tăierea mustăţii şi munca silnică pe vieaţă. Iar pedeapsa cu moartea a fost desfiinţată de ultimii bei, mai ales de Ipsilanti. Dacă ar fi nevoie şi s'ar da verdictul de condamnare, atunci armaşul este obligat să meargă de trei ori în diferite timpuri la beiu ca să-i ia părerea, dacă se lasă să curgă sânge. Numai după cele trei întrebări se execută verdictul de condamnare.

Astfel de condamnaţi sunt Ţiganii, cari sunt condamnaţi pentru furt şi pungăşie. Există şi altă curte de judecată, formată din comercianţi, şi care se numeşte asociaţie. Aceştia judecă procesele comercianţilor, n'au nici-o leafă. Ei iau o mică dare dela acuzator şi acuzat. Grupul comercianţilor are ca şef pe aşa-numitul *staroste*, care judecă procesele date lui din partea negustorilor, şi apoi comunică hotărîrea luată supremei curţi şi celorlalte curţi de judecată. Negustorii armeni au starostele lor, care însă n'are dreptul de a judecà, asemenea celui al Evreilor. Notăm mai jos nobilii şi funcţionarii celor două principate, cari fac parte din suprema curte. Preşedintele acestei curţi este, după beiu, Mitropolitul, despre care o să vorbim mai târziu; după episcopi, vin funcţionarii Statului.

1. *Ban* sau *Banoviţ*. Demnitar în Banatul Craiovei, care erà câteodată un guvern autonom, mai pe urmă, supunându-se beiului valah, s'a unit cu acesta.

Insă, pentru că Inalta Poartă cereà biruri grele acestuia, ca un begat separat, dela 1761 beiul valah nu mai trimite un Ban separat acolo, ci numai un suplinitor dintre boieri, numit *caimacam*, sub a cărui stăpânire sunt toate cele cinci cadâlâcuri de dincolo de Olt. Are un tribunal special şi funcţionari. Contra sentinţei date se poate face apel la curtea de judecată a beiului. Ispravnicii cadâlâcurilor strâng şi trimit Vistieriei beiului toate dările incasate. Astfel Banul stă mereu la Bucureşti, având dreptul să poarte titlul şi cârja, fără să aibă stăpânire. Numai că el numeşte pe logofeţi, pe portari şi pe armaşi, pe cari beiul îi confirmă. Când Banul numeşte pe aceştia, primeşte onoruri din partea lor. La 1759 Constantin Mavrocordat a decis să se dea

www.digibuc.ro

Banului o parà de fiecare piastru din toate dările incasate în Craiova. Mai aveà venituri și atunci când dădeà sentințe, însă același beiu a schimbat acest venit la 500 de piastri anual. In timpul lui Ipsilanti, Banul primià, afară de celelalte dări, încă 700 de piastri lunar.

2. *Vornic*. Este judecătorul cel mai înalt al tribunalului notabililor și boierilor și în același timp și procuror al obiceiurilor și al legilor. Sub stăpânirea sa sunt *vătașii de plaiu* (pe turcește: sânâr zabitì), care sunt păzitorii munților Carpați și ai hotarelor Banatului și la numirea cărora vornicul primește onoruri. La început erà numai un Mare Vornic, însă Constantin Mavrocordat a numit doi, unul pentru părțile superioare, la care aparțin cadâlâcurile apusene, și al doilea pentru părțile inferioare, la care aparțin cadâlâcurile răsăritene, și a suprimat pe toți vornicii cari existau în fiecare cadâlâc. Amândoi aveau 500 de piastri venit.

3. *Logofăt*. Secretar și în acelaș timp judecător, care scrie și pecetluește ordinele beiului, scrisorile și sentințele acestuia; înaintează beiului scrisorile anumite și petițiile. La acesta se ține cartea proceselor politice. Este primul judecător al clericilor. Sunt trei logofeți: primul ține pecetea beiului, cu care se pecetluesc cu ceară hrisoavele; al doilea, care este cel mai mic între boierii de căpetenie, cetește scrisorile în fața tribunalului și al treilea judecă procesele clericilor și face toate preparativele atunci când beiul pleacă la biserică, rezumă examinarea proceselor, are sub ordinele sale o mulțime de scribi cari scriu și copiază în limba valahă, pentrucă limba slavă erà interzisă. Când dau cuiva vre-un hrisov sau o patentă, atunci primesc dela acesta o anumită sumă. Venitul lor fix este, pentru primul, 350 de piastri lunar, iar pentru ceilalți 80 de piastri.

4. *Spătar*. Este aghiotant și în acelaș timp mareșal al capitalei și al tuturor soldaților din hotare. In Moldova se numesc *hatmani*. Soldații acestuia sunt în mare parte călăreți. El este obligat să păstreze ordinea în satele din jurul capitalei și pe frontiere. El numește pe căpitani, cari sunt niște comandanți mai mici, judecă și mici procese. In casă el are închisoare și poate să pedepsească cu amenzi și cu bătaie. Sub ordinele sale este deasemenea șeful curier, adică șeful menzilelor și al poștelor. Această funcție fiind foarte înaltă și foarte rentabilă, se primește numai de către rudele sau prietenii intimi ai beiului. Poate să scoată 40—50 de pungi anual. Funcționarii aleși de el îi dau o anumită sumă la alegere. Iar slujitorii, cari sunt un fel de *ieniceri*, plătesc câte trei piastri anual; mai înainte dădeau câte un car de fân.

www.digibuc.ro

5. *Visțiernic*. Casier sau contabil; în mânile sale se strâng toate veniturile din țară. Sub ordinele sale sunt contabilii, el judecă procesele privitoare la dări. Acei cari sunt scutiți de dări trebuesc să primească dela acesta o hârtie care să confirme aceasta, plătind 10 parale. Vistierul trebuie să fie un locuitor al țării. Sunt trei feluri de vistieri. Al doilea se face un fiu de nobil, de tânăr, iar al treilea trebuie să fie o persoană deșteaptă și vitează, în curent cu toate și care este aproape neschimbător. Venitul său nu este fix. Când se incasează dări de patru ori pe an dela țărani, primesc 2.000 de piastri. Mai iau și din alte dări și le împart între ei.

Funcționarii pe cari i-am enumerat până acum sunt dintre boierii țării și poartă bărbi. Aceștia pot să-și spuie părerile la înalta curte de judecată și pot să ia parte la ședințele acesteia, fiecare având cârja sa specială ca semn al funcției sale. Ceilalți nu pot luà cuvântul, ci numai iscălesc sentința.

6. *Clucer* sau *cluțiar*. Magaziner, care este controlorul general al proviziilor de răsboiu. Acesta împarte boierilor și soldaților părțile lor. Indeplinirea acestei funcții s'a ridicat în general, după reforma lui Constantin Mavrocordat. Actualmente totuși titlul a rămas; are 260 de piastri venit lunar.

7. *Păharnic*. Acela care dă vin beiului cu păharul, atunci când acesta se împărtășește în cele patru sărbători mari ale anului sau când ia anafură dela biserică. Iar la marile invitații, care se întâmplă foarte rar, poartă un costum special și închină beiului primul păhar cu vin. Are 150 de piastri venit lunar. Ia parte din veniturile Căminăriei, care este o funcție asupra vinului vândut în București, controlează măsura lor, și ia câte un piastru de fiecare butoiu de 1000 de ocale, afară de boieri și de mănăstiri, cari sunt scutiți de aceasta. Această funcție de căminar s'a creat ca să fie un venit pentru păharnic.

8. *Stolnic* (pe turcește: ciașnighir). Este șeful cămării și al tuturor mâncărilor. La sărbători mari el servește pe beiu cu mâncare, stând în picioare lângă el, mai sus decât ceilalți. Primește 120 de piastri lunar.

9. *Serdar*. Acest nume și această funcție s'au luat dela Turci. Este primul dintre cele două categorii de boieri. Primește 120 de piastri lunar.

10. *Medelnițiar* sau *medelnicer*. Econom care la marile invitații servește cu vase pe beiu. Primește 20 de piastri lunar.

11. *Slugiar* (pe turcește: casab-bași). Șeful abatorului, care îngrijește

www.digibuc.ro

de alimentarea cu carne, și în timp de răsboiu împarte boierilor și soldaților. Actualmente este numai un titlu. Indeplinirea acestei funcții a fost suspendată cu ocazia reformei lui Constantin Mavrocordat. Primește lunar 100 de piastri.

12. *Satrar* sau *șatrar* (pe turcește: ciadârgi-bașì sau conacgì-bașì). Are și suplinitorul său.

13. *Clucer de arie*. Magaziner de orz și fân, pe care le împarte în timpul războiului soldaților și boierilor. Actualmente acesta este numai un titlu.

14. *Pitar* (pe turcește: arabagì-bașì). Șeful birjarilor, sub a cărui mână sunt trăsurile palatului, caii și biciurile lor.

15. *Postelnic* (pe turcește: bey ve memalik kehiașì). Este locțiitorul beiului și comandantul boierilor. Această funcție este înaltă și de multe ori toate se guvernează de el. De obiceiu el se alege din intimii greci ai beiului; acesta trebuie să poarte barbă. In timpul serbărilor el merge înaintea beiului, având în mână un buzdugan mare de argint şi stă în picioare lângă el, când acesta este așezat pe tron. Când beiul numește în vre-o funcție pe cineva, el este care înmânează insigna sau costumul funcției, primind în schimb onoruri. Când cineva este demis din vre-o funcție, el primește înapoi insignele și le dă beiului. Dacă însă beiul ordonă să le ție la el, este obligat să facă aceasta. Are sub ordinele sale încă doi postelnici, aleși dintre nobili, 12 *postelnicei*, un *polcovnic* și *lipcani*, cari sunt agenți mesageri (pe turcește: menzilgì), cari umblă numai prin țară și de-a lungul hotarelor. Primul postelnic primește lunar 1000 de piastri și are 80 de *socotelnici*, cari sunt niște servitori scutiți de dări. Al doilea primește 150 de piastri și al treilea 50. Şi aceștia au de asemenea scutelnici și poartă cârjă de lemn cu un buzdugan mic de argint. Scutelnicii au câteodată și rol de casier şi atunci primesc ca și vistierul patru parale de fiecare piastru incasat ca dare.

16. *Agha* (pe turceşte: ienicer-agha). La început se numià căpitan de vânători. Acesta este comandantul și supraveghetorul pieții și al magazinelor, prețurilor și măsurilor alimentelor; dacă găsește lipsă, îi bate cu biciul. Noaptea se plimbă prin oraș pentru ca să ia seama să nu fie foc și să aresteze pe răufăcători. Sub ordinele sale sunt căpitani de darabani (pe turcește: cul-kehiasâ), cari se plimbă noaptea împreună cu el. Ii dă ordin să bată cu toba. El poartă de asemenea un buzdugan. La ordinele sale este de asemenea *polcovnicul magazinelor* de comerț, deci comandantul pieții de alimente, *polcovnicul de poduri*, care are

www.digibuc.ro

însărcinarea să schimbe alinierea străzilor capitalei, să facă să le curăţe, etc. Sub ordinele sale sunt de asemenea *ceauşul* şi *stegarul* (pe turceşte: divan zabiti) şi un *logofăt*. Toţi slujitorii, cari sunt nişte ieniceri, îi servesc după demnitatea lor. In tribunal el stă în picioare, având în ambele mâni câte o insignă de argint în formă de trompetă. Venitul acestuia nu este fix. De aceea de multe ori caută să jăfuiască.

17. *Velcomis* (pe turceşte: beiuk mirahor). Şeful grăjdar al cailor beiului, de asemenea supraveghetor de ovăs şi fân, din care împarte nobililor pe cari îi decide beiul. Sub ordinele sale este suplinitorul său care în ziua de Sf. Gheorghe scoate caii la păşunat la fel ca la serbările regeşti cari au loc în Constantinopol, când el trece prin faţa beiului, el fiind coada alaiului, călărind pe calul dăruit de Sultan, iar la urma lui vin muzicanţii.

18. *Cămăraş*. Este casierul special al beiului şi supraveghetorul casei acestuia. Cu mâna acestuia se fac toate cheltuielile palatului şi toate plăţile notabililor turci cari trec prin ţară şi acelea care trebuesc trimise la Constantinopol.

Din toate cheltuelile făcute pentru daruri, el ia 10% venit, tot astfel ia parte din multe alte cheltueli; afară de aceasta câştigă din cumpărături. Negustorii armeni şi în special evrei sunt sub stăpânirea lui. Prin urmare ia şi din darea numită cosărit, (= de fapt: cotărit) pe care o plătesc toţi negustorii cari întrebuinţează coase. Această funcţie fiind foarte rentabilă, beiul numeşte pe una din rudele sale în această funcţie. Mai este şi un al doilea cămăraş (pe turceşte: *caftan aghasâ*), care este şeful de salon şi al îmbrăcăminţilor beiului.

19. *Grămăţic* (pe turceşte: sârkiatib). Este secretarul beiului, care face corespondenţă cu ıeprezentantul beiului la Constantinopol şi cu alţii. El mai are încă doi subalterni, al căror lucru de căpetenie este de a răspunde la scrisorile pe care le primià în număr foarte mare, mai ales cu ocazia Paştelui şi a Crăciunului, dela notabilii ţării şi dela Constantinopol. Venitul acestuia este în mare parte dela vamă şi în parte dela ocnele de sare şi este de 1000 de piastri.

20. *Armaş* (pe turceşte: hasas-başi). Este directorul închisorii de răufăcători şi şeful acelei judecătorii unde se judecă hoţii şi bandiţii, pe urmă anunţă pe beiu de vina lor şi execută pedeapsa. Sub ordinele sale sunt de asemenea Ţiganii beiului şi el este însărcinat să li incaseze galbenul ce fiecare Ţigan este obligat să-l plătească stăpânirii în fiecare an. Comandă de asemenea pe tunari şi fanfara militară. N'are un venit fix,

www.digibuc.ro

însă primeşte bani dela un număr de vițe de vie din provincii şi de asemenea din banii furați. El are şi doi subalterni: primul poartă un buzdugan de argint, iar ceilalți doi câte unul mai mic din metal.

21. *Vel portar* sau *portar-başi*. Primeşte pe străini, mai ales pe Turci, supraveghează asupra locuințelor şi a mâncărilor lor. Prin mâna acestuia trec toate darurile pe care le dă beiul. Primește lunar 100 de piastri. Sub ordinele sale are alți doi și mai mulți însoțitori cari trebuesc toți să știe turcește. Primul poartă un budzugan de lemn cu un capăt mare de argint, iar ceilalți doi unul cu capete mici.

22. *Ispravnic de curte*. Este un fel de mareșal al palatului și supraveghetor al palatului și al cheltuelilor pentru repararea și împodobirea saloanelor. El dă palatului cele trebuincioase și pânea, lemnele şi lumina stabilită pentru beiu.

23. *Divan efendi*. De religie mahomedană. Acesta scrie scrisorile destinate Inaltei Porți, citește scrisorile sosite dela Inalta Poartă şi dela Sultan. Judecă procesele ivite între localnici şi Turci, invitând în acest caz şi pe cadiul dela cetatea apropiată. Acesta este în același timp spionul Inaltei Porți asupra activității beiului.

Mai sunt și alte funcţii, cum, de exemplu:

Vătaf de aprozi (pe turcește: ciavuș-bași), *ciavuş de aprod* (pe turcește: clavuz ciavuşu), care poartă în mână un obiect de piele în formă de sabie sau de trompetă, care se numește *pilo (sic)*, făcută din catifea și având o coadă de argint.

Intre serviciile inferioare ale palatului beiului sunt:

Cuparul, care îngrijește de vin și umple păharul beiului.

Bechiarul, care face cheltuelile zilnice pentru alimentarea palatului cu mâncare, cheltuind pe lună până la 200 de piastri.

In Moldova, rândul primelor funcții ale înaltei curți diferă puțin:

a) logofăt;
b) vornic;
c) hatman;
d) vistier;
e) spătar,

iar celelalte se aseamănă în mare parte cu cele din Muntenia.

In palat beiul mai are și alți funcționari, cari se aseamănă cu funcțiile pașalelor, dar cari nu întră în înalta curte de judecată și se numesc în genere cu numiri turcești, cum, de exemplu: *muhurdar*, *mehtubgiu*.

www.digibuc.ro

Tot astfel principesa, care se numește Doamnă, are funcționarii ei, dintre cari cei mai de căpetenie sunt:

Vornicul, care prezintă Doamnei pe boieri.

Vel pitar, care este birjarul său.

Gramaticul, care este secretarul și consilierul său.

In fiecare dimineață, boierii vin la palat, care în limba italiană se numește curte, chiar dacă aceștia n'au de lucru, și aci își petrec tot timpul.

Chiar negustorii caută să meargă acolo, socotind aceasta o onoare pentru ei. Aproape toți funcționarii poartă ca pronume titlul funcției lor, chiar după căderea lor din funcție. Pentru aceasta sunt mulți oameni în Constantinopol cari se numesc Postelnic, Spătar, Cămăraș, etc. Sunt funcționari cari, după demiterea lor din funcție, primesc pensie până la moarte.

Deci, țara se guvernează cu curtea superioară și inferioară, unde se judecă procesele intentate sau trimise în Capitală. Iar provinciile mici ale țării sau cadâlâcurile se guvernează de către ispravnici, cari stau în fiecare provincie. La început, în orașele mari mai stăteau și căpitani cu slujitorii lor, adică cu soldații lor, păzind în timp de pace alternativ hotarele țării, iar în timp de războiu serviau sub comanda Marelui Spătar. Nicolae Mavrocordat a redus foarte mult numărul lor, iar fiul său a redus și mai mult cu ocazia reformei sale, a suprimat drepturile lor și a numit după placul său boieri ca *ispravnici*, cum se mai numesc și în prezent, cu toate că li se zice și numele vechiu de *căpitan*.

Serviciul ispravnicului este de a strânge dările și alimentele cerute de Inalta Poartă. Judecă de asemenea micile procese din provincia lor. Venitul lor este din dările incasate și iau 10% din darea numită «vestier» și din procesele pe care le judecă ei.

CAPITOLUL VIII

SIGILIUL ȚĂRII ȘI TITLURILE DOMNULUI

Sigiliul Valahiei este un corb ce stă pe un deal, cu o cruce în cioc, având într'o parte soarele, iar în cealaltă luna. Pare că acest sigiliu este foarte vechiu, deoarece el se găsește cu o mică deosebire pe monedele grecești dela Nicopolis, de pe marginea Dunării, la cari în loc de cruce corbul are în cioc un șarpe.

www.digibuc.ro

Sigiliul Moldovei este un cap negru de zimbru pe fond de aur.

Domnitorul țării este numit de obiceiu la Constantinopol *beiu*, după cum sunt numiți prinții Curdistanului și ambasadorii altor State. Curtea domnitoare însă îi numește *Voivoda*, ceeace înseamnă șef de oștire sau conducător de oaste.

Suita Impăratului îl numește prinț și îi dă drept titlu de onoare denumirea de *Alteță*.

Impăratul Rusiei îl numește *gospodar*, ceeace pe limba slavă înseamnă stăpânitor; de asemenea beii încep hrisoavele lor cu limba slavă și se numesc Voivoda sau Gospodar. Poporul numește pe beiul lor *Domn* sau *Voevod*, ceeace înseamnă stăpânitor și le dă drept titlul de *Mărie*, iar pe soția sa *Doamna*.

Drept primă iscălitură toți beii pun la început Ion, deoarece un vechiu beiu, cu nume de Ion, s'a distins în mod strălucit și după numele său fură numiți toți urmașii săi, după cum toți Hanii din Crimeia se numesc Ghila (=ghirai) după vestitul Ghila, iar numele și-l scriu cu litere închise după modelul sigiliului (tugra) Osmanliilor. Nu numai beii ci și boierii semnează sentințele curții la fel; astfel că peste puțin este cu neputință să se deosebească numele. După un vechiu obiceiu, numai beiul are dreptul să sigileze în roșu. Scrisorile adresate lui nu poartă nicio adresă, ci se fac pe plic cinci cruci, câte una la fiecare colț și una la mijloc.

CAPITOLUL IX

VENITUL ȚĂRII

Venitul Statului îl formează dările, vama și alte impozite, dintre cari unele sunt reglementate, iar altele sunt puse de Domn după placul său.

La început dările și tributul țării erau mai puține. In Muntenia, cel dintâiu care a ridicat impozitele a fost Constantin Brâncoveanu. Apoi Constantin Mavrocordat, care, vrând să reglementeze dările în 1739, a făcut recensământul populației cu buletine special tipărite, a suprimat toate dările vechi cari se încasau sub diferite denumiri și a impus ca fiecare casă să plătească doar câte 10 piastri anual, în patru rate, care s'a numit șfert sau sfert. In anul acela, primul sfert, încasat numai dela țărani, s'a ridicat la 367.500 de piastri.

www.digibuc.ro

In 1741 Mihail Racoviţă a înmulţit ratele de încasare ale «sfertului» dela 4 la 5, iar în 1744 acelaş Mavrocordat l-a transformat în şease rate. Cu timpul s'a transformat în lunar, şi câteodată se încasà de două ori pe lună impozitul care trebuià încasat de 4 ori pe an.

In 1758 acelaşi Mavrocordat (care de multe ori s'a numit ca beiu), văzând că mizeria se măreşte în ţară, a adunat boierii din toate provinciile, şi i-a însărcinat pe ei şi pe ispravnici să numere satele şi să li se încaseze dările stabilite de patru ori pe an, aşà cum se decisese la început. Urmaşul său Scarlat Ghica găsì că sfertul acestei sume erà de 200.000 piastri. Insă nu s'a ţinut această regulă; şi iar s'a început încasarea şfertului din lună în lună. Cu toate acestea din zi în zi suma anuală scădeà din cauza micşorării populaţiei, care fugià din cauza dărilor grele.

Astfel, în 1766 Ghica a încasat în tot anul 849.458 $^1/_3$ piastri; în 1767 Alexandru Ghica a luat 785.776 $^2/_3$ piastri.

Acei cari plătesc dările sun' ţăranii şi poporul. Acei cari plătesc dări Statului (afară de ţărani) se numesc *bresle*, în cari sunt şi *mazulii* (adică de viţa boerească, însă acum fără funcţie); se numesc *neamuri* căpeteniile mazililor. *Aleşi* se numesc ţăranii mai însemnaţi. *Ruptaşi* se numesc acei cari se găsesc între băştinaşi şi străini. Afară de aceştia mai sunt alţii veniţi şi stabiliţi din alte oraşe, străinii cari sunt Armenii şi Evreii, comercianţi, călători şi alţi străini. Dintre aceştia fiecare plăteşte o dare stabilită, iar boierii, adică clasa nobilă a ţării, şi clerul sunt scutiţi de multe din dări. Insă, dacă Inalta Poartă (din Constantinopol) cere dări extraordinare, bani sau alimente, atunci plătesc şi boierii şi clericii.

Sunt şi ţărani cari nu plătesc nimic vistieriei Statului şi se numesc scutelnici; în Muntenia sunt aproape 7.000 dintre aceştia; în loc să plătească beiului, ei plătesc stăpânului lor cu fân, cu lemne sau cu serviciile lor. In locul unei pensii pe care vrea s'o acorde cuiva, beiul dă câţiva din aceşti ţărani. Astfel că aproape toţi funcţionarii, precum şi mănăstirile, au scutelnici, proporţional cu starea lor. Boierii de prima şi a doua clasă au unii 70, alţii 60, iar alţii 50 de aceştia; iar boierii de clasa a treia au 30, 25, etc.; sunt unii cari au 10 sau 2 şi chiar unul.

Tot astfel sunt scutiţi de dări acei cari sunt însărcinaţi cu cumpărarea de oi pentru Constantinopol. Sunt scutiţi de asemenea acei cari cară lemne pentru palatul beiului şi acei cari ţin socoteala veniturilor Munţilor Carpaţi.

www.digibuc.ro

Inainte de beiul Mavrocordat, beii aveau multe moşii ca domenii proprii, însă acest beiu a împărţit şi altora. Astfel că acum mare parte din întinderea ţării aparţine boierilor, cari se numesc după denumirea satelor lor, cum sunt Brâncoveanul, Dudescul, etc. Fiecare ţăran este obligat să dea, din producţia ţării, zeciuiala stăpânilor săi lumeşti şi bisericeşti şi să lucreze la ei anumite zile în cursul anului. Mavrocordat în 1739 a limitat aceste zile la 24, iar la 1747 s'a stabilit la 12 zile. Mulţi boieri au Ţigani, cari li sunt robi: aceştia sunt obligaţi să servească pe stăpânii lor, când aceştia li vor ordonà; Ţiganii de felul acesta erau scutiţi de plata dărilor către beiu.

In timpurile vechi, boierii Munteniei, fie cu funcţie, fie fără funcţie, plătiau poclon şi în fiecare an «banni cavalli», adică bani pentru cai. Mavrocordat a suprimat amândouă aceste dări. Grigore Ghica în 1748 a ordonat să se plătească poclonul şi mucarerul, iar Constantin Racoviţă a suprimat plata mucarerului. Dela început boierii sunt liberi de plata dărilor numite vinărit şi dijmărit, plătesc numai darea numită oierit la fel cât plătesc şi clericii. Boierii de clasa întâia şi a doua nu plătesc dări din produsele lor cari se vând în târguri. Boierii de prima clasă au în Bucureşti cârciumi scutite de orice fel de dări.

In timpurile vechi erau trei feluri de dări:

a) *Poclonul steagului.*

Este un dar steagului, care se dădeà când se instală un nou beiu.

b) *Mucarerul.*

Pe turceşte însemnează instalare. Acest dar se da fiecărui beiu la începutul anului al doilea sau al treilea al instalării sale, pentru ca noul beiu să primească împuternicirea instalării sale dela Inalta Poartă.

c) *Ajutorinţa.*

Pentru ajutorarea sus-ziselor dări.

* * *

Iar dările făcute acum sunt:

1. *Dossim* = dajde, pentru fiecare persoană.

In Moldova această dare se plăteşte de ţărani din lună în lună, iar în Muntenia odată la trei luni, adică de patru ori pe an câte 6 piastri, deci 24 piastri pe an.

In general, dările se împărţesc pe sate şi nicidecum pe persoane, presupunând satul cu 100 de case care trebuie să plătească 400 de piastri şi care se încasează de un om, trimis de ispravnic. Dacă sunt mai

www.digibuc.ro

mult de 100 de case în sat, atunci toată darea se împarte între toţi ţăranii, iar şeful lor, care se numeşte pârcălab, strânge toţi banii şi-i dă Vistieriei. Dacă însă casele din sat sunt mai puţine de o sută şi acela care li cere darea nu li ascultă plângerile pentru uşurarea dării impuse asupra lor, atunci locuitorii satului fug spre o altă localitate sau un alt cadâlâc, unde nu poate să stăpânească acelaş ispravnic, sau părăsesc cu totul hotarele Munteniei şi Moldovei.

2. *Oierit.* In Moldova se zice ierbărit; este o dare asupra păşunilor de turme de oi. Această dare s'a ridicat din ce în ce; la început erà de 3 parale pentru fiecare turmă, mai pe urmă s'a ridicat la 4 şi 5, iar Constantin Mavrocordat a ridicat-o până la 6, şi în anumiţi ani se încasà de 2 ori.

Dar de multă vreme în Moldova se plăteşte 10 accè, iar în Muntenia 12. Ştefan Racoviţă a scutit de dări două vite din zece cari veniau din Transilvania în Muntenia pentru păşunat. Şi, pentru că se plângeau de foarte mari obligaţiuni, Impăratul a primit pentru ei un firman dela Inalta Poartă, pentru ca să plătească 8 accè de fiecare vită, însă acest ordin nu s'a executat. In 1775 beiul valah Ipsilanti a decis să încaseze dela localnici şi străini 12 accè de fiecare vită. Pentru că urmaşii lui n'au urmat această decizie, ambasadorul Impăratului a protestat în 1785 la Constantinopole şi a făcut să se impună cu 10 accè cum erà în Moldova. La început mănăstirile, boierii şi mazilii plătiau oierit la trei ani odată. Pe urmă au trebuit să plătească anual, afară de aceea cărora li se acordà scutire pe baza unor hârtii.

3. *Dijmărit.* Dare asupra stupilor de albine şi asupra porcilor. Dela fiecare se încasează câte 4½ parale: această sumă s'a schimbat din când în când. Această dare se încasează în luna Iulie.

4. *Vinărit.* Dare asupra vinurilor. La început pe vinuri se luà zeciuială, mai pe urmă s'a schimbat în bani.

5. *Pogonărit.* In 1716 Nicolae Mavrocordat a limitat această dare asupra viilor, 2 piastri şi 8 parale pentru fiecare pogon.

După suprimarea şi reînfiinţarea acestei dări, Mavrocordat în 1744 a suprimat-o din nou, menţinând-o numai pentru viile şi grădinile străinilor.

6. *Văcărit.* Dare asupra vitelor şi cailor.

Pentru prima oară l-a mărginit Constantin Brâncoveanu la întoarcerea sa din Adrianopol, cu 10 parale de fiecare cap. După pilda altora Şerban Cantacuzino stabilise această dare înainte de Brâncoveanu.

www.digibuc.ro

Ștefan Cantacuzino a suprimat această dare, iar Nicolae Mavrocordat a reînființat-o și din ce în ce s'a ridicat până la 66 parale.

In 1761, Constantin Racoviță a suprimat această dare printr'un hrisov domnesc, menținând-o numai pentru străini, încasându-se 22 de parale de cap de vită, cu condiția ca din fiecare turmă două vite să fie scutite de dare.

7. *Tutunărit.* Este o dare impusă asupra tutunului; aceasta datează din timpuri vechi. De fiecare pogon se plătește în luna August 4 piastri și 16 parale. In 1751 din cauza abundenței tutunului s'a plătit dublu.

* * *

Dreptul de încasare a tuturor acestor dări se dă prin *bedaiet*. In fiecare an beiul scoate la licitație publică, așà cum se face în Constantinopol: cine plătește mai mult acela îl ia și trebuește să plătească numaidecât o parte din preț, iar pe urmă restul. După aceea începe să jupoaie el.

De câțiva ani încoace producția sării și vama nu se mai plătesc, ci beiul ia direct venitul lor.

In timpurile vechi venitul sării erà prevăzut foarte mic, astfel că sarea se vindeà ieftin, 3 ocale o parà, iar mai înainte 5 ocale. Iar, când Banatul Craiovei a fost alipit la begatul (principatul) Valahiei, prețul sării s'a ridicat printr'un hrisov domnesc și mereu acest preț a mers crescând. Când beiul vinde producția sării, cumpărătorul se numește cămărașul ocnei, deci casierul ocnelor de sare.

La început vama erà mică; beiul Grigore Ghica a ridicat-o în 1733 a înființat vama și a numit marele vameș. A stabilit tariful vamal, care a ființat până la reforma lui Constantin Mavrocordat. 12 sate din împrejurimile Bucureștiului și 8 sate din împrejurimile centrelor comerciale sunt scutite de vamă, la export ca și la import.

La început venitul beiului erà separat, iar venitul Statului de asemenea. Mai târziu beii le-au unit pe amândouă, și, cum dările și vama s'au ridicat din zi în zi, venitul beiului s'a ridicat considerabil.

Deci, venitul Valahiei în timpul lui Scarlat Ghica, începând din August 1766 și până în Iulie 1767, a fost de 1.808.920 piastri, iar în timpul lui Alexandru Ghica, începând din Decemvrie 1767 până în Noemvrie 1768, a fost de 3.550.000 piastri, cu următoarele amănunte:

Dări dela țărani	2.200.000
» » mazili	200.000

www.digibuc.ro

Dări dela Valahii veniţi din Transilvania	140.000
» provenite din producţia sării	300.000
Vama	200.000
Dări asupra turmelor de oi	280.000
Stupărit	70.000
Vinărit	60.000
(Aceste două dări din urmă au fost scăzute în acest an).	
Tutunărit, dări mai mici şi dări din vânzarea sării în Bucureşti	60.000
Venitul stăpânirii (principatului)	40.000

Lunile următoare au avut un venit din ce în ce mai mare, în special din dările obişnuite şi asupra sării. Dela aceasta se poate vedeà că, după războiul din timpul Sultanului Mustafà III, guvernul, agricultura şi liniştea poporului s'au reorganizat, pentru că în timpul lui Scarlat Ghica, din Iulie 1759 până în Iunie 1760, cu toate că multe din dări s'au încasat îndoit, totuş venitul anului aceluia s'a ridicat la 2.546.828 $^{1}/_{3}$ piastri.

Venitul Moldovei, cu toate că erà mai mic decât cel al Valahiei, totuşi el s'a ridicat din ce în ce, pentru că suma dată Ruşilor (?) de Moldoveni în 1770 erà de 1.368.599 piastri, iar în 1785 de 2.840.000.

Din acest venit îi rămâneà beiului aproape 1 milion de piastri, dacă ştià să se servească de oameni de încredere şi harnici. Restul se vindeà ca dare regească. Unii susţin că beiul valah Mircea cel Bătrân a dat 3.000 de bani roşi (o monedă locală veche) şi 600 de robi. Iar alţii susţin că în 1517 pentru prima oară s'au plătit dări în bani (istoricii nu sunt de aceeaş părere în privinţa aceasta). Această dare în bani s'a ridicat în timpul lui Matei Basarab, care s'a făcut beiu în 1633. In 1739 s'au adăugat încă 100.000 de piastri asupra vechii dări, când Banatul Craiovei s'a alipit de hotarele beiului. In 1765 s'a mai ridicat cu 2.000 de piastri, când au întrat sub stăpânirea beiului câteva insule din Dunăre, cari mai înainte aparţineau Silistrei. Şi astfel tributul pe care beiul îl plătià la Constantinopol s'a ridicat atunci la 309.500 de piastri. Partea a doua a veniturilor se întrebuinţează pentru diferite cheltuieli. Principalele cheltuieli sunt darurile pe cari beiul este obligat să le dea persoanelor marcante din Constantinopol pentru ca să rămâie pe scaunul de beiu, şi paşalelor cari trec prin Valahia şi Moldova, apoi darurile cari se dau Sultanului, Vizirului şi altor personalităţi marcante dela curte cu ocazia Bairamului, ceeace se numeşte pe turceşte «giaizè», precum şi paşalelor

www.digibuc.ro

vecine. La început se trimeteau daruri și în Crimeia, unde își aveà reședința Hanul tatar.

Plata acestor daruri a crescut începând din timpul lui Constantin Brâncoveanu până la reforma lui Constantin Mavrocordat, când acesta a fixat, la 1761, să se plătească Inaltei Porți la Constantinopol câte 500.000 de fiecare beiu nou instalat, astfel că s'a dat naștere multor jăfuiri şi neajunsuri.

De multe ori beii, pentru ca să plătească tributul Inaltei Porți sau pentru nevoile lor proprii, luau dela negustorii și bogătașii țării bani cu dobândă, promițând că vor plătì din veniturile anului viitor, dar, căzând dela putere înainte de plata datoriei, acești negustori își pierdeau drepturile asupra beiului.

Se poate vedeà că, de şi veniturile sunt mari în raport cu această țară, dar, examinând de aproape, vedem că în țară sunt mulți săraci, pentru că toate bogățiile țării se adunau la boierii țării și dela aceștia treceau în țări străine, iar poporul format din țărani era în ultimul grad de sărăcie, asemenea țăranilor din Imperiul Mongol.

Cumpărătorii dărilor scoase la vânzare de către beiu se însărcinează cu primirea dărilor dela acei cari trebuiesc să plătească, și, pentru că acei cari plătesc sunt țăranii, caută prin orice mijloace să încaseze cât mai mult. Iar, din cauza dărilor grele la care erau supuși, aproape toți țăranii rămâneau datori stăpânirii, și de frică își vindeau produsele ieftin pentru ca să le transforme în bani şi să-şi plătească datoriile. Pentru că, dacă întârziau puțin, li se confiscau vitele şi toate mobilele colibei lor.

De frică, unii din aceștia își au o odaie specială cu mobile sărăcăcioase sub pământ.

Când bucatele încep să se coacă, vin în țară negustori albanezi şi ionieni şi, cumpărând totul cu preţ scăzut, plătesc recolta înainte de culegerea ei; iar, dacă recolta va fi mai mică decât banii plătiți, atunci țăranul este obligat să plătească restul în anul următor. Anul următor negustorul cere cu dobândă datoria din anul precedent, și, pentru că ţăranii au nevoie de bani ca să-și plătească birurile obişnuite, iar pe de altă parte stăpânirea face cereri de noi biruri, în câțiva ani toate produsele și mobilele țăranilor trec în mânile creditorilor și toată vieața lor muncesc pentru ei.

Inainte de războiul Sultanului Mustafà al III-lea, Turcii cari locuiau în partea cealaltă a Dunării s'au făcut stăpâni pe amândouă begatele

www.digibuc.ro

(principate); aceştia locuiau în casele debitorilor lor, întrebuinţau lucrurile acestora şi le munciau copiii în schimbul datoriei lor.

Venitul Doamnei este în aur, pentru care Ţiganii cari sunt robii beiului sunt obligaţi să plătească în fiecare an câte un dram de fiecare bărbat. In 1764, unii din Ţigani plătind 6 dramuri şi chiar mai mult fiecare, s'au strâns 1254 dramuri de aur. Ţiganii sunt obligaţi de asemenea să vândă aurul găsit de ei judecătorului lor, armaşului cu 2 piastri dramul, iar armaşul îl vinde cu preţ scump Doamnei. Ceilalţi Ţigani, adică 195 de ursari şi 473 de lăieţi, plătesc câte 5 piastri de fiecare bărbat. Cu vremea această dare s'a schimbat. Doamna are un venit fix, care mai pe urmă s'a stabilit că sunt să se ia dela vamă. In 1763 venitul ei s'a ridicat la 35.340 de piastri, afară de aurul pe care îl luà.

Toate acestea pe care le-am scris în privinţa stăpânirii şi veniturilor sunt mai mult referitoare la Valahia.

CAPITOLUL X

OŞTIREA

După cum ni arată istorisirile vechi, populaţia ţării nu erà răsboinică la început, şi străinii formau cea mai vitează armată a ţării. Astfel, la începutul veacului al XVII-lea, cele mai viteze armate, armatele Seimenilor şi ale Darabanilor, erau formate din Sârbi. Când aceştia se răsculară în Valahia şi Constantin Basarab nu găsì destulă armată indigenă pentru a-i biruì, cerù ajutorul Sultanului Suleiman, care ordonă beilor din Bugdania (Moldova) şi din Transilvania să se ducă în ajutor pentru a biruì pe răsculaţii din Valahia.

La început elita armatei erau Darabanii, cari erau ostaşi din tată în fiu. Constantin Cârnul, care fu numit beiu la 1654, reduse funcţiunea lor; iar Şerban Cantacuzino, care fu numit beiu la 1688, reduse o mare parte din ei, iar restul îi împărţì în două părţi, punând o parte sub comanda căpitanului Darabanilor, iar cealaltă sub comanda Agai. Se numiau Seimeni o altă categorie de ostaşi, cari erau străini. Şeful lor erà başbulucbaşi şi se aflà sub comanda Marelui Spătar.

Ostaşii, de orice categorii, erau liberi de dări şi primiau leafă, pâne şi carne; iar în ziua Paştelui haine noi. Constantin Mavrocordat reduse şi mai mult numărul lor, dându-li ca leafă câte trei cruşi (piastri) pe lună, dar cu încetul li se luă şi această leafă.

www.digibuc.ro

Afară de aceste oştiri, mai erau şi alte categorii de osteni, risipiţi prin provincii sub comanda căpitanilor şi cari de asemeni erau liberi de dări, dar nu primiau leafă.

Nu se cunoaşte numărul oştenilor numiţi slujitori sau ieniceri. Nicolae Mavrocordat desfiinţă o mare parte din ei după 1716, reduse numărul slujitorilor, iar fiul său Constantin Mavrocordat îi desfiinţă aproape în întregime, păstrând numai o parte din ei pentru serviciul oraşelor şi al menzilului, şi îi declară liberi de dări; iar Grigore Ghica ordonă la 1748 tuturor oştenilor ce se aflau în afară de Bucureşti să plătească doar câte patru cruşi. Acelaşi lucru-l făcù şi cu ştafetele cari slujiau în menzil.

Aceste reduceri pricinuiră mare rău ţării, deoarece locuitorii de prin apropierea Dunării, cari erau duşmani ai Valahiei, atacau câte-odată pe ţăranii nevoiaşi şi-i prădau sau primiau cadouri din partea beiului pentru a sta liniştiţi, după cum făceau beii înainte de războiul Sultanului Mustafà al III-lea.

In prezent ambele beilicuri au oştirea numită Darabani şi Seimeni, dar nu sunt formate din străini, ci din populaţia ţării, al căror comandant este Spătarul, şi sunt împărţiţi în căpitănìi sub comanda a câte unui căpitan în capitala ţării şi în alte localităţi. Un detaşament se află sub comanda Agăi, independent de Spătar.

Se spune că în ambele beilicuri se află 6.000 de oşteni, dar în realitate sunt mai puţini. Parte din ei sunt călări, şi parte pedeştri. Sunt liberi de dări şi primesc odată pe an un rând de haine. Fac serviciu o săptămână, iar o altă săptămână se ocupă cu meşteşuguri şi cu agricultura pentru a-şi agonisì traiul.

In primele războaie, Osmanlâii întrebuinţau această oştire pentru a săpà întărituri.

Ambele beilicuri aveau şi armate de gardă (gărzi), câte 200 de oameni călări şi infanterişti. Aceştia erau Sârbi şi Albanezi, oameni voinici şi viteji, cari când escortau tezaurul ce erà trimis la Constantinopol, nimeni nu îndrăznià să-i atace. Au şi câţiva oşteni turci pentru a preîntâmpinà dezordinele Turcilor. Sunt şi o mulţime de *mehteri* cari de două ori pe zi cântă în faţa palatului. Sunt de asemeni şi *ceauşi* turci, între cari se află şi câţiva Armeni. Aceştia merg înaintea beiulùi ducând în mână un clopoţel de argint şi un baston atârnat, la fel ca Paşa.

Afară de oşteni mai sunt două feluri de ştafete pentru menziluri; unii se numesc *călăraşi*, cari sunt ştafete sub stăpânirea Postelnicului şi călătoresc la Constantinopol. Şi, pentru că duc aur şi briliante, sunt mereu

www.digibuc.ro

sub groaza tâlharilor. Ai doilea sunt *lipcanii*, cari sunt diverşi menzilgii şi ştafete şi fac drumuri în diferite părţi ale ţării. Aceştia duc hârtiile şi ordinele beiului către ispravnici şi alţi funcţionari şi poartă scrisorile din ţările creştine aduse până la graniţă.

Pentru ştafetele ce vin dela Inalta Poartă sunt menzilhanele la fiecare patru ore de drum, unde aşteaptă mulţi cai, aşà precum sunt şi în alte paşalâcuri.

CAPITOLUL XI

RELIGIE ŞI MITROPOLIE

După mărturisirea Sf. Paulin, Dacia a primit creştinismul în veacul al IX-lea .La început existà în întreaga Valahie un singur episcopat, la care Radu cel Mare, ajuns beiu în anul 1496, a mai adăugat, după sfatul Patriarhului Nifon al Constantinopolului, încă două episcopate sau eparhii.

In întreaga Valahie existau în anul 1496 trei episcopate: primul, episcopatul Bucureştilor, care aveà rangul de arhiepiscopat sau Mitropolie, al doilea, episcopatul Craiovei sau al Râmnicului şi al treilea, episcopatul Buzăului.

In Moldova erau patru episcopate, dintre cari unul erà Mitropolia Iaşului şi celelalte aveau rangul de episcopii. Peste aceste eparhii supraveghiau episcopii, pe cari localnicii îi numesc *vlădici*. Afară de aceşti episcopi localnici se mai găsiau atât în Moldova, cât şi în Valahia episcopi greci. Unii dintre aceştia îşi câştigau existenţa din dările credincioşilor, alţii trăiau foarte liniştiţi închiriind mănăstirile împreună cu domeniile lor.

Deseori Patriarhii Ierusalimului şi Alexandriei vizitau aceste ţări. Mitropoliţii erau preşedinţii divanurilor (curtea supremă). Beiul Ipsilanti a introdus în divanul Valahiei şi pe episcopii Râmnicului şi Buzăului. Dacă beiul ar fi vrut, puteà să introducă în divan şi pe episcopii greci aflători aici. Beiul alegeà pe Mitropolit, sfătuindu-se cu episcopii şi cu boierii mai de seamă. După alegere se aduceà la cunoştinţa Patriarhului de Constantinopol actul alegerii, spre întărire. Această alegere nu puteà fi răspinsă de Patriarh. Noul ales trimeteà daruri Patriarhului ca semn de supunere, iar Patriarhul, la rândul său, trimeteà Mitropolitului actul de numire. Afară de aceasta Patriarhul n'aveà nicio autoritate asupra

www.digibuc.ro

Mitropolitului. Dacă murià Mitropolitul, averea sa trecea în mânile beiului, afară de acele daruri pe care Mitropolitul le dăruise Bisericii spre amintire. Eparhia Mitropolitului Valahiei cuprindeà cele nouă cadâlâcuri ale beiului țării. Episcopul Râmnicului aveà în eparhia sa cinci cadâlâcuri din Banatul Craiovei și episcopul Buzăului aveà trei cadâlâcuri de-ale beiului, precum și raiana Brăilei, pe care fiul lui Radu cel Mare, beiul Radu, în anul 1544, printr'un decret special i-l supuse.

In amândouă principatele se găsiau numeroase biserici și mănăstiri, care aveau întinse domenii. A cincea parte din Valahia și Muntenia aparțineà mănăstirilor. Unele din mănăstiri erau ale episcopilor țării, altele aparțineau Muntelui Atos, Sinaii și altele Ierusalimului, etc., și aceștia chiar le închiriau credincioșilor cari locuiau pe acolo.

In anul 1715, Ștefan Cantacuzino a scutit de dări mănăstirile, precum și preoții, cari până atunci plătiau îndoit, cu condiția ca preoții scutiți de dări să se roage în cursul anului de câteva ori pentru dânsul. Nicolae Mavrocordat ordonă din nou să se ia preoților un impozit îndoit. Preoții sunt din nou scăpați de Constantin Mavrocordat, care îi scutì de impozit, dar în același timp suprimă acele daruri pe care preoții le luau dela beiu. Constantin Mavrocordat numì zece agenți dintre clerici, cari supraveghiau veniturile mănăstirilor, și instituì Vistieria (cassa publică) Statului, căreia stareții erau obligați să-i dea socoteală exactă de venituri și cheltuieli, în mâna episcopilor și a Marelui Logofăt.

Și acele mănăstiri care aparțineau Atosului, Sinaii ș. a. în afară de principatul beiului erau obligate să dea socoteală agenților Marelui Logofăt. Banii în plus din Vistieria Statului s'au pus, ca fond, la dispoziția școlilor și fetelor sărace. Aceste orânduieli n'au durat prea mult timp, căci Mihail Racoviță, ajuns beiu în anul 1741, ordonă ca mănăstirile să plătească impozitul dublu, iar preoții de patru ori. Afară de aceste impozite li s'au impus încă două impozite noi, numite poclon și ajutorință. Constantin Mavrocordat, ajuns din nou beiu, a obligat mănăstirile să plătească de patru ori. Ștefan Racoviță, ca și Mihail Racoviță, a scăzut impozitul iarăș dela patru la două. Aceste orânduieli asupra mănăstirilor au durat până la Grigore Ghica. Acesta, în anul 1769, ordonă clerului să plătească anual peste 24 de piaștri și o parte din această sumă să se împartă ca ajutor nevoiașilor.

Mitropolitul, episcopii și mănăstirile împreună cu domeniile lor sunt scutiți de dările numite vinărit, dijmărit. Și impozitul numit oierit

www.digibuc.ro

mănăstirile îl dădeau la trei ani odată, apoi în fiecare an. Dar câte-odată unii din preoţi primiau hârtii de scutire din partea beiului, prin care aceştia erau scutiţi de dări sau de o parte din ele. La început unele biserici aveau sate întregi scutite de dări. Acum, în schimbul acestui permis mănăstirile aveau mulţi ţărani scutiţi de dări, numiţi scutelnici, fiecare după starea sa, de ex. Mitropolitul 100, Episcopii Râmnicului şi Buzăului 50, etc. Mai au venit din vamă, din pescuit, din sare, etc.

Multe mănăstiri mai au sub stăpânirea lor şi Ţigani, cari sunt robii lor. Episcopii luau daruri anuale dela preoţii din eparhiile lor. Iar dela mireni cu ocazia botezului, îmmormântării, etc.

CAPITOLUL XII

IMPĂRŢIREA

Valahia şi Moldova sunt împărţite în câte 17 judeţe mici sau cadâlâcuri turceşti, ai căror şefi se numiau *căpitani*, iar mai târziu *ispravnici*; însă în general Valahia se împarte în două părţi: una este *Valahia propriu-zisă*, care se întinde dela Focşani până la râul Olt şi se numeşte «Valahia orientală», a doua este Banatul Craiovei, care se numeşte *Valahia occidentală*, găsindu-se în Apusul aceluiaşi râu (Olt). Unii o numesc «Valahia mică» sau Comitatul Severinului, după oraşul cu acelaş nume.

Din cele 17 judeţe, 12 se găsesc în Valahia propriu-zisă, iar celelalte 5 în Banatul Craiovei.

Judeţele Valahiei propriu-zise sunt:

1. Focşani sau Slamrâmnic;
2. Buzău sau Buze;
3. Săcuieni sau Sakvin;
4. Prahova sau Praciova sau Perahve;
5. Ialomiţa sau Ialumge;
6. Dâmboviţa sau Dembuvice;
7. Ilfova sau Elfu;
8. Muscelu sau Mergel;
9. Argeş sau Arges;
10. Vlasca sau Ulasca;
11. Teleorman sau Delì Orman;

www.digibuc.ro

12. Oltul sau Evlet;
Iar județele Banatului Craiovean sunt:
13. Romanați sau Rumanaci;
14. Vâlcea, Vulția sau Vulici;
15. Sil (jün);
16. Gorj;
17. Mehedinți sau Mehanici.

* * *

București. Este capitala Valahiei, are forma rotundă și se găsește în jud. Ilfov, pe malul Dâmboviței. Domnul trăiește aici într'un palat făcut din piatră. Numărul locuitorilor în anul trecut ajungeà la 50.000, cari aparțin la diferite națiuni, împărțite în 67 mahalale. Casele în loc de cărămidă sunt acoperite cu lemn ca la Maghiari și Leși. Aproape fiecare casă are curte și casele locuitorilor notabili sunt împrejmuite cu gard de scânduri, căci acolo nu se găsește piatră și străzile sunt pavate cu lemne; fiecare casă are grădină cu fel de fel de arbori, cari dau orașului un frumos aspect pitoresc de sat.

Apa vine dela Dâmbovița și este sănătoasă; împărțită în două, aprovizionează orașul. Locuitorii spun Dâmboviței «apă dulce, cine bea nu se mai duce»,: cu aceasta vor să spună că aici vieața este mai liberă decât în celelalte orașe ale Statului Otoman; apa puțurilor este neplăcută, iar cișmea nu există acolo. Acolo sunt numeroase biserici, mănăstiri și hanuri cari în majoritate sunt construite de către Domni și cari poartă numele acestora. ex.: Șerban-Vodă, care s'a făcut beiu la începutul secolului trecut, iar hanul Sf. Gheorghe își ia numele după biserica de acolo, zidită de Vodă Brâncoveanu. Numărul bisericilor și al mănăstirilor cari se găsesc în oraș și împrejurimi se zice că ajunge la 380: aceasta numai cele zidite în piatră, fără a enumerà și cele din lemn, cari sunt peste 400; însă *Bor*, care se găsià acolo în timpul Sultanului Mustafà III, pomenește de 28 mănăstiri din piatră și 31 de biserici tot din piatră, precum și de 20 de biserici din lemn și 10 capele. Inainte vreme bisericile armenești erau numeroase: acum sunt două din piatră, una este mică; și luteranii au o biserică, acolo au și tipografia lor; tot acolo erà înainte și o fabrică de stofă și pânză, ai cării lucrători erau în majoritatea lor Nemți.

Focșani. Este un orășel așezat pe șes, găsindu-se în depărtare de 24 oare de București și Iași; prin oraș trece râul Milcov. Intr'o parte a râului

www.digibuc.ro

domneşte beiul Ulahiei, iar în cealaltă beiul Bugdaniei; ispravnicul acestui orăşel este mare. Are: 6—7.000 locuitori, din cari 200 de case armeneşti, cari au două biserici din piatră: una este în begatul Ulahiei şi èste frumoasă, iar cealaltă în Bugdania.

In hotarele Ulahiei sunt 6 biserici din piatră şi 8 din lemn româneşti şi o mănăstire, Toamna acolo are loc un mare bâlciu; înainte vreme acolo comerţul erà foarte înflorit, însă, în timpul Sultanului Mustafà III, Turcii au ars totul, şi puţin departe de acolo au făcut războiu cu Ruşii. La depărtare de două oare de Focşani se găseşte o câmpie frumoasă împrejmuită cu două mari păduri; pe acest câmp au avut loc primele tratative de pace între Ruşi şi Osmanlâi pe timpul lui Mustafà III, însă care nu au reuşit; în împrejurimile Focşanilor se face vin bun. (Judeţul) are douăzeci şi trei de sate.

* * *

Bugdania se împarte în două. De sus, care se întinde începând dela Iaşi spre Nord, şi de jos, care se întinde spre Sud. Are 17 judeţe sau cadâlâcuri:

1. Cernăuţi;
2. Suceava;
3. Neamţul sau Neamciu;
4. Dorohoiul;
5. Hărlâul sau Harlov;
6. Soroca;
7. Iaşi sau Ţinutul de Iaşi;
8. Orheiul;
9. Lăpuşna;
10. Vasluiul;
11. Tutova;
12. Fălciiul;
13. Tecuciul;
14. Romanul;
15. Bacăul;
16. Putna;
17. Cohurluicul;

Unii adaugă şi următoarele:

18. Câmpulungul;
19. Grecenii;

www.digibuc.ro

20. Cârligătura.

Partea Bugdaniei care vine spre NE, la 1776, Sultanul Turcilor, prin Thugut, care erà pe atunci ministru al Impăratului la Constantinopol, a cedat-o Impăratului; acest Thugut a devenit vice-regele acestui ținut la Viena. In ținutul cedat se găsiau județele Cernăuți, Suceava și Câmpulung, care s'a numit de către Nemți Bucovina, după numele arborelui *buc*, care crește acolo; acest ținut se mărginește cu Transilvania și cu provincia Galiția din Polonia, și este despărțită de acestea din urmă de râul Ceremuș, care se varsă în Prut.

* * *

Iași. Este capitala Bugdaniei, pe marginea râului Bahluiu, în depărtare de 4 mile de punctul unde acesta se varsă în Prut; locuitorii Iașilor sunt de mai multe națiuni, între cari și Armeni; casele în general sunt fără etaje și sărăcăcioase. Beiul Constantin Moruzi, în timpul Sultanului Hamid, a făcut numeroase cișmele, cari înainte nu existau. Sunt numeroase biserici și mănăstiri, construite mai mult de către bei. Armenii au două biserici din piatră, din care una este mică.

Biserici proprii au și latinii și luteranii.

După Cruterus, în inscripția veche de pe monumentul împăratului Antonius Pius, se pomenește de poporul Ias sau Iaș al Daciei. Lucas Olandesul și Cellarius cred că acel popor erau locuitorii vechi ai acestui oraș.

Iașii înainte vreme erà un sat, însă s'a lărgit și s'a mărit când Marele beiu Ștefan și-a mutat reședința acolo dela Suceava. In 1753 orașul a ars împreună cu palatul beiului. In 1711 și 1739 l-au stăpânit Rușii, precum și în timpul războaielor Sultanilor Mustafà și Hamid, însă pe urmă Rușii l-au înapoiat iară Turcilor.

In granițele Iașilor se găsesc mai mult de 30 de sate, precum: Pribești, Bucium, Socola, Izereni, Beștimani, Cârnești, Forești, Găureni, Mandana (care este în depărtare de o oară de Iași, foarte frumoasă și unde cresc pere excelente, de asemenea excelente mere zise domneștii), Valea Largă, Nebuna, Cucuteni, etc.

Pe acolo se găsesc numeroase lacuri mici cu apă dulce și pline cu pește, cum sunt cele din Socola, Izereni și Beldiman, precum și lângă satul Corov *(sic)*, unde este un lac care este proprietatea Mitropolitului.

www.digibuc.ro

Cernăuţii se găseşte în judeţul cu acelaş nume, pe malul râului Prut, la depărtare de 8—9 oare de Hotin şi de 32 oare de Iaşi. Inainte erà mare şi aveà peste 1000 case, jumătate Armeni. Armenii aveau 2 biserici şi Moldovenii 3. Mai târziu au fost dărâmate şi din nou ridicate cu ajutorul împăratului.

Suceava. Inainte vreme, când acolo erà reşedinţa beilor, erà mare şi înflorită, însă după mutarea reşedinţei la Iaşi a devenit neînsemnată. Se ridică de-asupra unui deal, pe malul râului cu acelaş nume, care se varsă în Siret. Locuitorii sunt peste 1000 de case, din cari 200 sunt case armeneşti, în majoritate negustori. Armenii au 3 biserici, din cari una este arsă de multă vreme. Moldovenii au 2 biserici. In Suceava sunt ruinele multor clădiri şi ziduri vechi, precum şi cimitire vechi, semn al măreţiei sale vechi.

Neamţul. Este un oraş pe malul râului cu acelaş nume, pe vârful unui munte are o cetate puternică.

Hârlăul este în depărtare de aproape 17 oare de Iaşi: are 300 case, în majoritate Moldoveni, şi 2 biserici.

Soroca se ridică la depărtare de 24 oare de Iaşi pe poala unui deal, pe malul Turlei: sunt 300 de case moldoveneşti, cari au 3 biserici. Acolo se găsesc şi Evrei. Acolo se prepară rachiu foarte bun şi vodcă, care este renumită; este o cetate încunjurată cu grijă de către cei vechi. In 1769 Ruşii au ars-o, precum şi magaziile cu cereale. In vremea veche, după unii, se numià oraşul Olchionia.

Orheiul. Oraş ridicat pe malul râului Răut, care în apropiere de oraş se face lac. In lac este o insulă frumoasă, în a cării parte de Apus se întinde o pădure deasă, în care se văd urmele unui oraş vechiu, pe care Moldovenii îl numesc Orheiul-vechiu; arheologii cred că ar fi acesta vechiul oraş dac Petrodava, de care pomeneşte Ptolomeu, cu toate că unii cred că Iaşii ar fi vechiul Petrodava.

Lăpuşna se ridică pe un ţinut şes la 19 oare depărtare de Iaşi, pe malul râului cu acelaş nume. Prutul trece la depărtare de 2 oare; acolo sunt 550 de case moldoveneşti, cari au 2 biserici.

Vasluiul este un sat 12 oare departe de Iaşi, ridicat pe malul râului Vasluiu, la vărsarea acestuia în Bârlad. Are 100 de case.

Fălciiul este pe malul Prutului. Intr'o pădure apropiată se găsesc urme de ziduri şi clădiri, cari se crede că ar fi vechiul oraş Taifuli, de care pomeneşte Herodot.

Tecuciul se ridică pe malul râului Bârlad, 16 oare departe de Iaşi. Are

www.digibuc.ro

1500 de case, dintre cari 200 case de Armeni, cari în majoritate sunt negustori; Moldovenii au 4 biserici; Tecuciul are 20 de sate.

Roman, 16 oare departe de Iași, pe malul Moldovei, care se varsă în Siret. Are 1.500 de case, din cari jumătate erau înainte Armeni; azi sunt numai 50 de case armenești cu o biserică.

Bacăul este pe o insulă formată de râul Bistrița, care se varsă în Siret: nu este departe de Siret.

Câmpulungul sau *Campo-longo* se traduce: câmpia lungă. Este un mic orășel, care înainte erà un tributar al beiului, având 15 sate.

Romanați (*sic*; tot Romanul), 16 oare departe de Iași și 3 oare de Siret, se găsește pe o câmpie, încunjurat de munți păduroși. Are 300 de case, în majoritate Moldoveni, și are 5 biserici. Acì își are reședința egumenul, care este un episcop cu puteri mai mici.

Piatra, la depărtare de 24 oare de Iași, se ridică pe o câmpie încunjurată de munți pe malul Bistriței. Are 300 de case și 2 biserici; locuitorii sunt voinici, ceeace este semn al bunătății climei; acolo sunt cai înalți.

Grozeștii, 11 oare departe de Piatra, drumurile fiind greoaie. Pe acolo se găsește Ocna, adică saline; pe vârful muntelui sunt 80 de case, locuitori Moldoveni și Maghiari. Ocna are o adâncime de peste 40 brațe. O parte a Ocnei odată pe trei ani se pierde în apă, însă după 5—6 zile apa se retrage: înainte de a fi scufundată în apă se aud zgomote subterane, după care locuitorii cunosc că va fi inundată de apă. Din vânzarea sării extrase pe an beiul primește 170—200 pungi.

Botoșanii, 16 oare departe de Iași, având 500 case cu locuitori, din cari 200 Armeni, cari au biserica lor; mai sunt 5 biserici, mănăstiri; se mai văd ruine vechi de clădiri; venitul anual al acestui ținut aparține Doamnei, adică soției Domnitorului; în împrejurimi sunt 25 sate, cum sunt Izvoare, Vasilăți, Ștefănești, Tabăra, etc.

Mohilovul sau *Movila*, este așezat la poala unui munte, pe malul râului Turla, în fața orașului polon Mohilov. Este 36 oare departe de Iași și 16 oare de Botoșani. Are 400 de case cu locuitori, între cari sunt și puțini Armeni; produce vodca sau *amberie*.

Chișinăul, este în depărtare de 24 oare de Iași și de 8 oare de Bender; este pe malul râului Bâcu; are 1000 locuitori, împărțiți în 4 mahalale. Are 3 biserici: sunt și Armeni; mai are peste 15 sate.

Hușii este un sat pe marginea Prutului, în depărtare de 16 oare de Iași; este așezat pe o câmpie, având 500 de case; aici a avut loc tratatul

www.digibuc.ro

de pace între Imperiul turcesc şi Petru-cel-Mare al Ruşilor; tot aici au avut loc în două rânduri tratate de pace între aceleaşi Puteri în 1792. In apropiere se găseşte o pădure deasă.

Bârladul este aşezat pe câmpie, pe malul râului cu acelaş nume, unde acesta se varsă în Siret; este 12 oare departe de Iaşi. Are 800 case cu 2 biserici: sunt şi Armeni; are 13 sate.

Vrancea, 26 oare departe de Iaşi, este aproape de Focşani. Are 450 case locuitori şi 13 biserici. Este o regiune stâncoasă, împrejmuită cu munţi; are 12 sate şi 2.000 case, ai căror locuitori sunt tributari beiului: în alte privinţe este cu totul liberă. Are judecători proprii şi este de sine condusă, având drept conducător un vornic. La poalele acestor munţi se găseşte o mănăstire numită Mira, care este foarte departe de oraş; se găsesc ruinele unui oraş vechiu, pe care locuitorii îl numesc Crăciuna.

Hegheşul [Codrul] este o întinsă pădure, mărgenită cu Tătarii Bugeacului; acesta este un ţinut având o comunitate aparte; locuitorii formau corpul cavaleriei în armată, cari înainte erau în număr de 8.000, iar acum 2.000; şi erau oameni viteji: cu toate că erau tributarii beiului, aveau multe libertăţi.

Galaţii sunt portul Bugdaniei pe malul Dunării, la vărsarea în aceasta a râurilor Prut şi Siret. Se găseşte la 36 oare depărtare de Iaşi. Acolo vin şi pleacă necontenit vase din Marea Neagră şi Mediterană, aducând diferite feluri de mărfuri şi luând de acolo lemne, miere, ceară, sare, unt, salpetru, grâu şi alte cereale; are 400 case de locuit. Din 1783 au început să se aşeze acolo şi Armeni, pe lângă celelalte diferite naţiuni comerciante. Are 11 sate. Pe partea răsăriteană a gurii Siretiului sunt ruinele unui oraş vechiu, pe care locuitorii îl numesc Gherghina; din monedele şi inscripţiile găsite acolo se crede că este un oraş ridicat în timpul lui Traian.

Hotunul, aşà se numià pe turceşte, alţii îl numesc Cocin; este un paşalâc aparte, între râurile Turla şi Prut, mărginindu-se cu Bugdania la SV, iar restul este mărginit de Polonia. Are peste 260 sate, înainte aveà 336. Hotunul este aşezat pe coborîşul unui deal mic, care a fost refăcut de Nicolae Mavrocordat, când erà beiu al Bugdaniei; fiind o cetate la graniţă, a fost supusă multor războaie ale Turcilor, Ruşilor şi Polonilor, cari au învins acolo de două ori: la 1623 şi la 1683.

De multe ori l-au stăpânit Ruşii, dar iar l-au redat Turcilor. In 1788,

www.digibuc.ro

în timpul ultimului războiu, în Septemvrie, locuitorii predându-se, cetatea a fost predată Rușilor și Nemților, cari de mai multe luni o asediaseră și luptau. Atunci locuitorii erau în număr de 17.000. După încheierea păcii s'a redat Turcilor. Acolo locuesc de asemeni Armeni și Evrei.

www.digibuc.ro

RAPOARTE DANEZE ASUPRA RĂZBOIULUI DIN 1877—1878

DE

GENERALUL R. ROSETTI
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Ședința dela 1 Februarie 1929

Am publicat, anul trecut, în aceste memorii, notele locotenentului norvegian Gunnar Flood [1]). In acele note se vorbește [2]) de prezența, la Plevna, a căpitanului danez Hedemann, al cărui cal îl cumpără Flood, la 19/31 Octomvrie.

Cercetări făcute la Copenhaga mi-au arătat că se păstrează acolo, în arhivele armatei daneze, rapoartele acestui ofițer [3]), còpii (daneze și franceze) de pe cari au ajuns, acum, în proprietatea Muzeului nostru militar național, grație intervenției și amabilității autorităților competente [4]).

Cine este autorul acestor rapoarte și care este cuprinsul lor?

Marius Sophus Frederik von Hedemann a fost fiul locotenentului-general H. C. G. F. von Hedemann și s'a născut, la Copenhaga, la 21 Ianuarie 1836. Intrat, la vârsta de 13 ani, în școala militară, iese sub-locotenent, în vânători, la vârsta de 17 ani. Urmează apoi școala de

---

1) Seria III, Tomul VIII, Memoriul 9.

2) Pag. 37.

3) De materialul cuprins în aceste rapoarte s'a servit căpitanul danez Daniel Brunn pentru cartea sa: *Plevna-Schipka* (Copenhaga 1915).

4) Obținerea autorizațiunii de a copià aceste rapoarte se datorește intervenției consulului nostru general din Copenhaga, d-l Olaf Kongsted, iar executarea còpiilor și a traducerii franceze s'a făcut sub supravegherea căpitanului Rockstroh, șeful arhivei armatei daneze. Și unuia și celuilalt le adresez, și pe această cale, mulțumiri sincere.

www.digibuc.ro

statmajor şi ia parte la răsboiul din 1864, fiind prezent la apărarea Dybbol-ului (Düppeln) şi la atacul redutelor (18 Aprilie). Trece după aceea prin statul major şi la ministerul de răsboiu, şi este numit, în 1871, adjutant al regelui Cristian IX iar la 1876 comandant de companie, în gardă. In 1877 este ataşat pe lângă armata rusă — dela Mai la Noemvrie — luând parte la operaţiunile Corpului IX Armată (general Krüdener) şi stând puţin timp şi la Marele cartier general rus. Locotenent-colonel în 1880, e numit colonel, şeful secţiei tactice din statul-major, în 1885, general de brigadă în 1896 şi şef de stat-major al armatei în 1901. A murit în luna Iunie 1903 [1]).

Ceeace este important de reţinut, înainte de a ne ocupà de rapoartele sale, este faptul că Hedemann a fost ataşat pe lângă armată rusă şi că ceeace spune în privinţa armatei române şi a operaţiilor sale este, fireşte, după informaţiile ce i le dau Ruşii.

Rapoartele lui Hedemann se pot împărţì în două: rapoarte trimise, ministerului de răsboiu danez, de pe câmpul de luptă, şi un raport general, întocmit, la Copenhaga, la 22 Martie 1878, trei luni după întoarcerea ofiţerului acasă, adresat aceluiaşi minister. Acest din urmă raport nu este, în general, decât o alăturare, aproape fără modificări, a primelor rapoarte, cu un adaos, la sfârşit, în care se fac aprecieri asupra organizării, tacticei şi strategiei ruseşti.

In aceste rapoarte ofiţerul danez, ataşat pe lângă comandamentele ruseşti, se ocupă mai cu seamă de armata rusă, care dealtfel alcătuià massa cea mai de seamă a armatelor aliate. El vorbeşte numai incidental de trupele româneşti şi de operaţiile lor. Aceste părţi — în cari vorbeşte de trupele noastre — le-am extras şi le public în paginele ce urmează. Am adăogat explicaţii (în paranteze şi în note) acolo unde am socotit că trebuià să se lămurească textul sau unde erà nevoie a se arătà că autorul greşise.

Cum e şi firesc, dată fiind şi situaţia în care se află Hedemann, ştirile relative la acţiunea trupelor româneşti sunt mai ales de natura unui jurnal foarte succint şi asupra acestei acţiuni cum şi asupra organizării şi valorei trupelor româneşti autorul rapoartelor nu face nici o apreciere, cum face despre cele ruseşti.

Iată, în rezumat, părţile mai de seamă ale rapoartelor de cari ne ocupăm precum şi observaţiunile ce sunt de făcut asupra cuprinsului lor:

---

[1]) După datele comunicate de căpitanul Rockstroh.

www.digibuc.ro

Sosit, la Slatina, la 6/18 Iunie, căpitanul Hedemann se prezintă, împreună cu căpitanul suedez Warberg generalului Krüdener, în statul major al căruia urmăresc operaţiile corpului IX armată, pe timpul trecerei Dunărei, în atacul asupra Nicopolei şi în luptele din Iulie 1877, dela Plevna. Ceeace spune Hedemann, în rapoartele sale, nu este decât o repetare, şi deci o confirmare, a ceeace se cunoaşte dejà. El dă, în detaliu, descrierea luptelor din faţa Plevnei, dela 8/20 şi 18/30 Iulie şi notează că, la 8/20 Iulie, pe locul unde erà să fie ulterior reduta Griviţa No. 1, se aflà numai un amplasament de tunuri, că în atacul dela 18/30 Iulie, aceasta fusese transformat într'o redută şi, în sfârşit, că reduta Griviţa No. 2 fusese construită după 18/30 Iulie şi aşezată aşà de bine încât nu se puteà deosebì de restul poziţiilor turceşti. Acì Hedemann repetă, evident, cele ce i s'au spus de către staturile majoare ruseşti, cari aveau tot interesul să arate că reduta Griviţa No. 2 fusese construită după atacul dela 18/30 Iulie şi că nu erau ei deci de vină dacă nu au semnalat Românilor această a doua redută. Azi e sigur însă că această a doua redută fusese construită înainte de atacul dela 18/30 Iulie, căci au afirmat-o: Mouzaffer-paşa, şeful de stat major a lui Osman-paşa [1]), W. Herbert, un englez care a luptat tocmai acolo, în rândurile turceşti [2]), şi chiar un rus, care de altfel se arată cu totul ostil Românilor [3]). Nu e mai puţin adevărat însă că este posibil ca, în focul acţiunei, trupele ruseşti, cari s'au izbit de această a doua redută, să nu o fi putut deosebì de cealaltă. Vina rămâne însă a staturilor majoare ruse şi mai cu seamă române, după cum am semnalat-o aiurea [4]), de a nu fi recunoscut mai bine obiectivele de atac fixate pentru ziua de 30 August (11 Septemvrie) şi mai rămâne vina necooperării, în mod armonios, a tuturor elementelor la noi, căci se observase de către unele unităţi ale noastre că artileriile diviziilor 3 şi 4 nu trăgeau asupra aceluiaşi obiectiv [5]). De această din urmă greşeală Hedemann exonerează pe şeful de stat-major al diviziei a 3-a române, care ar fi semnalat din timp prezenţa redutei a doua şi ar fi fost înlocuit din această cauză. In nici una din scrierile alor noştri carì au fost la Plevna sau relativ

[1]) *La Défense de Plevna*, pp. 237, 238.

[2]) *The defence of Plevna*, p. 168.

[3]) Wonlanlarsky, *Journal d'un officier d'ordonance* p. 92.

[4]) General R. Rosetti, *Partea luată de armata română în răsboiul din 1877—1878*, p. 92.

[5]) General R. Rosetti, *o. c.*, pp. 59, 60.

www.digibuc.ro

la luptele de acolo, nu se semnalează aceasta, ceeace ar fi de mirat dacă lucrurile erau așà cum le arată Hedemann, căci ai noștri ar fi avut tot interesul să arăte că ei au avut dreptate și apoi divizia 3-a nu ar fi atacat, la 30 August, cu credința că atacă același obiectiv ca divizia 4-a. Fapt cert e că locotenentul-colonel Mărculescu nu a fost îndepărtat din postul său de șef de stat-major al diviziei 3-a.

Arătând numirea Domnitorului la comanda de căpetenie a trupelor româno-ruse din fața Plevnei, Hedemann insistă, și o repetă de mai multe ori, că comandamentul Domnitorului a fost numai nominal. Că Rușii au voit ca așà să fie și că au încercat să pună pe prințul Carol la o parte, e sigur. Dar memoriile Domnitorului arată cu câtă dibăcie acesta nu a îngăduit să fie neglijat [1]) și faptele sunt martore că părerile sale, în privința chipului cum ar fi trebuit a se procedà în atacul Plevnei, nu au fost greșite. In privința Domnitorului, Hedemann ne semnalează un lucru inedit și anume că El adresà rapoarte scrise marelui cartier rus și ne citează chiar dintr'un asemenea raport. Unde vor fi aceste rapoarte acum? Nu există oare, în hârtiile rămase dela regele Carol, ciornele lor?

Asupra atacurilor româno-ruse dela Plevna, Hedemann, care semnalează, încă dela 19/31 August, că prințul Carol va primì ordin să atace orașul, susține cu drept cuvânt, că atacurile date de Skobeleff și Imeritinsky spre Crișin erau mult mai primejdioase pentru Turci ca cele date de Români asupra Griviței, căci cele dintâiu amenințau comunicațiile Plevnei cu Sofia pe când cele de al doilea erau îndreptate asupra părții mai puternice ale poziției turcești și că deaceea Turcii au reacționat mai puternic spre Crișin. Nu e mai puțin adevărat însă că zona cea mai primejdioasă pentru Turci erà cea de pe stânga Vidului și că comandamentul român văzuse just — lucru despre care nu găsim nici o mențiune în rapoartele ofițerului danez — când voise să opereze pe stânga Vidului, spre a tăià astfel, dela început, comunicațiile Plevnei cu exteriorul.

In descrierile luptelor Hedemann aduce omagiu trupelor românești arătând vitejia și tenacitatea oștenilor, scoțând în relief acțiunea mult superioară a artileriei românești și semnalând la Români o mai completă și mai judicioasă întrebuințare a fortificației și a legăturilor telegrafice. Tocmai deaceea este de mirat eroarea ce o face în raportul său

[1]) *Memoriile Regelui Carol I,* 21 Noemvrie/3 Decemvrie.

www.digibuc.ro

din 7/19 Septemvrie, şi pe care o repetă în raportul său general din 22 Martie 1878, asupra atacului dat de divizia 3-a română la 30 August (11 Septembrie) 1877. Acţiunile brigăzilor Grammont şi Ipătescu sunt arătate cu totul altfel de cum au fost în realitate, căci se spune că brigada Grammont (coloana dela extrema dreaptă) a atacat reduta No. 2, pe când în realitate ea a stat într'un câmp de porumb, fără a concurà câtuşi de puţin la atac, iar pe de alta, că coloana Ipătescu (care a atacat reduta Griviţa No. 2, şi respinsă fiind, s'a retras în valea Bucovei, de unde pornise) a oscilat când la dreapta când la stânga, ceeace este cu totul fals [1]).

Examinarea izvoarelor documentare şi narative de atunci nu ne poate documentà de loc, de unde a luat Hedemann descrierea ce ne o dă. Această eroare ne arată încă odată cât de greu este, chiar pentru acei cari se află la faţa locului şi au putinţa de a se informà, să afle adevărul şi câtă băgare de seamă trebuie avută în consultarea documentelor, chiar contimporane.

Un detaliu nou este că nu s'au găsit închizătoarele celor trei tunuri turceşti, luate de noi odată cu reduta Griviţa No. 1. Probabil că tunarii turci, înainte de a părăsì reduta, le-au scos şi le-au ascuns sau luat cu dânşii.

Hedemann scuză nesosirea, la timp, a brigadei ruseşti, ce erà să atace Griviţa odată cu divizia 4-a română, prin nepreciziunea ordinului de atac, a cărui cuprins nu arătà hotărît dacă trupele erau să plece din bivuacurile lor la ora 3 sau să atace la ora 3. Scuza este plauzibilă căci ordinul nu are preciziunea necesară, dar este curios că nici istoricul oficial rus [2]), nici istoricul regimentului Vologda No. 18, care a luat parte la acest atac [3]), nu fac uz de această scuză.

Mai e interesant de notat că, încă dela 7/19 August, stat-majorul marelui duce Neculai erà favorabil unei campanii de iarnă.

Ca încheiere a raportului său din 22 Martie 1878, Hedemann rezumă impresiile sale despre armata rusă şi arată mult discernământ în observaţiile ce le face. El semnalează multe lacune şi insistă asupra neînţelegerilor dintre generalii ruşi. Este păcat că nu a studiat şi armata română căci ne-ar fi dat, în acest caz, şi o apreciere asupra ei, care ar fi fost din cele mai interesante.

---

[1]) General Rosetti, *o. c.*, pp. 55, 56.

[2]) Ediţia românească, V, p. 142.

[3]) Ediţia românească, p. 215.

www.digibuc.ro

Ce valoare documentară au aceste rapoarte?

Dacă le comparăm cu notele lui Flood este evident că au o valoare mult mai mică, dintâiu, fiindcă se ocupă numai incidental de armata noastră și de faptele ei, pe când Flood studiază numai pe acestea, şi apoi pentrucă în ceeace spune Hedemann despre ai noştri el se bazează exclusiv pe ceeace-i comunică Rușii, cari nu au avut interesul şi nu au arătat, în lumina ei adevărată, contribuția noastră la operaţiuni. In fine, aceste rapoarte sunt, după părerea mea, de o valoare mai mică ca notele lui Flood pentru că sunt oarecum impersonale și că le lipseşte nota caldă a ceeace este scris numai pentru sine, care caracterizează însemnările ofițerului norvegian.

Sinceritatea lui Hedemann nu poate fi pusă un moment la îndoială și această iese mai cu seamă la iveală în ultima parte a raportului său general din 22 Martie 1878, în care scoate obiectiv în relief felul real sub care s'au prezentat oștirile țarului, cum de altfel și în restul rapoartelor unde, dacă învălește adesea criticele sale într'o formă dubitativă nu spune mai puțin lămurit și sincer părerile sale.

București, 25 Ianuarie 1929.

RAPOARTELE CĂPITANULUI HEDEMANN

I

Nicopoli, 19[1]*) Iulie 1877*

...Orașul (Nicopol) a suferit mult, întâiu din cauza bombardamentului rusesc din (Turnu-Măgurele), apoi cu ocazia atacului rusesc dinspre Sud şi în sfârșit cu ocazia luării oraşului. Este totuşi cu neputință de determinat partea (de distrugere) care e datorită setei de răsbunare a Bulgarilor şi acea care trebue atribuită spiritului de distrugere al soldaților.

...Se crezuse că armata română va fi ocupat Nicopol. Azi s'a primit totuşi un refuz la o cerere în acest scop; corpul (IX rusesc) trebuie deci să lase o brigadă ca garnizonă a oraşului...

II

Karagatch, 6 August 1877

...(In atacul asupra Plevnei dela 8/20 Iulie) la aripa stângă, al 19-lea regiment (de infanterie rusesc) avusese şi el un succes pasager, reuşind a se face stăpân

[1]) Toate datele stil nou.

www.digibuc.ro

pe amplasamentul unor tunuri, situat la Nord de Griviţa, şi formând cheia poziţiei turceşti faţă de un atac venind dinspre Răsărit...

...Turcii construiseră acuma (e vorba de atacul de la 18/30 Iulie) o redută închisă pe creasta cea mai înaltă situată la Nord de Griviţa şi în locul însuşi al amplasamentului de tunuri luat şi apoi părăsit de al 19-lea regiment, la (8) 20 Iulie...

...Românii cari sunt la Nicopoli cu 14 batalioane, 3 regimente de cavalerie şi 5 baterii, vor aveà de acum înainte sarcina supravegherii aripei drepte ruseşti, ţinând în acelaşi timp legătura cu brigada de cavalerie a Corpului IX, care observă Plevna, de la Trestenic la Vid.

III

Gorni Studen, 31 August 1877

...Comandamentul armatei de apus, compusă din corpurile IV şi IX ruseşti şi din trei divizii româneşti, a fost dat prinţului Carol al României; el va primì poate ordinul să atace Plevna, dacă se confirmă ştirea că o parte din garnizoană a părăsit oraşul...

IV

Gorni Studen, 19 Septembrie 1877

...Forţele ruso-române, cari, din seara de 4, ocupaseră poziţiile în aşteptarea acţiunei viitoare, erau repartizate astfel: cele trei divizii ale armatei române se : flau la Nord de valea Griviţei, având două divizii în linia întâiu şi una în a doua, la Verbiţa; al IX-lea corp de armată (rus) luase poziţie la sudul văei Griviţa; corpul al IV-lea de armată erà la stânga acestuia, de la Radişevo până spre drumul de la Lovcea, unde detaşamentele generalului Skobeleff şi ale prinţului Imeritinsky trebuiau să facă legătura cu acest din urmă corp, aşà ca să poată şi ele acţionà în terenul la Vest de şoseaua Lovcei. Pentru a completà cercul se formase un corp de cavalerie de 8 regimente — 4 ruseşti şi 4 româneşti — al cărui gros trecusă râul Vid la Riben, şi a cărui însărcinare principală erà de a observà drumul dela Sofia şi de a tăià retragerea duşmanului.

Inaltul comandament al forţelor întrunite fusesă dat prinţului Carol al României, care la rândul său, încredinţase comandamentul trupelor ruseşti şefului său de stat-major, generalul Zotoff.

Intr'o convorbire ce avù loc între Marele Duce Nicolaie şi prinţul [1]) Carol, la Radeniţa, unde marele duce îşi mutase cartierul la 5 Septemvrie, se hotărî ca atacul să înceapă la 7 Septemvrie printr'o canonadă cu cel mai mare

[1]) Cu ocazia acestei convorbiri Domnitorul a căutat a convinge pe Marele duce să amâne atacul *(Memoriile Regelui Carol*, 25 August/16 Septemvrie 1877).

www.digibuc.ro

număr de tunuri pe care terenul ar îngădui a-l folosi. Spre a se da focului întreaga sa eficacitate, se construiră, în noaptea dela 6 spre 7 Septemvrie, baterii pentru 20 tunuri de 24[1]; se mai construiră deasemenea (baterii) în locurile prielnice, pentru artileria de câmp, care de cele mai multe ori erà aşezată în plin câmp.

Marele duce găsindu-se pe câmpul de bătălie pe tot timpul acţiunii, comandamentul de căpetenie al prinţului Carol nu fu decât nominal, situaţia desvoltându-se aşà încât nu păstră decât comandamentul armatei române.

Turcii întrebuinţaseră răgazul (ce li se dăduse) dela 30 Iulie pentru a întări cu mai multe retranşamente poziţiile ce ocupau mai ales la aripa dreaptă, unde prinţul Şakovskoi câştigase, în ziua sus numită, teren. La aripa stângă Turcii construiseră o nouă redută la Nord şi foarte aproape de reduta care în aceiaşi zi (30 Iulie) rezistase tuturor atacurilor ruseşti. Şi această nouă redută erà aşà de bine aşezată, încât nu fu văzută de cât în timpul atacului însuşi.

Bombardamentul începù la 7 Septemvrie, ora 8 dimineaţa; bateriile ruseşti şi româneşti ocupaseră aproape aceleaşi poziţiuni pe cari le ocupaseră bateriile ruseşti la 30 Iulie; riposta Turcilor fu foarte vie. Neputând deloc constatà efectul focului său, comandamentul rus hotărî a-l continuà mai multe zile şi a căutà, în acest timp, să pună cel mai mare număr de tunuri în poziţie şi să apropie cât mai mult va fi cu putinţă bateriile de inamic, Se făcù şi aceasta şi, în primul rând, trebuie semnalată artilieria românească, care înaintă curagios şi reuşi a pune în acţiune 18 baterii (a 6 tunuri) pe porţiunea din front pe care generalul de artilierie rus nu găsise loc, la 30 Iulie, decât pentru 30 la 40 de tunuri... In ultima zi aproape 300 [2]) tunuri fuseseră puse în baterie.

Cu toate că nu se reuşi a se reduce la tăcere nici o baterie turcească, se socoteà totuş că efectul (tragerii) fusese îndestulător pentru a se hotărî atacul general pentru ziua de 11 Septemvrie — onomastica Majestăţii Sale Împăratului — şi se fixă, lucru straniu, ca oră a atacului, ora 3 după amiazi... E de mirat că atacul să fie hotărît pentru o oră aşà de târzie, care nu ar fi lăsat, în caz de izbândă, armatei ruso-română, timp pentru exploatarea succesului obţinut; ora (aleasă) erà cu atât mai nefavorabilă cu cât vremea, în ziua de 11 Septemvrie — neasemenea acelei a zilelor precedente — erà ploioasă şi ceţoasă, aşà că de la ora 6 după amiazi fu cu neputinţă a se vedeà o întindere mai mare din câmpul de bătălie. Din lipsă de comunicaţiuni telegrafice între cartierul general şi comandamentele aripelor nu se putură luà hotărâri decât după informaţiuni verbale. Cât despre ora atacului, e probabil că s'a produs o neînţelegere, căci pe când unele din unităţi au priceput că ordinul prevedeà ca atacul să înceapă la ora 3, altele crezuseră că ele trebuesc a se pune, la acea oră, în mişcare, din poziţiile pe cari le ocupaseră pe timpul duelului de artilerie, poziţii cari deşi fuseseră alese cât mai aproape de inamic, erau însă de aşà fel (şi la aşà distanţă) încât soldaţii să fie acoperiţi faţă de focul inamic.

[1]) *Memoriile Regelui Carol I*, 26 August/7 Septemvrie. E vorba de tunuri de asediu.

[2]) 256 tunuri, G-ral Rosetti, *Partea luată de armata română în războiul din 1877—78* p. 55.

www.digibuc.ro

La ora 2¾, focul artileriei deveni mai intens şi, la ora 3, trupele româneşti erau dejà angajate contra redutelor situate la Nord-Vest de Griviţa. După planul de atac, Românii trebuiau să atace, dinspre Nord şi dinspre Est, reduta situată la Nord-Vest de Griviţa — aceea care, la 30 Iulie, rezistase tuturor atacurilor ruseşti — pe când o brigadă din corpul IX (rusesc) trebuià să atace aceeaşi redută dinspre Sud, din valea Griviţei. De oarece această brigadă nu a început marşul din bivuacul său decât la ora 3, şi fiindcă acest bivuac erà aşezat aşà de departe în spatele dealurilor, încât aveà de parcurs (brigada) 2000—3000 paşi până în satul Griviţa, Românii fură singurii cari, la ora hotărîtă, atacară reduta. Ei formaseră trei coloane de atac din cari două aveau câte patru batalioane şi a treia — cea mai din dreapta — trei batalioane [1]). Această din urmă coloană înaintà printr'o râpă, care duceà dinspre Nord spre poziţia inamică. In capul râpei ea se lovì de o redută contra căreia se desfăşură pentru atac. Dar se văzù acum — cum am spus-o — că coloana îşi greşise obiectivul şi că ajunsese în faţa unei redute a cărei existenţă nu fusese cunoscută dinainte [2]). Coloana din centru se ţinuse în legătură cu cea din dreapta şi numai după ajungerea sa pe platou descoperì că direcţia sa erà greşită [3]); se deplasă deci spre stânga pentru a susţine coloana a treia, dar întârziase atât, încât această din urmă coloană pornise singură la atacul redutei date ca obiectiv [4]).

Cu toate că Românii se mişcară înainte (atacară) cu mare bravură şi au ajuns la marginea şanţului (redutei inamice), nu e de mirat că acest atac izolat să fi fost respins şi că coloana trebuì să se retragă în grabă, suferind pierderi mari. Coloana din centru, care în acest timp se apropiase, susţinù retragerea şi aruncă înainte câteva batalioane în trăgători, cari se ţineau lo o distanţă de aproape 300 metri de redută şi o băteau cu un foc rar, dar continuu [5]). Coloana din dreapta nu reuşise nici dânsa în atacul său şi trebuise să se retragă.

Numai la ora 4¼ brigada rusă trecù prin Griviţa şi se formă, la Apus de acest sat, pentru atacul redutei, atac ce se execută pe la Sud, cu două batalioane — din regimentul al 17-lea — în linía întâiu, al treilea batalion din acest regiment şi regimentul al 18-lea, fiind în rezervă. Batalioanele din linia întâiu, ajungând la înălţimea trupelor române, se culcară şi deschiseră focul contra redutei, care răspunse, dar nu cu aceeaşi intensitate ca în timpul atacului dela 30 Iulie. Aceasta erà datorit în parte mai cu seamă faptului că artileria românească urmase infanteria în mişcarea acesteia înainte şi deschisese, la o distanţă de maximum 700 metri, un foc violent de şrapnele contra redutei...

...La ora 6¼ seara mă întorsei la locul unde Impăratul şi Marele Duce aşteptau rezultatul luptei. Prinţul Carol sosì tocmai atunci şi anunţă el însuşi

[1]) Această coloană, comandată de colonelul A. Gramont, aveà ca misiune să protejeze flancul drept, nu să atace.

[2]) Reduta No. 2.

[3]) Direcţia sa erà exactă, dar erà altă redută ca aceeà ce se intenţionà a se atacà.

[4]) Coloana Ipătescu nu venì de loc spre stânga.

[5]) Coloana Ipătescu se retrase în valea Bucovei, de unde nu mai mişcă.

www.digibuc.ro

nereuşita atacului Românilor; nici o ştire nu sosise dela aripa stângă [1]). Se hotărî deci a se întrerupe lupta şi se trimiseră ordine diferitelor unităţi să petreacă noaptea pe poziţiunile actuale. Apoi Majestatea Sa Impăratul părăsì câmpul de luptă şi se duse în trăsură la Radeniţa; Marele Duce rămase însă, cu statul său major, pe teren.

Starea de spirit nu erà bună. Erà o opresiune datorită decepţiei ce se avusese. Se sperase că o reuşită a luptei ar fi contrabalansat ştirile primite, în ultimele zile, dela marele duce moştenitor. El dădeà de ştire că fusese atacat, cu forţe superioare, de către Mehmet Ali, şi că fusese silit a se retrage pe linia Iantrei, unde dealtfel situaţia sa erà aşà încât nu mai erà primejduită.

Nu fu decât pe la orele 9 seara că Marele Duce află de reuşita atacului rusesc contra redutei de la Nord-Vest de Griviţa, aşà de des citată. Focul de infanterie ţinuse vreo oră şi jumătate şi rezerva rusească aproprindu-se deajuns de cele două batalioane din al 17-lea regiment, acestea — împreună cu un batalion de trăgători români [2]), ce înaintà dinspre Nord — dădură asaltul şi aceste trei batalioane reuşiră a o luà. Colonelul Schluter comandantul regimentului 17, căzù în timpul atacului; batalionul românesc cuceri un drapel; în redută se găsiră trei tunuri, cari fură făcute neîntrebuinţabile, luându-li-se culatele (închizătoarele)...

...La Români erau mai mulţi morţi ca răniţi, şi aceasta se datoreşte faptului că în urma atacurilor respinse nu se putură ridicà răniţii, cari fură omorîţi de Turci. Românii declară că au găsit după atacul reuşit trupurile răniţilor tăiate în două de duşman.

...In noaptea de 12 spre 13, Turcii încercaseră deasemenea să recucerească reduta dela Griviţa, dar atacul lor acì fu respins; la fel se întâmplă cu atacul ce îndreptară Turcii, în după amiaza de 14, contra poziţiilor româneşti.

O consfătuire avù loc, la 14, între Majestatea Sa Impăratul, Marele Duce Neculaie, generalul Zotow, generalul Nepokoicinsky, generalul Levitsky şi şeful artileriei armatei, prinţul Massalsky. Ea fu urmată, după plecarea Impăratului, de o nouă consfătuire — care ţinù două ore — între persoanele susnumite şi prinţul Carol al României, consfătuire care se continuă şi a doua zi, în prezenţa prinţului Imeritinsky şi a generalului Skobeleff. Se hotărî de a se ţine strict pe defensivă în faţa Plevnei, de a respinge, în măsura posibilului, atacurile turceşti, de a încerculì poziţiile duşmanului prin cavalerie şi de a-i tăià astfel orice aprovizionare pe drumurile dinspre Apus.

Totuşi se socotì prielnic a pune mâna pe reduta, menţionată aşà de des, de la Nord-Vest de Griviţa, reduta dejà cucerită (No. 1) fiind aproape fără importanţă, de oarece Turcii o ţineau sub focul lor aşà că nu se putuse prevedeà cu artilerie [3]) şi nu se putuseră folosì cele trei tunuri (ce fuseseră cucerite cu reduta) căci nu se putuseră găsì închizătoarele luate.

---

[1]) Legăturile erau proaste.

[2]) In realitate au fost 4 batalioane ruseşti şi unităţi din Batalionul 2 Vânători, 14 şi 16 dorobanţi şi 5 linie (*Memoriile Regelui Carol*, 30 August).

[3]) Ulterior s'a pus o secţie de artilerie în ea.

www.digibuc.ro

Românii primiră misiunea de a se apropià de redută prin lucrări de sapă şi, când acestea vor fi destul de înaintate, să încerce un asalt contra redutei... Trupele trebuiau să se întărească în poziţiile ce ocupau...

Turcii au făcut, în mai multe rânduri, ieşiri contra lucrărilor Românilor, dar fără succes. Ieri după amiază Românii au încercat, la rândul lor, un atac contra redutei, deasemenea fără rezultat...

In anturajul Marelui Duce spiritele sunt favorabile unei campanii de iarnă, cu scopul de a ocupà Constantinopolul înainte de face pacea. Se crede că odată ajutoarele sosite, se va puteà bate întâiu Osman Paşa, la Plevna, apoi Mehmet Ali spre Est, şi în urmă trece Balcanii şi cantonà trupele în regiuni mai bogate şi mai des locuite...

V

Gorni Studen, 9 Octomvrie 1877

...După spusele dezertorilor armatei dela Plevna, din cari se aduc mai mulţi în fiecare zi, starea sufletească a armatei turceşti nu e bună. Lipseşte hrana, sunt mulţi răniţi şi bolnavi în oraş şi îmbrăcămintea şi în special încălţămintea soldaţilor e în stare rea. De aceea se speră în armata rusă de a puteà, printr'un investiment complet, constrânge armata turcă fie de a se predà, fie de a încercà o străpungere a poziţiei ruseşti. In prevederea acestei din urmă eventualităţi se caută, după indicaţiile generalului Todtleben, a se stabilì o poziţiune aşà de tare încât să se poată aveà siguranţa de a se împiedicà armata turcă ca să scape...

...Zilele din urmă au fost extrem de neplăcute cu ploaie şi vânt rece; tot ce e în cort e saturat de umezeală, cu toate că nu lasă să străbată ploaia. A fost aproape cu neputinţă a ţine un condeiu în mână şi a lucrà; nu se poate nici umblà spre a te încălzì, căci, după o zi de ploaie, drumurile sunt desfundate şi aşà de lunecoase încât te aştepţi să cazi la fiecare pas...

VI

Copenhaga, 22 Martie 1878

...Intre această armată (cea rusă) şi ţara inamică (Turcia) se întinde principalitatea României, al cărei guvern, convins că ţara va fi desigur atinsă de operaţiile unui războiu eventual, luase dejà, chiar înaintea mobilizării armatei ruseşti, măsuri pentru a luà parte la luptă, concentrând armata sa în luna Octomvrie sub pretextul marilor manevre şi ţinând-o pe picior de războiu.

Partea din armata română care se găseà astfel sub arme cuprindeà două categorii: armata regulată şi miliţia [1]); armata regulată cuprindeà:

8 regimente de infanterie de linie, a câte două batalioane.

4 batalioane de vânători.

2 regimente de cavalerie, şi

[1]) Sub numele de miliţii autorul înţelege teritorialii (schimbaşii).

www.digibuc.ro

4 regimente de artilerie, a câte 7 baterii [1]).

Ţara e împărţită în 33 regiuni [2]), fiecare dând câte un batalion de infanterie şi un escadron de cavalerie de miliţie, aceste unităţi fiind întrunite după nevoie [3]) în regimente. Din contingentul anual de recruţi se dă o parte armatei regulate, alta miliţiei, în care soldaţii primesc o instrucţie de cincisprezece zile; ei sunt chemaţi apoi, în fiecare lună — în patru schimburi — pentru a slujì o săptămână în jandarmerie [4]). Pe lângă aceasta, miliţia poate fi chemată sub drapel de două ori pe an pentru câte cincisprezece zile. Efectivul batalioanelor de miliţie — dorobanţi — şi a escadroanelor de miliţie — călăraşi — depinde de regiune şi poate să varieze în timp de pace, în ceeace priveşte escadroanele, de pildă, dela 350 la 670 de oameni; efectivul unui batalion de linie sau de miliţie este în timp de răsboiu de 800 oameni. Fiecare regiment de artilerie are o baterie călăreaţă; în caz de formare de brigăzi de cavalerie, aceste baterii sunt afectate lor. Partea mai însemnată a armatei române a fost concentrată lângă Calafat, în faţa Vidinului, deoarece guvernul român, hotărîndu-se dela început a cooperà la acţiunea rusească, căutà în acest scop o alianţă ofensivă şi defensivă cu această putere. Totuşi nu se încheie un asemenea tratat între Rusia şi România decât după declaraţia de război, atunci când marşul Ruşilor prin România începuse dejà şi, cum se va vedeà mai departe, după primele lupte dintre Ruşi şi Turci [5]). România îşi proclamasă dejà neatârnarea la 12 Mai şi se găseà astfel, de fapt, în răsboiu cu Turcia din acea zi.

...Turcii făcură o mare greşală neocupând acest pod (Barboşi), ceeace ar fi tăiat comunicaţiile cu calea ferată. Şi deşi România, în acel moment, nu declarase încă război Turciei, starea de spirit a guvernului său erà îndestulător de cunoscută spre a îngăduì Turcilor de a-şi înaintà trupele în această ţară.

...Turcii făcură o greşală asemenea la aripa opusă a poziţiei lor.

Vidinul, unde erà întrunit un corp de armată turcesc comandat de Osman Paşa, este dominat de Calafat, oraş de pe malul stâng al Dunării. Erà deci în interesul Turcilor de a încercà să ieie Calafatul printr'o lovitură de mână şi de a-l întărì spre a ferì Vidinul contra oricărui atac. Ei nu luară această precauţiune şi, cum s'a văzut mai sus, Românii se grăbiră a pune stăpânire pe Calafat, concentrând acolo o mare parte din armata lor.

...In fine, guvernul rus începù tratative cu guvernul român (după a doua bătălie dela Plevna) pentru a stabilì cooperarea trupelor româneşti cu cele ruseşti şi încă la 5 August sosì dela Turnu (Măgurele) o divizie românească având un efectiv de 13 batalioane, 3 regimente de cavalerie şi 5 baterii [6]);

---

[1]) Erau a câte 6 baterii şi nu 7.

[2]) Judeţe.

[3]) Nu după nevoi ci organic.

[4]) Serviciul administrativ şi paza graniţei.

[5]) Este o eroare căci nici o acţiune nu avusese loc la 4/16 Aprilie, data semnării convenţiilor.

[6]) Divizia 4-a.

www.digibuc.ro

2 regimente — 4 batalioane — fură lăsate ca garnizoană la Nicopoli, pe când restul diviziei fu îndreptat spre Plevna şi aşezat la dreapta Corpului IX armată, cavaleria românească însărcinându-se cu supravegherea terenului la Nord de Plevna şi în lungul Vidului..

...Când, spre sfârşitul lunii August, Românii trimiseră încă două divizii în Bulgaria, se slujiră de un pod aruncat la Corabia, pod ce fu mişcat la Nicopoli, astfel că, cu începere dela începutul lunii Septemvrie, toate aprovizionările armatei române putură fi transportate dela Turnu (Măgurele) prin Nicopoli la Verbiţa, unde se află cartierul lor general...

...Inaltul comandament rus care impusese până atunci (începutul lui Septemvrie) ca diferitele corpuri să se ţină în defensivă, credeà acum... că sosise ceasul pentru reluarea ofensivei în contra Plevnei, dat fiind că armata română, cele două noui divizii (ruseşti) şi brigada 3-a de trăgători adusese atâtea trupe proaspete încât superioritatea numerică nu puteà fi decât de partea Ruşilor.

Prinţul Carol al României, care sosise, la 28 August, la marele cartier rusesc, aducând vestea că celelalte două divizii româneşti au trecut Dunărea la Corabia, primì, la 3 Septembrie, comandamentul armatei ruso-române strânse în faţa Plevnei. Prinţul, al cărui şef de stat-major fu numit generalul Zotow, îşi stabilì, în aceeaşi zi cartierul general la Poradim [1]).

...Comandamentul de căpetenie rus pregătì acum un atac, în stil mare asupra Plevnei. Marele cartier general propriu zis fu mişcat la Ceauş-Mahale, la 4 Septemvrie; la Radeniţa, la 5 şi la Poradim, la 10, pentru ca operaţiile, cari nominal trebuiau să fie conduse de prinţul României, să poată fi (conduse) de însuş Marele Duce — şi de Impărat [2]).

...La Nord de şoseaua Bulgărenilor se află armata română, care aveà 2 divizii în linia întâiu şi 1 divizie în linia a doua, adică 42 batalioane, şi 18 baterii a 6 tunuri.

...Din cavalerie, 4 regimente româneşti, 3 regimente din corpul IX şi al 8-lea regiment de husari, cu o baterie călăreaţă română şi 2 ruseşti — 22 guri de foc — totul sub ordinele generalului Lascarew, fură trimise prin Riben pe malul stâng al Vidului pentru a acţionà în spatele duşmanului. Restul cavaleriei româneşti — 5 regimente cu 2 baterii — acopereà aripa dreaptă a poziţiilor româneşti.

...Turcii au întrebuinţat vremea dela 31 Iulie spre a întărì poziţiile lor prin baterii, construite mai ales spre Est şi spre Sud.

In afară de marea redută dela Griviţa, care, cu ocazia ultimului atac, rezistă bine tuturor sforţărilor generalului Krüdener, se vedeau spre Sud de şosea 4 redute pe două rânduri, legate între ele prin tranşee.

...Toate aceste lucrări fuseseră executate fără a fi turburate de Ruşi şi, în realitate, numai recunoaşterile făcute puţin timp înainte de atac făcură ca

[1]) E adevărat că Domnitorul a sosit la 16/28 August la Gorni Studen, deacolo s'a întors însă în ţară şi nu şi-a luat reşedinţa la Poradim decât la 21 August/2 Septemvrie (vezi *Memoriile Regelui Carol I)*.

[2]) Marele Duce a stat, în gazdă, la Domnitor în zilele de 27—30 August (8—11 Septemvrie), *Memoriile Regelui Carol I*, la acele date.

www.digibuc.ro

Ruşii să cunoască locul diferitelor lucrări; ei le însemnau pe o schiţă a regiunei, care fusesă ridicată în grabă de topografii armatei. Această hartă, care fu distribuită staturilor-majoare, fu socotită aşà de exactă încât şeful de stat-major al diviziei a 3-a române fu înlocuit, când raportă că în afară de reduta dela Griviţa se construise alta, observând că nu erà însemnată pe hartă[1]. La luarea măsurilor pentru atac nu se ţinù seama de această informaţie .

...Artileria puse astfel în baterie 5 baterii — 30 tunuri — pe aceleaşi locuri unde se aşezase în ziua sus-numită (30 Iulie) artileria corpului IX...

Riposta turcă fu vie; pierderile erau minime de ambele părţi şi redutele turceşti nu fură stricate de bombardament.

In noaptea de 7 spre 8 Românii se făcură stăpâni pe câteva tranşee înaintate la Nord de redutele dela Griviţa[2].

...(a doua zi) se dădù ordin de a se continuà această canonadă timp de mai multe zile şi, în acest scop, de a pune cât mai multe baterii în poziţie şi de a le aşezà cât de aproape cu putinţă de inamic. Aceasta avù loc dejà în după amiaza zilei de 8, când văzui infanteria română înaintând, în bună ordine, spre reduta Griviţa şi săpându-şi imediat tranşee. După aceasta, bateriile româneşti, acoperite de focul trăgătorilor, înaintară la pas şi luară poziţie pe dealurile depărtate la 1200 metri de redută.

...Noaptea de 8 spre 9 fu relativ calmă; numai rari lovituri fură trase de bateriile ruseşti; Turcii nu răspundeau. La începutul nopţii, se auzì, timp de o jumătate de ceas, în direcţia redutei Griviţa, un violent foc de puşcă datorit unei recunoaşteri pe care o făceau Românii contra acelui uvraj[3]... Românii puseseră în ziua de 9, 14 baterii în foc.

... La 9 se făcù o deplasare de trupe spre stânga, astfel că Românii ocupară poziţiile până la Griviţa — inclusiv.

...La 10 Septemvrie Românii aveau toată artileria lor — 18 baterii — în poziţie.

...Intr'un consiliu de răsboiu se hotărî ca atacul general să se deie a doua zi — onomastica Impăratului — la ora 3 după amiazi, cu toate că nu se reuşise a se reduce la tăcere nici una din bateriile turceşti. Dar pe de o parte bombardamentul consumà multe muniţiuni iar pe de alta erà a opta zi de când trupele erau pe poziţie fără corturi şi în fine se credeà că superioritatea numerică erà o garanţie de succes.

Atacul trebuià să fie pornit simultan pe toată întinderea frontului, armata română şi 1-a brigadă din a 5-a divizie trebuind a înaintà contra redutei dela Griviţa, corpul IV şi divizia 31 contra redutelor din centru şi detaşamentul prinţului Imeritinsky contra redutelor dela Crişin.

In ziua de 11 Septembrie vremea erà rea, o ceaţă deasă acopereà pământul, din când în când plouà, aerul erà greu aşà că fumul rămâneà jos şi împiedicà a se vedeà părţile mai depărtate ale câmpului de bătălie.

---

[1]) Şeful de Stat Major al Diviziei nu a fost înlocuit.

[2]) E o confuziune cu atacul dela 27 August/8 Septemvrie.

[3]) Nu se găseşte nicăiri pomenirea unei asemenea recunoaşteri. E probabil vorbă de încercarea Turcilor de a reluà tranşeele luate de ai noştri la 27 August/8 Septemvrie (*Memoriile Regelui Carol I*, la acea dată).

www.digibuc.ro

Nu există comunicație telegrafică între locul, unde se află marele cartier general și cele două aripi; eră deci cu neputință pentru înaltul comandament a conduce lupta. La aripa dreaptă armata română construise o linie telegrafică militară între marele cartier român și diviziile din prima linie.

«La ora 11 dimineața se celebră un serviciu divin cu ocazia onomasticei Împăratului, la care au asistat Împăratul, Prințul României și Marele Duce Nicolaie, cu suitele lor; la dejunul care urmă Marele Duce ridică un toast pentru Împărat, care mulțumì ridicând un toast pentru cele două armate aliate, cari trebuiau să-și verse sângele, în acea zi, împreună, pentru o cauză sfântă» — extras din raportul Prințului României [1]).

..La ora 2¾, focul artileriei rusești a crescut mult ca intensitate și, chiar dela ora 3, trupele românești erau angajate contra redutei dela Nord-Vest de Grivița. Planul prevedeà că Românii trebuiau să atace această redută dinspre Nord și dinspre Est, pe când o brigadă din corpul IX (rus) trebuià să înainteze din satul Grivița spre a atacà reduta dinspre Sud. Deoarece această brigadă nu plecà din bivuacurile sale, situate la 1600—2400 metri de satul Grivița, decât la ora 3, pe când Românii începuseră mai devreme înaintarea lor, înțelegând, fără îndoială, că ordinul prevedeà ca lupta propriu zisă să înceapă la aceà oră, Românii dădură deci singuri primul atac.

Ei înaintară pe trei coloane, din cari două erau formate din câte 4 batalioane iar a treia, cea din dreapta, din 3 batalioane. Toate trei aveau ca misiune de a atacà reduta dela Grivița, despre care s'a vorbit atât. Când coloana numită în urmă, care înaintà pe o râpă ce dinspre Nord duceà spre poziția dușmană, sosì pe platou, se găsì în fața unei redute turcești, față de care se desfăşură pentru atac; se băgă însă de seamă atunci că coloana își greșise obiectivul, existența acestei redute nefiind cunoscută dinainte. Auzind împușcături, coloana din mijloc se îndreptă spre coloana din dreapta; dar băgând seama de eroarea sa, ea devià din nou spre stânga pentru a merge în ajutorul coloanei ce operà în aceà parte; ea întârziase atât însă, încât nu putù luà parte la primul atac contra redutei dela Grivița. In loc deci de un atac concentric și simultan al celor trei coloane contra unei aceeași redute, avură loc două atacuri izolate, făcute de două coloane, fiecare asupra unei redute deosebite.

Coloana din stânga înaintă cu multă bravură și ajunse la marginea șanțului; dar acolo fu copleșită de focul advers și trebuì să se retragă în grabă, de oare ce suferise pierderi grele. Ea fu susținută de coloana din mijloc care aruncà atunci înainte câteva batalioane în trăgători [2]); acestea se țineau la o distanță de aproape 350 metri de redută pe care o băteau cu un foc rar și continuu. Două companii din trupele ce se retrăgeau se adunară după un deal, la Sud de redută, și deschideau de acolo focul contra ei.

Și coloana din dreapta trebuì și ea să se retragă și astfel primul atac român fu respins.

---

[1]) Nu se cunosc aceste raporturi ale prințului Carol.

[2]) Inexact, ca toată descrierea acestei lupte.

www.digibuc.ro

Artileria românească, care urmase mişcarea infanteriei şi se apropriase la 6—700 metri de redută, contribuì mult, prin focul său, să ajute infanteria română şi-i îngădui a se adunà din nou.

Această luptă erà terminată la ora 4.

La ora 4¹/₄, brigada rusă — regimentele 17 şi 18 — trecuse de Griviţa, de unde urmă spre Apus valea cu acelaş nume până ce ajunse la Sud de redută; se desfăşură pentru atac cu două batalioane din regimentul 17 în linia întâiu şi restul în rezervă. Linia întâiu înaintă în ordine desfăşurată până ce fu la înălţimea trupelor româneşti; acolo se culcă şi deschise, spre a fixà pe inamic, un foc de trăgători contra redutei, care răspunse viu, dar mult mai puţin violent ca la 30 Iulie, probabil fiindcă garnizoana erà supărată de focul bateriilor româneşti, cari continuau a bate reduta cu şrapnele. Acest foc de trăgători ţinù cam o oră şi jumătate, până ce sosiră rezervele. Cu toate că erà dejà noapte Ruşii înaintară şi trupe proaspete româneşti atacară şi ele dinspre Nord, având reduta ca obiectiv; aceasta fu luată la ora 7, mai ales de cele două batalioane ale regimentului 17 şi de un batalion de vânători români; se luară trei tunuri şi un steag.

...Ştirea celor două succese parţiale (luarea Griviţei şi a redutelor dela Crişin) nu sosì la marele cartier decât în timpul nopţii; seara se primise numai un raport verbal dela prinţul Carol asupra nesuccesului primului atac contra redutei dela Griviţa şi nu se ştià nimic despre ceeace se petreceà pe tot restul liniei de luptă. Impăratul, care fusese pe câmpul de luptă toată ziua, se întorsese cu trăsura la Radeniţa, iar Marele Duce dădù diferitelor corpuri ordinul de a rupe lupta şi de a petrece noaptea pe poziţiile pe cari se aflau.

Câştigurile ce se dobândiseră nu erau hotărîtoare. Reduta de lângă Griviţa ce se luase erà dominată de cea situată în urma ei, aşà că erà cu neputinţă a se pune tunuri în ea... [1]).

...Pentru armata turcă atacul pe la Sud erà cel mai primejdios, căci Ruşii înaintând pe acolo ameninţau linia ei de retragere...

...In noaptea de 12 spre 13, Turcii încercară două atacuri contra redutei dela Griviţa, dar fură respinşi. In zilele de 13 şi 14 bateriile ruseşti traseră asupra Plevnei toată ziua; Turcii nu răspunseră decât în seara de 14, îndreptând un foc violent contra redutei Griviţa, pe care o atacară mai târziu; ei fură respinşi, rezervele ruseşti şi româneşti sosind în ajutorul redutei.

...Faptul că la Români numărul morţilor e mai mare ca acel al răniţilor, provine de acolo, că în urma atacurilor respinse nu se putură aduce înapoi răniţii. Se raportează, că după cucerirea definitivă a redutei, Românii, găsiseră trupuri de-ale răniţilor lor tăiate în două.

...Inaltul comandament trebuì să recunoască atunci (mijlocul lunei Septemvrie) că atât atacurile anterioare cât şi cel mult mai important din urmă, nu fusese îndestulător de pregătite şi că executarea lor nu fusese destul de judicioasă. Probabil nu s'a ţinut contactul destul de strâns cu inamicul spre a fi la curent cu schimbările ce se făceau în forţele acestuia şi în poziţiile sale. Nu se cercase a se tăià comunicaţiile duşmanului cu spatele său, prin mari

[1]) Totuşi se puseră tunuri acolo în cursul lunii Septemvrie.

www.digibuc.ro

detaşamente de cavalerie şi, în sfârşit, atacând pe un front prea întins, erà cu neputinţă de a aveà forţele necesare pentru un atac «à fond» asupra punctelor importante din punctul de vedere tactic. Din contra-măsurile luate de Osman Paşa reese deasemeni probabil destul de clar pe ce punct ar fi trebuit a se da atacul principal; el apără, e adevărat, toată poziţiunea sa dar pierderea redutei dela Griviţa nu-l îngrijeà atât ca mişcarea pe la Sud a generalului Skobeleff.

...Intr'un consiliu de războiu, ţinut la 14 Septemvrie, se hotărî a rămâneà în defensivă şi a se întări poziţiile pe cari le ocupau trupele astfel ca să poată rezistà eventualelor atacuri turceşti; se arătă că erà totuşi de dorit a se luà cealaltă redută la Nord-Vest de Griviţa, posesiunea redutei dejà cucerite fiind aproape fără interes, căci (Turcii o dominau şi) trăgeau asupra oricui se arătà.

Românii fură însărcinaţi a înaintà prin apropieri succesive şi acestea odată destul de aproape de redută, să încerce un asalt asupra redutei.

...Marele Cartier fu mutat, la 17, la Gorni Studen şi prinţul Carol îşi stabilì din nou cartierul său general la Poradim [1])...

Lucrările (de apropiere) ale Românilor progresau iute şi dădeau loc la mai multe acţiuni neînsemnate; la 17 dimineaţa spre pildă, când Turcii încercară a-i împiedicà la lucru; La 18 după amiază, Românii încercară un atac asupra redutei No. 2. Se hotărîseră la aceasta fiindcă aflase prin Bulgari că Turcii o părăsiseră; ei atacară din nou în dimineaţa de 24 [2]).

...Nu se poate spune că învestirea Plevnei erà completă (fine Septemvrie). Corpul de cavalerie relativ puternic, care erà adunat în regiunea dela Sud-Vest de Plevna, unde terenul, de cele mai adeseori se prezintă bine pentru întrebuinţarea acestei arme, nu fu condus în chip mulţumitor.

...La Nordul acestei şosele (Plevna-Bulgăreni) la un kilometru aproximativ la Vest de Griviţa, erau amplasamente pentru 10 tunuri de 9 — adică 8 piese ale corpului IX şi 2 româneşti [3]).

...La aripa dreaptă, Generalul Cernat, cu corpul român.

Comunicaţii acoperite fuseseră construite între Griviţa (satul) şi reduta No. 1 — Abdul Kerim; deasemenea între aceasta şi valea situată la Nord de redutele No. 1 şi No. 2. Plecând din reduta No. 1 tranşee — paralele — trei la număr, ajungeau până la 70 paşi de reduta No. 2. Unghiurile occidentale ale celor două redute erau legate între ele printr'o comunicaţie acoperită faţă de focul dela Est; ea erà totuşi neîntrebuinţabilă pentru ambii adversari, fiind bătută de ambele redute. Din reduta No. 1 o tranşee se îndreptà spre Vest. La aproape 1200 metri la Est de reduta No. 1 se despărţià, din comunicaţia acoperită, o altă ramură având direcţia Vest-Nord-Vest, făcând faţă redutei No. 2 şi conţinând 3 baterii, fiecare a 6 tunuri de 9, depărtate la 8 la

---

[1]) Nu l-a mutat nici odată dela Poradim.

[2]) Nici un isvor nu semnalează acest atac, care nu a avut loc.

[3]) Tragerea artileriei noastre fiind mult mai exactă, Ruşii au cerut şi li s'a dat o secţie de artilerie care să reguleze tragerea lor. (*Istoricul de mai mulţi ofiţeri*, p. 426).

www.digibuc.ro

900 metri de ultima redută. La Nord de această redută, se construiseră paralele şi apropieri până la o distanţă de aproape 300 metri de aceasta. La Nordul lagărului întărit turc, zis fortul Bucova, erà deasemenea o paralelă. La Nord de valea aflată la Nord de redutele No. 1 şi No. 2, se construise un mare uvraj — fortul Alexandru — blindat pentru 15 tunuri de 24, din cari 6 erau în baterie. La 4—500 metri la Sud de acest fort, se aflà o lunetă pentru infanterie care dominà valea. La 400 la Apus de fortul Alexandru, se aflà o baterie de 8 tunuri de 9; ea formà aripa dreaptă a poziţiei din lungul acestei creste.

La un kilometru la Vest de Verbiţa, se aflà un uvraj pentru un batalion şi 12 tunuri, din cari 6 erau în baterie, şi la 800 metri mai departe spre Nord-Vest, o lunetă care dominà valea Calişovăţului. De cealaltă parte a acestei văi se găseà o altă lunetă şi o redută aşezată mai sus pe dealul în spatele căruia trece drumul dela Breslaniţa. In sfârşit se construise un fort la Riben.

Colonelul G. Angelescu comandantul diviziei a 4-a [1]) aveà o brigadă în redută, în drumurile acoperite şi în paralele dela Sud şi Est de reduta No. 1 şi o brigadă în bivuac la capătul de Est a văei dela Nord de redute. Colonelul A. [2]) Angelescu, comandantul diviziei a 3-a, aveà o brigadă în valea între fortul Alexandru şi redute; avanposturile sale erau cu un kilometru înainte în paralele şi tranşee având aripa dreaptă în faţa fortului Bucov; cealaltă brigadă a sa erà aşezată înapoia fortului Alexandru, având însă un batalion în acest uvraj şi un batalion în luneta aşezată pe povârniş mai jos.

Colonelul Cerchez, şeful diviziei de rezervă, aveà o brigadă în forturile Verbiţa şi Calişovăţ şi în tabăra dela Verbiţa şi 2 brigade în rezervă la Est de acest sat. La Riben se aflau 1 regiment de infanterie, 8 regimente de cavalerie [3]) şi 2 baterii călăreţe.

...In faţa Plevnei, procedeul de atac fu cu totul schimbat după recunoaşterea făcută la începutul lunei Octomvrie de Marele Duce Neculai, menţionată mai sus. Se căută acum a se încercuì complet armata lui Osman Paşa; în acelaşi timp se căută a se restrânge succesiv cercul bateriilor cari băteau poziţiile turceşti [4]).

...La aripa dreaptă, la 18 Octomvrie, Românii dăduseră din nou asalt redutei No. 2; ei pătrunseră chiar într'însa dar fură respinşi.

RAPPORTS DANOIS SUR LA GUERRE DE 1877-1878.

RÉSUMÉ

Le capitaine danois Marius Sophus Frederik von Hedemann fut attaché à l'état major du général Krüdener, commandant le IX-e corps d'armée russe, devant Nicopolis et Plevna (Mai à Novembre 1877).

1) Eroare: Colonelul A. Angelescu comandà Divizia 4-a.

2) Colonelul G. Angelescu comandà Divizia 3-a.

3) Ruse şi române.

4) Lucru preconizat de Domnitor încă de mai înainte.

www.digibuc.ro

Il envoya, de sur le champ de bataille, plusieurs rapports, qu'il reproduisit ensuite dans un rapport d'ensemble, rédigé à Copenhague, en Mars 1878. Ces rapports montrent l'armée russe au feu et ne parlent qu'incidemment des troupes roumaines, dont ils rapportent succintement les opérations, d'après les informations russes, qui n'étaient pas toujours fondées sur la réalité.

Les parties des rapports de Hedemann, dans lesquels on parle de l'armée roumaine et de son action, sont publiées comme annexes.

www.digibuc.ro

	Lei
TOMUL VI (1926—27):	300.—
G-ral R. ROSETTI. Studii asupra chipului cum se făptuià răsboiul de către Ştefan-cel-Mare. — Mem. IV şi V.	50.—
N. IORGA. O mărturie din 1404 a celor mai vechi «Moldoveni».	8.—
N. IORGA. O tipăritură românească la Uppsala.	15.—
N. IORGA. Goleştii şi alţi elevi ai lui Töpffer în Geneva.	10.—
ANDREI RĂDULESCU. Şaizeci de ani de Cod Civil.	20.—
N. IORGA. Ştiri nouă despre biblioteca Mavrocordaţilor şi despre viaţa muntenească în timpul lui Constantin-Vodă Mavrocordat.	18.—
N. IORGA. Cea mai veche ctitorie de nemeşi români din Ardeal (1408—9).	15.—
N. BĂNESCU. Opt scrisori turceşti ale lui Mihnea II «Turcitul».	30.—
G. VÂLSAN. Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir.	30.—
N. IORGA. Foaia de zestre a unei domniţe moldoveneşti din 1587 şi exilul din Veneţia al familiei sale.	15.—
V. MOTOGNA. Răsboaiele lui Radu Şerban (1602—1611).	30.—
ETTORE PAIS. Gli scavi di Pompei ed il tesoro di Mahdia.	12.—
Dr. ANDREI VERESS. Scrisorile Misionarului Bandini din Moldova (1644—1650).	25.—
TOMUL VII (1927):	300.—
CONST. C. GIURESCU. Organizarea financiară a Ţării-Româneşti în epoca lui Mircea-cel-Bătrân.	25.—
CONST. I. KARADJA. Delegaţii din ţara noastră la conciliul din Constanţa (Baden) în anul 1415.	30.—
N. IORGA. Noi acte româneşti la Sibiiu.	25.—
N. IORGA. Momente istorice.	8.—
N. IORGA. Informaţiuni germane despre România şi Basarabia pe la 1870.	10.—
Dr. ANDREI VERESS. Păstoritul ardelenilor în Moldova şi Ţara-Românească până la 1821.	60.—
CONST. C. GIURESCU. Nicolae Milescu Spătarul.	32.—
ŞT. METEŞ. Contribuţiuni nouă privitoare la familia boierească Buhuş din Moldova.	30.—
I. NISTOR. Răsunetul răsboiului din 1877 în Bucovina şi Basarabia.	12.—
N. IORGA. Ultimele scrisori din ţară către N. Bălcescu.	10.—
N. IORGA. Incă un portret al lui Mihai Viteazul.	10.—
ANDREI RĂDULESCU. Unificarea legislativă.	40.—
TOMUL VIII (1927—28):	320.—
H. PETRI. Relaţiunile lui Jakobus Basilicus Heraclides cu capii Reformaţiunii.	25.—
ANDREI RĂDULESCU. Izvoarele Codului Calimach.	18.—
N. IORGA. Imperiul Cumanilor şi Domnia lui Băsărabă.	10.—
N. IORGA. O gospodărie moldovenească la 1777 după socotelile cronicarului Ioniţă Canta.	12.—
I. LUPAŞ. Doi umanişti români în sec. al XVI-lea.	20.—
N. IORGA. Brodnicii şi Românii.	20.—
P. P. PANAITESCU. Contribuţii la opera geografică a lui D. Cantemir.	25.—
G-ral R. ROSETTI. Regulamentul Infanteriei Franceze din 1 August 1791 şi influenţa lui asupra regulamentelor de cari s'au servit oştirile româneşti sub Regulamentul Organic.	15.—
G-ral R. ROSETTI. Notele unui ofiţer norvegian inaintea şi în timpul răsboiului de neatârnare 1876—1878.	35.—
GR. NANDRIŞ. Patru documente dela Ştefan-cel-Mare.	15.—
N. IORGA. Rătăcirile în Apus ale unui pretendent român, Ioan Bogdan, în sec. al XVI-lea.	15.—
N. IORGA. Francmasoni şi conspiratori în Moldova secolului al XVIII-lea.	5.—
Dr. A. VERESS. Nunţii apostolici în Ardeal.	30.—
N. IORGA. Din originile politicianismului român: O acţiune de opoziţie pe vremea Fanarioţilor.	8.—
N. IORGA. Informaţii spaniole despre răsboiul nostru pentru independenţă.	32.—
G. CANTACUZINO. Colonizarea orientală în Illyricum.	35.—

www.digibuc.ro

	Lei
TOMUL IX (1928-29)	200.—
N. IORGA. Cronicele turceşti ca izvor pentru istoria Românilor.	12.—
N. IORGA. Portretele Domnilor noştri la muntele Athos.	20.—
D. ONCIUL. Românii şi Ungurii în trecut.	15.—
S. GREAVU-DUNĂRE. Bibliografia Dobrogei, 425 a Hr. — 1928 d Hr.	80.—
N. IORGA. Portrete şi lucruri domneşti nou-descoperite.	20.—
N. IORGA. Comemorarea lui Francesco Petrarca.	10.—
N. IORGA. Un boier de provincie în timpul Eteriei şi Regulamentului Organic.	10.—
PĂR. HUGAS INGIGIAN. Mărturii armeneşti despre Români : Valahia şi Moldova.	35.—
G-ral R. ROSETTI. Rapoarte daneze asupra războiului din 1877-1878.	10.—

www.digibuc.ro